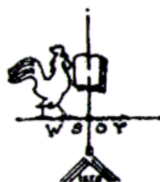
ELSA HÄSTESKO

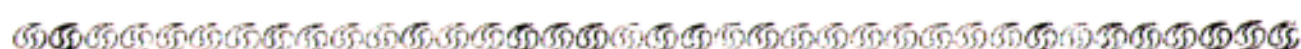
MAA VAI TAIVAS

ROMAANI

PORVOO
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1926

ALKUSANA.

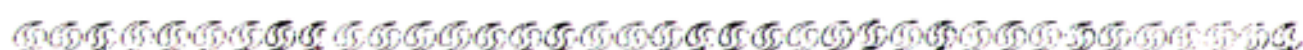
Tässä kirjassa kuvattua sielunelämää olen toistakymmentä vuotta seurannut. Se on ainutlaatuinen läheisesti tuntemieni ihmisten keskuudessa ja se on ollut alituiseen uudistuvan pohdinnan alaisena kirjan päähenkilön ja allekirjoittaneen välillä. Olen siitä myös keskustellut sielutieteen tutkijoiden ja lääkärien kera. Romaanissa en tietysti katsele sitä hyvänä tai pahana, terveenä tai sairaana, suotavana tai vastustettavana, vaan yksinkertaisesti ilmiönä, jonka olen koettanut kuvata mahdollisimman ennakkoluulottomasti, vaikka toisissa puitteissa.

Tiedän, ettei kirjan päähenkilö — yksi rehellisimpiä ihmisiä, mitä tunnen — arkielämässään ole saanut elämänperspektiivejänsä teoretisoimalla tai herkkäuskoisesti omistamalla vanhoja tai uusia käsityksiä tai toisten uskoa. Ei liioin valmistautumalla salaoppien mukaan, eikä siksi — kuten yksilön ja kansakuntien vaikeina aikoina on usein tapahtunut — että läheisten omaisten kaipaus olisi synnyttänyt pyrkimyksen aavistella tuntemattomia asioita. Hän on elämänperspektiivinsä yksinkertaisesti edellytys-

tensä pakolla itsellensä elänyt. Siksi toivoin voivani hänen minulle aikoinaan jättämiensä paperien joukosta poimimani itsetutkielmat liittää alkusanaan, sillä nehän vakuuttavimmin todistaisivat hänen sielunsa liikehtimistä. Kun ne kuitenkin ottaisivat liiaksi tilaa, julkaisen ne mahdollisia tutkijoita varten eri vihkosena saman kustantajan toimesta nimellä Raita Vappula: Elämäni totuus.

Huuhonniemi syyskuulla 1926.

K i r j o i t t a j a.

KAKSI VÄKEVÄÄ VIRTAA.

Viisi minuuttia. Vain viisi minuuttia enää!

— Isä, rakas isä! — Raita kiersi kätensä ukon kaulaan ja suuteli kaikkien nähden. Ukko pyyhki silmiään, katsoi pois. Karahtiko punaista ryppyiselle kaulalle? Ukko häpeili suudelmaa ja kyyneleitään. Tutut voisivat nähdä. Voisivat luulla lapsettavan miestä parhaillaan. Vasta seitsemissäkymmenissä!

— Mene nyt jo vaunuun! hoputti äiti. — Putoat siitä. Äläkä seiso portaalla noin! Jos juna sattuisi nykäisemään —

Raidan täytyi nauraa päin silmiä äitimuorille, joka varmaan uskoi hänen olevan kymmenvuotiaan ja matkalla mummon luo jouluksi. Noin sitä silloin hoputettiin.

Raita vilkaisi kellotorniin. Kaksi minuuttia.

— Ja siellä ulkomailla, katso sinä vain tarkkaan niitä junia. Kun lähtevät asemasillan alta ja päältä!

— Äiti kulta, olenhan minä jo kaksi kertaa ennen ollut.

— Kyllä kai! Sinä ajattelet niitä rakennuksia ja piirustuksia, voi, voi — sinä nyt huomaisit!

Junailija vihelsi. Juna lähti. Äiti vilkutti ja huuteli viime sanoja. Sinne jäi aseman täyttänyt kirjava ihmisryhmä ja kaksi vanhusta, joita ympäröi oma sädepiirinsä. Se heitti lämpöä vielä junan kiitäessä, eron ikävää. Raita pyyhkäisi silmiään. Hänen täytyi heidätkin unohtaa tätä porrasta astuessaan. Kaikki unohtaa, tehdä selvä tili. Hänestä tuntui kuin sydän kiertyisi kovaksi möykyksi. Niin piti olla. Sen täytyi nyt jyskyttää hänet uuden seinän läpi.

Kas junaa! Sekin porhalsi eteenpäin kuin ähmissään. Huikkasi mennessään kuin jälkeenjääneitten kiusalla.

Oli keväinen pakkanen. Taivas punersi aamuruskoaan. Muutamat valkoiset taivaanhahtuvat työntyivät eteen. Puiden oksilla oli lunta. Lumella kiiluivat hangenhelyt.

Tänne jäi pakkanen ja kaikki puristava. Kohta kukkisivat oranssit.

Kumman kahlehtiva oli talvi ollut. Ensimmäinen talvi valmistumisen jälkeen. Oli varmaan esteeksi hänen kehittymiselleen, että hän oli tehnyt työtä kuuluisuuden toimistossa. Näin nuorena on ehkä liian vastaanottavainen toisen vaikutukselle. Ja hänestä oli tuleva itsenäinen. Niin oli hänen opettajansakin viittaillut. Ainakin naisarkkitehtien joukossa erikoinen. Luonnollisesti! Ja pakostakin. Olihan hän vanhempiensa vanhuudensauva. Pojat joutuivat molemmat elämänsatimeen, sanoi isä kerran.

— Sinä olet nyt ainoa. — Ainoa toivo, oli isä tietysti tarkoittanut. Missä hutrotellee Aarne Australiassa ja Pentti New-Yorkissa . . . Mitä ne välittää, vaikka vanhukset nälkään kuolisivat, pojat! Hänen oli heidät rauhalliseen rajallelähtöön vaalittava.

— Kas, Raita, minnekä sinä? — Vanha koulutoveri pysähtyi viereen.

— Turkuun.

— Mitä sinne?

— Rakennuksia katsomaan.

— Turkuunko!

Raidan täytyi tehdä jäniksenpolvi. Hän oli huono keksimään. Molemmat asiathan olivat tosia, mutta johtopäätös väärä. Toveri lähti toki pian. Tällainen oli juna! Se paiskasi häikäilemättä ihmiset vastatusten ja upotti heidät toistensa asioihin, arimpiin salaisuuksiin, aivan kuin itikan pistimen ihon läpi. Sai häädellä heitä pois, silloin kun oli elämän kanssa jostakin taisteltava tai sovittava. Raidan oli tehtävä molemmat. Hänen oli tilitettävä entinen, sillä taitekohta oli edessä. Hän tunsi sen kuin tuntee tuore oksa maanalaisen vesisuonen. Ja ellei olisi tuntenut, olisi hän itse sen valmistava, suunnitellusti, järkkymättä.

Oli oikein, että hän erosi arkkitehti Kauton toimistosta. Hän olisi voinut alkaa kuvastaa toista. Nyt hän lähtee kypsymään omaa näkemystä varten. Ellei hän alkaisikaan omaa liikettä vielä syksyllä, niin muuttaisi hän ainakin toiseen toimistoon. Hän oli asettanut kaiken tämän kiikkulaudan nenään.

ottanut uuden lainan ja lähtenyt. Niin tekivät kaikki, jotka johonkin pyrkivät. Se oli siis oikein ja viisaasti.

Tähän harkinnan kohtaan päästyään hän ikäänkuin herpautui. Hän joutui mielikuvien, aistimusten, sielun toisten liikkeitten varaan. Ne hänet usein yllättivät.

Jo pienestä tytöstä unohtui hän usein unelmoimaan. Hänessä oli kuin kaksi olemusta. Toinen ripeä käytännön ihminen. Se oli isoäitiä, länsisuomalaista suuren talon emäntää, josta äidin tarmokkuus oli vain heijastus. Isoäiti oli hallinnut talonsa neljäätoista huonetta arkiaikoina ja kahtakymmentäkuutta juhla-aikaan kuin sormiansa. Hän oli pitäjän pääemäntä, joka oli kutsuissa ruustinnan vierimmäinen ja jonka liikkumiset naapuripitäjän sukulaiskutsuissa tiesi jokaisen torpan lapsi niinkuin talojen aikuisetkin. Eikä ollut sitä kukkaa pappilan puutarhassa, mitä ei Praadinkin. Eikä omenalajia, jota ei Praadilla ollut. Toisinaan onki isoäiti tietoonsa jonkin uudenkin lajin, mutta hän antoi ruustinnallekin, ettei olisi tarvinnut luulla hänen pyrkivän edelle . . . Oli kuin tämä kolmekymmentä vuotta kuolleena ollut isoäiti olisi löytänyt henkensä uudelleen Raidassa. Tai paremminkin osan sieluansa: järjestykseen, kauas näkyvään mahtiin ja kauneuteen pyrkivän osan.

Mutta unelmointi hänessä oli isän perintöä.

Silloin raukeni edellinen sielunvire kuin ajautuu purjelaiva rantaan, laskee purjeensa ja unohtuu. Mutta nousee kuu ja kimmeltää järvi tummavarjoisin

rannoin. Ja jostakin kohoaa perho, joka kiitää pois, tai sävel, joka väräjää ja liitää yli järven, tai utuinen kangastus taivaanrannalla ja vedessä samalla kertaa . . .

Niin unohtui isäkin, nimismies ja ruununvouti, vielä vanhoillaan. Häntä pitivätkin ammattitoverit ellei juuri suurena nahjuksena niin ainakin meltona ja liikatunteellisena. Hän tuomitsi itsekin tämän takia itseään, varsinkin kun hän tunsi halua etsiä ymmärtämystä luvattomalta taholta. Käytännöllinen ja kylmäverinen vaimo ei osannut ymmärtää sitä puolta isässä. Isä kuvitteli kerran erään toisen tajuavan hänet läpikotaisin, mutta silloin nousivat hänen äitinsä vaistot häntä tuomitsemaan. Isän äiti, Paavo Ruotsalaisen hengen satuttama, unien näkijä ja ennustaja, oli ollut hurskas vaimo. Hän oli toivonut pojasta pappia, mutta poika oli ylioppilaana joutunut omantunnon ristituleen. Äiti oli surrut hänen antautumistaan nimismieheksi, mutta suostunut lopulta. Jumala oli ilmoittanut hänelle tämän olevan parasta. Ja oli äiti moittinut itseään ylpeyden hengestä, kun tahtoi poikaansa Jumalan aseeksi. Mutta tämä äiti oli sen herkän hänessä ymmärtänyt. Ja tämän äidin vaistot olivat hänen kuolemansa jälkeen kieltäneet ymmärtämyksen etsimisen muualta, kun ei kerran oma vaimo ollut sitä hänelle osoittanut. Se kamppailu oli ollut raskas. Se oli kestänyt kolme pitkää vuotta. Siinä oli ollut nousuja ja lankeemuksia. Mutta se oli voitettu. Ja tyttären kasvaessa oli ukko iloinen voitostaan. Tytär ymmärsi häntä. Näin

ei olisi voinut kokonaan tyttärelle antautua, jos olisi ollut jotakin salattavaa. Eikä näin puhtaalla omallatunnolla.

Tyttären sielu oli osa isän sielusta. Aika ajoin nimittäin. Ja oli kuin olisi isoäitivainajakin tyttäressä joinakin hetkinä elänyt, — rippikoulun aikaan ja uskonnollisissa puuskissa silloin tällöin. He aivan kuin jakoivat keskenään toisen puolen hänestä, isä ja isänäiti, toinen puoli oli äidinäitiä. Varsinkin reima koko, täyteinen varsi ja suuret kasvot, liian tiukkaan puristunut yläleuka, hohtavat hampaat ja hiukan eteentyöntyvä alaleuka. Ja sitten korkea otsa. Hän oli voittanut kasvussa pienenlännän äitinsä ja laihan, keskikokoisen isänsä. Hän ei tosin ollut isäänsä pitempi, mutta vaikutti muuten vahvemmalta. Näytti siltä kuin äidiltä ei olisi mitään, ei edes heleää ihoa, jota Raita joskus toivoi itselleen kuin toisen talon kaivoa ikään.

Miten kiintynyt isä olikaan häneen! Varsinkin kahdenkeskisinä hetkinä silloin tällöin. Ne olivat uudistuneet vallankin tämän talvisten äksypuuskien jälkeen.

Mutta nuoruushan on itsekäs. Tietysti Raitakin oli enemmän ihastunut isään kuin äitiin. Mutta hän sirotteli isälle hellyyttä kuin työltä ja tovereilta ylijäämää. Sai siitä äitikin, enemmän tottumuksesta kuin sisäisestä pakosta.

Ei Raita enää ajatellut enemmän isää kuin äitiäkään. Pois heidän täytyi mielestä. Järkisyillä. Eikä nyt enää järjellisellä ajatuksellakaan ollut valtaa hänen

ylitseen. Juna tempoi ihmisiä eteenpäin kuin muutakin kuljetustavaraa, mutta Raidan sielu ui sameita vesiä. Oli serkku eronnut aviosta menneenä talvena ja kertonut Raidalle asioita, joita hän ei ollut koskaan ennen ajatellut. Eikä hän olisi tahtonut ajatella. Hän piti niitä tahraavina. Mutta ne olivat synnyttäneet hänen mielessään kummaa lainehtimista. Tuskaa ja huokauksia. Mahdollisuuksien kuvittelua ja ihmettä levottomuutta. Ja sitten oli tapahtunut juuri edellä se . . . Raita muisti sitä kuin häväistystä. Tai hän polki lattiaa tai viskasi kirjan seinään. Hän ei tahtonut muistaa ensinkään. Mutta se palasi säännöllisesti mieleen heti, kun hän tuli ajatelleeksi serkun juttuja. Se tuotti tuskaa ja itseltäkin salattua hekumaa.

Raita oli ollut myöhään työssä. Oli ollut marraskuinen sade aamulla ja hänellä oli ollut mukanaan nahkatakki ja -lakki. Ruotsista edellisenä keväänä, vasta valmistuneitten arkkitehtien ensimmäisellä matkalla ostettuja. Raidan valtasi aina erikoinen reilu tunne, kun hän puki niitä ylleen. Ne sopivat hänelle hyvin, oli sanottu. Hän katsoo peiliin arkkitehtitoimisto Eero Kauton eteisessä. Hattu on liian takaraivolla. Hän vetää sitä juuri otsalle. Silloin hän huomaa konttorin oven suojassa Kautonkin vetävän takkia ylleen. Raita oli nähnyt peilistä omien silmiensä leikkisän välähdyksen. Olihan Kautolla ollut kahtena edellisenäkin iltana »asiaa» kaupungille juuri hänen lähtiessään. Kello lienee lähennellyt yhdeksää . . . Raita viipyi mielellänsä jokaisessa yksityisseikassa.

Nyt oltiin kiertämässä Tähtitornin mäkeä, kun kerran oli kuutamo ja oli istuttu liikaa sisällä. Eikä tulisi untakaan ilman pientä kierrosta. Oli hienoa kuuraa maassa. Kuu taivutti puiden varjot tielle ja seuloi houkuttelevaa hämyä kaikkialle. Oli puhuttu viimeisistä töistä ja muusta arkipäiväisestä. Oli vaiettu. Oli tullut raukaiseva ikävä, oli istuttu penkille. Oli ollut kumma hiljaisuus, eikä olisi suonut kenenkään astuvan ohitse. Silloin oli Kautto äkkiä kietonut kätensä hänen ympärilleen ja suudellut häntä. Raita oli iskenyt häntä rintaan ja juossut pois. Luuliko arkkitehti Kautto häntä kesyksi! Raita oli itkenyt vihreää kiukkua kotiin mennessään! Mitähän joku arvokas mies olisi tehnyt, jos Raita olisi menetellyt samoin! Siitä olisi tehty häväistysjuttu. Mutta häntä, kunniallista naista, sylkäistiin kuin kissaa. — — Hän oli sanonut tämän itselleen kymmeniä kertoja. Joka kerran asian tullessa mieleen, mutta kuitenkaan hän ei voinut estää sielunsa kummaa läikehtimistä. Oli kuin olisi noussut salaisista lähteistä punervia läikkiä lammenpintaan. Kuin ne olisivat alkaneet hiljalleen suureta, tavanneet toisensa ja muodostaneet levottomia kuvioita. Ja häntä väristi kummallisesti. Outoa huumaa levisi joka soluun. Raita huokasi tuskallisesti. Häntä puistatti. Hän karkoitti mielikuvan pois ja palasi selvään muisteluun.

Niin Kautto särki koko heidän hyvän toveruutensa. Senjälkeen he olivat lähestyneet toisiaan kuin kaksi räjähdysvalmista panosta. Mutta Raita oli

tehnyt työnsä hyvin. Hänelle uskottiin yhä vaikeampia tehtäviä. Arkkitehti tietysti vihasi häntä, mutta olisi pitänyt hänet mielellään. Raita puolestaan ei tahtonut. Hän tahtoi itsenäiseksi. Pois toisen vaikutuksesta, hänen ajatuspiirinsä sisältä. Pois vapaaseen, itsenäiseen työhön, rauhalliseen työvireeseen. Sillä tällaista sähköittymistä oli mahdoton jatkaa. Se vei työrauhan ja — ilon. Raita oli viettänyt unettomia öitä, oli taistellut itsensä ratkaisuun. Kaksi kuukautta sitten hän sanoutui vapaaksi.

— Minne te aiotte?

— Italiaan.

Kautto oli noussut, sytyttänyt sikaarin. Pannut pois mustareunaiset silmälasit, joita hän käytti työssä; katsonut ulos. Oli ollut ukkosen tuntua ilmassa. Sähköistä patoutumista mielessä, kuumaa värehtimistä huulilla. Koskien kohinan tuntua. Raita oli äkkiä noussut, pannut työnsä syrjään.

— Minnekä nyt?

— Olen unohtanut erään asian.

— Työhän ei ole valmis.

— Palaan heti.

Raita oli rynnännyt huoneesta juoksujalkaa. Eteisessä säikähtänyt itseään, kuullut miten Kautto oli tyrkännyt tuoliaan, lähtenyt kiivaasti omaan huoneeseensa.

Raita tuijotti silmät harrillaan vaunun nurkkaan. Hän istui tukeva varsi rentona, pää kumarassa katsoen likaista tikkua kuin magneettineulaa. Säikähdyttävä huomion oire oli tunkeutunut hänen tajun-

taansa: — entäpä, jos hän rakasti tuota miestä? Jos hän olisi rakastanut —, niin, jos hän rakastaisi, olisi se hänen tulevaisuutensa sudenkuoppa. — Meidän sukumme naiset ovat olleet voimakkaat rakkaudessa, oli äiti kerran sanonut. Hän oli kertonut tarinan äitinsä äidistä ja isänsä sisaresta.

Raidan äidinäidin äiti oli ollut talon tytär hänkin. Talossa oli ollut vain tytär ja poika. Tytär oli rakastunut torpan poikaan. Kuten tuhansissa tällaisissa tapauksissa vanhemmat vastustivat liittoa. Mutta nuorten rakkaus on kuin vesi väkipyörään pyrkimässä — oli Raidan äidinäiti muka kerran sanonut, — kuta tiukemmat padot laitat, sitä voimakkaammin se ryntää. Niin oli äidinäidin äitikin karannut muuanna syysyönä kaupunkiin rakastettunsa kera. Heitä oli aluksi onnistanut hyvin, vaikka nuori vaimo oli julistettu perinnöttömäksi. Mutta mies rupesi juomaan. Silloin alkoi vaimon taistelu miehen ja perheen puolesta. Isä pyysi hänet lapsineen kotiin. Tahtoi kaiken menneen unohtaa. Tytär ei voinut jättää miestään. He joutuivat kurjuuteen. Kerjuu näytti olevan edessä. Silloin oli sattunut tapaturma miehelle. Hän oli hyvä kirvesmies ja rakentaja. Häntä käytettiin mielellään piittaamatta juoppoudesta. Hänen sanottiin tekevän selvänä ollessa kahden miehen työn. Kerran hän taas tuli humalassa työhön ja putosi rakennuksen varapuilta. Vaimo hoiti häntä kotona. Hän luuli miehen kuolevan ja rukoili tuskassa polvillaan hänen vuoteensa vieressä: »Sinä, joka hänet minulle antanut olet, ja joka olet hänen sallinut huk-

kaantua elämässä, pelasta kuitenkin hänen sielunsa!» — Sairas oli avannut silmänsä ja katsonut ihmetellen vaimoansa. »Olenko minä muka hukkaantunut elämässä», hän oli kysynyt. Vaimo oli tyrskähtänyt itkemään. »Tiedäthän sinä sen itse!» — Mies oli painanut silmänsä umpeen ja maannut neljä päivää äänettömänä. Mutta hän nousi siitä. Eikä maistanut tippaakaan enää. Perhe alkoi vaurastua. Sitten kuolivat vaimon veli ja isä. Tytär miehineen joutui talon perijäksi ja hoitajaksi. Äidinäidin isä oli vielä vanhoilla päivillään rakentanut vanhimmalle tyttärelleen, Praadin mahtavalle emännälle pitokartanon kaksinetoista huoneineen. Hän oli noussut vielä harjalle kahareisin istumaan. Joku oli alhaalta hoihkaissut: »Kukas sun sinn nosti?» Hän oli hoihkaissut vastaan: »Itte mää karasi, mutt meirä akka nosti.» Se oli kulkenut suvussa sananpartena. Hän oli tarkoittanut vaimonsa sitkeää rakkautta, varsinkin rukousta, josta tuli heräämys.

Miten se äidinisän sisaren tarina alkoikaan? Se oli vieläkin suuremman rakkauden todistus . . .

Juna oli pysähtynyt. Raita käänsi vaistomaisesti päänsä oveen päin. Taas tuttu tulossa vaunuun! Raita kääntyi sopivan sukkelasti ikkunaan takaisin. Vaunu oli täynnä. Tuttava liukui ohi kuin kala parvessa. Onneksi.

Raita koetti palata takaisin ainakin isän sisareen. Ajatus ei totellut. Mielikuvasarja häämötti kaukaa ja sekavana. Selvempänä häämötti yksinäinen nainen, joka ei suostunut kehenkään, kun omaansa

ei saanut. Raita muisti vain äidin sanoneen tämän kertomuksen yhteydessä, ettei hän ymmärrä tätä nykyajan liehakoimista. Se on kuin marjanpoimintaa ja kuitenkin kuljetaan ropeet tyhjinä. »Mikäs, kun ne onkin reiäkkäät jo tekosiltaan!» Raita hymähti. Äidillä ne olivat vertaukset.

Niin. Raitakin oli oleva voimakas rakkaudessa, kuten suvun muut naiset. Se voisi tuhota hänen kunnianhimonsa ja vanhempiensa toiveet. Raita sävähti Kauttoa muistaessaan. Rakastua nyt häneen, leskimieheen, jolla oli jos kuinka monta »elämystä» takanaan! Raita iski nauttien arvostelun hampaat häneen. Tuntui kuin olisi saanut purra häntä. Hän oli tuollainen loistotyyppi. Hillitty ja vetävä. Varmaan hänessä oli joltakin puolelta germaanilaista sekotusta, vaikka Kautto kuului olevan perintönimi. Vähän liian pitkät kasvot, voimakas leuka kuten merimiehellä. Tuulenjakaja, säikkymätön. Nenä tosin oli sekotus suomalaista keivelää ja germaanilaista kyömyä. Mutta mistä se mokoma sellaiset silmät ja silmäripset oli saanut? Sellaiset säteinä harrittavat silmäripset ja armaat siniset silmät. Ne eivät ainakaan kuvastaneet sielua! Enemmän kuin Raidan serkun miehen silmät, hänen, joka oli pettänyt vaimoaan kaksi vuotta. Varsinkin Kauton silmät vetivät naisia kuin nepentheskasvi kärpäsiä. Milloin oli päivälliskutsut siellä, milloin täällä. Milloin oltiin kilpa-ajoissa Blomfeltin perijättären, milloin koiranäyttelyssä kauppaneuvos Lehtivaaran tyttären kanssa. Ja kymmenien muitten. Rahaa ja kuului-

suutta Kautto rakasti. Hän oli mainio laskija ja taktikko. Todellinen nerokkuus ei tällä alalla merkitse mitään, ellei ole sopeutumis- ja sovelluttamiskykyä. Se ei tule edes näkyviin kuoltua niinkuin saattaa suurien maalarien, kirjailijoitten ja joittenkin muitten nerokkuus tulla. Arkkitehdin kultainen seppele täytyy takoa aikanaan ja painaa huomaamatta omaan päähänsä. Kuten kaikkien alojen, joissa ei voi salaa kerätä aarteita löydettäväksi yhdeksäntenä yönä.

Kautto osasi sen taidon. Ja Raita oppi sen parahiksi häneltä. Vaikka hän tahtoi käyttää oikoisempia teitä. Kauton täytyi vihata häntä. Uumosiko hän loukkauksen lisäksi kilpailijaa? Eihän toki — naista! Mutta hänen itserakkautensa oli loukattu. Sitäpaitsi — mitäpä olisi Raita naisena hänen naisiinsa verrattuna. Kuin leppäkerttu kolibrien rinnalla! Eihän hän ollut kaunis. Ja nuoreksi tytöksi liian täyteläinen, oli äiti sanonut. Mutta hänestä tulisi kuuluisa! Sen hän oli näyttävä. Silloin he ehkä kohtaisivat. Rohkenisiko hän silloin muistella väkisten suudelleensa häntä!

Eikä Raita huolisi Kautosta. Pyytäköön vaikka polvillaan! Hän joutuisi kuin hänen armoilleen. Toista olivat opiston pojat. Reiluja tovereita, joiden seurassa ei syntynyt koskaan tuollaista ukkostunnelmaa. Istuttiinpa ulkona tai tehtiin työtä, niin oltiin kuin varpuset parvessa. »Reilu meininki ja nokka taivaaseen», oli Uhtosen tunnus, reiluista reiluimman. Sellainen toverielämä kasvatti siipiä. Kauton toimistossa kiskottiin tyngätkin pois. Var-

sinkin nämä kaksi viime kuukautta oli eletty kuin maanjäristyksen pelossa. Mutta Raita tuli ajatelleeksi, mahtoiko hän ollakaan aivan tällainen opintoaikana. Ei ollut ollut koskaan tätä pyörryttävää keinuntaa tasapainossa. Tuntui kuin istuisi pienessä purressa mainingeilla kuten kerran kasvavana tyttönä. Aallon harja väreili sinipunervana ja pohja mustanharmaana. Meren keinuessa nieli toinen vivahdus toisen. Mutta hän nautti siitä, tuijotti siihen. Lopuksi hämärsi silmissä. Siltä tuntui nytkin usein. Kuin keinuisi pohja ja värit vipajaisivat silmissä. Se oli tietysti väsymystä, päätteli hän. Kuten suuttumuspuuskatkin. Vai johtuiko se jotenkuten Kautosta ja siitä illasta . . ?

Raitaa kiusasi. Hän heitti keväthattunsa hyllylle. Sen hän heittää menemään, kun ostaa kesähatun. Samoin hän heittää Kauton ajatuksistaan. Silloin koittaa vapaus! Juna syöksyi eteenpäin. Akselit hurrasivat kuin vihassa. Noin juuri syöksee kohtalo valittunsa omaan uomaansa. Hänet se on ottanut. Lumi ja jää jää jälkeen! Sinun valtasi tyhjäksi tehdään! Akselit paukkuvat, jyskävät, riuhtovat kuin olisivat kuolasuut hevoset edessä. Ne korskuvat ja säväyttävät silmistään vihaa kuin revontulta hangelle, päin kelmeää aurinkoa, joka ei kykene lämmittämään. Hyhmää vain päivisin tielle kerää. Senkin muuttaa pakkanen yöllä hampaikseen.

Turku ja lähtevä laiva. Rinnassa poreilivat keväiset padot. Tässä oli melkein jo vapautus.

Voidritteleitä lastataan laivaan. Raidan on kuljettava siitä ohi toisen luokan hyttiin. Kahden muun tavarat tuodaan samaan hyttiin. Liikaa. Kerran hänkin matkustaa ensi luokassa. Tilaa hytin itselleen. Silloin ei tarvitse tuntea toisten liikaa läheisyyttä. Mieluisatkin ihmiset kuin tunkeutuvat hänen henkensä alaan ja hänelle tulee tukala olla. Hengitystilaa puuttuu. Vastenmieliset taas olivat kuin sääsket, ellei ollut joku voimakas, jonka kera mieli taisteluun. Tästä ahtaudesta kyllä selviää olemalla kannella.

Raita palasi katsomaan lastausta. Noin ansaitsee Suomi takaisin sitä, mitä huvinhaluiset ihmiset ulkomailla tuhlaavat. Raita menee työhön ja ansaitsee itse takaisin ulkomailta sinne tuhlaamansa. Moninkertaisesti. Hänen vuokseen ei Suomen tarvitse metsiään eikä voitansa myydä. Raita hymähti. Hänhän oli kuin talonemäntä, joka laski tulojaan ja menojaan!

Hän tomertui: niin tulisi maansa puolesta jokaisen laskea.

Katse osui pienen pieneen laivaan, joka puuskutti hätäisenä. Se tempoi jäljessään suurta, joka kulki perä edellä. Toiset laivat seisoivat vakavina katselijoina pitkin jääreitin reunaa. Joku purki höyryä sieraimistaan lähtöä uhaten. Jäälautoilla istui satoja variksia. Ne näyttivät kirkkaassa auringonpaisteessa korpeilta. Ne istuivat hiljaa kuin kohtalolinnut. Ne tuijottivat laivaan, joka ehkä pian lähtisi. — Lähde sinä vain, tuntuivat ne sanovan Raidalle, — kyllä me tiedämme —. Raita nyökkäsi: niin minä lähdenkin ja palaan pää täynnä suunnitelmia, joita ei ole kuultukaan. Mutta silloin on syyskesä, ja te jo marjastatte metsissä. —

Pieni laiva oli todella hullunkurinen. Se puuskutti ja tempoi. Raita muisti erään tuttavan, pienen, hennon vaimoihmisen, joka raahasi noin eteenpäin suurta, tahdotonta miestänsä. Hän nauraa hykersi mielessään mielikuvalle, että mieskin nähtävästi kulki väärin päin kääntyneenä vaimonsa aukaisemaa uomaa. Hän katsoi variksiin kuin houkutellakseen näitäkin nauramaan. Mutta varikset tuijottivat vakavina häneen. Raita huokasi.

Lastaaminen loppui. Lastiruuma sulkeutui kuin silmä yöksi. Lähdettiin. Laiva puuskutti, tyrkki jäitä. Ei tahtonut päästä kääntymään. Valssasi edestakaisin kuin vanhassa franseesissa, vain hitaammin, arvokkaammin. Jo pääsi oikeaan uomaan. Jumpsutti, jumpsutti, tyrkki jäitä koko voimallaan. Raita puristi käsin rautatankoa. Sulki silmänsä. Nyt siis alkoi suuren unelman toteutuminen. Juuri nyt.

Näin kulki ihmisen elämä usein: juuri kuin olisivat jäät kietoneet sielun kahleisiinsa, kun ei tuntunut olevan hievahtamistilaa ja oli tukehtumaisillaan, silloin aukeni jonkin iäisen voiman vaikutuksesta railo jäähän, sitten puhkaisi joku herättäjä uoman, ja sielu solui vielä tosin jäitten ahdistamana, mutta solui kuitenkin vapaisiin vesiin, maailman suuriin tuuliin. Niitä kohti liukui Raitakin. Ja hänestä tuntui kuin hän kestäisi pystyssä, tuli mitä tuli.

Puhalsi viima. Tuli kylmä. Hytissä olisi lämmin. — Tämäpä onni: toiset tavarat oli siirretty pois. Tietysti muuttivat rouvat ensiluokkaan. kun tuli kolme hyttiin. Miten ymmärtäväisiä ihmisiä! Raidalla oli uneksimisen vapaus. Hyvä Jumala, miten sinä olet laupias!

Raita heittäytyi taaksepäin sohvalle. Hän raukeni epämääräiseen onnentilaan, jolloin ei ajatella mitään. jolloin sarjamielikuvat antavat rauhan. yksi ja toinen yksinäinen, hajanainen kohoaa vain kuin kangastuksena eletystä tai toivotusta. Kangastaa rauhallisena vilauksen, katoaa. Sijalle nousee toinen yhtä kiihottumaton. Tai sielu ui harmaassa häivässä läheten näin suurinta totuuttansa, sopusointua.

Raita avasi silmänsä, katsoi kelloa.

Täytyi pukeutua aterialle. Pian kello soisi. Raita kiharsi korvakiehkuransa uudelleen, kampasi tukkansa ylös. Hänellä on kirkas otsa, on sanottu. Ainoita kaunistuksia hänen vaatimattomuutensa yllä. Mutta epämääräisen vihertävät silmät! Olisivat saaneet olla siniset niinkuin Kautolla. Ihmeellistä, mi-

ten sentapaisella miehellä saattoi olla silmät kuin Johannes Kastajalla. Taas Kautto! Hän *ei* ajattele häntä enää. Nauttii toki ihminen vapaudestaan!

Soi. Raita oli unohtanut käydä valitsemassa paikan. Hän kiiruhti ylös. Kaikki paikat olivat otetut. Ovensuussa pari vapaana. Hän otti sen, jossa tuli olemaan selin ihmisiin. Sentään! Hänhän istui nyt päin peiliin. Se oli vieläkin pahempaa. No. Hän voi katsoa lautaseensa tai ikkunasta ulos. Tuskin oli päätös tehty, kun silmät osuivat peiliin. Jonkun katse sattui häneen sieltä. Hän katsoi lautaseensa ja ulos. Hän ei kerta kaikkiaan tahtonut tavata tuttavia. Hän söi ja ajatteli kerrassaan muita asioita. Hän tahtoi unohtaa ympäristönsä. Mitä mahtavat äiti ja isä nyt tehdä. Isä on ehkä iltakävelyllään. Kiertää tavallisen kierroksensa ja viipyy neljäkymmentä minuuttia. Jos hän puheli viisi minuuttia jonkun tuttavan kera, eikä tullut täsmälleen, sanoi äiti: mikähän isällä nyt on? Hän menee eteiseen, portaille, jopa portille. — Mutta tuntui kuin silmät peilistä yhä tuijottaisivat häneen. Raita ei voinut olla katsomatta. Katsoja käänsi samassa päänsä pois. Hyvä Jumala! Oliko se todella hän?

Raita söi nopeasti, ei nostanut silmiään, pakeni ulos. Siellä puhalsi jäinen tuuli. Samassa näki hän mustan, totisen kokan työntyvän jääaukeamaan. Hän pysähtyi katsomaan. Sehän oli Tarmo, joka veti jäljessään norjalaista alusta. Tuntui kuin olisi tavannut mieluisan tuttavan tiellä ja kuullut sen sanovan: tällaista tämä on maailman meno, ei hätäillä.

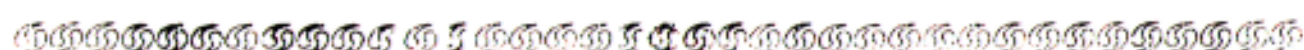
Ja Raita tunsi halua hetkeksi pysähtyä kannelle, ettei toinen luulisi hänen pakenevan. Näyttäisi vain, ettei tarvitse vaivautua hänen tähtensä edes tervehtimään, vielä vähemmän seuranpitoon. — Mitähän nuo miehet tulivat potkurilla laivaa kohti? Aivan lähelle sulan reunaa ne pysähtyivät. Pieni poika pienellä potkurilla yritti jäljessä. Raitaa pelotti, että se putoaisi sulaan. Miehet eivät näkyneet sitä huomaavan. Laiva pysähtyi. Tervehdykset vaihdettiin laivamiesten ja tulijoitten kesken. Pitkän sestan nenässä ojennettiin miehille kori, jossa oli postia. Miehet lähtivät hyvillään; pikku poika heidän kintereillään sysien hennolla jalallaan jäätä. Tuo oli liikuttavaa. Sesta oli ollut näille yksinäisten karien asukkaille valtasuoni suureen maailmaan. Raita kuvitteli, miten he kattolampun valossa keräytyvät yhteen, lukevat lehtiä, ihmettelevät maailman menoa. Ja pieni poika istuu jakkaralla kuuntelemassa. Nukahtaa kesken, ja äiti kantaa hänet sänkyyn.

Ruokasalin ovesta tuli muutamia herroja ulos. Ensimmäinen oli todella sama mies. Tietysti Raita ei enää harkinnut miltä mikin näyttää. Hän syöksyi hyttiinsä. Riisuutui, paneutui peitteen alle. Miten hakkasivatkaan jäät toisen luokan seinää vasten. Tai tämäpä se hakkasi jäitä kuin vihoissaan, kun eivät laske kulkemaan rentonaan. Ensimmäisen luokan hyteissä ei tietysti kuulunut näin selvään jyrinä. Mutta tämä oli Raidan korville elämänlaulu. Mitä tarvitsi Kauton tunkeutua tähän laivaan! Pilata koko hänen mat-

kansa. Tiesikö hän Raidan matkan? — Itserakkauden paholainen! Kuin ei muka Kautolla olisi omia asioita. Liikematka tietysti. Ehkä jokin kiireellinen ulkolainen tilaus. Ehkä sattumalta tullut sähkösanoma. Niitähän tuli usein. Liian usein. — Kiusallista silti oli. Kolkkakoot jäät. Jyskyttäkööt seinän puhki. Raita potki jalkopääseinää. Hän tahtoi räjäyttää avaruuteen koko vaivaisen maapallon. Olisipa suunnaton granaatti, joka räjähtäisi juuri nyt. Ja kipinät sinkoisivat toisiin tähtiin varoitukseksi siitä, ettei saa ahtaa ihmisiä liian lähelle toisiaan. Ei ainakaan toisiaan sietämättömiä!

Raita nukkui levottomasti jalat koukussa ja huopa jaloissa. Hytissä oli lisäksi kuuma. Ja jäät kolkkivat. Hän heräsi moneen kertaan. Kerran siihen, että oli puristamassa tyynyä käsiensä välissä kuin vihollista, jonka tahtoi kuristaa.

Aamulla hän vasta nukkui raskaasti, vaikka painajaisunissa.

Päivä paistoi hytin uutimen raosta. Se heitti valojuovan yli oikean posken ala-osan, rinnan ja vasemman käsivarren. Kasvot se jätti varjoon. Ne näyttivät melkein harmailta. Paksu palmikko oli valahtanut vasemmalle olkapäälle.

Eteisessä soi kello. Silmät rävähtivät auki. Raita kavahti istumaan, etsi kellon laukustaan. Joko tosiaan oli kahdeksan! Raita pukeutui pahatuulisena. Peili näytti mustat renkaat silmien alla. Olkoot! Kautto ei kuitenkaan nousisi aikaisin. Sitten Raita tulee omalle puolelleen eikä pistäydy ensiluokan puolelle kuin syömään. Viimeksi menee, ensinnä lähtee. Niin kuluu kyllä puolitoista päivää luovaillessa. Ja sitten on ainakin vapaus.

Kannella huomasi Raita merituulen puhaltavan vapaasti vastaan. Ei ollut jäitä. Ihme, ettei ollut hytissä huomannut. Mutta hän ei joutanut pysähtymään. Hänellä oli patoutuma rintalastan alla. Se pakotti kiiruhtamaan ruokasaliin.

Onnistui. Se nukkuu tietysti vielä, ja nythän on Raidalla aikaa olla ulkona. Hän pukeutui äidin turkkiin, istuutui laudoille lastiluukun päälle. Ei ollut enää jäitä. Laiva lekotteli lokkina vesillä. Kummalli-

sen vapaalta tuntui. Se tietysti oli herraseurassaan ja karttoi häntä parhaansa mukaan. Hän alkoi unohtaa miehen. — Aava meri! Rannattomuuden unelma ja unelmien rannattomuus. Satu ja arvoitus. Ja lupaus ihmeellisen täyttymisestä. Olisipa sellainen peukaloinen, joka voisi lentää lokin siivellä kaukaiselle saarelle. Sinne rakentaisi linnan kaikille, joiden sielussa paloi kauneuden ikävöinti.

Raita riensi alas. Hän haki kuumeisesti luonnoskirjaansa. Hän tyrkkäsi laukun kiinni, vaikka tavarat menivät sekaisin. Riensi ulos. Hän tahtoi juuri nyt piirtää temppelin yksinäiselle saarelle kauneuden kaipaajille. Hänet valtasi harvinainen huumaus. Sellainen sattui hänelle harvoin luovassa työssä. Se oli alunperin lähtöisin toisista sielunhetteistä. — Hän oli kuusitoistavuotiaana päässyt ripille. Maalaiskirkko oli kaunistettu koivuin ja tuomin. Päivä oli paistanut kirkkoon, valaissut alttaripöydän ääreen kumartuneita tytönpäitä. Raita oli vaipunut kummalliseen haltioon. Hän oli kuin pieni lapsi, jota suuri, hyvä olento piti sylissään. Hänen oli suloista ja hurmaavaa. Hän unohti ympäristön. Hän tunsi vain yhden läheisyyden. Kun hän aukaisi silmänsä, olivat toiset jo nousseet. Hän häpesi ja kiiruhti pois.

Vuosikausia oli tämä elämys häntä järkyttänyt. Nyt hän muisti sitä vain niinä harvoina kertoina, jolloin haltio otti hänet. Tänään se otti. Hän unohti kaikki. Mieluisat ja epämieluisat. Noin kohoaisi kauneuden temppeli. Se nousisi saaren kallioperästä kuin jatkona sille. Se oli jyhkeän voimakas myrskyjä

vastaan. Sen ulkonemat varattaisiin linnuille, jotka eivät jaksaisi myrskyssä perille, samoin kuin sen suojat olisivat ihmisille, jotka eivät kestäneet elämän rumuudessa — — —

— Hyvää huomenta, arkkitehti.

Raita karahti punaan. Hän tuskin vastasi.

— Te teette työtä matkallakin. — Kautto kurkisti hänen kirjaansa.

Raita sulki sen.

— Oletteko te suuttunut minulle?

Raita aikoi lennättää vastauksen kuin nuolen maalitauluun, mutta hiljeni äkkiä. Värähtikö Kauton ääni, vai pettivätkö Raidan korvat? Vai oliko se vain ivaa?

— Raita, elämä on lyhyt ja maailma ihana. Ei kannata vihata toisiansa.

Raita kuunteli ihmeissään. Sinutteliko tuo mies häntä!

— Minä pikemmin rakastan kuin vihaan teitä, Raita.

— Minulle ei merkitse mitään, mitä joku pikemmin tekee. Minä teen joko sitä tai tätä.

— Ja minä?

— Hiukan sitä ja tätä.

— Mistä arvosteluvaaka?

— Kokemuksesta.

— Tunnette huonosti, Raita. Katsotte patoutuman takaa.

— Liian selvästi ja kylmästi —

— Tekin rakastatte —

— Teitä en ainakaan.

— Luulen: minua juuri. Siksi pakenette.

Raita nousi seisomaan. Hän kiehui vaahtonaan kiukkua ja aikoi lennättää sen Kautolle päin silmiä. Mutta hän ei saanut sanaa. Hän leimautti silmistään vihertävän välkkeen, pakeni hyttiinsä kuin satutettu kettu luolaansa. Hän heittäytyi vuoteelleen, ratkesi itkuun. Hävytön! Ilkesi tulla vielä tänne loukkaamaan häntä. Eikä hän saa sanaa suustaan! Kautto uskoo vielä todeksi. Raitaa kiukutti niin, että olisi potkinut penkit mäsäksi. Hän nousi, heitti turkin ja päällysvaatteet hujan hajan toiselle penkille. Oli sietämättömän kuuma. Ja kyyneleet tulvivat. Raita heittäytyi istumaan jalat toisella penkillä, potki, puri nyrkkiään, ettei parkuisi ääneen. Tämän hän totisesti kostaa!

Joku koputti oveen. Raita äänsi jotakin, nousi puoleksi. Kautto työntyi sisään hatutta ja takitta. Raita kavahti seisomaan.

— Mitä te haette?

— Teitä.

— Minulla ei ole teille mitään asiaa.

— Mutta minulla on teille. Te pakenette aina taistelutantereelta.

— En koskaan.

— Kolme kertaa olette paennut. Olkaa kerrankin tyyni ja taistelkaa loppuun. Sitten voitte paeta, jos tahdotte.

— Minulla ei ole teidän kanssanne mitään taistelemista. Jättäkää minut rauhaan!

— Minä olen rauhani menettänyt.

— Kyllä kai.

— Teidän vuoksenne.

— Ilveilynne jo riittää!

— Mikäli tosi on ilveilyä ja ilveily totta. Tämä on totta: lähes kuukauden olen nukkunut huonosti — teidän vuoksenne. Tahdoin puhua asian selväksi, mutta te ette antautunut keskusteluun. Pelkäsitte itseänne.

— Se ei ole totta.

— Olkoon totta tai ei. Tällä kertaa olen minä muuri, jonka yli ei hypätä. Sitä varten olen lähtenyt tälle matkalle.

Raita vaikeni, katseli avuttomana. Povi oli kiehuva lähde, päässä surisi.

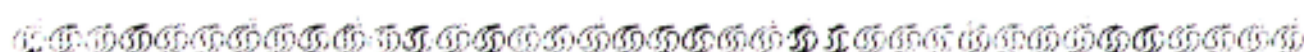
— Istukaa, käski Kautto.

Raita seisoi yhä. Kautto istuutui silloin. Hän pyyhkäisi molemmin käsin tukkaansa. Kädet vaipuivat rentoina syliin. Raita tajusi kaikesta vain pitkät, valkeat sormet, jotka riippuivat polvien välissä. Kautto teki äkkinäisen liikkeen. Hän otti Raidan käden, suuteli sitä. Hän nousi ylös, katsoi hätäillen ympärilleen, puhui kuin tuskasta arka: — Joko sinä tai ei kukaan! — suuteli Raitaa.

Raita kaatui häntä vasten. Hengitti rajusti, herposi. Kautto asetti hänet vuoteelle, suuteli silmiä, suuta. Luuli toisen pyörtyneen, avasi pukua. Raita räväytti silmänsä auki, katsoi kauhistuneena kuin säikähdykseen herännyt lapsi. Hänestä tuntui kuin maa järkkyisi ja aikojen alusta seisoneet vuoret heit-

täisivät kiekkoa. Ja tuo häikäilemätön mies istui hänen vuoteensa vierellä ja piti kättään hänen uumallaan ja katsoi pyörryttävästi silmiin . . .

Raita nousi äkkiä. Otti miehen pään käsiensä väliin, painoi povellensa.

Raita käveli laivan kantta kuin pehmoista niittyä, jossa niittyvillat hipovat jalkoja. Se, joka kulki hänen vierellään, oli tuttu vieraudessaan ja vieras tuttuudessaan. Hän veti omituisesti lähellensä. Jokainen vaatteen kosketuskin helli Raitaa. Eikä Raita pannut missään vastaan, ei edes järjellään. Hänen entiset elävät mielikuvansa ja päätelmänsä tästä miehestä seisoivat nuupalla nenin jossakin kaukana kuin varjorykelmä.

Eero otti häntä käsipuolesta. Raita säikähti.

— Arvaavat vielä!

Oliko Eero todellakin ollut noin varma asiastaan! Hänhän käyttäytyi aivan kuin kaikki olisi juuri näin säädetty maailman alusta. Laski leikkiä, sanoi matkalla jokaisen arvaavan toisen salaisuuden. Huomautti, miten tohtori Grönblad juuri katsoo taakseen heidän jälkeensä. Kohta hän varmaan kääntyy tuomari Leivolle sanomaan: Kautto on vihdoin löytänyt omansa. Vertailee heitä tasaväkisiksi, kun ovat lähes yhtä pitkätkin. — Ja Eero matki rouva Kairiston ilmettä. Hän varmaan sanoo kohta rouva Länsivaaralle —

Raita käpristyi sisäisesti kokoon kuin mato,

jota tikulla pistetään. Hän pyysi Eeroa lopettamaan, lähtemään kokkaan, pois ihmisten silmistä. Tämä heidän suhteensa oli liian arka ja pyhä toisten arvosteltavaksi. Eero katsoi hellän ihmettelevästi häntä. Senverranko on elämä koskettanut Raitaa?

Eero asettui muka tuulensuojaksi. Lähelle, hyvin lähelle. Eero oli hyvä ja suuri ja ihmeellinen ja äkkiä tullut omaksi. Ihmeellistä. Kerrassaan käsittämätöntä! Raidan entiset mielikuvat hänestä vilahtivat syytellen ohitse. Raidasta tuntuivat ne nyt nöyryyttäviltä erehdyksiltä. Erehtyväinenhän hän muutenkin oli ollut. Hänen kunnianhimonsa esimerkiksi. Miten halpa tunne! Ja halu kilpailla Eeron kera! Raidasta tuntui, että hänen tuli tilittää itsensä Eerolle. Kaikki taistelunsa, tappionsa hän kertoi. Hän häpesi, mutta kyyneleet nousivat silmäkulmiin. Eero ei toki voinut uskoa, että Raidalla oli ollut niin halpoja mielikuvia, tarkoitusperiä. — Eerolle tuli mieleen parvi valkeita tyttöjä ripillä Johanneksenkirkossa, silloin kun hänen sisarensakin oli yksi joukosta. Eero oli silloin ihmetellyt, mitä niiden sydämissä liikkui. Olivatko ne todella niin valkoisia kuin niiden puvut! Nyt hän löysi Raidan kuin tuhatkaunon jostakin unhoon joutuneesta puutarhasta. Hän muisti tytöt ja ajatuksensa silloin. Hänen teki mieli pöyhötellä kuin puutarhuri muutettavaa kasvia hiusjuuriin saakka nähdäkseen, kestikö tällaista pintaa syvemmälle. Mutta hänen ei tarvinnut. Näkihän hän näistä silmistä, että tyttö oli aito. Tällainen tyttö vielä tä-

hän aikaan. Oliko tuollainen säilyminen typeryyttä, vai mistä se mahtoi johtua? Taas hän katsoi Raitaa, läheni häntä.

Tämä lahjakas tyttökö typerä? Odottamaton liikutus tulvahti Eeron mieleen kuin laine, joka pyrkii rantatöyräälle. Hän otti Raidan käden. Mitä hänellä oli tarjota vastalahjaksi? Mainetta, turvattu asema! — Sehän ei ollut mitään tämän rinnalla! Ja ensi kertaa elämässä tuntui Eerosta kuin hän ei enää olisikaan mies, jonka oli puhuttava tilanteen mukaan: paljastettava vain senverran, että sisäinen syytöspatoutuma hiukan helpponi, pidätettävä niin paljon kuin oli tarpeellista arvon säilyttämiseksi. Hänestä tuntui kuin haluaisi hän kylpeä pyhän virran vedessä. Heittää vanhan minänsä Gangekseen. Näyttäytyä sellaisena kuin oli. Ääni värähti.

— Raita, mitä minulla on sinulle sanottavaa, sitä en voi kertoa kirkkaassa auringonpaisteessa. Mennään minun hyttiini.

Olihan sanottu, ettei miehen pitäisi koskaan kertoa kokemattomalle naiselle elämänsä kierrekohtia. Hän tulee ne joskus saamaan takaisin. Mutta — Eero oli ollut kuin rippituolissa äsken. Hänen täytyi kerran uskaltaa katsoa menneisyytensä totuutta silmiin. Äkkiä hän vielä huomasi kertovansa asioita toisin kuin miten aluksi oli aikonut, ja katsovansa niitä kuin se, joka ensikerran äkkää luonnollisena pitämänsä häpeälliseksi. Hänhän tunnusti kuin syntejä! Hän häpeili riisuutumistaan. Hän alkoi puolustella rikollista kuin asianajaja etsien selittäviä sielul-

lisia ja ruumiillisia tekijöitä. Mutta häntä hävetti se vielä enemmän: astuiko entinen minä taas esille? — Anna anteeksi, sanoi hän vapisevin huulin. — Sinä olet tinkimätön. Minäkin tahdon pyrkiä. — Hän vaikeni, hengitti raskaasti, astui ikkunapyörykän luo, josta näkyi hyppelehtiviä laineita silmänkantama.

Eero palasi kalpeana ja tyynenä. — Niinkuin nuo laineet on minun elämäni ollut. Älytöntä kiihkoa täynnä. — Taas hän kertoi ja hirvittävän tarkkaan hän muisti. Raita vavahteli. Kyyneleet purkautuivat väkisin esiin. Juoksivat poskea myöten, tippuivat puserolle. Eero oli onneton. Miksi hän kertoi! Miksi kidutti toista? Ensimmäiselle vaimolleen hän oli maininnut poikamiesvuosiensa kokemuksista ylimalkaan. Se oli ollut viisasta. Mutta Raidalle! Hyvä Jumala, miksi täytyi Raidalle näin? Kuin tyhjentää itsensä pohjasakkoja myöten. Vetää ristille. Ja näännyttää toinen kuoliaaksi!

— Ei, Raita. Tämä ei käy. Sinähän vapiset ja — sinä et uskalla seurata.

— Pakkohan minun —

— Sinä itket minua —

— En. En minä sinua!

— Sano!

— Niitä kärsimyksiä, joita sinun on läpikäytävä.

— Mitä tarkoitat?

— Riistetyn ilon palkka on kärsimys.

— Moralisti!

— Ehkä. — Mutta niin se on.

Eeroa suututti. Tuollaisia ovat säästyneet naiset! Eivät ymmärrä elämää, eivät anna anteeksi. Hän nousi ylös, katseli seinää kuin tukipistettä etsien. Kääntyi äkkiä oveen, laski kätensä ripaan. Raita pisti kätensä hänen kätensä alle.

— Minne sinä menet?

— Sinä et anna anteeksi, kuten elämä antaa.

— Minustahan ei ole kysymys, mutta elämästä juuri.

— Sen tunnen minä. Aurinko paistaa hyville ja pahoille. Ja kukat kukkivat. Ja kuka on hyvä, kuka paha? Sitä emme tiedä. Toinen katsoo asioita päivässä, toinen varjossa, siinä kaikki.

— Ei puhuta siitä enää. Sinun elämäntuntosi on toinen kuin minun. Kun elämä on illassa, voimme ajatella vielä toisin kuin nyt.

Eero katsoi Raitaa kuin uhmaten ja ihmetellen yhtä aikaa. Mutta taas läikähti hänessä vastustamaton laine. Hän painoi Raidan lähellensä: minun — minun — minun — —

He kävelivät taas kannella. Nyt jo julkisesti käsikkäin. Mitäpä he ihmisistä. Jos joku kysyy, selittävät he olevansa julkikihloissa. Sitäpaitsi he eivät julkaisekaan. Menevät kohta naimisiin kotiinpalattuaan. Ja taas kaikkosi rippilapsi miehestä jonnekin olennon salakomeroihin. Hän on uudestaan entisellään. Hän kuiskaa Raidalle suunnitelmiaan. Hänhän on nyt neljänkymmenen ikäinen. Mies parhaillansa. Hänellä on tosin mainetta, mutta tästä-

lähtien, kun he yhdessä —! Raidalla on omia päähänpistoja, toisinaan somia ja naisellisia, toisinaan hämmästyttävän suurpiirteisiä niinkuin tuo temppeli, jonka hän oli eilen piirtänyt kuvitellulle kalliosaarelle. Ja asemataloluonnos syksyllä ja sairaalarakennus joulun aikaan. Tosiaan harvinaisia — ollakseen naisen piirtämiä. Mutta kunhan Raita näkee antiikin Rooman valtavat mitat, syntyy hän uudelleen kuten Goethesta alkaen melkein kaikki ovat syntyneet. Hänestä kasvaa harvinainen nainen. Epäkäytännöllisiä hänen luomansa usein vielä ovat, mutta Eero korjaisi ne. Onhan sanottu, että Eeron rakennuksissa »harvinainen käytännöllisyys täydentää muodon sopusointua». — Ei. Raita ei tahtonut hänen nimellään ja kokemuksillaan tulla joksikin. Hän tahtoi itse yrittää, omalla nimellään, omine hairahduksineen. Juuri naisena! — Tietysti. Ei toki Eero toivonut hänestä miehensä kaikua. Niitähän oli tusinoittain ennestään jo. Ja Eero oli jättänyt sellaisen naistyypin taakseen lähtiessään seuraamaan Raitaa. Hän tahtoi juuri tällaisen: kuuman, itsenäisen.

Heistä tuntui molemmista, että he olivat jo kauan olleet läheisiä. He olivat kuin häämatkalla nyt. Eero ehdotti, että he istuisivat Raidan hytissä koko yön yhdessä. Eiväthän he kumminkaan voisi nukkua tällaisen päivän jälkeen. Sitä ei Raita tahtonut. Eeron piti olla malttavainen. Heillähän oli koko elämä edessään.

He nojasivat kaidepuuhun etukannella. Meri tummeni kaukaiseen salaperäisyyteen. Se huokaili

raskaasti kuin se, jota miljoonien kohtalot painavat. Taivaalla tuikki pari yksinäistä tähteä.

Luuliko Raita niitä ihmisten temmellyskentiksi? — Luonnollisesti voi jossakin löytyä monta yhtä onnellista kuin he. — Ei yhtäkään! Sehän on mahdotonta.

Heidän oli raskasta erota. Raidan täytyi yhä uudelleen kääntyä portaissa katsomaan, oliko se todellakin Eeron kookas olemus, joka kumartui porrastangon yli.

Vielä vuoteessa, silmät suljettuina tuntui hänestä, kuin taivas ja maa olisivat koskettaneet toisiaan, ja hän olisi ollut onnellinen tomuhiukkanen, joka pakeni jonnekin kauas.

Raita heräili. Aurinko paistoi hyttiin kuten eilenkin. Uutimet olivat jääneet vetämättä eteen. Suloinen raukeus souti suonissa. Hän sulki silmänsä ja kuvitteli olevansa palokärki, joka istui petäjän kupeessa suuren suon laidassa paistattamassa päivää. Suon yli hänen oli lennettävä. Se näytti loppumattomalta. Raita ihmetteli puolivalveillaan, oliko hän uneksinut tällaista. Tämä oli varmaan unen jatko.

Hän muisti äkkiä jotakin, kavahti istualleen. Hänhän oli Eeron morsian! *Eeron!* Kuuluisan, tavoitellun. Herkän, läheisen, rakkaan. Hän kupsahti rentonaan takaisin tyynyille. Miten oli tämä ollut mahdollista? Miten hän oli päässyt näin äkkiä varmuuteen itsestään? Vielä eilisaamuna hän oli ajatellut päinvastoin. Hän oli muurannut ennakkoluuloista linnan Eeron ympärille ja toisen itsensä suojaksi. Ei missään muualla kuin matkalla ihminen vapaudu äkkiä omista ennakkoluuloistaan. Sen hän oli ennenkin kokenut. Eero oli oikein ihastuttava, kun oli keksinyt tulla mukaan! — Voi, miten lapsellisia lauseita hän sommitteli ajatuksissaan, aikaihminen! Hän karkasi pystyyn. Hän huomasi ikkunasta vihreää maata. Oltiinko jo tulossa Stettiner Haffiin? Kellohan oli yhdeksän, eikä hän ollut kuullut soit-

toa. Hyvä kapristus kuitenkin! kuten setävainaja sanoi.

Eero istui jo heidän eilisellä paikallaan ja nauroi.

— Nyt minä ainakin olen ollut malttavainen. Kolme kertaa olen hiljaa koputtanut ovelle enkä ole silti herättänyt.

Toiset olivat melkein kaikki syöneet. Eerokin. Hän muutti Raidan omaan entiseen pöytäänsä ruokasalin perällä. Eero oli nolo eilisen kertomansa johdosta. Se oli lamauttanut häntä koko aamun. Toisin hetkin hän puolusteli itseään sillä, että hänen oli nyt kevyt olla. Hän alkaisi elämän uudelleen. Toisin hetkin hän syytteli itseään narriksi. Tinkimättömyys oli outoa hänelle. Se oli varastautunut jostakin esiin. Hän ei tunnustanut sitä omakseen ja kohteli sitä kuin harkitsematonta lasta. Raita ei huomannut mitään. Tunsihan hän Eeroa perin vähän.

Eerokin koetti haihduttaa aamutunnelmaansa. Hän kuiskasi Raidalle:

— Sinä et polta?

— En.

— Miksi et?

— Minulla on kahleita ilman sitä.

— Mitä tarkoitat?

— Tätä syömistä esimerkiksi. Miten vapaa olisi ihminen ilman sitäkin.

— Lapsi! Mutta minua miellyttää, ettet sinä polta. Minulla oli kerran morsian, joka poltti. Ja minua aina etoi, kun kaksi tupakkasuuta tuli yhteen. — Se on nähtävästi vain vanhanaikaisen miehen

pitämys, ehkä isästä lähtöisin, puolustihe hän heti jälkeenpäin tyytymättömänä tähänkin paljastukseensa.

Raidan mielessä häämötti: mikähän hänessä mahtaa ruveta etomaan. Se häipyi kuitenkin, sillä Eero alkoi kertoa tyttärestään. Sanoi tytön olleen koko yön mielessä, kun ei ollut tullut hänestä eilen kertoneeksi. Hänellä oli liian vähän aikaa tyttärelleen. Lapsihan jäi muutaman viikon vanhaksi äitinsä kuollessa. Vanha Sohvi oli häntä uskollisesti hoitanut, mutta hän tarvitsi sivistyneen naisen huoltoa. Tiesikö Raita koko tytöstä? — Tiesi, mutta ei ollut eilen muistanut. — Halusiko hän ottaa sellaisen raskaan velvoituksen? — Tokihan. Se tulisi olemaan hänelle erikoisen rakas. Hän katsoi Eeroa viipyvästi kuin se, joka ei aikonut koskaan luopua. — Raidan silmät olivat ihmeelliset, tuli Eeron mieleen. Ne aivan kuin säkenöivät toisinaan. Ihme, että hän oli näin kauan säilynyt, ajatteli hän auttaessaan takkia hänen ylleen. — Ja hieman ulkonevan alahuulen olisi luullut olevan vaaraksi. Mutta olihan vahva niska urheilijan, lohduttautui hän.

Lähellä rantaa kelluivat lokkilaumat kuin untuvapallot. Joku valkopuseroinen nainen paljain päin huusi lapsille, jotka onkivat rannalla.

— Suomessa oli talvi, täällä kevät, meillä kesä, kuiskasi Eero.

Merikin puhalsi tänään raikkaammin kuin eilen Raidan mielestä, vaikka vain pienet tuulenvirit karehtivat sen pintaa. Mutta Eero oli tänään toisen-

lainen. Ei niin lieskamainen ja uhkaava kuin eilen. Siitä se johtui. He nauroivat jo yhdessä hassutuksille.

Stettinin asemalla tunki vaunuun eräs olutmaha, ainakin toista metriä leveä äijä. Hänen naamansa paistoi kovin vakavana, kun hän pyysi makeasti tilaa »vain pari millimetriä». Raita nauroi vedet silmissä; Eero sanoi häntä koulutyttömäiseksi.

Berlinin asemalla taas riiteli kaksi laihaa muijaa. He puivat nyrkkiä toistensa nenän edessä, olivat käydä toisiaan korviin. Silloin ilmestyi heidän päittensä väliin hienot miehen kasvot. Mummot mulistivat silmänsä häneen, näyttivät tahtovan tarpaista häntä päin pitkulaisia kasvoja. Äkkiä he kääntyivät, lähtivät kumpikin taholleen kuin vesisuihkun kastelemina. Ympärille keräytynyt kansa nauraa hohotti. Raidan täytyi paeta ravintolahuoneeseen. Hän istui pöydän ääreen, hytkyi. Mikä veitikka Eero olikaan! Kerrassaan klovnimainen. — Kuuluisa arkkitehti Kautto!

He koettivat keskustella muusta, mutta niinpian kuin heidän katseensa sattuivat yhteen, eivät he voineet olla hykähtämättä.

— Niin sinä nuorennat minut, veisteli Eero. — Vuoden perästä lienen kapaloissa.

Nukkuessa kolmannen luokan makuuvaunun ylimmällä lavitsalla tuli Raidan mieleen, miten he eilen olivat olleet kuin puhkaisemassa tunnelia; tänään kuin häkistä päässeet. Ohuen seinän takana nukkui Eero. Hänkin oli muuttanut kolmanteen, huomenna he matkustaisivat yhdessä toisessa,

Rakas — miten Raita ei ollut ennen tiennyt häntä rakkaaksi. Mikä on ihminen? — Totuuteen pyrkivä valhe, jyrisivät junanpyörät.

Seuraava päivä oli kuin koskenlaskua. He seisoivat avonaisten ikkunoitten ääressä käytävässä, Eeron käsi Raidan käsivarrella, vyötäröllä, olkapäällä tai pystytangossa tapaillen Raidan sormia. Silmien ohi vilisi tasankoja, valkoisia jyhkeitä härkäpareja karhitsemassa. Väkevä maan tuntu. Talot, järjestetyt rakennusryhmät ympärillään tiesivät tarpeenomaisuutensa. — Ne ovat kuin papit paikallaan, sanoi joku.

Kaukana häämöttivät Tyrolin alpit, ne lähenivät, nousivat kuin jättiläiset taivasta kohti lumihuippuisina, välkkyivät auringossa. Alhaalla vihoitti nurmi, kukkivat voikukat ja orvokit.

Juna alkoi nousta vähitellen tuntureita kohti. Uusi junailija tuli taas vaunuun. Pikimusta, ruumiikas itävaltalainen köntys. Don Juan-tyyppinä näkyi itseään pitävän. He kysyivät, mikä virta juoksi radan vierellä. — Se on Inn, sanoi hän ja nauroi veikeästi kuin suurta sukkeluutta sanoessaan: Der Inn und der Rein entspringen unter einem Stein.

Juna oli Raidasta kuin hyvätuulinen kissa. Se hyrräsi viihdyttävästi tunnelista tunneliin. Jyrkkä rinne kohosi usein toisella puolen, äkkijyrkkä laskeutui laaksoon toisella. Kyliä, kirkkoja, linnoja nousi laaksoissa, vuorenrinteillä, kukkuloitten harjoilla kuin satumajoja. He kurkistelivat ikkunasta nähdäkseen, miten kaksi veturia kiskoi heitä kilpaa, miten ne porhalsivat tunneliin, joka oli somasti puh-

kaistu vuorenkulmauksen läpi. Miten he taas huhkaisivat siitä ulos ja jäljelle jäi tunnelin aukko odottamaan uusia tulijoita.

— Kas, kukkivia omenapuita! huudahti Raita.

— Huomasitko mustaa varista puussa, sanoi Eero. — Se ei räväyttänyt siipeäkään junan kiitäessä ohi. Niin hyvähermoista väkeä täällä on. — Katso koiraa!

Sillä kohtaa nousi tie junan ikkunoitten tasalle; juna nousi mäkeä. Luppakorvainen koira, ruskea takku, jolla oli pitkä ruumis ja lyhyet jalat, luuli voittavansa junan. Se laukkasi, kuin olisi sillä ollut raketti hännän nenässä. He usuttelivat sitä, nauroivat sille, mutta junan vauhti kiihtyi; takku jäi jälkeen.

— Raita, tunturipuro tuolla! Melkein kohtisuoraan alas, näetkö.

— Se on kuin hopeavettä. Ajatteles kuutamossa! Jäädäänpä tänne.

— Kuulla on valhevalo. Mutta aurinko, se on toista. Italiassa me pysähdymme.

Eero oli ennenkin kulkenut saman tien, mutta tuntui siltä kuin hän nyt kulkisi ensikertaa. Mitkään pikkuseikat eivät olleet hänen mieltään kiinnittäneet, eivätkä nämä valtavat kukkulat olleet koskaan noin mahtavilta näyttäneet. Kuin uhmaten ne nousivat toinen toisensa yläpuolelle parin tuhannen metrin korkeuteen. Ne tuntuivat julistavan yhteisesti taivaalle: sada sinä, tuule sinä, jyryä sinä! Me emme kukistu, vaikka muu maailma murenisi.

Raitaa väsytti. Hän meni istumaan vaunuosastoon. Ikkunan ohitse vilahti keto-orvokkeja rinteellä, samoja, joita kasvoi niityllä lähellä heidän kesäasuntoaan. Hän kaipasi pois junasta, jonnekin rauhaan. Tuolla oli kirkko kunnaalla, yksinkertainen ja koruton. Mitäpä, jos heidät vihittäisi siellä. Kahden, vieraassa maassa. Yksinäisessä vuoristokirkossa, jossa olisi valkohapsinen, kaunissilmäinen pappi. Kahden, Jumalan edessä . . . Hän muisteli nuorena tyttönä sitä haaveilleensa, kauan sitten. Mitäpä, jos haave toteutuisi.

Raita pyysi Eeroa viereensä, otti hänen kätensä.

— Eero, uskotko sinä Jumalaan.

— En, hyvä ystävä! Kuka nykyaikana enää jumaliin uskoo.

Raita vaikeni. Irroitti hiljaa kätensä, katsoi ulos.

Eero oli kummissaan:

— Et suinkaan sinäkään usko?

— Uskon minä.

— Tietysti. — Sinunhan täytyykin uskoa! Miten muuten minun kielonkukkani olisi säilynyt, ellei vihreän lehden suojassa.

— Se ei saa olla leikin asia!

Eero yritti vakavoitua.

— Ei toki. Sinussa on aina kohtalotuntu. — Eero kysyi, kuinka nämä asiat olivat johtuneet Raidan mieleen. Raita ei tahtonut sanoa. Eero silitteli hänen kättään, suostutteli. Raita kertoi haaveen tunturikirkosta, valkohapsisesta papista, Jumalan välittömästä läsnäolosta.

— Romantiikka on ihmiskunnan miellyttävä perusheikkous, sanoi isäukko aina, täräytti Eero. Hän katui kohta sanojaan. Tuo kaikkihan oli kaunista, vaikka hänen kokemuksilleen outoa. Vielä viime vuonna olisi hän narrina nauranut jokaista, joka tuollaista olisi hänelle esittänyt. Nyt se oli lähtenyt Raidasta, jossa vanha ja uusi aika ihmeellisesti yhtyivät: suffragetin voima, tarmo, intelligenssi, taiteilijan tunteenpalo, antaumus, nunnan herkkyys, romantiikka. Tällaista naista ei varmaan ollut kuin yksi maailmassa.

Juna oli pysähtynyt asemalla, lähtenyt. Silloin vasta häämöitti Eeron tajunnalle äsken ohimennyt.

— Kuule, tarkoititko, että olisimme voineet jäädä tuolle asemalle ja mennä tuohon kirkkoon vihityttämään itsemme.

— Ei palata siihen enää!

— Mutta eihän meitä ole kuulutettukaan?

Raitaa kiusasi. Tällaisesta pyhästä asiasta ei olisi pitänyt keskustella. Se olisi pitänyt muuten ymmärtää, välittömänä ajatusvaihtona. Hän sanoi melko kiivaasti:

— Voihan siunata kaksi ihmistä kuuluttamattakin. Ja voi vannoutua toisilleen lujemmin kuin vihillä koskaan.

— Siinä tapauksessa, jos tahdot kuulua minulle heti, astumme junasta seuraavalla asemalla.

Raita kuohahti:

— Sinä käsität vain sen puolen asiasta. Minulle se olisi ollut jotakin aivan muuta.

Eero pyyteli:

— Kuule, mennään! Otan tavarat heti ulos. Selvitetään vasta sitten tunteet ja tunnelmat.

— Ei mennä enää. Se särkyi jo —. Kyynelkarpalot vierivät pitkin Raidan poskia.

Eero oli kovin pahoillaan. Hän sytytti sikaarinsa, lähti käytävään. Raita oli kummallinen: usein melkein häikäilemätön suunnitelmissaan ja hauras unelmissaan, melkein liian luja ja liian herkkä. Mitä enemmän häntä oppi tuntemaan, sitä kömpelömmäksi tunsi itsensä. Eero sammutti sikaarinsa puolitiehen, heitti ulos ikkunasta. Se vieri rinnettä alas. Taas kylä. Keltainen, uusi kirkko lasimaalauksineen; vanha, valkea vähän matkan päässä kuin lepoon päässyt vanhus. Katolista seutua tietenkin. Laaksossa hedelmäpuita kukassa, paikoin valkeanaan. Tuolla painuu virta mahtavaa kalliota vasten. Se oli vuosisatojen kuluessa kovertanut itselleen uoman sen kärjen alitse. Se oli todistus sitkeyden voimasta. Ja tuolla vaunuosastossa istuu Raita alakuloisena, eikä ole tätä näkemässä! Eero lähti Raidan luo. Sulki osaston oven jälkeensä, veti oviverhon eteen. Tuli ikkunan luo, huudahti äkisti:

— Raita, katso sukkelaan tuota rakennusta!

Eikö se ollut kummallinen Raidan mielestä? Pyhimyskuvia seinissä. — Se on varmaan Josef, tuo sinimekkoinen keskellä. Se ojensi lasta meitä kohti. — Eerosta tuntui, kuin Raita olisi tuon talon asukas. Hän oli kuin muurannut sen itse. Siinä oli Kristuskuva ja Madonnan kappeli tien mutkassa

siunaamassa tunturille lähtijöitä. Josefin sylissä viattomuus, jota hän näyttää ohikiitäville syntisille ihmisille, on sen talon vertauskuva. Nykyaikaiset ihmiset eivät enää sitä ymmärrä. He hymähtävät lapselliselle uskolle ja yksinkertaisille ihmisille. Hihkaiseva juna ja käytännön ihmiset, ne kuuluvat nykyaikaan, tekniikan aikaan. Siihen tahtoo jokainen kuulua. Mutta joku noista ihmisistä koputtaa talon ovelle. Hän tulee toisesta maailmasta, mutta hänellä on ihme halu oppia tuntemaan majan runoutta. Hän nauraa ja koputtaa. Hänestä on hullunkurista, että joku nykyajan ihminen elää tuollaisessa majassa, mutta toisekseen hän tajuaa, että siellä juuri eletään arvokasta elämää.

— Koputtaja olen minä, Raita. Älä pahastu, jos minä vielä naureskelen, minähän en vielä ole ennättänyt eläytyä sinun elämääsi.

Raita katsoi häneen kummissaan. Hän hengitti kuumasti kuin pakahtuva. — Sinä ymmärrät minut, hän kuiskasi, painoi hänet lähellensa kuin painaa virta saaliinsa.

— Vaaditko vielä uutta vannoutumista minulta? sai Eero kuiskatuksi.

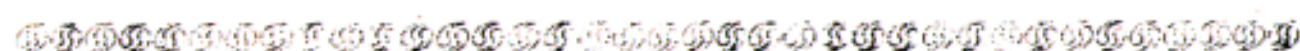
— Älä puhu! Tunne vastaus!

Eero sulki silmänsä. Oliko tämä kuvittelua vai tunsiko hän todellakin säväyttelevää voimaa, kuin kummaa kohoutumista. Hän aukaisi silmänsä, hymähti. Suudelma kuin suudelma! Ihana se oli ilman lisämakujakin.

Joku tuli osastoon. Raita katseli ulos laitellen hattua päähänsä.

Käytävässä Eero huomautti kömpelösti, että olipa täälläkin lastukattoja. Hän aivan kuin tahtomalla tahtoi palata arkkitehtinäkökulmaansa. Hän aivan kuin mielessään kaihteli äskeistä sielunavautumista. Raita ei näyttänyt kuulevan. Hän osoitti kirkkoa, jolla oli ahdas muuri ympärillään; sen sisässä rautaisia ristejä vieri vieressä. — Tietävätköhän ne mitään, ne, jotka siellä nukkuvat?

— Mitäpä ne tietäisivät. Eihän — — »niitä ole olemassakaan», aikoi Eero porauttaa, mutta tapasi sanansa sarvesta. Mitäpä suotta koskea sellaista, joka ehkä toiselle oli pyhää. Hän huomautti vain: juna kulki lumirajan korkeudessa, ja vuoripurot olivat lisääntyneet, sulanut lumi kun kohisi alas milloin mistäkin. Tuolla alhaalla, lähellä laaksoa niitä yhtyi monta ja syöksyi puukourua pitkin alas. Siellä on se Raidan kuutamopuro. Raita väitti, ettei kuutamopuroon sovi kouru. — Sen täytyy juosta vapaasti kuin kohtalon.

Italian raja ja mahtavat lumihattuiset tunturit. Raita aikoi valokuvata ne. Komea, vihreäpukuinen sotilas kääntyi juhlallisesti ympäri.

— Ei saa valokuvata, signorina.

— Luntako? sanoi Raita italiaksi.

— Ei mitään, signorina!

— Meillä Suomessa on lunta tuhat kertaa enemmän ja sitä saa valokuvata vaikka tuhannella koneella. Voitte tulla koettamaan! solkkasi Raita saksaksi.

— Si, si, lunta —, signorina. Saa täälläkin lunta valokuvata.

— Entä kaunista sotamiestä? kysyttiin italiaksi.

— Sitä myös, kaunihin, rakkahin signorina.

Eero tuli ja pyöräytti Raidan yksinkertaisesti ympäri. Torui kevytmieliseksi. Noin pihkautuu heti ensimmäiseen komeaan mieheen — tämä viaton muka!

Raita veikeili aseman puolella komeahattuisten carabinierien olevankin paljon kiehtovampia. Mitä oli sotamies näitten rinnalla, jotka valkeahansikkaisina ja mustapukuisina ja kullalla koristeltuina olivat kuin riikinkukot. Eero huomautti väkinäisesti leikkiin yhtyen, että kaksi vanhaa naista, joilla oli pienet mustat hatut ja niissä leveät, selkää pitkin maahan asti

kulkevat silkkinauhat olivat paljon taiteellisempia. Se oli tuollaista sovinnollista sanaharkkaa kuin jos toinen heittäisi toisen heittämän pallon käsiselällä takaisin. Silti oli Eero tyytyväinen, kun juna lähti. Raita vilkutti sotamiehelle, Eero ryösti nenäliinan hänen kädestään.

Taas kiidettiin eteenpäin. Mentiin alamäkeä rotkojen yli, sivu hiirenkorvakoivujen. Siniesiliinaiset miehet haravoivat pellolla. Tuli viini-istutuksia kukkuloitten rinteillä. Vihreäluukkuiset talot katselivat niitä kuin vahdit. Tuolla kauempana nousi vihreävaippaisten vuorten keskellä majesteetillinen kallio. Kuin punainen marmori. Mitä kiveä lie ollut? Eero luuli gneissiksi. Se voi olla harmaatakin, mutta sai auringosta tuollaisen hohteen. — Näkikö Raita punaisia aprikoosipuita? Ne sopeutuivat koristeellisesti toisten hedelmäpuitten ilmavaan, valtavaan seppeleeseen joen molemmin puolin. Ja valkeat talot rinteellä olivat kuin satumajoja.

Eräällä asemalla vihreät köynnöspuut varjostivat pienen ravintolarakennuksen ovia. Sen omistajatar nojasi toiseen ovipieleen, mutta toiseen nojasi maankiertäjä, jolla oli leveälierinen hattu ja kulunut, viittamainen takki. — Hän on ehkä kulkenut ovelta ovelle ja on nyt ehkä viimeisellä, sanoi Eero.

— Sittenkin voi vielä löytyä ovi, jota ei odotakaan.

Eero katsoi Raitaan, mitä hän mahtoi tarkoittaa. Eero ei kuitenkaan tahtonut kysyä. Oli kuljettu samoja aurinkoisia teitä, eikä hän toivonut pilveik-

köjä heidän välilleen. Sitäpaitsi Eero oli alkanut odottaa jotakin. Kuin pitäisi verhon aueta ja ihminen päästettämän sisälle paratiisin puutarhaan. Sillä tällainen mielten patoutuminen, auringossa kylpeminen sisälsi laukeamisen toivoa tai ukkosen uhkaa.

He olivat päättäneet torkkua yön istuimillaan. Raita tahtoi kulkea oman kukkaronsa varassa niinkuin oli alkanutkin. Hän kehoitti Eeroa makuuvaunuun. Eero ei tietysti voinut lähteä, mutta oli tyytymätön.

Eräällä asemalla kantoi mies mukavia muhkuloita kepissä. Eero toi häneltä pehmoisen tyynyn heille kummallekin. Tältä asemalta ei tullut ketään osastoon. Ellei muita tulisi kuin herra, joka oli jo ennestään, saisi ainakin Raita nukkua. Eero muuttaisi hänen puolelleen ja Raita voisi panna päänsä hänen syliinsä.

Seuraavalla asemalla astui vaunuun tumma tyttö, jolla oli pyöreät posket ja lapsensilmät. Hän kysyi, onko tilaa, saisiko astua sisään. Astukaa aivan rauhassa, vastaa herra. — Raitakin nyökkää ystävällisesti, käskee istumaan. Tyttö puhuu saksaa, on iloinen, kun oli sattunut näin hyvien ihmisten joukkoon. Hän matkustaa aivan ensikertaa, ja sisar on Roomassa palveluksessa — —

Eero avaa ikkunan, Raita nousee, katsoo ulos. Valot vilkuttavat pimeässä illassa junalle. Noin heidänkin kodistaan kerran valot vilkuttaisivat kulkijoille, taapertaa väsynyt ajatus kuten nukkumasijaansa etsivä lapsi.

Seuraavalta asemalta työntyy vaunuun rouva, joka on kuin vasta-ahdettu ruisauma. Hänellä on Raidan mielestä liian pitkä mies. Tuollaiselle rouvalle kuului pieni mies tavallisesti. Rouva asettuu Raidan puolelle ja mies tytön kera Eeron viereen. — Eeroa jo harmitti. On toki päähänpistoja kaikilla naisilla. Olisi voitu nukkua yö rauhassa ja nyt saadaan kökätä tässä. Raita houkuttelee häntä menemään yksin makuuvaunuun. Hän olisi kovin iloinen siitä. Eero ottaa ähmissään matkalaukkunsa, asettaa sen heidän välilleen ikkunan alle. Etsii villavaippansa, komentaa Raidan jalat matkalaukulle, peittää vaipalla ne ja omansa. Raita kytristäikse nurkkaansa mahdollisimman pieneksi kuin satutettu etana.

Yöllä herää Raita, huomaa Eeron luisuneen matkalaukulleen ja makaavan hänen jaloissaan. Hänen viereensä on tullut tumma mies, joka torkkuu nojaten toisaanne päin. Raita tahtoo tehdä Eerolle parempaa tilaa. Hän siirtää jalkansa ulkopuolelle ja tyynynsäkin toiselle puolelle. Seuraavan kerran herätessään hän huomaa tyynynsä yläpuolella töyhdön mustia hiuksia. Vieraskin näkyy nojaavan hänen tyynyynsä. Nojatkoon, tuumii Raita unissaan. Hän nukkui mielestään kauan.

Raita herää siihen, että Eero nousee kuin vihoissaan ja lähtee ulos. Suuttuiko ehkä häneen, kun hän vieraan kanssa samalla tyynyllä — —. Raita ottaa tyynyn varovasti, aikoo ruveta taas nurkkaan päin nukkumaan, huomaa samassa ulkona hämärtävän.

Hän kohottaa uudinta, katsoo ohivilajavia maisemia. Hän tuntee, miten vähitellen vieraan miehen ruumis painuu pitkin hänen ruumistaan, miten miehen pää painuu hänen olkapäähänsä. Hänen pitäisi ehkä herättää vieras. Hän katsoo matkatovereitaan. Kaikki nukkuvat. Eero on yhä poissa. Hän katsoo vieraan päätä olkapäällään. Sillä on korkea nenä ja korkea otsa, ikää ehkäpä siinä yli kolmenkymmenen. Hänen pitäisi herättää vieras —. Mutta häneen valuu omituinen myötätunto vierasta kohtaan. Hän katsoo ulos, mutta yhä hän toistaa mielessään: siunattu, siunattu ole sinä — —. Outo raukeus ottaa hänet. On kuin oudot voimat tarttuisivat häneen. Kuin joku tahtoisi hänet koskemattomin käsin nostaa ylös maasta —; kuin näkisi jotkut rakkaat kasvot, unelmoidut. Ja aukeaisi outoja maailmoita, joihin hän tahtoisi kiitää . . .

Eero astuu vaunuun. Huomaa vieraan miehen. Häntä raivostuttaa. Hän potkaisee sitä roistoa, että herää siitä. Samassa hän huomaa jotakin outoa Raidassa. Hänellä on suu hiukan auki, hohtavat hampaanpäät näkyvät. Hän hengittää syvään ja ilmehtii kuin näkisi jotakin verratonta, vaikka silmät ovat kiinni.

Hullu mustasukkaisuus ottaa hänet. Noinko Raita tuntee itsensä onnelliseksi vieraan kosketuksesta, tämä viaton! Hän riuhtaisee Raitaa kädestä. Raita tuijottaa häntä oudosti kuin tajuton. — Anna minun olla, sanoo; ja on vajota äskeiseen. Eero tarttuu molemmin käsin Raidan käsivarsiin:

— Sinun on heti noustava!

Vieras herää; nousee, menee eteiseen. Eero istuu hänen paikalleen, kiertää kätensä Raidan vahvalle vyötärölle, kyselee hätäisenä: Raita rakas, mikä sinun oli? Uneksitko sinä, vai antoiko tuo vieras sinun jotakin juoda? Vai antoiko hän sinun haistella jotakin?

Raita virkistyy verkkaan. Hän ei osaa selittää. Tullaan asemalle. Juodaan kahvia. Kävellään raittiissa ilmassa.

— Yritä nyt selittää! Muutoin alan olla levoton sinusta.

— Rakas, pelkään, ettet ymmärrä minua. En taida oikein itsekään —.

— Se on varmaan valkoisen orjakaupan asiamies, sanoo Eero. — Se juotti sinulle jotakin tai antoi haistella. Se ei arvannut sinulla olevan seuraa. Siksi se livahti heti ulos, kun minä tulin.

— Ei, kuule. Sinä erehdyt. En minä maistanut mitään. Minähän valvoin. Se oli jotakin aivan muuta.

— Mitä se olisi voinut olla?

— Jotakin henkistä yhteyttä.

— Tuon miehen kanssa?

— En minä tiedä kenen kanssa. Mutta tuntui kuin olisivat jumalalliset voimat minut ympäröineet. Silloin sinä riuhtaisit minut irti.

— Ja se oli pahasti tehty muka?

— Niin. — Raidan ääni vaappui. — Kas kun ei sitä oikein tajua itsekään.

— Ja sinulle oli suloinen tuon miehen läheisyys! Eero kuohahti.

Raita ei tiennyt, miten osata tiheiköstä aukealle:

— Kun se oli aivan toista kuin muiden ihmisten.

— Kuin minunkin!

— Sinuahan minä rakastan, Eero. Älä sekoita sitä tähän. Mutta tuo mies lahjoitti minulle jotakin, jota en ole keltään muulta saanut.

Eero ällistyi:

— Sinä otit lahjan vastaan vieraalta mieheltä? Raita jo nauroi.

— Sinä kai luulit meidän vaihtaneen sormuksia!

— Minusta tämä on sopimaton pilaksi.

— On se hullunkurista: toinen puhuu hengestä, toinen aineesta.

— Puhu sitten niin, että yksinkertaisetkin ymmärtää!

— Hän herätti minussa jotakin uinuvaa.

— Mitä uinuvaa ihmisessä voi muuta herättää kuin rakkautta?

Vallattomuus säväytti Raitaa:

— Sinähän rakkauden herätit. Puhalsit liekkiin kuin sammuneen hiilen. — Hän tapasi itsensä kuin sopimattomasta, vakavoitui. Tämän hän selittää joskus, kun itsekin ymmärtää. Sillä miten voi sen kielen lauserakennetta selittää, jota ei osaa, vaikka se voi kuulua korvaan kauniilta —.

Raita olisi halunnut paeta metsään. Olla hiljaa yksin ja muistella sitä kertaa, jolloin hän oli ollut ripillä kaukana maalaiskirkossa. Mutta juna lähti.

Hänen täytyi mennä toisten joukkoon. Vieras istui osastossa paikallaan. Eero asettui päättävästi vieraan viereen, Raita sai istua vastapäätä. Raita katseli heitä siinä rinnan. Toinen vaalea, komea; siniset, miltei ylpeät silmät. Tarmokas leuka, pieni lovi keskellä. Raita huomasi nyt vasta leukaan ensinnä kiintyneensä. — Toinen taas hintelä, aivan tumma, korkeanenäinen. Silmät tummat, mutta ei polttavat. Pikemmin uneksivat. Kasvoissa uneksiva ilme. Syvä ryppy kulmien välissä. Huulet ohuet. Ylähuuli kauniisti kaartuva.

Eero varmaan tunsi vertailun. Hän ehdotti kärsimättömänä ravintolavaunuun menoa. Hänen oli nälkä.

— Juurihan joimme kahvia.

Eero heitti karsaan katseen, lähti. Raita seurasi. Vilkas juttutuuli alkoi puhallella Eeron purjeihin. Hän kertoi, miten hänet koulupoikana kerran oli pantu syyttä istumaan. Pojat eivät oikein pitäneet hänestä. Hän teki heille kiusaa toisinaan. Sellaisia pieniä kepposia: joltakin hävisi veitsi tai kynä, joka kovan hakemisen jälkeen löytyi heidän omista taskuistaan, saappaistaan tai hatustaan; joku pestiin lumessa liian perinpohjin tai istui vesilammikkoon tai liitupepuun istuimellaan. Sellaisia poikien kolttosia. Ja sitten hän oli leikissä liian omavaltainen, tahtoi aina voittaa. Ei siis mikään hauska tyyppi, sen hän voi rehellisesti tunnustaa. Mutta kerran hävisi luokan mustetolppo. Eräs poika oli sen särkenyt aamulla. Se oli ollut hienoa tekoa ja kallis

heidän rahoilleen. Ja sillä pojalla oli hermostunut isä, joka pienimmästäkin syystä antoi remelillä selkään. Poika ei uskaltanut tunnustaa tekostaan, eikä sitä tiennyt kuin eräs toveri. Opettajat alkoivat syyttää Eeroa. Hän kielsi jyrkästi. Hänet määrättiin rangaistukseen ja hän sai alennetun käytöksen. Mutta siitä hetkestä toverit muuttuivat häntä kohtaan. He olivat saaneet tietää asian, mutta eivät uskaltaneet sanoa hänelle. He tekivät hänestä syyttä sankarintapaisen. Kun isä kutsui kaupungissa olevat pojat heille jouluna, toi kukin poika lahjan: mikä kynän, mikä painokuvia: mutta syyllinen toi omatekoisen vesirattaan. Hän kuvasi, raukka, miten se katuojassa keväällä raklattaa. Ja niin se raklattikin. Jos se joskus sattui Eerolta unohtumaan ulos, toivat toiset sen hänelle kotiin. Vielä ylioppilaana se hänellä oli. Niin kummasti voi tuollainen pikku sattuma vaikuttaa. Hän ei enää tehnyt kiusaa tovereille. He olivat siitä lähtien melkein aina »yhtäpoikaa».

Raita teki lähtöä. Eero vilkastui uuteen vauhtiin. Ei, mutta hehän unohtavat koko ympäristön! Eikä mistään saanut tällaista kokonaiskuvaa seudusta kuin täältä ravintolavaunusta. Näki niin laajalle. Kukkulat olivat painuneet taivaan rannalle ja viiniköynnökset vallanneet pellot. Ne kulkivat katkotusta puusta toiseen kuin juhlaseppeleet. Ja näkikö Raita palmuja ja laakeripuita, syreenejä kukassa, sinisiä ja valkoisia iriksiä puutarhoissa. Ja nuo heleänpunaiset kukat, mitähän ne olivat? — No,

mikä Raitaa sinne vaunuun veti? Se mies tietysti! — Raita kai puolestaan istui täällä vaikka lopun ikäänsä!

Raita katseli ulos, puri huultansa. Eero oli siis mustasukkainen. He vaikenivat molemmat. Tuntui kuin olisi laskeutunut jähmettyvää ainetta heidän ylleen, ja he olisivat istuneet rintaa myöten riitteessä. Raidan mielestä se oli tukalaa. Hän pyristeli vapaaksi. Hän sanoi sanan ja toisen. Eero puolestaan yritteli vastailla. Mutta he puhuivat kuin kivi suussa. Ja puhe tuli kaukaa. Silloin Raita teki hukkuvan yrityksen. Hänhän ei tiennyt Eeron vanhemmista. Eero oli maininnut muutaman kerran isästään kunnioittavasti. Eero oli haluton kertomaan. Vieläpä siihen oli aikaa. Mutta Raita muisti Eeron sanat. Eeron isä mahtoi olla viisas mies!

Viisas? Se oli liian vähän sanottu. Tuomari hän oli ollut. Ei mikään nykyaikainen asianajajaluikuri. Vanhanaikainen reilu lain mies hän oli. Komea ukko vielä. Vähän verkkainen käänteissään. Kasvot kuin lyijyyn valetut, rypyttömät ja täyteläiset. Silmälasit aina päässä; ja viime vuosiin asti tuuheatukkainen. Pormestarina hän oli eräässä pikkukaupungissa viimeksi ollut viisitoista vuotta. Sitten eronnut ja nyt kalasteli kesäisin kesämajassaan. Ukko tulisi olemaan Raitaan kovin ihastunut. Juuri tällaisista naisista hän piti. Ei mistään hepenetytöistä. Mutta oli vahinko, että äiti oli kuollut kolme vuotta sitten. Hän oli entinen näyttelijätär. »Minä korjasin sen jo nuorena pilautumasta»,

oli ukko jurauttanut aina hänestä puhuessaan. »Näyttelijät ovat usein parasta ainesta, mutta kukaan ihminen ei jaksa säilyttää peruskuntoaan käsien läiskeessä», oli hän kerran sanonut. Äiti oli ollut aivan vaalea. Harmenemista ei huomannut ensinkään. Hän oli järjestänyt kaikki taiteelliset tilaisuudet kaupungissa. Ukko oli aina murissut voimien haaskauksesta ja — ollut erittäin tyytyväinen. Olihan äiti ihailtu — sopivissa rajoissa!

Raita oli eläytynyt kokonaan Eeron kodin kuvaukseen. Nähnyt vanhan talon nurmikkoisen pihan, kukkaistutukset. Seurannut Eeron lapsuutta —, unohtanut äskeisen. Äkkiä nousi Eero. Hehän saapuisivat kohta Roomaan. Mutta eivätpä pysähtyisikään sinne kuin ehkä täksi päiväksi lepäämään. Jatkaisivat suoraan vaikka Caprille. Johonkin, jossa he saisivat olla kahden, kuulua vain toisilleen. — Eero tapaili Raidan kättä pöydältä.

Raita ei tahtonut Caprille. Sinne kaikki ensinnä ryntäsivät. Eero sanoi kysyvänsä siltä pitkältä herralta yksinäistä paikkaa. Käski Raidan odottaa täällä.

Raidan alkoi taas mieli myrtyä. Noinko häntä vartioitaisiin aina. Totisesti! Eero ei tuntenut häntä. Hän ottaisi vielä omat ohjansa omiin käsiinsä, pitäköön Eero huolen omistaan.

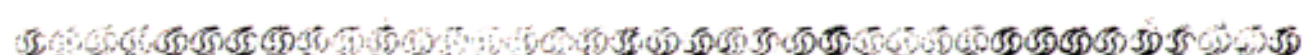
Rooman asemalla Raita kiiruhti auttamaan matkatavaroiden kantamisessa. Mutta junasta poistuttaessa seisoi se vieras herra odottamassa vähän matkan päässä ja katsoi surullisesti, miltei läpitunke-

vasti Raitaan. Raidasta tuntui hetken kuin jokin sanomattoman armas olisi hänen sieluaan koskettanut. Eero työnsi häntä vihaisesti eteenpäin.

Hotellissa Eero määräsi heidät nukkumaan. Hän ainakin tarvitsi unta, ja oli se Raidallekin välttämätön — joka suhteessa. Hän suuteli Raitaa ja meni.

Raita tahtoi nukkua, mutta hänen oli kumman tukala olla. Hänelle oli tapahtunut liian paljon viime päivinä. Vielä lisäksi tämä aamullinen. Eikä hän ollut kertaakaan saanut olla yksin ajatuksineen. Ja hotellihuone oli tukahduttava. Kuin täynnä edellisten asukkien hälinää. Remuavien miesten ja kikattavien naisten kohinaa.

Raita nousi hiljaa. Pukeutui. lähti. Otti auton.

Eero heräsi, katsoi kelloa. Hän hyppäsi ylös. Junan lähtöön oli vain runsas puoli tuntia. Hän veti nutun hartioilleen, riensi koputtamaan Raidan oveen. Raita ei ollut sisällä. Hän etsi vaatteita. Nekin poissa. Mihin Raita oli voinut lähteä? — Eero kulki hotellin ulko-oven luona kello kädessä. Oli vain kaksikymmentä minuuttia aikaa. Silloin ajaa Raita autolla oven eteen. Hän tulee Eeroa vastaan hätäisenä, mutta kohennetun mielen heijasteessa. Siitä ei voinut erehtyä.

— Suo anteeksi! Me kerkiämme vielä.

Eero otti saman auton. Kantaja toi tavarat.

— Mutta minun tavarani? hätäili Raita.

— Kaikki mukana.

Eero ei puhunut sanaakaan. Hänen ei tullut mieleensäkään lähteä toiseen suuntaan tai jättää Raita tänne. Mutta hän oli tämän kostava. Niin hän tuumi muka harkiten. Mutta hänen ei olisi tarvinnut olla harkitsevinaankaan. Hän vaahtosi sisäistä kiukkua kuin kiehuu vesi kattilassa ja tuhauttelee höyryä kannen alta, mutta ei saa sitä nousemaan. Raita yritti keskustella. Mutta Eeron mielestä hän tahallaan kierteli sanomasta, missä oli ollut. Se oli

hermostuttavaa. Eero tiesi kyllä mielestään, mutta hän ei sanoisi ensinnä. Tunnustakoon toinen. Eero osaisi kyllä vaieta, kunnes tunnustaisi.

He istuivat rautatievaunussa vastakkain. Ulkona vilisivät ohi Rooman muurit, Rooman jättiläismuistomerkit; ruskean mullan maat muhoilivat viljavuutta, mutta he eivät katsoneet ulos. Raita oli hetken kuin itkuun valmis. Sitten häntä rupesi raukaisemaan. Valtava väsymys kietoi hänet pehmeään vaippaansa. Hän torkkui nurkkaa vastaan. Viereismatkustajien hävittyä käytävään, ravintolavaunuun tai asemalle hän oikaisihe pitkälleen.

Eeroa kismitti. Hänen teki mieli iskeä vahvaan selkään, temmaista tukevasta jalasta. Tuo nyt oli se »kielonkukka»! Ytelöitti itseäänkin hentomielinen vertaus. Mies viidennelläkymmenellä ja uskoo vielä sellaiseen naiseen. Niinkuin ei tuntisi satoja niistä. Sen korvakiharat olivat suorenneet, sen kasvot hikisen kosteat ja alahuuli työntyi arveluttavasti eteenpäin. Ja povi nousi ja laski. Kuin syyttömän! Riuhtaiseeko hän sen ylös tuosta ja panee polvillensa jalkojensa juureen. Tai painaa —. Eero miltei vapisi. Hän työntyi ulos. Hän hoippui ravintolavaunuun ristiaallokossa, sisäisen paineen ja junan huojunnan vihurissa. Hän tilasi pöydän punaiseksi, istui polttamaan ja lukemaan lehtiä. Hän luki pitkiä paloja ymmärtämättä mitään. Hän tilasi ruokaa, söi, polteli, luki.

Hän odotti Raitaa.

Mutta kun ei häntä kuulunut, ei hän uskaltanut

mennä etsimään. Sillä hän ei voinut vastata, mitä tulisi tapahtumaan.

Napolissa sanoi Raita autonkuljettajalle haluamansa hotellin nimen. Valitsi perillä huoneen itselleen ja sulkeutui sinne. Eero odotti kauan käytävässä, mutta ei naputtanut oveen. Sitten hän piti oveansa raollaan. Jos Raita tulisi käytävään, kutsuisi hän hänet sisään. Ja ellei hän tunnustaisi, jättäisi hänet vielä tänä iltana. Matkustaisi Rivieralle!

Raita ei tullut. Lähenteli puolta yötä.

Eero sulki oven.

Raita oli aamulla ulos menossa. Eero sattui tulemaan huoneestaan.

— Odota vähän!

Eero otti lakkinsa ja keppinsä. He kävelivät katua ja vaihtoivat sanan ja toisen joskus. Huomauttelivat ympäristöstä. He joutuivat puistoon, jonka hiekalle aurinko kylvi valkoisia rahoja puiden lehvien läpi. He istuivat penkille. Eero iski äkkiä kuin haukka kananpoikaan:

— Missä sinä olit eilen?

— Scala Sanctassa.

— Kenen kanssa?

— Yksin.

— Aivan yksin?

— Niin.

Eero katsoi silmiin. Hän hengitti kiivaasti. Hän samalla häpesi ja olisi tahtonut purra pois hieman ulkonevan alahuulen. Kantaa hänet johonkin

kauas pois tästä kohisevasta, parkuvasta, viheltävästä miljoonakaupungista —. Eero nousi äkisti ylös, sanoi menevänsä ostamaan tupakkaa.

Raita jäi yksin penkille. Hän hymähti Eeron mustasukkaisuudelle. Mutta Eerolle hän ei voinut eilistä kertoa. Hän eli uudelleen voimakkaan elämyksensä:

Hän oli istunut Scala Sanctan penkillä katse imeytyneenä Kristus-kuvaan. Polvistuva, marmorinen Kristus, marmorikyynel hyytyneenä poskipäällä. Täynnä tuskaa ihmisten syntien vuoksi. Raidalle oli tullut mieleen taas maalaiskirkko ja juhannus ja se ihmeellinen. Hän oli ollut sinä juhannuksena kuin pieni lapsi, joka oli maannut valtavan olennon käsivarrella. Tämä oli se olento. Tämä kärsivä, rakastava Kristus. Tämä tuskasta, hellyydestä värähtelevä. Vaikka tämä tässä oli vain kuollut marmorikuva siitä. Mutta oli kuin veistäjän haltioitunut näky olisi yhtynyt hänen omaan elämykseensä ja sen henki leijaillut tässä ympärillä. Ehkäpä enemmän: se elävä voima, jonka hän kerran oli tuntenut, oli hänen luonansa.

Urut alkoivat soida. Vienosti, hiljallensa. Päivä kirkasti holvia pitkien portaitten yläpäässä. Näitä portaita oli Hän kerran astunut Jerusalemissa Pilatuksen tutkittavaksi. Näitä portaita astui Hän sanomaan jo lähes kahden vuosituhannen läpi totuudenetsijöitä sähköttäneet sanansa: »Minä olen kuningas. Sitä varten olen minä syntynyt ja sitä varten tullut maailmaan, että todistaisin totuuden puolesta. *Jokainen, joka on totuudesta, kuulee minun ääneni.*»

Raita oli nähnyt monta rukoilijaa portailla. Jokainen luki jokaisella portaalla rukouksen taivaltaessaan polvillaan niitä ylös. Niille laskeutui mustapukuinen äiti musta pitsiliina heitettynä kauniisti pään suojaksi. Vierelle laskeutui hänen pieni poikansa. He suutelivat porrasta, jolle he polvistuivat. He lukivat rukouksen, suutelivat seuraavaa porrasta ja nousivat sille. Ja urut soivat vienosti; aurinko elävöitti holvin portaitten yläpäässä ja holvissa maalatun, ristiinnaulitun Kristuksen kuvan. Raidan oli vallannut kyyneletön liikutus. Sellainen vapisuttava poreilu, joka vie valtoinaan. Hetken häivähti mielessä: portaat ovat katolilaisten, kulkijat ovat katolilaisia. Toinen ajatus väitti vastaan: hekö siis yksin saisivat harjoittaa hartautta! Ei. Jeesus oli kulkenut nämä tuskan portaat koko maailman syntien vuoksi. Myös luterilaisten ja kaikkien ihmisten.

Raita oli laskeutunut väristen ensimmäiselle astimelle.

Se oli ollut pyhä elämys, mutta eihän Eero sitä ymmärtäisi. —

Eero palasi. Hän siirtyi lähelle Raitaa, kuiskasi: anna anteeksi! — Hän nojasi Raidan olkaan, tyyntyi, unohtui siihen.

Ympärillä kävi korvia huumaava häly ja vilinä. Katukauppiaat, sanomalehtimyyjät pajahtelivat huutamaan; piiskat läiskivät hevosten, aasien, muulien selkiin; raitiovaunujen kellot kilisivät, poikien pillit vinkuivat, autot ja autobussit tuhisivat, jyrisivät,

törähtelivät. Läheisen ravintolan edustalla lauloi korkea tenori, jota viulut säestivät. Ja uudet ja uudet ihmisryhmät aaltoilivat katuja nauraen, kiirehtien, huolehtien, leikkien kuin sattumalta tyrkättyinä jättiläisahjosta elämän kuohuun.

Raita kosketti hellävaroen Eeron poskea. Lähtisivätkö? Totta varmaan! Täytyihän hänen ostaa toki sormus omallensa. Jokin hohtava jalokivi. Raita tahtoi vain sileän, iäisyyden tunnuksen. Iäisyydenkö? — Eero tahtoi pohjata hänen silmänsä. — Ja napolilainen hartialiina, sellainen komea pitkäripsuinen piti Raidalla olla. Ja hieno camé ja silk—. Ei, Raita ei tahtonut kerrassaan mitään hienouksia. Sormuksen vain. Eero aloitti arkaillen: eikö Raita sentään haluaisi vaihtaa sinisiä korvarenkaita vihertäviin, jotka menisivät paremmin silmien väriin —. Ne olivat noita rakastavaisten tuhansia pikkuasioita, jotka ovat tärkeimpiä kukan tuoreimmillaan ollessa. Noita lähentelemisiä täynnä armautta ja loukkauksen pelkoa, jotka kuitenkin suurissa myllerryksissä viskautuivat tielle kuin kerran viheriöineet lehdet.

Välimeren laineet! Raikas tuuli puhalsi vastaan, ja laiva, joka oli lasti- ja matkustajalaivan ristisiittymä, kulki suurena ja mahtavana kuin hyvän pitäjän ruustinna. Raita hengitti syvään. Kaupungin kohu eteni etenemistään. Tasakattoiset talot, hotellit, linnat, välillänsä vihreät puukimput tai ympärillänsä metsäköynnökset, etenivät.

Raidan mielestä ei vesi ollut sen sinisempää kuin Saimaan vesi eikä sen vihreämpää kuin Suomenlahden aallot.

Laiva oli täynnä saarten kansaa. Joku matkailija näytti olleen mukana. Mutta saarten kansa oli pienikasvuista, pikisilmäistä väkeä, joka puheli vilkkaasti ja pajahteli nauramaan. Eero huomautti komeakasvuisesta nunnasta Raidan vieressä. Sen huulet nytkähtelivät alituiseen rukouksessa, vaikka olivat kiinni. Raita ihaili niiden voimaa, jotka alituiseen suuntaavat ajatuksensa yhteen asiaan. — Ajatella sitä ajanhukkaa! tokaisi Eero.

Raita ei vastannut. Eikä Eero jatkanut.

Tuuli puhalsi navakasti. Alettiin tulla avonaiselle merelle. Siitä Raita piti. Hän tahtoi kokkaan. Merituuli puhalsi nyt täysin palkein. Eero katsoi

Raitaa. Tuuli oli temmannut suortuvan hänen ruskeasta tukastaan, vihertävät korvarenkaat heiluivat, silmät olivat tähdätyt kauas. Raita näytti nauttivan jokaisesta suuren aallon päälle kohoamisesta, jokaisesta laskeutumisesta sen pohjaan. Hänen amazooninsa! Eiköhän kohta kepertyisi meritautiin, tottumaton.

Pärskeet lensivät laivan reunan yli. Tuhannet erivivahteiset säteet niistä pirskahtivat. Raidan mieleen tuli, mahtoiko mikään pyhimyssädekehä olla sen ihanampi. Oli tällä vedellä sittenkin eri väri kuin kotivesillä. Tuo aalto tuolla, ja tuo! Näkikö Eero? Sellaisia harjoja! Oli kuin olisi tuhansilla ratsuilla kiidetty pitkin merenselkää. Kilvan ne laukkasivat, niiden harjat hulmusivat vaahtoa. Ja oli kuin olisi auringonpojat lasketelleet seisoallaan niiden selässä kotiinsa. Tiesikö Eero, he laittaisivat uuden kesähuvilan, oman. Tänä kesänä kaivettaisiin jo perustus, ensi talvena ansaittaisiin rahat. Se rakennetaan antiikin tyyliin, aivan erikoinen, suurpiirteinen. Siihen laitetaan suihkukaivo pihaan, siihen sellainen levittäjä, jotta syntyy juuri nämä värit auringossa. Raita sen piirtäisi. — vai tahtoiko Eero itse?

Raita saa piirtää mielin määrin. Olikin ollut ylivoimaista jahkaamista tämä kesän talven työ. Olisi ihanaa saada yksi kesä levätä. Ja mitä olisikaan oma kesäpaikka Helenalle, Eeron tyttärelle. Lapsi oli tähän asti saanut viettää kesänsä tätinsä luona.

Raidalle tuli kylmä. Täytyi etsiä tuulensuojaa

laivan takaosassa. Matka sinne oli vastenmielinen. Merisairaita koristamassa kantta kuin puluja katolla. Eero pelkäsi Raidan sairastuvan minä hetkenä tahansa. Päästiin istumaan katoksen alle laivan keskellä. Eero kietoi villavaippansa Raidan ympäri, käski katselemaan kauas merelle ja nojaamaan itseensä.

— En minä sairastu.

— Kerta ensimmäinen!

Raidan huomio kiintyi naiseen, joka seisoi ja piti kiinni rautatangosta. Hän oli selvästi sairaaksi tulemaisillaan. Paljain päin, ilman päällystakkia. Hän piti silmiänsä suljettuina, riiputti toisella käsivarrellaan kapalolasta. Penkillä havahtui paljaspäinen, housuton pieni poika. Vikisi, huusi äitiä. Äiti havahtui lamauksesta, kiiruhti luo. Samassa tuli tautikohtaus. Lapsi oli pudota käsivarrelta. Toinen nainen kiiruhti hätään, otti lapsen. Mutta hän oli tuskin kerinnyt istuutua, kun hänkin sairastui. Hän melkein viskasi lapsen penkille. Lapsi rupesi huutamaan. Raita nousi ylös, otti lapsen syliinsä, toisella kädellä otti housuttoman kainalosta. Tuli suuri aalto, keikautti laivaa. Raita oli iskeytyä kumoon. Eero kiiruhti auttamaan.

— Annahan olla. Älä turhia — pitäkööt huolen lapsistaan. Pitääkö näitä tulla Suomesta asti hoitamaan!

— Eihän tässä ole kuin miehiä.

— Onhan tuo nunnakin tuolla ja tuo vanha mummo.

— Ehkä ovat sairaaksi tulossa itsekin.

Raita kääri vaipan molempien lapsien ja itsensä ympärille. Äiti parka hytisi vilussa, uikutti kuin koiranpentu. Raita ulotti vaipan hänenkin ympärilleen. Silloin alkoi housuton poju voida pahoin. Se likasi Eeron vaipan. Raita katsoi hätäytyneenä Eeroon. Laivapojat tulivat samassa huuhtelemaan kantta. Raita antoi lapsen äidillensä, otti pyyheliinan matkalaukustaan, kasteli sen vedessä, puhdisti vaipan ja pojan. Otti taas kapalolapsen, pani toisen äidin syliin. Kuiskasi Eerolle: anna anteeksi!

— Älä välitä, sanoi Eero. Hänen mielensä teki sanoa: sen niistä aina saa —, mutta ei hennonnut. Paljastuivathan näin Raidan henkiset kasvot eri tilanteissa ja — Raita lapsi sylissä — kenties kerran hänen lapsensa . . .

Tultiin siihen paikkaan, missä sairaan äidin oli lapsineen lähdettävä. Eräs vanha vaimo tahtoi tuulessa suojata housutonta poikaa paksulla villaliinalla, jonka hän sitoi lapsen kaulaan. Laiva pysähtyi. Palkovene laski laivan kupeeseen, vei pois ensi lastin. Toinen palko sai sairaan äidin lapsineen. Hän näkyi kyykistyneen veneen pohjalle. Toiset saivat lapset hoiviinsa.

Eero ehdotti lähtöä raittiiseen ilmaan, kokkaan.

— Oletko minulle vihainen, kysyi Raita. — Mutta — enhän voinut muuta.

— Älä suotta. Hyvä, kun et itse sairastunut. Nautitaan nyt.

Raita painautui lähelle: — Tiesin sinut voimakkaaksi, mutta en arvannut hyväksi —.

Taas käännyttiin laitatuulessa poukamaan. Laiva vaappui miltei arveluttavasti. Äkkiä se pysähtyi. Silloin he vasta huomasivat: tämähän taisi olla heidän kylänsä. He kiiruhtivat perälle, kokosivat tavaransa. Joutuivat viimeisinä poispyrkivien jonoon ja myös viimeiseen palkoon. Se oli jo täpötäynnä, mutta eräs vanha vaimo oli vielä tulossa. Toiset huusivat, ettei enää mahdu. Enemmistö väitti sopivan. Nainen hyppäsi myttyinensä veneeseen, toiset naiset kirkaisivat kuin lokit. Erottiin laivasta, palko alkoi elää omaa elämäänsä. Tuli aika aallon möykky. Keski-ikäinen nainen Raidan vieressä kyyristyi kuin olisi saanut vettä niskaansa, päästi kimeän parkaisun. Toiset säestivät. Raita otti naista ranteesta, katsoi silmiin. Nainen tuijotti hämmästyneenä takaisin. Seuraavan aallon kohdalla hän unohti kirkaista. Samoin toiset.

— Sinulla täytyy olla hyvät hermot, sanoi Eero rantaan noustessa.

He näyttivät osoitetta kantajalle. Ajureita oli rannassa useita, hevosilla komea sulkakoriste korkealla korvien välissä tai vaaleanpunaisia tai sinipunervia nauhoja rintahihnassa tai korvien juuressa. Ajurit tarjoutuivat maanittelevasti viemään, kantaja, kuiva ukon käkkyrä, jolla oli ristikäsryppyinen niska, murahti jotakin, nosti toisen laukun olkapäälleen, toisen käteensä, lähti mäkeä ylös.

He kulkivat tietä, jota molemmin puolin reunustivat korkeat muurit. Mutta nämä muurit tukivat usein maaseinää, ja toisinaan huomasivat he

niiden yläpuolella ihmisasunnon. — On kuin talot kävelisivät puujaloilla, suikautti Eero. Raita hymähti vain. Koko saari oli kummallisen lumoava hänen mielestään. Erään portin kohdalla avattiin tie kuin paratiisiin: sinipunervat glicinet kiertelivät palmusta palmuun ja tuhannet komeat, riippuvat kukkatertut kattoivat ja reunustivat tietä. He kääntyivät seuraavasta portista sisään. Sen suojaaman puutarhan keskellä kasvoi suuri appelsiinipuu, joka kukki ja hedelmöi samalla kertaa. Sitruuna-, aprikoosi-, ja nespolopuut olivat saaneet siirtyä syrjemmälle hedelmöimään. Niitten alla ja välissä kurkottelivat päitään vaalean- ja tummanpunaiset ruusut, jotka alkoivat kukintansa, ihanat, valkoiset zantedeschiat, sinikukkaiset reunustakasvit, keltaiset —. Oh, niitä oli lukemattomia, mutta ne imeytyivät kuin kilvan Raidan tajuntaan hänen verkkaan astuessaan Eeron ja kantajan jäljessä kaksikerroksisen rapatun talon eteen.

Kantaja löysi lopulta emännän, mustan ja pyylevän kuin hyvin nousseen ja paistuneen ruisleivän. Hän välkytteli lyhyitä hampaitaan ilmeisesti hemahtaneena. Eihän hänellä ollut tapana ottaa matkustavia; nehän ovat hotellissa. Mutta koska ne viimekesäiset tuttavat olivat suositelleet —, se pitkä herra oli perin professori, vaikka oli reumatisminen ja oli ollut täällä kylpemässä —, ja juuri siinä tapauksessa, että hän suvaitsi — —. Puhetta tuli kuin säkin suusta papua. Kuin vanhoille tuttaville, jotka aivan luonnostaan olivat tulleet hänen luokseen.

Yläkerrassa oli hallintapainen ruokasali; sen vieressä kolme huonetta. Niistä yksi merelle päin, yksi puutarhaan; välihuoneessa ei ollut ikkunaa. Merenpuoleisessa huoneessa oli kaksi sänkyä. Emäntä ehdotti sitä signorille ja signoralle. Eero sanoi mieluummin tahtovansa kaksi huonetta. Eikö hän voinut saada sitä, joka oli puutarhaan päin. Se oli tosin emännän huone, mutta hänhän voi helposti muuttaa alas, sisariensa luo. Raita ehdotti keskihuonetta emännälle. Eero rypisti kulmiaan. Emäntä ehätti sanomaan: — kyllähän minä alhaallakin.

Merenpuoleisesta huoneesta vei ulkonema parvekkeelle. Silläkin puolella oli pieni puutarha, jonka kattoi kokonaan keltainen ruusuverkko.

— Täällä on satumaja joka puolella!

Eero aukaisi selkoselälleen ikkunaoven suojaluukkuineen. Pihassa vasemmalla oli valkea ruusukatos, oikeanpuoleisessa upeili glicine. Merta tuudittivat vielä vinhat vihurit. Se tummui tummumistaan. Sen huokaukset tuntuivat yhä raskaammilta. Eero nosti nojatuolin Raidalle, istuutui toiselle viereen. Kertoi, kuiskaili, mitä oli tullut ajatelleeksi laivalla Raidan pitäessä sitä pientä.

— Olit vihainen vaippasi vuoksi! pisti Raita kuin yrittäytyen raikkaampaan ilmanvetoon liian kuumasta auringosta.

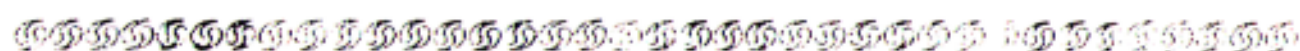
Eero ei hellittänyt. Hän kuvasi, miltä Raita oli näyttänyt. Miten hän oli kuvitellut Raitaa äitinä, silloin kun hän painaa povelleen Eeron lasta.

Raidan läpi kulkivat hyväilevät suihkut. Hänen

oli tukala kuin sen, joka tavoittamistaan tavoittaa tuoksuvaa oksaa, mutta ei yllä. Ja hän teki, niinkuin nainen usein tekee tilanteessa, jossa hänelle tuntemattomat voimat ovat hänet nielaista: hän pakeni arkeen:

— Tosiaan, sinun vaippasi on toimitettava pesuun!

Raita meni sisään.

He kiertelivät tätä kummaa paratiisia, jonka nimi on Ischia. Tätä merestä lähes kahdeksansataa metriä Monte Epomeon huippuun muurattua pääskysenpesää, jonka kreikkalaisen tarun mukaan kreikkalaiset näkivät merestä syntyvän maanalaisen tulen pakosta ja jonka sama tuli, onnenkateena ihmisille oli tuontuostakin hävittänyt. Viimeiset neljäkymmentä vuotta oli maanalainen tuho pysynyt kuoressaan, mutta se työnsi kuumaa vettä, johon ihmislapset marmorilla sisustetuissa kylpylöissä upottivat vaivansa, tai väkevää höyryä, joka täytyi suojustaa kivimuurauksella, etteivät lapset kupsahtaneet onkaloon.

He pysähtyivät sillalle. Sen alapuolella pesi kaksi naista vaatteita. Toinen oli mustakiharainen nuori tyttö, jolla oli kahvinruskea iho. Hän lauloi iloista laulua. Hänen äänensä muistutti tiaisen tiukutusta, mutta huulet liikkuivat kuin olisi hän kiitänyt tarantellassa ja nauranut tanssittajalleen. Äkkiä hän rupesi ynisemään kuin vasikka ja teki sylkevän kissan liikkeitä huulillaan. Äiti tuli lähemmäs lisäten vaatteita ja kääntäen maan sisästä nousevan vesitorven hanan auki. Äiti tuntui torua raklattavan. Vesi juoksi aluksi maahan. Kun se alkoi olla kyllin

kuumaa, pantiin astia alle. Katsojat vaihtoivat ihmetteleviä huomautuksia.

Samassa he säpsähtivät, kääntyivät äkkiä ympäri. Heidän takanaan oli vanha eukko pajahtanut huutamaan. Hän kantoi päänsä päällä matalareunaisessa korissa finocchia ja ruusukaalia, laksutteli pitkin tietä puupohjaisin, taustattomin, kannattomin tohvelein, jotka vieraan mielestä aina olivat putoamassa. Eukko kirkui, minkä kurkusta lähti. Se kuului Raidan korviin kuin tiitottii, tiitottii, tittolaarii. He levahtivat molemmat hymyyn.

— Korppi, sanoi Eero.

— Paremmin vanha käki, tuumi Raita.

— Lysti mummo. Pitäisi valokuvata.

Mutta jossakin kauempana kuului kuin palotorven huuto. Se muuttuu laivapillin hujellukseksi, josta ponnistava höyry oli loppumassa ja päättyi palotorven surkeaan loppuun. Raidan kulmat olivat kohdalla:

— Mikä se on?

— Etkö aasin ääntä tunne?

Raitaa vähän harmitti, kun oli tullut kysyneeksi. Niin tottumaton sitä on vieraan maan ääniin. Jokapäiväinen, miltei maan asukkaiden korvan sivu menevä, tuntuu oudolta. Raita ehdotti ripeää astumista. Hän tuumi näkevänsä sen aasin, joka oli huutanut. Hänestä halu oli lapsellinen, hän ei kehdannut sanoa Eerolle.

Muurien päällä loistivat punaiset leukoijat, korkeat päivänkukkapensaat. Tai törröttivät äkäiset,

piikikkäät kaktukset, jotka olivat jo kukkansa pudottaneet. Tai sinerariat, myrtit, ruusut, ruusupuut —. Muurien rakosista tunkivat esiin kaikenlaiset köynnöstymät. Mikä niitä kasvatti? Kuiva saviko? Komea glicine voi nousta talonkorkuiseksi ja kantaa latvantäyden upeita kukkia saavillisesta savea.

Tiellä tuli vastaan hevosia, aaseja, muuliaaseja, muulihevosia ja lienee jossakin risteytyksessä ollut kaikkia kolmea. Millä oli kärryissä kivitaakka, millä viinitynnörikuorma selässä. Tai apilaita, joista riippuivat pitkulaiset kukat kuin ruusunnuput. Eikä aasi malttanut olla näykkäisemättä, kun ne ulottuivat aivan olkapäille. Olkapäät olivat lyöttyneet auki, kärpäset imivät haavoista verta. Vieressä kävelevä kiilusilmä pieksi sitä, vaikka sen pakarat ja kyljet olivat ruvella.

— Te ette saa! pani Raita liikkeelle vähän italiankielen taitonsa. Poika nauroi ja pieksi edelleen.

Se oli julmaa Raidan mielestä. Tuo se oli varmaan huutanutkin surkeasti. Eero hymyili. Oliko Raita lapsellinen? Kaikki aasit niin huusivat, hyvän tuulensa merkiksi tai ystävän kaipauksesta. Raitaa harmitti yhä enemmän. Säälitti aasi ja harmitti aasinajaja ja Eero. Ne olivat kuin jotenkuten yhteisymmärryksessä. Raita syytti kuumuutta ja pölyä. Hän erkani Eerosta toiselle puolelle tietä. — Varjoisalla paikalla, asuntorivin ja vastapäisen muurin välillä tiellä leikki hiekassa kaksi lasta, mustaa kuin paahdetut kahvipavut. Mutta kolmas vaaleakiharainen ajoi kananpoikia. Kukko karhihti siivellään

ympyrään vaaleaa kanaa. — Aivankuin Suomessa! oli Raita huudahtaa. Mutta ei sanonut mitään. Sekin olisi tietysti ollut lapsellista!

Ischialaisen kansan, kuten italialaisen yleensä, koti oli kadulla ja katu kodissa. Kadulla syötiin, juotiin, imetettiin lasta, tehtiin miesten ja naisten käsitöitä. Huoneeseen voitiin joskus mennä talojenvälisestä katusokkelosta. Raita olisi halunnut jo nyt noihin sokkeloihin kurkistaa. Hän kävikin eräässä, mutta Eero oli haluton. Jotenkin ylimielinen Raidan mielestä.

Eräässä iänikuisessa talossa oli kauppapuodin ovi auki. »Puodissa» ei ollut juuri mitään. Muutama paketti seinähyllyillä. Vanha, valkeapäinen mies istui tuolilla ja nojasi keppiin. Pieni, ryppyinen vaimo istui viereisellä tuolilla, silmälasit haukansilmän muotoisten silmien tehostajina. Hän paasasi kovalla äänellä lehteä. Miehen harvahampainen suu oli auki, hänen sameat silmänsä räpyttelivät. Hän kurkotti oikeaa korvaansa vaimonsa suun läheisyyteen. Vaimo kiljui kuin moottoripyörän torvi. Raidasta tuo oli liikuttavaa. Se oli oikeaa rakkautta, joka kesti hautaan asti; joka ponnisteli äärimmilleen pysyttääkseen ensinnä tietämättömyyteen vaipuvaa kiinni elämässä. Tällä kertaa ei Raita tietysti sanonut mitään. Olihan langat sotkeuksissa heidän välillään. Mutta hän ei tullut sanoneeksi myöhemminkään, vaikka aina sivukulkiessaan postintuloaikoina näki heidät samassa asennossa.

He pysähtyivät erään uuden talon edustalla,

joka näkyi kiinnittävän Eeronkin mieltä. Emäntä sattui olemaan portailla. Hän lie italialaisen herkkyydellä huomannut toisten ihastuksen. Hän pyyteli sisään. Lasi viiniä toki maistuisi.

He ihmettelivät vennonvierasta ystävällisyyttä. Astuivat sisään. Painuivat emännän jäljessä puutarhaan, jonka katoksena olivat viininlehvät. Siellä oli mitä ihanimmassa epäjärjestyksessä kreikkalaistyylisiä maljakoita, hiottuja marmorilaattoja, rikkonaisia ruukkuja. Mutta niiden välitse ja yli rehoittivat tummanpunaiset ja vaaleat ruusut, keltaiset liljat, sinipunervat orvokit, uljaat suovehkamaiset zantedeschiat — viinitynnörissä. Puutarhan alla levisi laakso täynnä sitruuna- ja appelsiinipuita, viiniköynnöksiä, aprikooseja, nespoloita. Ja takana välkehti Tyrhenan meri päivässä.

Rouva toi viiniä. Tahtoivatko vieraat katsoa ruukkuja? Hänen miehensä oli ruukkumestari. Taiteilija hän oli. Rouva oli pienenläntä, hänen kasvonsa olivat säännölliset, tukka kiiltävän musta. Puhe italialaisen puheeksi harvinaisen verkkaista. He astuivat puolivalmiita portaita alas, joitten käännekohdassa oli pylväs, pylväällä varmaan toista metriä korkea kreikkalaismaljakko. Pylvästä alkoi jo muratti kiertää. Heidät vietiin jonkinlaiseen laajaan vajarakennukseen, missä savivaatteinen isäntä ja miehet hikisin kasvoin näyttivät heille ruukuntekotaitoa. Isäntä selitti — paperossi suupielessä — niiden olevan »vanhaa napolilaista mallia». Raita käsitti: Pompeijista kaivettua, jota säilytetään Napo-

lissa. Kaikilla ruukuilla ei ollut niin jaloja esikuvia. Toisia koristivat hajasääriset merenneidot tai joku klovnin pää. Raita kuvitteli: tuollaisia kreikkalaisia hän haluaisi heidän kesämajaansa, portaitten pylväisiin tai puutarhan suihkukaivon lähettyville. Hän pyysi lupaa saada tulla piirtämään näitä. Hän mieluummin tietysti tahtoisi viedä täältä, mutta — matkahan oli tavaton.

Eeroa ei asia näyttänyt sen kummemmin innostavan. Raidasta alkoi tuntua tukalalta. Oli kuin heidän välilleen alkaisi kasvaa muuri vastenmielisistä pikkuasioista. Raita asteli kuin suota savikovaa tietä. Hän sekaantui yhä pahemmin: tuli vastaan kililauma, jota ajoi nuori mies; punaisia, punakirjavia, valkoisia kilejä, pitkäsarvisia hutkeloita; Raita hyökkäsi kysymään: »Missä teidän lehmänne ovat?» Mies ei ymmärtänyt ja Raita pakotti Eeron apuun. Lehmiä ei ollut koko saarella. Ei ollut tilaa, eikä syömistä. Ja mitäpä niitä tarvittaisiin, kun oli viiniä. Se toki oli paljon terveellisempää. Lapset, si-, si-, ne söivät kilinmaitoa.

Eero lähti edellä, Raita kiiruhti jäljessä. Eero jo murahti: — Jos sinä tahdot jonkun kanssa keskustella, niin älä minua sekoita siihen juttuun! — Raidan suupielissä nytkähti, kurkkuun nousi jotakin. Mutta hän taisteli rohkeasti vastaan. Hän koetti katsoa taivaalle, jossa jumalten jättiläishahtuvat kulkivat valkoisina möykkyinä hiljalleen eteenpäin. Mutta hän ei nähnyt yhtään luontevaa pilvimuodostumaa eikä tavannut otetta pilvikuviinsa. Ja suupielet olivat kurittomat.

Eero ei huomannut mitään. Hän kulki kuin puukuoressa. Jokin myllertävä, joka oli eilen kohissut hänessä, ja tänä aamuna vielä läikkynyt maininkeina, oli tyrehtynyt. Raukeus oli jäljellä. Tympeys. Häntä kiusasi kaikki. Oma olemassaolonsakin. Tai paremmin: hän halveksi kaikkea, enin omaa naurettavuuttaan.

He palailivat äskeistä tietä takaisin. Olivat tulossa kulmaan, jossa oli lukevien vanhusten kauppa. Eero huomasi silloin heidän edellään kulkevan miehen, jota ei olisi toivonut näkevänsä. Hän ei voinut erehtyä — hänhän oli hyvä tuntemaan.

Eero kulki kuin sattumalta tien yli Raidan puolelle, tarttui käsivarteen, kiepautti ympäri. Hän oli muka kerrassaan unohtanut äsken, että aikoi viedä Raidan rannan kautta. Äsken sovintoa toivonut Raita vastusti nyt. Häntä uuvutti. Hän oli nyreissään. Hän ei jaksaisi kävellä niin pitkää tietä.

Eero oli hieman hätäinen. Hän pelkäsi vieraan katsovan taakseen tai Raidan katsovan sinne. Hän pyysi hartaasti Raitaa lähtemään edes muutaman askeleen takaisin — hän oli nähnyt erään merkillisen kasvin tiepuolessa . . . Eero oli melkein avuttoman näköinen, aivankuin hänen sähköttävät silmänsäkin olisivat olleet pilvessä. Raita katsoi kummeksien — hän naurahti. Nolo mies oli Eero tuon näköisenä! Kuin ammattilallus. Eero veti hänet lähelle, ja samalla puhalsi raikas tuuli. Raita virkistyi. Mutta mikä oli mennyt Eeroon? Hän oli tullut vilkkaaksi, selitti, miten näissä taloissa täytyi olla tasaiset katot,

koska kävi kova tuuli; tiilet putoaisivat muutoin katosta. Oliko Raita huomannut, millaisen arvokkaan leiman nämä laakakattoiset tai matalaharjaiset talot saarelle antoivat? Jos olisi torneja ja korkeita harjoja, olisi tunnelma sekainen. Mutta sateenvarjon muotoiset piiniat, vehmaan vihreät, jykevät kukkulat ja laakakattoiset talot toistensa vieressä, yläpuolella, pitkin kukkulain kupeita, kaikki mahtavissa kaarteissa Monte Epomeolta mereen, siinä oli omalaatuistaan suurpiirteisyyttä. Koko saari oli kuin yhtenäinen jättiläislinna.

Vähitellen siirtyi Eero kuin varkain puhumaan poislähdöstä. Muutaman päivän olisivat enää. Piti pysähtyä muuallakin. Ja sitten heillä oli kiire kotiin, häitä viettämään! Hän oli suudella Raitaa muuritien käänteessä rannalta ylös mennessä, mutta samassa oli heidän edessään iso mies pienen aasin selässä. Mies räjähti nauramaan ja heläytti napolilaisen kansanlaulun:

Ma un sol piu bello sorride a me,
il sol che splende negli occhi a te.[1]

Raita oli aikonut kysyä, miten Eerolle tuli jo nyt halu kotiin — kaksi viikkoahan he olivat päättäneet olla — mutta häntä harmitti ja nauratti nolo kohtaus. Tajuntaan tuskin kerinnyt kysymys häipyi.

Illalla he seisoivat toisiinsa nojautuneina parvekkeella. Taaimmaiset saaret häipyivät vähitellen

---

[1] Mutta kauniimpi aurinko hymyilee minulle, aurinko, joka loistaa sinun silmistäsi.

usvaan. Kauas merelle oli syntynyt kuin uusia utusaaria, jotka saarsivat meren pieneksi. Hiljaiset virit kulkivat rannalta vaaleanharmaavyöhykkeistä, etempää sinervää merta kohti. Meri tummeni. Tähti ja toinen syttyi raskaitten pilvien lomiin, jotka uumoilivat hedelmää luovaa sadetta.

Eero kuiskasi tuskin kuuluvasti:

— Luotatko sinä minuun?

— Luonnollisesti, miten muuten voisin toisen omaksi haaveillakaan.

— Sinua ei minun entisyyteni peloita?

Raita oli kokematon: hän vastasi:

— Nythän se karkkoaa, kun minä tulen!

Silloin kuiskasi Eero käsittäneensä junassa, että Raita jo tällä matkalla tahtoi kuulua hänelle kokonansa.

Raita hengitti syvään. Hänen sydämensä tahtoi tunkea rinnasta kuin hätäytynyt lintu. Hän ei vastannut mitään.

Eero käsitti sen väärin. Hän veti Raidan kuumasti luoksensa. — Raita, rakkahin . . .

Raita irroittautui hellävaroin. Eeron ei pitänyt kiiruhtaa, ei pakottaa äkkikypsyyteen sellaista, mikä juuri valmistui.

— Mikä voi estää, jos sinä luotat ja rakastat — ja uskot Jumalaan ja kohtaloon.

— Jokin — en tiedä — minä en ole aivan valmis vielä. Mutta ehkäpä kohta — ehkäpä hyvinkin pian —.

Eero huokasi.

— Jospa sinä tietäisit, miten sinä kidutat —

— Anna anteeksi, rakas. Voi, minä tekisin vaikka mitä, jos muuten voisin sinua ilahduttaa. Kuule! — Raita ihastui kuin lapsi, joka keksi uuden lelun — lakkaa sitä ajattelemasta! Se auttaa varmasti. Minä tulen itse sitten, kun olen peruuttamattoman valmis.

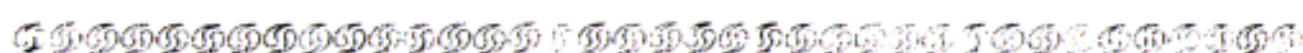
Hän johti Eeron tämän omaan huoneeseen.

— Ja tiedätkö, mitä olen aikonut viedä Helenalle tuliaisiksi? Helmet, sellaiset siniset, ihmeelliset. Minä katsoin jo valmiiksi Napolissa. Ja ääntelevän nuken! Helena tietysti vielä leikkii nukella? Ja Raita puolestaan osaa sovittaa niin, että Helena tulee hänestä pitämään. — Hän on tietysti sinun näköisesi? Vai äitinsäkö hän on?

Ja Eero kertoi myöhään yöhön Helenasta ja hänen taipumuksistaan, suunnitelmista hänen tulevaisuudekseen. Raita nousi vihdoin. Haki pullon ischialaista viinikaljaa Eeron viereen, suuteli otsalle. Meni.

Eero jäi katsomaan hänen jälkeensä. Tuntui kuin Raidan vaalea puku voisi vieläkin häilähtää mustassa oviaukossa.

Ihmeellinen tyttö!

Oli kierretty koko päivä töyhtöpäisen, kukkakorvallisen hevosen vetämänä saaren ympäri kylästä kylään ruhtinaallisia teitä, jotka olivat kierrelleet muurattuina milloin äkkijyrkkien kupeille, milloin sinivarjoisten kukkuloitten väliin, myrttirinteitten sivuja, saraseeniläistyylisten kylien keskuksia, kreivillisten linnojen, muukalaishuviloitten, kiveen hakattujen tai tiilistä kyhättyjen köyhien majojen, saraseeniläis- tai roomalaiskirkkojen lähiseutuja. He olivat juosseet kapeaa siltaa Ischian linnaan, ischialaisylpeyden sijoittumaan, mutta eivät voineet vertaillessa kylliksi kehua omaansa, P. Olavinlinnaa. Sivu ajaessa olivat muureja ja rinteitä toisin paikoin reunustaneet kukkamatot kuin punaisia astereita olisi siroteltu laajaan lehtiseinään. Taloja oli punainen köynnösruusu syleillyt kolmanteen kerrokseen saakka. Teitä olivat varjostaneet piiniat, palmut, sypressit, viikunapuut, mitä erilaisimmat kukat; Afrikan kasvullisuus rehoitti täällä eurooppalaisella tuliperäisellä saarella kuin kotonansa.

Hevonen oli jätetty lepäämään Forion kylään, ainoaan paikkaan Euroopassa — ajomiehen kertoman mukaan — jossa joskus voi näkyä vihreitä säteitä koko auringon ympärys.

— Toiveitten kylä siis! jatkoi Raita juttua heidän noustessaan tietä ylöspäin kohti Monte Epomeon huippua.

— Toteutumattomien, lisäsi raukea Eero.

Raita oli oikeastaan ruumiikkaampi, mutta Eero hengästyi ensin. Hän katsoi kelloa. Heillä oli pitkä ajomatka, tulisivat vasta myöhään kotiin. Eiköhän käännyttäisi takaisin? Arvasihan toki lopun. Meri oli ehkä tästä kauneimmillaan, valtavan kimmelteinen. Sehän etäytyisi ylöspäin noustessa. Ja kuka jaksaisi tuonne ylös! Lähes kahdeksansataa metriä! — Raita tahtoisi sen elämyksen, jos Eero vain odottaisi. Hän pani päänsä lystisti kallelleen kuin marakatti. Eero hymähti ja suostui. Häntä raukaisi.

Raita laukkasi ylämäkeä. Huh! hänelle tuli kuuma. Muutamia keskenkasvuisia tyttöjä kulki hänen edellään. He kiepsahtivat tiepuoleen. Istuivat vihreän keskellä valkeahattuisina nyökytellen päitään kuin päivänkukat. Sitten tuli kaksi tietä. Raita lähti arvelematta vasempaan. Se kulki rotkon reunaa, hän kurkisti sinne: myrttejä, muratteja, ruusun- ja vatunvarsia, silmiään aukovia, keltakukkaisia värihernepensaita, punakukkaisia virmajuuria laskeutui villinä alas syvään rotkoon, jonka vesi oli joskus kaivanut pehmeään tuffiin. Ylempänä ja ylempänä näkyi viljelysmaita, jotka yhä pienemmin muuratuin kaartein nousivat kohti vuoren huippua. Raita löysi alppiorvokkeja, villin orchidean ja sinisiä sormustinkukkia, joista valmistetaan sydämenlääkettä. Hän oli oikeastaan kiitollinen Eerolle, että

tämä oli jäänyt alemmas. Raita puolusteli itseään: tietysti oli Eero välttämätön —. Ilman häntä ei Raita olisi tahtonut elää — ei millään. Mutta alituinen yhdessäolo kävi liian raskaaksi. Täytyihän ihmisen toki hengähtääkin — niin Eeron kuin hänen. Johtopäätelmän tehtyään Raita veti henkeä. Oli todella ihanaa olla yksin tässä huimaavassa korkeudessa. Jokainen suoni sykki, ilma imeytyi kuin itsestään ihmiseen. Ja tunsi kuuluvansa maahan, olevansa osa tätä rajatonta luomakunnan yhdistelmää, täyteosa omalla paikallaan.

Tähänkö hän unohtui kukat sylissään! Ylös hänen piti! Tie laskeutui kouruun ja nousi taas. Mies hakkasi joitakin oksia ja juurakoita tieltä. Vaimo poimi niitä säkkiin. Äkkijyrkillä vuorenkielekkeillä leikki viisi poikaa piilosilla. Elämän ihmeellinen koossapitävä voima oli läpitunkenut Raidan tajunnan. Se kuin suojasi poikia tipahtamasta alas.

Tuli vastaan sileää vuorta. Siinä oli vain vaaleampi astumajuova. Raita kiipesi sitä kumaraisissaan. Taas haarautui tie. Raita meni muutaman askeleen vasempaan.

— Oikeaan, oikeaan! huusi vanhan naisen ääni jostakin korkealta.

Raita katseli ylös. Ei näkynyt ketään.

— Oikeaan, oikeaan! kuului taas.

Raita palasi, kääntyi oikeaan. Hetken jälkeen hän huomasi vaimon istuvan vuoren kaltaalla jalat riipuksissa äkkijyrkkää alas. Se huuteli ja viittaili. Raita saapui vihdoin luo. Mummo oli siististi mus-

tiin puettu, hänellä oli arki-ihmisen kovat, rypyttyneet kasvot. Hän vilkaisi kulmiensa alta viekkaasti Raitaan, muikensi huulensa ohueen hymyyn:

— Saako olla lasi viiniä, signora?

Raita selitti kukkaron jääneen alas matkatoverille, eikä ollut liiraakaan mukana.

— Mitenkä sitä vuorelle tulee ilman yhtään liiraa, pisti muija, läksi mennä töpeltämään, eikä vilkaissut Raitaa sen koommin. Raita katseli vuorenhuippurakennuksia, joissa ennen oli ollut luostari. Eukon suljettua oven jälkeensä Raita ei arvannut mennä sisään. Hän lähti takaisinpäin.

Polkua astui häntä vastaan vanha ukko, jonka puku oli osaksi paikattu, osaksi riippui repaleissa. Liivin ja alaslaskeutuneen housunkauluksen väli oli arveluttava. Raidan katse etsi hämillään kiinnekohtaa miehen kasvoissa. Valkea parta, kaidat kasvot, korkea nenä, ylevä ilme. Raita tervehti, painui ohi.

— Mihinkä signora menee? — Ukko oli kääntynyt ympäri mahtavuudessaan.

— Menen kotiin.

— Joko huipulla kävitte?

— En käynyt.

— Tulkaa toki huipulle! — Ukko oli jo menossa.

Raita seurasi ylemmäs ja ylemmäs. Hänen sydämensä hakkasi ponnistuksesta ja keveästä ilmasta. He seisoivat pienellä vuorennyppylällä, jolta aukeni miltei joka suuntaan äkkijyrkkä vuorenrinta. Huimaavat näköalat, huimaava avaruus. Mutta ukko

seisoi kuin kotonaan. Hän lähti palkinkapeaa vuorenkielekettä myöten vihoviimeiselle huippunypykälle, kehoitti Raitaa jäljessään. Raidan suonet tykkivät, korvissa humisi. Hän ei uskaltanut lähteä. Ukko ojensi kätensä. Ei sittenkään. Tuonne alas hän vierähtäisi kuin jauhosäkki. Ja tulisi Eero . . . Ei löytäisi . . . Hänellä ei ollut suorastaan oikeutta yrittää.

Ukko ihmetteli. Hänhän oli itse kuin vanha kotka, joka lehahti mille kielekkeelle mieli piti. Ukko halusi alastullessa tarjota viiniä tai ruokaa. Signora oli varmaan väsynyt. Raita vastasi kuten eukolle oli vastannut. Ukko katsoi häneen miltei hellästi. Rahasta ei ollut puhetta. Jos signora vain tahtoi, oli hän iloinen voidessaan tarjota. Raita kiitti, aikoi mennä. Ukko ei tahtonut luopua hänestä. Vanhaa kirkkoa piti katsoa ja huoneita ja —. Ukko meni edellä. Raita seurasi. Mielellään. Tämä oli kumma ukko: kuin siivoton risukasa, mutta miten hellät kasvot! Hän joko ei huomannut ympäristöään, tai halveksi pukuja ja kaikkea ainetta pikkuseikkoina. Hän kuin lupasi sanatonta; veti puoleensa.

He katsoivat vanhan luostarin ikkunasta kauas sumenevalle merelle. Silloin alkoi tulla ikkunasta sisään sumua kuin häkää. Raita terästi katsettaan. Sumu levisi läheisille kukkuloille. Alas ei nähnyt. Raita hätäytyi. Miten hän osaisi takaisin?

— Nyt teidän on kiiruhdettava! sanoi vanha mies. Kyseli tarkkaan, mistä Raita oli tullut, otti

häntä käsivarresta, saattoi hyvän matkaa tielle, varoitti eksymästä. Toivotti Jumalan siunausta.

Raita liukui yksin vuoripinnan vaaleaa jälkeä, jota tuskin erotti. Sumua oli kaikkialla. Raita ikävöi vanhan miehen turvaa. Silloin hänelle selvisi: se oli ollut Monte Epomeon erakko, josta hän oli kuullut. Ja nainen oli hänen sisarensa, joka joskus armosta tuli ylös asumaan. Miten oli hän sen unohtanut? — Hän olisi tahtonut palata, katsella ukkoa kuulemansa valossa. Pyhä mies, kerrottiin alhaalla. Mutta sumu lisäytyi. Läpinäkymättömänä huntuna se nousi kaikkialta. Tuntui kuin olisivat vuortenpeikot hyökänneet sen turvissa eteenpäin. Yhtään ihmistä ei näkynyt. Raita lähti arkaillen eteenpäin, hän pelkäsi eksyvänsä. Koko seutu alas mereen asti oli tietysti sumussa. Mitä sanoisi Eero? Osaisiko lähteä etsimään? Eero varmaan eksyisi tieltä. Raitaa vitaisi polttava huoli sydänalta, korvissa humahti: missä oli Eero! Kuoleman vaarassa ehkä, jyrkkäyksen partaalla. Ehkä jo vierinyt alas!

Raita lähti juoksemaan kuin säikähtynyt hirvi. Kukat putoilivat tielle, tukka valahti niskaan. Maa tömisi.

Hän porhalsi äkkiä valoon. Hän hengitti kiivaasti. Sumua ei ollut missään. Ilma oli kirkas, vaikka raukea, kas, sumuhan leijaili yhä vuorenhuipun ympärillä. Oliko alhaalla ollutkaan?

Raita käveli verkkaan eteenpäin. Löysi Eeron äskeisellä paikallaan kiikaroimassa jonkun vanhan herran kera. Raita lähestyi hiljaa. Kerran ennenkin

hän oli nähnyt vieraan. Tämä, kuten suuri osa saaren asukkaita kantoi kasvoillaan selvää saraseeniläistä perintöä. Hän vaikutti hienolta mieheltä. Eero esitteli ylilääkäri Piconen. Hän selitti innostuneena ylilääkärin kertoneen Ischian menneisyydestä. Ylilääkäri pani lasit nenälleen, otti almanakan, kysyi, saisiko hän ilon vastaanottaa herrasväen huomisiltana luokseen. Arkkitehti varmaan mielellänsä katselisi Ischiaa neljäkymmentä vuotta sitten, ennenkuin laavavirta ja maanjäristys hävittivät melkein kaiken. Vanhanajan rakennustyyli oli toista kuin tämä krimskramsu tai nämä suorat laatikot nykyaikaan. Siinä oli tunnelmaa ja suurpiirteisyyttä, muistoja. Hänellä oli hienoja vaskipiirroksia, vanhoja öljymaalauksia saaren muinaisajoilta. Tämä Ischiapatriootti pani pataluhaksi koko arkipäiväisen nykyisen rakennustyylin, jota Eero jostakin syystä — Raita ei sitä tänään arvannut — oli eilen kehunut. Eikä Eero virkkanut mitään!

Lähdettiin Foriosta kahdella hevosella. Ylilääkäri pysähtyi tuon tuostakin selittämään: tuossa oli kiveen hakattu ihmisasunto; tuossa viuhkapalmu, joka oli kohonnut afrikkalaiseen korkeuteen, tämä intialainen viikuna ei ole ollenkaan viikunapuu, vaikka luulisi nimestä, tällä on piikikkäät, makeat hedelmät; ja tuo rakennus tuolla, huomaako arkkitehti: saraseeniläinen tausta ja barokkia etumus, ei uskoisi, miten hyvin ne sulavat yhteen! Ja tämä vihreä tuffi on aivan harvinaista; näettekö muureissa, seinissä? Ja kirkko tuolla niemessä on erikoinen siitä . . .

Illaksi oli tuuli puhaltanut pilvet pois. Oli kirkas kuutamo. Raita oli saattanut Eeron nukkumaan, hiipinyt yksin talon laakakatolle ruokasalin vieressä. Hän aikoi istua myöhään yöhön, sillä kuutamo ja hän kuuluivat yhteen. Kuutamossa hänen hiljaiselämänsä sai ituja, teki terää. Raita istui unelmoimaan selkä seinää vastaan. Ja kuu kulki taivaalla kuin kylmä kaunotar, joka tietää magneettinsa, mutta hymyilee kylmänsä niille miljoonille, jotka hänelle huokaavat.

Raita säpsähti, ovi kävi. Emännän valkoiset hampaat näkyivät oven raosta.

— Signorina, signorina! Tulkaa pois. Monacellot vievät teidät.

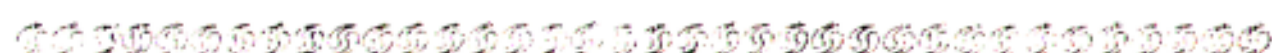
Raita tuli uteliaaksi. Emäntä hiipi hänen viereensä vanhalle sohvalle. Alkoi kertoa: monacellot olivat jumalattomien munkkien henkiä sieltä samasta S. Nicolan luostarista, jossa signorina oli ollut, Epomeolla. Nyt ne kulkivat kuutamoöinä ympäri saarta. Niillä oli valta tehdä hyvää tai pahaa ihmisille. Jos tekivät hyvää, saivat jokaisesta hyvästä työstä yhden rikoksensa anteeksi, lopulta kaikki, ja pääsivät autuuteen; jos pahaa tekivät, paatuivat yhä ja pienenivät pienenemistään. Vihdoin ne olivat pienet kuin muurahaiset. Tulivat avaimenreiästä huoneisiin, vaihtoivat lapsia, tekivät vaimot hedelmättömiksi, laskivat hevoset ja aasit tallissa irralleen, houkuttelivat ihmisiä surmanpaikkoihin. Eikä sitä pahaa ollut, jota he eivät olisi keksineet.

— Uskoiko signora Santini tällaisiin?

Emäntä hymyili epävarmasti, yritti laskea leikkiä: paras oli signorinankin olla varuillaan kuutamoöinä!

Raita meni nukkumaan mielessään Monte Epomeon hurskas erakko ja saman luostarin langenneet, entiset isännät, monacellot.

Olivatko nämä viattomat kuvat ehkä mielenvalmistajia siihen, mitä tuleman piti?

Eero käveli yksin muurikatolla. Aasit huusivat aamutervehdyksiään. Iloinen sorina alkoi kuulua kylältä. Eilen oli ollut sadepäivä — hiukan ripotellut — mutta tämä herkkä kansa oli ollut lamassa. Sehän pelkäsi sadetta kuin kana; juoksi kaula pitkänä, höyhenet sujossa karkuun. Maanviljelijästä alkaen, jolla kaupunkimatkalla kuumina poutapäivinä oli vankkureissa aina koreasti maalattu suojus sateen varalta. Mutta Eeroon ja Raitaankin oli eilen tarttunut saaren yleismieliala: sataa! He olivat näille suurille lapsille ensin nauraneet. Mutta alakuloisuus oli ottanut heidät lopulta kuin kulkiessa kauan haapametsässä. Heillä oli ollut »leppoisan runon päivä», kuten Raita oli sanonut. Olivat kaivanneet kotiin.

Ja nyt hän nukkui, eikä ollut katselemassa merta loistossaan. Tämä ei enää ollut Suomenlahtea tai Saimaata. Rantaa kiertelivät harmaanvihreät juovat, jotka merelläpäin muuttuivat yhä kirkkaammiksi. Siinä ui tummempia läikkiä kuin kaunovärjätyssä silkissä. Kauempaa halkoivat harmaata, sinervää, syvänsinistä pohjaa hopeaiset tai kirkkaanvihreät juovat, missä tummeten, missä vaaleten. Rannalta levisi äkkinäisiä tuulenvirejä merellepäin

kuin jättiläisviuhkoja häviten kaukaisuuteen. Milloin aurinko sattui katsomaan taivaalta jyhkeitten vitivalkoisten pussiverhojen takaa samalla kertaa, oli värileikki ahdistavan hivelevä. Eeron täytyi laskeutua portaita, lähteä rannalle läheltä katsomaan. Hänen täytyi saada selville, miten viuhkanmuotoiset rantavirit syntyivät.

Vastaan tuli mies, joka ajoi aasia. Aasilla oli viinitynnöreitä selässään. Mies käveli hiukan etukumarassa kuten muuan toinen mies muutama päivä sitten. Se toinen oli ollut nähtävästi vain läpimatkalla. Tai oli joku muu selästä aivan samannäköinen. Mutta harvoinpa kaksi selästäkään samannäköistä on aivan samoin pukeutunut. Jokin erehdys siinä tietenkin oli, koska miestä ei ollut näkynyt. Ellei vastakaan ilmestyisi, jäisivät he tänne vielä. He viihtyivät hyvin. Eilen illalla he olivat olleet ylilääkärin luona. Tänään olivat luvanneet mennä uudelleen. Ja heidän keskinäinen välinsä varmistui yhä, Raita solui päivä päivältä lähemmäs. Niin, tänne he jäisivät, tähän kukkaruukkuun!

Raita oli ruvennut kylpemään joka toinen päivä. Vaikkei tosin ollut reumatismia, niin — voisihan se tulla. Ja oli varmaan koko maalliselle olemukselle hyväksi kylpeä näissä kuumissa lähdevesissä, jotka satoja vuosia olivat olleet keisarien ja yhteiskunnan huippujen parantajia. Raita oli vain ottanut liian kuumia kylpyjä, sanoi ylilääkäri. Ne vaikuttavat haitallisesti hermostoon. Täytyi ottaa kuusi astetta kylmempää.

Raitaa hymyilytti mennessään kylpyyn se hermoston hohta. Hänhän nukkui kuin pohjakivi. Mutta oli mukavaa tämä kylpemässä käynti. Näin kevätaikaan hän oli ainoa kylpijä tässä kylpylässä. Teerenkarvainen, leveä kylpyrouva loisti suopeutta ainoalle kävijälle. Ja tyhjät huoneet marmorilattioineen, -paneeleineen, -pöytineen antoivat historiallisiin kuviin eläytymiselle siivet. Ja vanha puutarha palmuineen ja ränstyneine ruusuineen. Tällaisessa kylpylässä voi kuvitella tapahtuneen ihmeellisiä asioita . . .

Suloinen raukeus ruumiissaan nyppäsi Raita valkokukkaisen villin sipulin tiepuolesta. Samassa ojensi tutiseva ukko hattuaan. Raita heitti rahan. Jo tuli toinen. Jaha — saaren kerjäläiset olivat keksineet hänen kylpyaikansa. Missä ränstyneet eukot olivat? Vai oliko miehillä kerjuuseenkin etuoikeus Italiassa, kuten kaikkeen muuhun?

Monet tervehtivät Raitaa. Vai hänkö se tervehti heitä? Jo kaukaa nämä ystävälliset ihmiset hymyilivät. Se oli kuin heijastusta auringosta, joka heitä vaali kapalosta multaan, ja — ylilääkärin sanoiksi — piti heitä väkisin terveinä. Lääkäri täällä tahtoi kuolla nälkään, sanoi varakas ylilääkäri ja hymyili. Kyllähän hän soi heille terveyttä mielellään!

Tuuli toi pölyä ja akaasioitten tuoksua sieraimiin. Raukaisi. Miten raukaisikaan. Nukkumaan Raita taas menisi, vaikka vasta oli aikainen iltapäivä. Eero saisi mennä yksin ylilääkärin luo. Eero ei ollut tyytyväinen. Mitä ylilääkäri sanoisi?

Nyt ei auttanut. Raita pukeutui aamuvaip-

paansa. Levitti pyyheliinan hartioilleen ja ruskahtavan tukkansa sille, laskeutui vuoteelle. Hän sulki silmänsä. Hän oli kuin horteessa. Ei nukkunut eikä valvonut. Ruumis uinui kylvynraukeana, sielu lepuutti siipiään yli- ja alitajunnan kynnyksellä. Päivä paistoi huoneeseen avonaisesta parvekeovesta. Se sattui vaatekaapin peiliin, heitti juovan vastakkaiselle seinälle pitkin sänkyä, Raidan vieritse, ylös Rafaelin Pyhän Neitsyen kuvaan seinällä. Merituuli toi meren lemua, kypsyväin nespoloitten tuntua, leukoijien tuoksua. Raita veti tahtomattaan syvään henkeä. Koko tämä erikoisvaltakunta kuin hengitti hänelle. Raita ei olisi tahtonut mihinkään. Tämä suuri sisäinen passiivisuus oli toinen valtava puoli hänessä, kotoisin isänäidin uskonnollisesta antaumuksesta. Eikä hän olisi itsekään tiennyt, aktiivisuus vai passiivisuus oli perusominaisuus.

Joku koputti oveen. Raita ei vastannut. Hän ei tahtonut luopua tästä sielun liikkumattomuudesta.

Joku raotti ovea. Raita aukaisi puoleksi silmänsä. Emännän paistuneet kasvot pistivät esiin.

— Onhan signorina täällä?

— Mitä tahdotte?

— Signorina ei arvaakaan! Täällä on eräs tuttava. Minä tuon heti hedelmiä.

Hän sulki oven. Meni sen tiensä. Tuttava täällä? Sehän oli satua! Mutta täytyi varmaan nousta — ystävällisen emännän vuoksi. Raidan alahuuli oli luvattoman pitkällä. Sen kertoi peili. Hän ei

edes viitsinyt korjata sitä kuten tavallista. Hän suki tukkaansa, kiharsi korvallisiaan, mutta oli yhä entisessä toreessa. Hän pukeutui ruskeaan lyhythihaiseen. Tulihan Eero pian ja Eero piti siitä erikoisesti. Hän aukaisi oven ja astui hallintapaiseen ruokasaliin. Pöydän ääresta nousi vieras. Emäntä esitti professori Rolandin, vanhimman sisarensa pojan Napolista.

Silloin vasta Raita heräsi. Hän tarttui vasemmallakin kädellään vieraan käteen, joka puristi hänen oikeaansa.

— Tekö se todella olette!

Vieras ei voinut erehtyä. Ääni ilmaisi iloista hämmästystä.

Emäntä ilakoi: tämäpä oli somasti sattunut, kun hänen sisarensa poika sattui juuri samaan vaunuun, jossa osoitetaan heille tulemaan. Eikä sano sanaakaan, vaikka tuumaa jo silloin tänne tulla.

Vieras nauroi. Raidasta ei nauru sopinut hänelle. Eikä se, että hän oli lörpötellyt emännälle tällaista. Hänelle sopi syvät metsät ja syvä hiljaisuus.

— Mitä kieltä puhutte? kysyi Raita, katsoi hajamielisenä hänen ohitseen seinään.

— Ranskaa ja saksaa, paitsi italiaa. — Vieras oli vakava.

Emäntä pyysi anteeksi, hänen täytyi juosta ostamaan vihanneksia illaksi. Hän oli saanut ostaa mustekaloja myös; voisi valmistaa hyvän aterian. Mustekaloista tomaattikastikkeessa piti sisarenpoika erikoisesti.

Raita tuijotti appelsiinia, jonka kantaan oli jäänyt kaksi tuoretta lehteä. Vieras katsoi sormiansa, jotka hypistelivät sanomalehteä pöydällä.

— Missä teidän sulhasenne on? kysyi vieras hiljaa.

Raita selitti. Vieras kertoi kuin väärinkäsityksiä välttääkseen kuuluvansa erääseen intialaiseen veljeskuntaan; heillä oli määrätyt opintovuodet elämän kutakin jaksoa varten ja erittäin ankarat säännöt, jotka velvoittivat puhtaaseen elämään.

— Te olette Jumalan mies?

— Niin. Jos niin suvaitsette sanoa.

Raita kertoi, miten hän jo junassa oli aavistanut vieraan olevan erikoisen ihmisen. Hänestä oli virrannut outoa voimaa Raitaan, hän oli kuin alkanut nähdä näkyjä. Silloin hänen sulhasensa oli hänet herättänyt.

Vieras katsoi häneen kuin se, joka tahtoo toisen sielun omaksensa. Hän alkoi puhua hiljaa ja hellävaroin kuin olisi käsin kosketellut kyteviä hiiliä: signorinalla oli suuria henkisiä kykyjä; salattuja. Hän oli sen heti huomannut. Sellaiset kyvyt olivat harvinaisia Euroopassa, vielä harvinaisempia pohjoismaissa. Mutta Indiassa —! Oliko professori käy nyt siellä? Oli ollut vuoden. Hän oli mennyt tutkimaan aivan toisia asioita. Oli muinaistutkija, jonka ala oli miltei päinvastainen. Mutta hänen karmansa laki johti hänet oikeaan uomaansa. Hän pääsi suuren mestarin oppilaaksi.

Raita ei vastannut, mutta hän kuunteli mielel-

lään. Miestä ympäröi kuin pyhien lehtojen humina, vaikka hän ratuutti Il Popolo-lehteä käsissään. Raita pyysi anteeksi, hän tahtoi vilkaista lehteä. Vieras katsoi satutettuna, ymmärsi toisen tahtovan panna lehden syrjään. Vieras kysyi tuskin kuuluvasti, eikö Raita halunnut kehittää henkisiä kykyjään.

Raidan ylähuuli paljasti hämillisenä hampaitten teriä, silmät menivät rakosilleen. Eikö ollut peloittavaa tulla tuntemaan salatuita asioita?

— Onko teistä totuus peloittava?

— Tietysti minä ennen kaikkea pyrin totuuteen.

— Mutta pelkäätte sitä kokea?

— Ei, sanoi Raita äkkiä voimakkaasti — minä en pelkää.

— Sallitteko minun auttaa teitä hiukan raukenemistilaan? Silloin kirkastuu totuus.

— Sulhaseni voi tulla joka hetki.

— Se ei tee mitään. Tarvitseehan hänkin totuutta.

He siirtyivät Raidan huoneeseen. Raita epäili. Hän tahtoi odottaa sulhastaan ensin. Vieras kiiruhti: tulisi myöhä, hänen täytyi lähteä. Raita istutettiin nojatuoliin. Aikoiko vieras hypnotisoida hänet? Siihen ei Raita toki suostuisi.

Vieras vannoi kunniansa kautta, ettei aikonut hypnotisoida. Hänen mestarinsa oppien mukaan ei kenelläkään ollut oikeutta ottaa toisen tahtoa vangikseen. Se oli kuolemansynti. Hän antoi vain voimaa signorinalle. Jumalan voima johtaisi häntä sitten sille tielle, mille Hän on signorinan tarkoittanut.

Tämä oli Raidasta juhlallista. Mutta hän pelkäsi samalla. Päätti olla varuillaan, juosta tiehensä, jos näyttäisi epäilyttävältä. Professori ei koskenut häneen. Hän vain veti ilmajuomuja muutaman kerran Raidan ylitse. Sitten hän meni istumaan huoneen toiseen nurkkaan. Raita kuuli sen selvästi. Olihan hän valveilla! Mutta silloin tuntui hänestä, kuin hänen ympärillään alkaisi elää ja liikkua. Jotakin, jota hän ei ennen ollut nähnyt. Jotakin, joka ei kuulunut siihen maailmaan, missä vieras, huone ja huonekalut olivat.

Outoja olentoja tungeksi hänen ympärillään. Mutta hänen oikealla puolellaan oli joku valoisa, mahtava olento, joka piti kaukana tungettelijoita. Raita kääntyi hänen puoleensa. Hän tiesi, ettei hän sanonut sanaakaan, mutta kysyi kielettömällä puheella, aivan kuin ajatus olisi heijastunut toisesta toiseen:

— Kuka sinä olet?

— Ystävä. Ole turvassa! heijastui vastaan niin voimakkaasti, ettei Raita jälkeenpäin muistanut mitään valve-elämässä niin ehdottomasti tajunneensa.

Riemu täytti Raidan. Ennentuntematon autuas henkäisy. Hän tunsi vain valoa ja rakkautta ympärillään. Mutta Ystävä sanoi hänelle nyt näytettävän valoisia olentoja, että Raita tottuisi. Mutta hänen oli tultava rohkeaksi myös kohtaamaan pahoja. Hänen piti oppia heitä vastustamaan — henkimaailmassa ja elämässä.

Raita kuuli Eeron tulevan huoneeseen. Hän tahtoi herätä. Hän aukaisi silmänsä, tuijotti Eeroon kuin ymmärryksetön. Mutta Ystävä laski kätensä hänen päänsä päälle. Hän vaipui uudelleen horteeseen. Raita kuuli, kuinka Eero kähähti:

— Täälläkö minä teidät tapaan! Mitä te olette hänelle tehnyt?

— Hän on Jumalan valittu! vastasi vieras rauhallisena. — Istukaa ja odottakaa! Totuus selviää teillekin.

— Ulos ja heti täältä! — Se oli vihan karjahdus.

Vieras nousi.

— Jumalan rauha tälle huoneelle! sanoi hän, sulki oven.

Eero tuli Raidan luo.

Raita aukaisi taas älyttömät silmänsä, joiden terät pistivät neuloina.

— Istu tuonne! Odota hetki! sanoi hän käskevästi oudolla, karhealla äänellä. Samassa hän oli omissa maailmoissaan.

Eero istui kärtyisänä. Hän ei voinut tajuta tilannetta. Oliko Raita hypnotisoitu? Silloinhan olisi ollut rukoiltava inhottavaa miestä herättämään hänet. Mutta vieras oli puoliksi kieltäytynyt siitä, käskenyt odottamaan, eikä Eero halunnut nöyrtyä hänen edessään. Mutta jotakin olisi ollut tehtävä! Ehkäpä Raita heräisi itse tai Eero saisi hänet jotenkin hereille. Kastelisi vaikka pyyheliinan kosteassa tai — missähän oli Raidan hajuvesipullo?

Eero aikoi lähteä. Mutta istui edelleen. Hänen

katseensa tarttui Raitaan, hänen liikkeisiinsä, käännöksiinsä. Jos jossakin teatterissa olisi näytelty noin haltioituneesti, olisi näyttelijä maailmankuulu. Miten Raita osasikaan asettaa kätensä noin plastillisesti yhteen? Ja päänsä kuin papitar? Hänessä oli vastustamatonta suloa, voimaa, antaumusta. Mikä kirkkaus hänen kasvoillaan, vaikka silmät olivat suljetut! Pyhä Birgitta! Mutta ei mikään luostarinunna, — elävä ja huumaava ihminen. Vaikka outo —.

Nyt Raita nousee, asettaa kätensä päänsä päälle kuin jossakin veistoksessa. Nyt hän ristii ne rintaansa vasten. Hän kumartaa kuin tulisi joku huoneeseen. Hän niiaa sulavasti, osoittaa tuolia, vaikkei avaa silmiään. Mitä hän voi nähdä? Nyt hän kallistaa päänsä kuulemaan. Hymyilee autuaasti melkein koko hammasrivillään. Hän kääntyy oikealle, taivuttaa päänsä ylös kuin kuuntelisi jonkun toisen puhetta. Kuin huolestuneena. Sitten hän kääntyy jälleen edellisen puoleen, kirkastuu, niiaa jäähyväisiksi.

Nyt näkee Raita jotakin pahaa. Hän tulee inhoavan näköiseksi. Käpristyy kokoon nojatuolissa, yrittää vetää jalkansakin. Iho nousee vilusuurimoihin, silmistä puristuu kyyneleitä. Hän kääntyy hätäisenä oikealle kuin pyytäisi apua.

— Raita! Herää toki! käskee Eero, rientää luo, tarttuu käteen.

Raita sävähtää kuin polttava rauta olisi sattunut ihoon. Oudon tuijottavat silmät lävistävät Eeron:

— Älä koske minuun!

Eero rukoilee:

— Sinun täytyy herätä!

— Mene pois!

Raita raukenee taas. Sulkee silmänsä. Hän istuu hetken kuin nukkuva. Eero kävelee ovelle, tarttuu ripaan. On neuvoton. Hän ei tiedä, lähtisikö hakemaan lääkäriä vai vierasta — hän uskoo vieraan kuitenkin jääneen taloon. Eero on jo valmis hakemaan hänetkin, kunhan tästä vain tulee loppu. Raita ei näy olevan huolissaan. Hän kiiruhtaa ihastuneena jotakin uutta vastaan, pysähtyy kuin tunnustellen. Sitten tervehtii yhtä vierastaan. Johdattaa kuin kädestä Eeron luo.

— Kyllä se on hän! sanoo hän äänellä, joka tuntuu tutulta, mutta joka ei ole aivan Raidan.

— Eero, tervehdi toki!

Hän ottaa Eeron käden, panee sen jonkun toisen käteen muka.

— Älä viitsi, Raita! Mitä sinä suotta! Kuule —

Raita sanoo haltioituneena:

— Sehän on sinun vaimosi, Eero, sinun oma vaimosi!

— Raitahan sinä olet! tuskittelee Eero.

— Hän on sinun todellinen vaimosi. Hän se on. Helenan äiti. Hänellä on sinulle jotakin surullista ilmoitettavana. Sinä saat surun. Aivan pian. Älä pelästy. Vaimosi auttaa sinua —

Eerosta oli tilanne tukahduttava. Hän oli kuin tulessa. Raita oli tullut hulluksi. Vieras oli sen tehnyt. Hän tahtoi etsiä vieraan käsiinsä. Mistä

tahansa! Hän hyökkäsi huoneesta portaita alas. Hän oli harmaa kasvoiltaan. Emäntä katsoi ällistyneenä. Missä oli vieras herra? Hän, joka —

— Jos kysymys on hänestä, niin —

— Missä hän sitten piilee?

— Vai piilee!

Hän oli ajanut autolla saaren toiseen päähän aikoja sitten.

Eero käveli portille, empien. Menisikö lääkäriin, kertoisi kaikki? — Mutta ensin hänen oli sittenkin yritettävä itse herättää Raita. Hän kantaa hänet vuoteeseen, kastelee kylmällä pyyhkeellä hänen otsansa, kaataa suuhun vaikka konjakkia. Silloin hän ainakin nukkuu luonnolliseen uneen. Huomenna veisi Raidan Napoliin, hankkisi hoitajan —. Tai suoraa päätä hermosairalaan.

Eero avasi varovasti oven. Raita istui nojatuolissa, hieroi silmiään. Hän oli kuin unesta herännyt. Kuin vähän pyörryksissä.

— Joko sinä heräsit?

— Hän herätti minut.

— Kuka?

— Ystävä.

Eero luuli tämän olevan hourimisen jatkoa. Hän ei tahtonut jatkaa puhetta tästä. Hän kysyi alakuloisesti:

— Miten sinä voit?

— Hyvin, vastasi Raita huolettomasti. — Mutta mihin sinä juoksit, Eero? Sinun vaimollasi oli siitä paha mieli.

— Yhäkö sinä hourit! — Se pääsi tahtomatta kuin kohoaa hämmennettäessä lammen pinnalle pohjamuta.

— Se ei ollut houretta, vastasi Raita lujasti. — Sinulle tulee suru. Sinun vaimosi tahtoi valmistaa—

— Kyllä minä muut surut hoidan, kunhan sinä pysyt järjissäsi!

Raita katsoi hämmästyneenä häneen:

— Luuletko sinä, etten minä ole oikein selväpäinen?

Eero pamautti:

— Et suinkaan sinä itsekään sitä enää kuvittele!

Raidalle paljastui äkkiä asian hullunkurinen puoli. Hän katsoi Eeron silmillä itseään. Eeron, joka ei uskonut Jumalaan, eikä paljon muuhun, mitä ei voinut arkkitehdin harpilla mitata. Raita nauroi:

— Tosinhan sanotaan hullujen olevan kaikkein viisaimpia omasta mielestään, mutta — minä olen ainakin tällä hetkellä viisaimmillani.

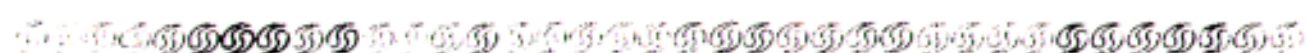
Raita nauroi jo rentonaan. Oli todella koomillista, että Eero piti häntä hulluna! — Eero puolestaan katseli oudostellen Raitaa tässä vaiheessa. Mikä tulisi lopuksi!

Raita leikitteli:

— Jos minä nyt hyökkään kaulaasi ja suutelen sinua, pidät sinä sitä ylimpänä hulluuspuuskana. Mutta kun minä menen emännän luo kiiruhtamaan illallista, on se mielestäsi hyvin järkevää.

Raita meni emännän luo. He kattoivat pöydän yhdessä. Raita liitti ketjuun koko italialaisen sanavarastonsa. Emäntä oudosteli ensin, hän kun odotti selitystä signorin käyttäytymiseen. Raita ei tiennyt siitä, hän hullutteli yhä. Lopulta emäntä antautui. Hän nauroi, että halli raikui, huuteli alas sisarilleen hullutukset, joita Raidan kielentaitamattomuus keitti kokoon. Raita esitti: emännän piti kerrankin syödä heidän kerallaan. Ja niin katettiin. Pöydässä emäntä ja Raita kukertelivat kuin häkistä päässeet kyyhkyset. Eero säesteli väkinäisesti. Illallisen jälkeen kuiskutti Raita jotakin emännän korvaan, lensi puutarhaan, ruusutti Eeron pöydän, asetti pöydälle lasin vermutia. Sanoi hyvää yötä.

Eero huokasi.

Vahakynttilä kärisi. Sen varjo nousi kaameana seinälle. Sänkyjen varjot olivat pimeät, pöydän alle kätkeytyi jotakin ahdistavaa. Raita lepäsi vuoteessaan avoimin silmin; pitsitetty yömyssy teki somat kaarteet korvallisilla. Niitten välillä räpyttelivät levottomat silmät.

— Olihan hän sulkenut parvekkeen oven hyvin? Oli työntänyt luukut eteen ja rautateljet päälle?

Hän nousi istualleen. Kaikki oli paikoillaan. Tuolit lisäksi ovien edessä kuin barrikadit, jotka estäisivät vihollisen hyökkäystä. Raita pilkkasi itseään. Miten typerä hän oli! Naurettava! Vaikka ovet olisivat kymmenin teljin tukitut, ei se auttaisi mitään. Sillä täällä sisällähän se oli. Se oli tästä lähtien joka paikassa, minne hän menisi. Koko pitkän elämän. Hän tuijotti yhteen ja toiseen pimenkoon huoneessa. Hän makasi selällään, ettei selän taakse kukaan pääsisi. Hän oli tuskasta jäykkä. Sillä hänestä tuntui, että ihmisten maailman ja henkien maailman välillä on vain ohut, värisevä harso, joka voi revetä minä hetkenä hyvänsä. Nyt, nyt se repeäisi! Hän voisi nähdä jotakin kauheaa . . .

Hän tuijotti. Kuumeni. Kynttilä rätisi loppuaan kohti.

Hän lienee torkahtanut. Kynttilä oli sammunut. Luukkujen rakosista tunki valoa. Raita nousi, avasi parvekeovet. Raitis ilma tunki huoneeseen. Raita luki rukouksen, johon aina lapsena illalla nukkui: Levolle lasken, Luojani, Armias, ole suojani . . .

Hän vaipui uneen.

Raidan herätessä oli jo myöhä. Hän nousi reippaasti pukeutumaan. Hän asettui kaapin ovipeilin eteen. Silloin hänestä tuntui kuin joku olisi hänen takanaan. Hän istui nojatuoliin, tunnusteli kasvojaan, käsivarsiaan. Terve hän oli. Täysin terve. Mutta tällaista yötä hän ei koskaan ollut viettänyt. Hyvä Jumala! Oli sentään suuri armonosoitus hänelle, että hän oli saanut nähdä, miten voimakkaitten vaikutusten alaisena ihminen on. Miten lähellä ovat poismenneet rakkaat. Mummukin, jonka hän oli ensinnä nähnyt! Hänen pitäisi olla kiitollinen tästä suuresta lahjasta. Hän kiittikin sydämessään, mutta hän pelkäsi samalla. Hän pelkäsi myös Eeron vuoksi, joka oli saava suuren surun. Se oli hänen mielestään eittämätön tosiasia. Ja hän oli arkeillaan Eeron vaimon vuoksi. Eihän Raita ollut kerinnyt kysyä, pitikö tämä suotavana heidän liittoaan. Hän luopuisi Eerosta — kyynelkarpalo valahti poskelle — luopuisi hänestä, vaikka se olisikin raskasta, jos vain Ingrid tahtoisi. Sillä Ingrid, Eeron vaimo, ei enää ollut Raidalle yksi Eeron elämänmuistoista, josta Raidalla oli hämärä kuva. Tai ei oikeastaan kuvaakaan. Hän oli ollut jonkinlainen kartettava välttämättömyys. Nyt hän oli elävä, säteilevä, voimakas

olento, joka tulisi sanomaan ratkaisevimman sanan Raidan kohtalossa. Sitä sanaa Raita pelkäsi. Se voisi rikkoa sen, joka häntä oli viime viikot hurmannut.

Tulkoon mitä tulee! Hän ei enää ajattele näitä asioita. Tämä äkkinäinen ja outo sekoittaa hänet. Hän oli kuin vesikupla hyllyvällä merellä, — hänen täytyi saada pohjaa allensa.

Raita nousi. Pyristihe kuin vettä karistava koira. Pesi kasvonsa ja ruumiinsa raikkaalla vedellä. Hän riensi Eeroa vastaan kuin merituuli. He kiipeilivät lähikukkuloilla, leikittelivät heleänvihreitten sisiliskojen kera, jotka tulla sujahtelivat ruohikosta, juosta keikuttivat päät korkealla kuin västäräkit, pakenivat muurinrakosiin. Eikä hännännypykkääkään enää näkynyt, vaikka he odottivat sitä kuin suurta tapahtumaa. He löysivät vesiheinää, jolla oli tiilenpunaiset kukat. Löysivät eräältä kukkulalta valkean perunankukanvärisiä suuria kukkia, jotka muistuttivat ruusua. Paikalle sattunut vaimo kertoi sen olevan villin vihanneksen ja kansan kutsuvan sitä rosolaniaksi. Pikkuseikat paisuivat heille suuriksi ja merkityksellisiksi tänään. He paisuttivat niitä tahallansa.

Vihdoin he kapusivat korkealle kukkulalle tietä, jonka varsilla kasvoi kastanjoita, tammia, saksanpähkinäpuita, viikunakaktuksia, muratteja, kuusamia, sinivattuja, laventeliyrttejä, aloeita, sinipunervia apilaita, sinikukkaisia boradcineja. He kilpailivat kuten lapset osatessaan mainita toiselle jonkin huomaamansa kasvin, jota toinen ei vielä ollut kek-

sinyt. Raita hymyili itsekseen: tämä oli melkein kuin »laiva on lastattu», jota he koulutyttöinä olivat leikkineet. Mutta hän ei huomannut enemmän kuin Eerokaan hymyillä sille, että tämä leikintapainen oli tuskan peite, jota kumpikaan ei uskaltanut itselleen tunnustaa.

He löysivät kukkulan päältä majan, jonka pohjakerros oli nähtävästi navetan tapainen. Kaksi nuoralla kiinnitettyä päistärikköä kilipukkia määki sen edessä nälissään. He nousivat lakaisemattomia portaita ylös. Siellä laakakatolla he tapasivat epäsiistin naisen, joka silpi papuja. He pyysivät juotavaa. Vaimo lähti kellariin. Pienen huoneen ovi oli auki. Siellä oli kaikki muu sekaisin paitsi kaksi rinnakkaista sänkyä: ne olivat siistit. Valkoisin lakanoin, ruusukukkaisin peittein peitetyt. Sama epäsuhtaisuus oli ympäröivän luonnon ja lähimmän ympäristön välillä. Roskia, ruukunpuoliskoja, vanhoja kenkiä maassa. Polulla maahantallattu villaröijy. Mutta huumaava korkeus, hivelevä näköala. Auringonsäteet loivat väreileviä siltoja halki ilman. Meri kimalteli, villit valmut loistivat katkottuihin jalaviin sidottujen viiniköynnösten keskellä. Ainoa, mitä luonto oli vailla, oli linnunlaulu, huomautti Raita. Hän oli nähnyt vain kaksi pakastiaista ja muutaman lepakon koko aikana.

— Suomen metsät soivat itsestään, mutta tämä paratiisi on mykkä.

Emäntä toi juotavaa. Hänellä oli pullo toisessa kädessä, lasi toisessa. Polkua astui rotukaunis

viisi- kuusitoistavuotias poika pyssy olalla. Hän sujautti jotakin taskuunsa.

— Ne syövät laululintunsa, sanoi Eero. — Poika tulee metsästämästä.

He keskustelivat alasmennessään majasta, jossa rumuus ja kauneus oli väkevästi iskenyt vastakkain. He jaarittelivat itsensä väsyksiin pikkuseikoista. Eero siksi, että Raidan ajatukset pysyisivät oleellisissa asioissa, Raita samasta syystä. Hän tahtoi keskittyä näkyväisiin, sillä joka hetki kuiskasi jännittynyt mieli: nyt, nyt repeää väliverho!

He poikkesivat rannalle etsimään kiviä ja näkinkenkiä. Raita löysi ihmeellisen kuoren, meriravun vai minkä kumman. Se oli kuin kellervää fajanssia. Raita veisi sen pikku Helenalle. Hän saisi lahjoittaa vaikka koulun kokoelmiin. Raita otti kuin sivumennen puheeksi Helenan äidin. Kuvasi hänen ulkomuotonsa, luonteensa pääpiirteissään, hänen tapansa tulla huoneeseen.

— Tunsitko sinä hänet? kysyi Eero.

— En.

— Onko joku kertonut?

— Ei.

— Valokuvan kuitenkin olet nähnyt?

— En, ystävä hyvä.

Eero ei osannut olla varuillaan. Hän kysyi:

— Kuka sinulle kertoi?

— Eilisiltanahan minä hänet näin.

— Älä viitsi taas aloittaa! Tuo on minulle yhtä käsittämätöntä kuin —

— rautatie ja höyrylaiva, sähkö ja radio ja puhelin niille, jotka eivät olleet niitä nähneet tai niistä lukeneet, väläytti Raita.

— Mutta tätähän ei voi mitenkään todistaa!

— Totuus todistaa aina itsensä, kun aika tulee.

— Minä en tarvitse senlaatuista totuutta. — Eero oli melkein kiivas. — Minä elän ja tahdon elää terveesti maan päällä.

— Niin minäkin. Silti on tämä minulle totuus —

— Se tuottaa sinulle onnettomuutta! Sinä manasit esiin Helenan äidin mielikuvituksestasi. Sinä pilasit yhteisen onnemme!

— Sellaista ei tarvitse manata esiin, joka on ollut ja on olemassa.

— Sitä ei ole olemassa, joka kerran on kuollut.

Karkea pala nousi Raidan kurkkuun. Hänen rohkeutensa vaappui tuulessa. Nyt repeäisi väliverho. Nyt juuri tarvitsisi hän apua! Ja nyt istui Eero ennakkoluulojensa keskellä kuin muuratussa linnassa jossakin kaukana.

Eero astui hänen jäljessään sanatta. Hän ajatteli: koska tästä puheenaiheesta ei näkynyt pääsevän, oli parasta sanoa selvät sanat. Raitakin näkisi, miten mahdoton tuollaisen näkyhaaveilijan elämänasenne oli. Olihan hän tähän asti ollut viisas ja järkevä tyttö, ehkäpä hän pian pääsisi oikealle tolalle jälleen. Eero aikoi puhua varovasti, naputella kuin pienellä vasaralla koukistunutta rautanaulaa oikoiseksi. Mutta tahtomattaan hän iskikin moukarilla.

— Kuule nyt, Raita. Puhutaan asia nyt sel-

väksi. Tämä oppi, minkä sinä eilen sait päähäsi, tai toisin sanoen: minkä se ihminen hypnotisoi sinuun, on mahdoton! — Vai luuliko Raita, että kaikilla näillä miljoonilla mustilla penikoilla täällä ja ukoilla ja akoilla, ja kaikilla neekereillä, joitten kehitys on hiukan yläpuolella apinaa, olisi oma suojelijansa! Puolellatoistatuhannella miljoonalla maapallon asukkaalla ja ehkä vielä useammilla muitten taivaankappaleitten asukkailla? Ja ne muka seuraisivat näitä ja ohjaisivat ja ilmoittelisivat! Mahdoton oli sellainen usko sivistyneelle ihmiselle. Lapsen enkeliusko! Kun vielä näki suuria kaivosonnettomuuksia, suuria juna- ja laivaonnettomuuksia, vedenpaisumuksia, maanjäristyksiä, joissa yksilö oli tomuhiukkanen yhteisessä myllerryksessä — suorastaan ei merkinnyt mitään! Siitä pitäisi jo yksinkertaisimmankin huomata, että mitään järjestystä, mitään suojelijaa yksityistä ihmistä varten ei voinut olla olemassa. Ja koko nykyaikainen luonnontieteellinen sivistys! Oliko se Raidassa kerrassaan mennyt hukkaan!

Nielemättömät kyyneleet väristivät Raidan ääntä. Tämä ei ollut eilisiltana hypnotisoitu usko Raidalla. Se usko oli hänellä nähtävästi aina ollut. Varsinkin ripillepääsystä asti. Hän kertoi tapahtuman.

Eero tahtoi puolestaan hiukan lieventää: jos kerran Raidassa oli tuollaista — hän aikoi sanoa: lapsellista, mutta tapasi kiinni — sairaloista, oli sanoa, se oli vielä pahempi — topistihe: tuollaista erikoista taipumusta ennestäänkin, onhan luonnol-

lista, että Maria Corellin maa sen herätti uudelleen eloon!

Raita vastasi vähän kiivaasti. Hän ei tuntenut kuin yhden Maria Corellin kirjan. Mutta se oli satua. Satua ilman elämää! Hänen näkemyksensä sitävastoin olivat suora totuus. Itse elävä elämä. Oli olemassa valtava maailmanjärjestys, jossa syyn ja seurauksen laki toteutuu!

Eero katsoi häntä kuin itsepintaista lasta. Hän lisäsi jo avuttomammin: minne ne kaikki lopulta joutuivat? Vai uskooko Raita jälleensyntymisoppiin?

Se ei ollut Raidalle vielä selvinnyt. Mutta varmaan sekin selviäisi, jos Jumala edelleen tahtoi häntä opettaa.

Eero huokasi. Oltiin tultu kotiportille. Raita käveli kiireesti edellä puutarhaan. Hän kuin häipyi Eerolta jonnekin henkimaailman sokkeloihin. Eero kulki pää alas painuneena. Hän oli lähtenyt taisteluvalmiina tälle matkalle. Hän oli päättänyt voittaa kaikki vastukset, ottaa Raidan omakseen vaikka kenen saarroksesta. Mutta tällaista valloittajaa vastaan, joka nousi aaveena toisen sielun uumenista, oli jokainen voimaton. Ja ensi kerran heräsi salaa Eeron sielussa kaipaus lähteä pois. Raikkaampaan elämänkosketukseen.

Noustiin portaita. Kukin painui huoneeseensa.

Raita koetti nukutella. Hän sulki silmänsä. Silloin tuntui kuin tuhannet silmät tuijottaisivat häneen. Hän avasi silmänsä, hieroi otsaansa. Hän ei tahdo nähdä, ei ajatella mitään! Hän sulki taas,

yritti kuvitella vaipuvansa untuvamereen. Joku nykäisi häntä jalasta. Hän tunsi sen selvään. Hän kavahti istualleen. Nyt juuri hyökkäisıvät kaikki ilkeät voimat hänen kimppuunsa. Se kauhea, jolla oli ollut karvat kuin sähköneulaset. Ja sadat muut . . .

Raita nousi äkkiä. Juoksi läpi hallin. Pitkin selkää kulkivat karmivat viimat. Eeron ovella hän pysähtyi, kääntyi äkisti katsomaan taaksensa kuin säikäyttääkseen ne askeliltaan. Hän ei nähnyt ketään, mutta hän hengitti hätäisesti.

Hän avasi oven kuulumattomasti. Eero oli vuoteessa. Raita hiipi hänen viereensä kuin koulutyttönä joskus isänsä selän taa.

— Eero rakas, hän kuiskasi ääni vavahdellen. — Enhän minä voi olla toisenlainen kuin olen. Eikä sinun ole pakko mennä naimisiin minun kanssani. Erotaan ystävinä. Mutta — tee minulle viimeinen palvelus.

Eero tuli liikutetuksi. Hän suljautti kätensä pitkin pehmeää hipiää. Hän kysyi hellästi:

— Ja se palvelus olisi?

— Mutta sinä et saa suuttua jo heti alussa —

— Sitä miestä minä vain en lähde hakemaan!

— Ei tarvitsekaan. Mutta lupaathan täyttää minun viimeisen pyyntöni. Sitten en enää pyydä mitään.

Eero veti hänet aivan lähellensä, kuiskasi:

— Minä lupaan, jos sinäkin lupaat —

Raita kertoi tuskansa, tuntemuksensa. Hän oli kuin kahden valtakunnan rajalla. Hän oli järky-

tetty, kun ei voinut vielä löytää syyn ja seurauksen lakia. Hän häilyi kuin nuoranpäihin sidotut kivet puhelinlangalla; sellaiset, joita vallattomat pojat heittivät. Hän kauhistui hetkeä, jolloin tasapaino katoaa ja hän putoaa alas auttamattomasti. Se oli vain siksi — kunpa Eero nyt ymmärtäisi häntä tämän ainoan kerran! — Siksi se oli, ettei hän ole vielä osannut ottaa oikeaa asennetta uusiin kokemuksiinsa. Ne olivat kaaoksena hänessä. Hän ei hallinnut ensinkään tilannetta. Hän pyysi niin kauniisti, että Eero koettaisi häntä auttaa kuten Rolandi.

Eero veti kätensä pois. Hän sanoi Raidan tulevan yhä järkytetymmäksi, eikä hän tahtonut olla sellaista avustamassa. Sitäpaitsi hän ei osannut.

Raita kiersi kätensä hänen kaulaansa, suuteli häntä, painautui häntä vasten. Eikä se ollut kiemailua, se oli hätää. Raita muistutti, mitä Eero oli juuri luvannut. Silloin Eero suostui — vastenmielisesti — mielessä palkinnontoivo.

— Ja sitten on sinun koetettava uskoa, vaikket uskokaan, pyyteli Raita. — Kuvittele mielessäsi, että kaikki on niin kuin minä sanon. Sinä autat minua silloin. Ennenkaikkea sinun on uskottava sivelyjesi auttavan. Ja auttavathan ne, liverteli hän.

Eerosta yritys oli tympeä. Hän oli kuin vanhanajan poppamiehet, joille hän oli nuoruudessaan nauranut, vanhempana sivuuttanut ne ajatuksistaan muun halveksitun roskan kera. Hän siveli Raitaa, mutta hänen kuriton katseensa tarrasi Raidan ruu-

miin muotoihin. Raidassa alkoivat sivelyt herättää uinuvia myrskyjä.

Hän nousi rivakasti.

— Tämä ei käy! Kuule, istu sinä hiljaa tuolla nurkassa. Jos Ystävä tulisi avuksi.

Eero olisi tahtonut olla Raidan luona juuri tänä hetkenä. Tuhannet hämärät seitit tuntuivat häntä vetävän. Mutta Raita oli jyrkkä: hänen täytyi päästä selvyyteen. Eero istui lukemaan, Raita painui pitkälleen sängylle. Hetkeen ei kuulunut kuin hengitystä. Eero käänsi lehteä, vilkaisi Raitaan. Raita tuntui rukoilevan.

Hetken kuluttua Raita aukaisi silmänsä, pyysi Eeroa luokseen. Muistiko Eero, miten oli rukoillut lapsena. — Sitähän ei toki kukaan unohda. — Mikä rukous se oli ollut? — Gud som hafver barnen kär... Eeron täytyi lukea se kokonaan Raidalle. Ja nyt Raita pyysi, että Eero olisi toistanut sen mielessään ja sivellyt Raitaa — koskematta — vetänyt vain ilmajuomuja — juuri niin kauan kuin rukous kesti. Eeroa kiusasi, mutta hän lupasi vapaaksi päästäkseen. Hän keskitti ajatuksensa miltei vihaisesti rukoukseen.

Eero lopetti, Raita nukkui. Eero palasi lukemaan, Raita nousi istumaan. Alkoi ilmehtiä haltioituneesti.

Siinä oli Ystävä hänen oikealla puolellaan. Lempeänä ja suojaavana. Raita tunsi vapautusta ja riemua. Olisi tahtonut vaipua hänen turvaisaan syliinsä iäksi nukkumaan. Samalla hän kertoi sanatta

tuskansa, epäilyksensä. Hän kuin heijasti valoa toisesta lempeästä valonheittäjästä toisen vastaanottopeiliin. Hän heijasti yönsä ja päivänsä kokemuksen, pelkonsa suistua pois henkiseltä alustaltaan, joutua sekasortoon.

Ystävä hymyilee ylevän lohdullisesti. Hän heijastaa Raidan vastaanottajaan, ettei hänen tarvitsisi milloinkaan enää pelätä. Ystävä oli hänen luonansa. Hänen tehtäväkseen on annettu varjella Raitaa vaaroilta. Raitaa opetetaan vähitellen. Hän oppii hetki hetkeltä kestämään enemmän. Jos häntä kohtaa paha ihmisten tai henkien maailmassa, ei se tartu häneen. Mutta hänen on karaistuttava sitä kestämään.

Samassa saapui mummokulta, jonka Raita viime kerrallakin oli tavannut, joka oli sanonut odottavansa isää henkimaailmassa. Oli käskenyt isän unohtamaan vähemmälle maailman hommat, muistamaan taivaallista kotia enemmän. Täällä on vaikea tottua näihin olosuhteisiin, ellei mieli ole aikaisemmin täällä askartanut. Raita kysyi nyt, eikö mummu ollut nähnyt sitä pahaa miestä, jolla oli karvat kuin elävää sähköä? Joka oli tahtonut tarttua Raitaan kynsin? — Ei mummu ollut nähnyt. Mutta ei Raita saisi sellaisia pelätä. Pelko antaa niille voimaa. Ellei pelkää, voi niitä hallita: ajaa itse pois! Sitäpaitsi suojellaan jokaista ihmistä. Jokaisella on oma varjelijansa. Raita saa kiittää Jumalaa aamusta iltaan, kun on saanut sellaisen suojelijan!

Mutta mummu ja muut valoisat olennot häipyi-

vät kauemmas. Raitaa lähestyi pahoja räikeävärisiä olentoja. Niillä on paha mielessä. Nyt lähestyy yksi, tumma ja rehentelevä. Se tahtoo vallata Raidan. Kuin mennä häneen. Ystävä panee kätensä eteen. Mutta häijyläinen lähestyy sittenkin.

Eero on katsellut tuskaisena ja ihaillen. Kuin näytelmää. Ja taas oli herännyt kysymys: mistä syntyi tuo sisäinen muovailukyky? Kuka kuvanveistäjä tahansa saisi iäksi aiheita vain muutaman kerran katselemalla tätä näytelmää. Tuli mieleen uudelleen — jos Raita olisi näyttelijä ja näyttelisi näin haltioituneesti — Eero säpsähti kesken mietelmiänsä. Raita melkein karjahti miehen äänellä:

— Etkö tunne minua, Eero? Minä olen sinun veljesi.

— Edvard vai Kaarlo? kysyi Eero.

— Kaarlo minä olen.

Eerosta tuntui tilanne hullunkuriselta. Hän leikitteli:

— No, mitä sinulle kuuluu?

— Älä kysy, Eero, sanoi Raita tuskaisana omalla äänellään.

Hän näytti taistelevan jotakin vastaan. Kääntyi oikealle kuin apua anoen. Vähitellen hän rauhoittui. Alkoi kohta kirkastua jälleen.

— Herää jo Raita! Eero tahtoi ottaa kädestä. Raita lyödä läiskäytti hänen kättään. Alkoi itkeä.

— Raita, älä nyt! Mitä sinä itket?

— Sinun oma vaimosi, etkä sinä tunne häntä. Etkä tahdo tavata!

Raita itki lohduttomasti. Kyyneleet juoksivat pitkin poskia, tipahtivat puvulle. Eeron tuli häntä sääli, vaikkei hän uskonutkaan näkyjen yhtäpitäväisyyttä todellisuuden kanssa. Hän tahtoi tyynnyttää Raitaa; toisekseen hän oli utelias. Komedia kuin komedia! Hän sanoi:

— Tahdonhan minä.

Raita tuli levolliseksi. Asetti hänen kätensä kuin jonkun toisen käteen, tervehti kuin hänen puolestaan. Oli sanomattoman iloinen. Vakavoitui odottamatta, kääntyi Eeroon.

— Sinun vaimosi sanoo, että se ikävä on jo sinulle tapahtunut. Mutta hän ei saa sanoa sitä.

— Mitähän tuo mahtaa olla! jorautti Eero.

— Se, joka on hänen seurassaan, kieltää sanomasta.

Raita kääntyi taas oikealle kuin kysyäkseen jotakin. Hän sanoi surullisena:

— Ei Ystäväkään anna sanoa.

Eero ajatteli tietysti: eivät anna, kun eivät tiedä! Hän luuli ajattelevansa viisaasti eikä huomannut kuvittelevansa samalla niitä todella oleviksi!

Taas Raita kääntyi touhukkaasti Eeron luona seisovan puoleen. Oli nöyrän näköinen kuin tuomarinsa edessä. Kuunteli tarkkaan; oikein nosti käden korvansa taakse. Sitten hän polvistui kädet ristissä, kumarsi päänsä kuin ottamaan siunausta. Hän nousi, tarttui Eeron päähän kuin taivuttaakseen sitä. Samassa hän heräsi.

Raita hieroi silmiään. Katsoi ihmetellen ympärilleen. Astui Eeron lähelle, suuteli silmiä, kuiskasi:

— Hän siunasi minua! Ja sinua, Eero. Hyvä Jumala, miten minä olen onnellinen! Nyt minä tiedän: tätä minä olen odottanut. Sillä katsos, maallisen rakkauden täytyy olla taivaallisten kanssa sopusoinnussa. Silloin vasta se tuottaa siunausta —

Hän nosti Eeron päätä, katsoi hellästi silmiin:

— Nyt Eero, olen minä puolestani valmis.

Eero ei ollut ensinkään asioitten tasalla. Hänen äskeinen kuohunsa oli ohi. Eikä hän ollut koskaan kuvitellut suuren rakkauden saapuvan tällä tavalla. Se oli hänelle intohimo, polttava tuli; ei enkelilaulu. Hän oli kuin oudossa saarroksessa. Hän etsi ulospääsyä.

— Mikä se Kaarlo oli olevinaan, sanoi hän.

— Sinulta on tietysti kuollut veli.

— Kaksikin. Toinen pienenä, toinen suurena.

— Milloin se suuri veli kuoli?

— Viisi vuotta sitten.

— Elikö se huonosti?

— Kukapa voi päättää, kuka elää huonosti, kuka hyvin.

— Hurjisteliko se?

— Juominkeihin se kuolikin. Toinen ampui sen.

— Voi raukkaa.

— Miten niin?

— Hänen täytyy kulkea vaikeita teitä.

Eero naurahti:

— Sinä jo luulet minunkin rupeavan uskomaan!

Raita vastasi vähän kuohahtaen:

— Ihmisen ei tarvitse ruveta tekemään sitä eikä tätä! Totuus kirkastuu sinullekin kerran. — Ellei täällä, niin siellä.

— Tämä on ikävä puheenaihe! Puhutaan jostakin muusta.

Raita suostui mielellään, olihan hän sisäisen levon saanut. Hän oli Eerolle kiitollinen.

He lähtivät ulos päivällistä odotellen. Alkoi pimetä. Postilaiva laski rantaan ja kylän kansa tunki laiturille. Taas välittivät palkoveneet liikennettä laivasta rantaan. Oli tyyni ilta. Silkkinauhoin ja sulin koristellut hevoset kaapivat kärsimättöminä odotellen matkustajia, kantajat tungeksivat laiturilla, kahviloissa soitettiin. Oli siinä tyttöä ja poikaa pikisilmää, mustakulmaa. Oli hyvinvoipia kauppiaita, ilosilmäisiä kerjäläisiä, suurihattuisia, hamepäällyksisiä pappeja kaksin kolmin, ruskettuneita, mustapukuisia emäntiä ja yksi kuriton polkkatukka. Oli päivän työt pantu syrjään, odotettiin postia, sipistiin, kuohuttiin. Iltapäivällä oli lyöty seiniin julistuksia, joissa sanottiin: uusi podesta, lisätyllä vallalla varustettu pormestari oli määrätty tähän kylään. Isänmaallista mieltä herättäviä julistuksia, julistuksia Mussolinin ja kuninkaan kunniaksi oli joka paikassa. Suunniteltiin podestan vastaanottamista tykinlaukauksin, ruusuin, torvisoitoin, soihtukujin, fascistimarssein. Kaikki olivat kuohuksissa, etelämaisen innostuksen huumeessa. Kysyttiin kaupungista tulijoilta, mitä he tiesivät podestasta; kysyttiin kotonaolijoilta, mitä he aikoivat tehdä podestan kunniaksi:

kenen muureille asetettaisiin tuliastiat palamaan, kenen lapset saisivat uudet puvut fascistikulkueeseen, kenen puutarhasta saataisiin ruusuja, montako tykin laukausta, ketkä esiintyisivät. Podestan pitäisi tuntea itsensä tervetulleeksi!

Raskasliikkeinen laiva huusi lähtöä, mutta kuhiseva väkijoukko pysyi myöhään iltaan rannalla intoillen: ja sitten, ja sitten, ja sitten . . .

Kahdella suomalaisella olisi pitänyt olla paljon huomioimista. Yhtä ja toista he sanoivatkin toisilleen. He päätyivät siihen, että podestan tulo heidän vielä piti nähdä. Sitten voivat jo lähteä. Siihen katkesi keskustelu. He kulkivat kukin mietteissään: Raita nojaten täynnä antaumusta Eeroon, Eero puristaen hänen käsivarttaan, mutta tietämättään pyrkien pois hänestä kuin pyrkisi taakankantaja liikana heittämään olaltaan sen, mikä hänen taloonsa on välttämätön rakennuspuu.

Ruisleivänkarvainen emäntä välkytteli hampaitaan, pyyteli päivälliselle. Oli tullut sähkösanoma signorille.

— Jokin suuri tilaus ehkä, arveli Eero.

Raita kiiruhti levottomana Eeron huoneeseen. Hänen silmänsä naulautuivat Eeron kasvoihin, mutta ne eivät värähtäneet. Eero ojensi sähkösanoman.

»Isänne kuoli viime yönä.»

— Tämän surun ilmoitti Helenan äiti, sanoi Raita hiljaa.

Eero jäi tuijottamaan kuin päin hämmästyttävää totuutta. Sitten hän pyyhkäisi tukkaansa kuin

karkoittaakseen harhanäyt. Hän lähti ääneti emännän luo kysymään aamulaivan lähtöaikaa.

Päätettiin: Raita jäisi edelleen Italiaan; mitäpä hän vieraitten sukulaisten joukossa hautajaisissa. Mutta Ischianhan hän oli nähnyt — Eero purki surunsa kiihkeyteen — hänen täytyi toki työhön! Roomaan vaikka.

Eero poltteli sikaaria, katseli alakuloisena eteensä. Raita jätti hänet yksin.

Myötätuuli keinutti heitä seuraavana aamuna Napolia kohti.

PYÖRTEESSÄ.

Voimakas vetää pyörteeseensä tarpeelliset, sielullensa sukulaiset vastoin- ja myötäkäymiset.

Raita kulki määrättä Napolin katuja. Ikävä kalvoi. Raidasta tuntui kuin olisi Eero iäksi lähtenyt. Sellainen viipyvä suudelma ja surullinen katse. Sydäntä kouristi.

Katusokkeloita ... Kaupat ja käsityöläispajat, asumukset ja ihmisten ahtaus, päälletysten, vieretysten, pakaten. Parkkiintunut eukko lakaista pöllyytti katua, pari lasta leikki rikkakasalla karamellipapereilla, kolmas otti pienen tyynynsä, jossa joskus oli ollut kirkas päällinen, rupesi nukkumaan eukon luudan eteen. Eeron kera kävellessä Raita oli iloinnut etelän auringon voimasta, joka tappoi basillit, piti lapset terveinä tunkioillakin. Nyt hän ei jaksanut tätä siivottomuutta katsella. Eikä näihin korkeitten muurien saartamiin sokkeloihin päässyt aurinkokaan.

Raita ajoi raitiolla rannalle. Käveli siellä puistossa, istui penkille. Ikävä hivutti. Hän oli näkevinään Eeron milloin minkin kookkaan miehen hahmossa. Suomeen hän lähtisi pian. Eeron luo. Nyt hän ei enää voinut ajatellakaan yksinviihtymistä suunnittelemaansa aikaa.

Raita yritti muistella näkemyksiään, jotka muutama päivä sitten olivat häntä järkyttäneet. Nyt tuntuivat ne voikukan untuvilta, jotka puhalsi lentoon mikä tuuli tahansa. Niin oli kuin Eero sanoi: maailmassa oli riiputtava kiinni sielullaan ja ruumiillaan; kylläpä ne yliluonnolliset sitten selviävät, jos tarpeen on.

Voihan sitäpaitsi tuollainen taipumus olla sairaloinen. Isänäidin ja muiden esipolvien tyydyttämätön uskonnollinen kaipaus on hänessä voinut purkautua sairaloisesti. Kukapa itsensä tuntee. — Mutta olivathan Pyhä Antonius, Pyhä Hieronymus, Muhamet ja monet muut pyhät miehet ja naiset nähneet näkyjä. Raamattu oli niitä täynnä. Ja jokainen väitti näkynsä oikeiksi. Johanneksen Ilmestystä on saarnattu lähes pari tuhatta vuotta, eikä sen kaikkia näkyjä vieläkään kukaan ymmärrä. Yksi selittää yksinpäin, toinen toisin. Eipä silti, että Raita luulisi olevansa pyhäin vertainen, mutta vertauksen vuoksi.

Mitä sanoi sielutiede ja lääketiede tähän? Oliko se joku mielisairauden laji? Nero Svedenborgin sanoivat vanhat tiedemiehet sairastaneen paranoiaa, jonka määritelmä ei läheskään tuntunut häneen

sopivan. Mutta poikkeukselle täytyi löytyä tunnettu määritelmä!

Raita päätti heti mennä tilaamaan kirjoja, mitä käsiinsä saa. Lukee ja punnitsee. Ja jos tulee vakuutetuksi siitä, että hän on sairaloinen, musertaa hän tämän taipumuksen itsessään. Totisesti! Koettaa muuten palvella Jumalaa. Ja koska taipumus kerran oli sinänsä vastenmielinen Eerolle, oli ehkä hänen velvollisuutensa sitä vastustaa. Eerosta oli varmaan ollut kipeää huomata, ettei Raita rakkautensa vuoksi ollut valmis mitään uhraamaan. Itsekäs piirre se oikeastaan oli hänessä. Kuten kunnianhimokin. Hän kirjoittaisi Eerolle . . .

Raita istui näin penkillä siimeksessä lastenvaunujen, koreasti puettujen ammojen, sotilasten ja siviilien, suurten, pienten, keskikokoisten tuontuostakin kulkiessa ohi, istui ja keskusteli itsensä kanssa. Mielestään järkevästi. Mutta kaipaus poltti. Huulia kypenöitti.

Ah, hänen täytyi päästä pois tästä ikävästä. Näkemään jotakin ennennäkemätöntä. Raita nousi raitiovaunuun, lähti pienelle rautatieasemalle. Oli sumuraukea päivä. Taivas peittihe harmaisiin harsoihin kuin tyyntynyt nainen. Se katseli kalpein kasvoin silmät sirrissä maata ja merta lähettäen joskus pilvien välitse vaimennetun katseen kuin kuutamojuovan merelle.

Raita nousi hammasrataa toista tuhatta metriä korkealle. Alas olivat jääneet kukoistavat laaksot, nyt oli molemmin puolin raakaa, jähmettynyttä laavaa.

Oli kerrottu lehdissä Vesuviuksen viime aikoina olleen rauhattoman. Raita oli lukenut sen kuten luetaan vieraista asioista. Se ei liikuttanut häntä. Nyt se oli hänen edessään. Elävänä ja uhkaavana. Se pölläytti tulipatsaan taivasta kohti kuin syöksee jättiläiskanuuna surmaa. Se oli elävä uhka kaikelle olevaiselle: joka hetki yli laitojensa pulpahtamaisillaan, tuon tuostakin laukaisten jylisten tulipatsaan suoraan taivaaseen.

Ja ympärillä nousivat viljelykset yhä ylemmäs sen juurelle, ihmismuurahaiset laittoivat leikkimajojansa jättiläiskeon rinteille hyvässä uskossa, että se olisi kiltti. Uhkaisi vain lievästi kuten vuosisatoja oli tehnyt, eikä sentään syöksisi kuolemaan kuten tuhansia oli syössyt.

Raita sulki huoneensa ikkunan. Pimeni, mutta hän ei tahtonut sytyttää tulta. Käytävässä käveltiin, kadulla meluttiin. Se oli kuin heikko heijastus päivän vaikutelmasta, jostakin tuhoavan uhkaavasta. Se oikeastaan vain tehosti hiljaisuutta.

Raita pohti maan ongelmaa. Hän oli sen tietysti aina tiennyt, mutta ei ollut sitä koskaan elänyt. Noin se siis pyöri avaruudessa sisässään kiukku kukoistavaa elämää kohtaan sen pinnalla. Missä oli rakoa maan kuoressa, siitä se purki vihansa helvetinlieskoiksi ihmisten niskaan. Eikä se välittänyt. kenen niskaan, hyvän vai huonon, pienen vai suuren. Se oli raivosokea. Se yritti yllättää niin monta kuin mahdollista. Tuhansia ja taas tuhansia.

Jos maansisus oli täynnä sokeavimmaisia paholaisia, voiko maankuoren ulkopuolella asua kohtaloita johtava Jumala? Silloinhan Jumalan olisi pitänyt antaa suostumuksensa maankuoren aukenemiselle! Ja olla siis mukana ihmisten tuhossa! — Joita hän rakasti ja vaali ja —. Se oli mahdotonta! Eero oli oikeassa. Ei ollut Jumalaa. Ihmisten haavekuva vain ja sokea sattuma.

Raidan ympärillä oli tyhjyys. Kammottava. Hän tunsi olevansa kuin tiepuoleen viskattu rätti. Eeron kuva oli haihtunut tavoittamattomiin. Jumalaa ei ollut. Eikä kannattanut minkään puolesta pyrkiä mitään saavuttamaan.

Käytävästä sammui tuli. Pimeys sakeni. Sielu kalvoi omia elinjuuriaan kuin rautoihin joutunut karhu käpälätään.

Miten monta päivää lie Raita laahannut Napolin katuja. Katsonut jotakin. Tuskin syönyt. Lukenut enimmäkseen. Vihdoin hän muutti Roomaan.

Jos hän olisi tullessaan nähnyt valtavat mitat: Pietarin kirkot, Pantheonit, Vatikaanit, Garibaldin patsaat, kaikki, olisi hän noussut omilta siiviltään ylemmäs. Nyt hän kulki masentuneena kuin kaalimato, joka joskus kurkisti lehtensä reunalta avaruudeksi uskomaansa. Ryömi takaisin lehtensä alle, alkoi kinata koteloa ympärilleen.

Eräänä iltana hän pistäytyi puolihämärään temppeliin. Hän istui tympeänä tuolilla. Katseli kadehtien, miten muut rukoilivat. Siinä oli nuoria ja vanhoja, miehiä ja naisia. Ihmisiä, joiden poskilla paloi antaumus ja silmissä uskon hehku.

Raita vetäytyi ovensuunurkkaan. Hänestä tuntui kuin olisi hänen kirkkonsa perustuksia myöten myllerretty. Kuin seisoisi hän kunnaalla, näkisi vierellään luhistuneen tornin, katkotun ristin, häväistyn alttarin, vihkiliinat. Raita painoi kädet silmilleen. Hän soperteli: älä hylkää, älä hylkää minua!

Illalla myöhään hän palasi kotiin keinuvin askelin. Hän sytytti vihreävarjostimisen pöytälampun, alkoi kirjoittaa:

Rooma 24. IV. 19 — .

Rakas Eero! Olen elänyt suuressa sekasorrossa, enkä ole voinut Sinulle kirjoittaa. Koetin repimällä repiä uskon itsestäni kelvatakseni Sinulle, mutta tulin onnettomaksi. Äsken menin tuskassani kirkkoon. Silloin kohtasi Jumalan armo minut uudelleen. Olisipa minulla taito kuvata Sinulle näitä sanalla sanomattomia asioita!

Minä näin kuin uusia taivaita, utuisia, välkehtiviä, joissa soivat vienot sävelet kuin kaukaisen tuulen humina. Ne olennot, joita siellä näin, olivat kauempana maaelämästä kuin ne, joita Ischiassa näin. Ne olivat jalostuneempia, ylhäisiä, sanalla tapaamattomia. Minä näin kuin monen maailman yli yhä utuisampia, ihanampia seutuja, sointuvampia, aavistamattomia värejä. Mutta kaiken keskustana näin minä ylvään olennon, jonka silmät vetivät puoleensa kummallisesti tenhoten. En voinut muuta kuin katsoa Häntä, langeta maahan Hänen eteensä, itkeä epäuskoani, pahuuttani, kunnianhimoani. Eivät sävelet, värit, auringonpaiste kykene loihtimaan esiin miljoonatta osaa siitä, mitä minä, mitätön ihmislapsi, sain kokea.

Herätessäni huomasin olevani polvistuneena tuolin vieressä, jolla olin istunut. Korvissani soivat Kristuksen sanat, joita en katso voivani vielä ilmaista.

Eero rakas! Ajatteles, Kristuksen omat sanat! Ja minä, onneton, en ollut viime päivinä uskonut Hänen olevan olemassakaan! — En vielä täysin tajua, mitä Hän sanoillaan tarkoittaa, mutta luulen niitten jotenkuten koskevan työtäni. Uskon sen selviävän ajan keralla. Mutta voit kuvitella, millä kiihkeydellä minä nyt alan kulkea rakennukselta toiselle. Onhan ehkä kysymyksessä perustan laskeminen koko minun tulevaisuudelleni. Sinä saat nähdä, että minä tulen onnistumaan — Hänen avullaan!

Sinun Raitasi.

Raita pani kirjeen tyynynsä alle, sammutti tulen. Nukkui kuin lapsi havumajan suojaan. Seuraavina päivinä Raita sivuutti kokonaan edellisten päivien mietteet. Hän ei yrittänyt sulattaa luonnontieteellisiä, lääketieteellisiä eikä sielutieteellisiä perussääntöjä elämykseensä. Arvosteleva, johtopäätelmiä tekevä Raita oli jäänyt edelliseen viikkoon; tällä viikolla hallitsi isänäidin jälkeläinen, joka toisteli sanoja: jotka eivät tule lasten kaltaisiksi, ei niiden pidä taivaan valtakuntaan tuleman.

Mutta tuli taas tapaus, joka herätti eloon uinahtaneen — herätti taistelemaan olemassaolonsa ja kaikkien sielunsopukoittensa yhteisen sopusoinnun puolesta.

Raita sai kirjeen, joka oli päivätty Helsingissä 26. IV. 19—.

Rakas Raita! En ole saanut sinulta riviä vielä. Olen huolissani vuoksesi. Sillä kun selvällä järjellä, arkisen työn keskellä ajattelen tilanteita jäljestäpäin, ihmettelen itseäni, miten annoin perää niin paljon Sinun hullutuksillesi. Anna anteeksi sanantapa!

Itsekullakinhan meillä on elämässä oma heikko jäämme, jonka yli yritämme onnea hakea »kolmiöisellä varsalla yksiöistä jäätä myöten». Siis oma hulluttelumme. Toiset vain sortuvat jäähänsä. Niin pelkään Sinunkin käyvän. Siksi on Sinun saatava apua aikanaan. Ja nyt tunnustan Sinulle jotakin: olen keskustellut asiasta kolmen eri hermolääkärin kanssa, tietysti sanomatta nimeäsi. Kolmas tosin sanoi, etteivät tällaiset asiat kuulu mihinkään hermotautien lajiin, mutta hän kuuluu olevan itse teosofiaan taipuvainen, kuulin jälkeenpäin. Kaksi sitävastoin, joista toisella on asema yliopistossa ja jota pidetään erittäin viisaana, sanoi sen olevan selvää hysteriaa. Pari yhteensattumaa, jotka viittaavat jonkinlaiseen ennakkoaavisteluun, eivät merkitse mitään. Mainitsemani lääkärit eivät uskoneet sellaista olevankaan! Jos on, on sekin ehken samaa tautia. Sitäpaitsi sanoi mainitsemani kuuluisuus: jos sellainen nainen aikoo tulla äidiksi, täytyy hänen ajoissa ruveta vastustamaan tuollaista taipumusta. Se saattaa periytyä lapsiin.

Raita rakas, olen ollut ehken liian kovakouraiönen puhuessani näin suoraan, mutta ymmärräthän: se on tapahtunut rakkaudesta Sinua, tulevaisuuttamme, — lapsiamme kohtaan. Kirjoita heti!

Eero.

Raita vastasi heti harkitsematta sen enempää:

Roomassa Vappuiltana 19—.

En ihmettele, että huolehdit puolestani, sillä huolehdinhan siitä itsekin. Mainitsin jo viime kirjeessäni, millaisessa sielullisessa sekasorrossa olen ollut. Pelkäsin olevani väärässä tai sielullisesti sairas. Sain minäkin kaksi lääkäriä käsiini. Toinen oli italialainen ja puhui saksaa, toinen saksalainen. Hän oli täällä lääkärien kokouksessa. Näin hänen nimensä lehdissä, etsin hänen asuntonsa. Ja kun hän näki epätoivoni, otti hän minut vastaan. Eikä ihme! Hän oli muutenkin suurenmoinen.

Niin, — italialainen sanoi samaa kuin nuo kaksi siellä. Mutta saksalainen sanoi kokeilleensa hypnotisoidessaan ihmisiä myös heidän sielullisilla kyvyillään. Hän sanoi olevan kehittymässä uuden puolen ihmisissä, selkeänäköisyyden. Hän sanoi sitä paljon tutkitun ulkomailla, sanoi sitä itse tutkineensa myös unissakävijäpotilaillaan. Hän sanoi selkeänäköisyyden ottavan eri muotoja, joitten lakeja ei vielä tunneta. (Hän ei uskonut vainajien henki-ilmestyksiin, mutta ei kieltänyt minua uskomasta, jos harkitseva järkeni kykeni pitämään yliotteen.) Hän sanoi uskovansa selkeänäköisyyden kehittyvän samoin edellytyksin kuin taiteellisen näkemyksen. Ja (tässä hän naurahti!) — olihan taiteilijoissa paljon hysteerikoita. Riippuu ihmisestä itsestään, hänen edellytyksistään, muista taipumuksistaan, mihin normaali-ihmisestä poikkeavat kyvyt johtavat.

Tämä oli viisas selitys, eikö totta?

Sitäpaitsi olen lukenut sielutieteellistä kirjallisuutta. Lähetän Sinulle pari teosta. Erikoisesti olen alleviivannut muutamia selvänänäkijöitä ja tutkimuksentuloksia, heitä koskevia kohtia. — Sinä tosin voit väittää, että minun selvänäköisyystapaukseni ovat niin vähäiset, ettei niitä voi sellaisiksi nimittää. Mutta ehkä minussa kuitenkin on hiukan itua.

Ja lopuksi: jos olisit nähnyt minut viime viikolla ja nyt, epätoivossa ja rauhallisena, et toivoisi minun lakkaavan uskomasta näkyihin. Onhan kullakin taiteilijallakin oikeus sanoa oma totuutensa maailmalle, vaikkei kukaan muu sitä totuutena pitäisikään. Miksei minulla olisi oikeutta edes itse pitää omaani. Tämä on minun totuuteni, Eero rakas. Jos en tällaisena ole sovelias puolisoksesi, Sinun lastesi äidiksi, niin — sillehän en voi mitään.

Hyvää yötä, rakkahin!

Sinun Raitasi.

Rupesin pitkälleni äsken, panin kirjeesi tyynyni alle kuten edellisenkin kirjeen Sinulle. Suljin silmäni. Hyvä Jumala suokoon, ettei ole totta se, mitä silloin näin: Sinä seisoit päällysvaatteissasi jonkin ravintolan eteisessä. Joku tarjoilijatar, keskikokoinen, hintelä (mustatukkainen luullakseni) juoksi luoksesi ja . . . Kello oli 11.43 yöllä. Minun kelloni nimittäin. Siellä siis tuntia aikaisempaan. Eero, jos tämä on totta, niin minun selvänäköisyyteni on totuus. Mutta mitä minun silloin on uskottava Sinusta?

Jos tämä on valhe, voivat minun kaikki näkyni olla valhetta. Mitä minun silloin on ajateltava itsestäni!

Rakas, rakas! Vastaa, vastaa, vastaa!

Raita vietti levottoman yön. Milloin hän oli unitoreessa, milloin katsoi kelloa. Hän oli juoksevinaan alas Vesuviuksen kuvetta. Jäähtynyt laava vieri hänen jalkojensa alla ja kuuma laavavirta läheni kintereillä. Hän heräsi läpi hiessä. Nousi, otti pyyhkeen, nukahti uudelleen.

Kohta hän oli olevinaan kotona kesäasunnolla. Hän oli pieni tyttö ja poimi pensaasta vattuja. Aurinko paistoi ja hänen mielensä oli keveä kuin heinäsirkan. Äkkiä hän huomasi karhun, jolla oli hansikkaat kuten sadussa ja se poimi myös vattuja. Se huomasi pienen tytön. Alkoi lähestyä. Tyttö huutamaan kohti kurkkua . . . Siihen hän heräsi. Seuraavassa unessa hän oli taivaassa puhaltamassa ihmeellisiin torviin toisten nuorten tyttöjen kera. Syntyi säveleitä kuin hienonhienoja paperikierteitä, jotka kietoutuivat harsoiksi heidän ympärilleen tanssiessa. Mutta äkkiä taivas repesi, he putosivat maata kohti karmivan nopeasti.

Samoin kuin nämä unet olivat sekaisin iloa ja epätoivoa, samoin olivat seuraavat yhdeksän päivää. Raita yritti palauttaa mieleensä uudelleen ja uudelleen suurta elämystään, jonka luuli tarkoittavan työtänsä. — Hän tutki entisaikojen rakennustaidetta, suunnitteli uudistuksia entisiin muotoihin. Haaveili

uusinta renessanssia; rakenteli mielessään teorioja, miten luterilainen kristillisyys on väärässä siinä, ettei se kiinnitä muotokauneuteen kylliksi huomiota. Voimakkaat henget ovat uskoneet Jumalan ilmestyvän yhtä haltioittavana tavallisille ihmisille kuin heillekin ja ovat laiminlyöneet näin monta herätystä ihmisten keskuudessa, joita ensinnä näkyvänkin kauneuden ikävöinti johtaisi Jumalan huoneeseen. Ehkä kristillinen nöyryyskin on tehnyt ihmiset veteliksi muotoon nähden. Niin ei saisi olla. Sisäisen voiman on myös luotava aina voimakas muoto. Jos rakkaus Jumalaan ei ole vain nöyrä asenne, mutta elävä voima, on sen muoto myös mullistava. Sillä on yhä uutta sanottavaa eri aikojen ihmisille kuten n. s. uskottomillakin kauneudenpalvojilla. Sillä ennen kaikkea. Sehän juuri on luova voima. Ja luova voima etsii aina uuden, mullistavan muodon.

Tällaista uutta kristillistä taiteen haavetta hän toisteli yhä itselleen. Sitä oli Kristus itse valinnut hänet toteuttamaan. Mutta nämä suunnitelmat olivat suureksi osaksi keinotekoista korkeajännitystä. Tuon tuostakin Raita jäi tuijottamaan synkkänä eteensä: minun näkemyksenikö ovat valhetta, vai Eeroko on uskoton?

Hän odotti eittämättä jompaankumpaan vastausta. Mikään lisäkäänne hänen kohtalossaan ei voinut tulla kysymykseen. Viimeiset päivät olivat miltei tuskallisia. Hän riensi kiihkeänä rakennukselta toiselle. Sinä iltana, jolloin hän arveli kirjeen tulevan, viipyi hän kuin tahallansa myöhään ulkona.

Hän kulki kirkosta kirkkoon. Odotti näkyä. Koetti antautua passiiviseen tilaan. Näkyä ei tullut. Hän oli liiankin valveillaan, kuuli pienimmän ripsahduksen.

Raita viivytteli vielä portaita ylös tullessaan. Ei käyttänyt hissiä.

Tyynenä hän otti avaimensa ja Eeron kirjeen saksalaiselta kassaneidiltä, joka hymyillen näytteli kultaista etuhammastaan. Tyynenä hän sytytti tulen, riisui päällysvaatteensa, istui avaamaan kirjettä. Hän säpsähti sen lyhyyttä. Lukaisi läpi:

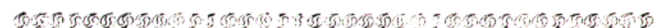
Helsinki 6. V. 19—.

Sinä iltana istuin kauniisti kotona. Mutta jos Sinä ehdoin tahdoin tahdot päästä minusta, niin — minähän en sille voi mitään. Toivon Sinulle parasta elämässä!

Eero.

Raita istui puutuneena. Hän luki uudelleen ja uudelleen. Koko yön hän istui. Ei vuodattanut yhtään kyyneltä. Luki uudelleen ja uudelleen.

Aamulla hän matkusti ensi junassa Firenzeen.

Raita oli saapunut jo muutamana päivänä peräkkäin syömään määräajalla täyshoitolan ruokasaliin yhdenhengen pöytään. Toiset naisvieraat pukeutuivat koruihinsa päivälliseksi, istuivat hatutta. Raita piti hatun päässään; tuijotti johonkin pisteeseen lusikassa, pöytäliinassa, lasissa, leivässä. Painui huoneeseensa; ei käynyt missään.

Valhetta oli elämä. Valhetta kaikki luulotellut näkemykset. Valhetta ihminen itse.

Eero oli pettänyt. Mutta Eeron petos johtui oikeastaan Raidan itsepetoksesta. Siitä, että hän niin itsepintaisesti piti näkemyksistään kiinni.

Mitä merkitsee yksityinen pettynyt ihminen loppultakaan kaikkeuden kannalta! Niitähän oli maailma täynnä. Mutta näin on voinut pettyä koko ihmiskunta pyhimpinä pitämissään asioissa. Koko raamattu oli ilmestyksiä täysi. Miksi eivät niiden ilmestykset voineet olla yhtä petollisia kuin hänenkin! Ja jos eivät ne olleet totta — eivätkä hänen ilmestyksensä olleetkaan totta — ei ollut Jumalaa. Ja ellei ollut Jumalaa, oli koko elämä roskaa. Raita ei ainakaan viitsinyt elää sellaisessa hyllyvässä suossa, joka oli maailma Jumalaa vailla.

Raita pohti ja pohti. Päässä surisi. Hän valvoi yöt. Mutta hän ei pelännyt kauniita eikä kauheita näkyjä. Hänellä oli taisteluasenne. Hän oli voimakas raivossa. Hän taistelisi olentonsa viimeisellä kipenellä kuin susi hyökkäyksenalaisessa pesässään. Kaikkea valhetta vastaan hän nousisi, hyvää ja pahaa. Parempi toki tämä tietoisuus, tämä alaston totuus kuin houkutella Eerokin uskomaan valheita koko elämänpitkän. Tämä oli tulivuorien kieltä, elämän tuhoavien voimien järkkymätöntä säveltä! Niinkuin maapallo kantoi tuhoa povessaan, kantoi ihminen sitä itsessään. Valhe oli se tuho. Sen Raita juurisi pois itsestään hiussuonia myöten niinkuin juuritaan juolaheinä kasvisaralta. Mutta mitä jäisi jäljelle? Totuusko? Mikä on totuus?

Mikä on totuus?

Sokea elämänsattumako? Synnytään, kuollaan. Synnytään, kuollaan miljoonittain. Kuin sittiäiset tongitaan maata, haistellaan ilmaa, muututaan mullaksi. Tai kuin linnut lauletaan elämän ylistystä, rääkäistään vielä luodin sattuessa. — Joutsenlaulu — sanovat jälkeenjääneet. Sillä jälkeenjääneet tarvitsevat vielä uskoa elämänvalheeseen, kunnes heidänkin huuliltaan kerran sinkoaa ilmoille totuus — kuolinparahdus.

Synnyin- ja kuolinparahdus. Siinä elämän kaksi totuutta. Muu oli valheen kuottaa

Raita voi eräänä aamuna ruumiillisestikin pahoin.

Hän lähti kävelemään katuja ilman määrää. Hän saapui eräälle ovelle kaukana kaupungin toisella

puolella. Siinä tungeksi ihmisiä. Olihan sama, minne hän meni. Hän painui sisään.

Mikä paikka tämä oli?

Luostari, jossa pyhä veli Fra Angelico oli asunut. Jossa hän oli nähnyt enkelinäkynsä, kiinnittänyt ne kankaalle. Raidassa syntyi vieno toivonkipinä. Hän halusi päästä tasapainoon. Ehkäpä toinen, joka oli taistellut kuten hän, ehkäpä hänen henkensä vielä vuosisatojen takaa voisi tukea Raitaa.

Hän astui hartauden häivä mielessään portaita ylös. Siellä oli pieniä kammioita, jotka olivat Fra Angelicon maalauksin koristetut.

Raita yritti yrittämällä painua hartauteen. Hän astui ovesta pieneen kammioon. Siellä oli maalaus, joka esitti Jeesuksen syntymää. Bambino — Jeesuslapsi, neli-, viisivuotias sirojäseninen poikanen makasi alastomana luonnottomassa asennossa keskellä siistiä lattiaa. Maria ja Josef toisella puolella, kaksi itämaista tietäjää toisella — kukin täysissä pukimissa — olivat vaipuneet rukoukseen sensijaan, että olisivat peittäneet lapsen, joka kiltisti näytteli kauniita varpaitaan, eikä itkenyt kylmää. Mutta kauniin huoneenhan piti kuvata navettaa. Siksi pisti taka-alan keskustassa kaksi lehmää päänsä esiin, sopivasti toinen toiselta, toinen toiselta puolen silmät killissä, — täytyihän niidenkin ymmärtää hetken merkitys. Ja katolla rukoili neljä enkeliä, kaksi nenät vastakkain, kaksi päin yleisöä — järjestys toki piti olla!

Raitaa hymyilytti sekä tämä että muutamat

muut yritykset ilmentää senaikaista lapsellista uskonnollista käsitystä. Hän tuli kadulle miltei kyynillisenä. Noin olivat eri kansat eri aikakausina muovailleet uskonsa kehityksensä mukaan. Samoin yksityiset ihmiset. Jokaisella oli oma jumalansa, oma uskonsa, oma näkemyksensä. Yhtä naurettava toisen ajan ja toisen ihmisen mielestä kuin Fra Angelicon hengenilmaukset muutamissa tauluissa olivat olleet Raidan.

Samalla kalvoi syyllisyyden tunne Raitaa. Hän järkeili: olihan Fra Angelico tuottanut paljon todella kaunistakin — Pietari-marttyyrin, Kristuksen ja Maria Magdaleenan ja monet muut —, mutta hänen mielensä oli nyt myllerryksissä: lammen pohjamudat olivat pinnalla, se ei kyennyt taivasta kuvastamaan. — Raita kuittasi vähiin epäsuopeuden Fra Angelicoa kohtaan, hän käänsi sielunsa silmät päin itseään: oliko hän kyynillinen? Oliko ollut ennenkin vai alkoiko nyt kehittyä? Se olisi pahin tahra sielulle, varsinkin luovalle kuten hänen sielunsa, joka joka hetki loi uutta, unessakin. Luovan sielun — nimittäin voimakkaitten — täytyi omata hartautta. Arvostelukykyä kyllä, mutta ei kyynillisyyttä. Se oli sielun juurimato.

Raita tunsi hätää kuin kaivoon hukkuva. Jos näin vajoaa sisäisesti ja ulkopuolella on äkkijyrkkä seinä, ei pelastusta ole. Raidan päässä surisi, ruumiissa nytkähteli. Hän tunsi halua juosta kuin vauhkoutunut hevonen jonnekin, jostakin äkkijyrkästä alas. Jos oli olemassa pahan vallat, nyt ne olivat

hänet saartaneet. Ellei ollut pahan valtaa, ei ollut Jumalaakaan. Oli vain ainainen katve ihmisen sielun yllä. Ei, synkkyys, epätoivo siellä oli.

Pienestä kirkosta astui ulos nuori mies, joka tuki vanhaa vaimoa. Raita muisti kirkon, entiset ylentävät kokemuksensa siellä. Hän pakeni sinne. Kirkko oli melkein pimeä. Erään alttarin edessä häämöittivät hiljaiset valot. Alttarin edessä oli rukoilijoita maassa polvillaan, tuoleilla kumarassa. Raita istui kaukaiseen nurkkaan. Hänkin yritti rukoilla. Hän ei päässyt vireeseen. Alkoi tuntua kuin ne pimeät olennot, joita hän oli kerran horroksessa nähnyt, alkaisivat ympäröidä häntä. Eräällä oli ollut karvat kuin sähköpistimet. Se oli herättänyt kauhua ja inhoa. Nyt se tuli taas. Se oli tuossa hänen vierellään. Se ottaisi hänet ... Raita rukoili kuin hukkuva: auta, auta, auta ... pelasta, pelasta, pelasta . . !

Apua ei kuulunut. Se inhottava läheni. Raita nousi, lähti kiireesti ulos. Se seurasi. Raita pakkautui täysimmälle kadulle, poikkesi kauppaan, pakottautui puhumaan, tekemään ostosta. Ääni ei tahtonut kulkea, hampaat kalisivat. Myyjä katsoi pitkään. Näytti sanovan: teillä on vilu, te ette ole terve. — Raita tunsi hänen katseensa hartioissaan ulos mennessä.

Kadulla kauhu otti hänet uudelleen. Se seurasi varjona, vaikka hän juoksi ihmisten keskellä. Hänen tuli mieleensä: olisipa joku ihminen, joku tuttu! — Raita kiiruhti asuntoaan kohti. Hän joutui yksinäisemmille kaduille, Arno-virran rantaan. Lyhdyt heittivät hämäriä valojuovia siihen. Eräällä kohtaa

virrassa oli padontapainen. Muuten hyvälaatuinen virta kohisi siinä. Padon kohdalla oli rantamuurin ulkonema; sieltä tuli nuori pari. Raita joutui ulkoneman penkille. Hän oli hengästynyt. Virta kohisi, pimeät olennot ympäröivät hänet. Taannoinen mielikuva palasi: hullaantunut hevonen, joka juoksee äkkijyrkkää alas. Silmät seurasivat penkille, penkiltä muurin ulkoreunamalle. Raita nousi sen tien, tuijotti kohisevaan virtaan. Hyppäys . . . Hän näki sanomalehden, isän ja äidin lukemassa: Suomalainen nainen hukuttautunut Italiassa . . . Raita säikähti. Mitä oli hänelle tullut mieleen. Hänen täytyi ponnistautua irti. Tuntui kuin pimeät voimat pitäisivät kiinni, olisivat tyrkkäämässä. Raita kävi kuin ruumiillista kamppailua. Hän tuli muurikadulle, kulki raskaasti hengittäen toiselle puolelle, pääsi asuntonsa oven eteen, kiipesi portaita, sytytti kaikki tulet huoneessaan. Heittäytyi riisuutumatta vuoteelleen.

Raita oli koko päivän ollut turta. Sielu oli ollut sopessaan kuin siipeen ammuttu lintu. Se ei jaksanut unelmoida, ei tuskailla, ei edes kerätä varastoa kuten useina muina harmaina päivinä. Se värjötti. Ruumis ravitsi itseään vedellä. Sekin oli saanut ristitulesta osansa.

Iltapäivällä alkoi harkinta kaivaa huomaamatonta kourua kuin ensimmäinen räystäsvesi hangen ympäröimän talon nurkalla. Raita oli menettänyt työkykynsä. Kauan hän oli jo näin harhaillut. Ensin Napolissa, nyt täällä. Hän vaappui kuin kärpänen

hämähäkinseitissä. Elämä pyöritti häntä näin; se kieputtaisi langoillaan siivet suppuun, se imisi mehun hänestä. Eilenhän hän oli kuin hermosairas, hän, terveeksi ylistetty! Jos hän näin palaisi kotiin kynittynä, ei hänestä voisi kehittyä itsenäistä. Veltto apulainen johonkin toimistoon ehkä. — Vanhempiensa ainoa toivo — niin! Jotakin täytyi tehdä, johonkin tarttua, mutta mihin? — Olisi edes joku ihminen, jonka kanssa voisi järkevästi keskustella!

Raita hieroi ohimoitansa. Hän laski lopputuloksen ja mahdollisuudet kuin vararikosta pelastunut: uskonsa hän oli menettänyt (hän ajatteli heti jälkeen ristiriitaisesti: Jumala ainakin oli hänet hyljännyt!); rakastettu oli hänet jättänyt; hänellä oli vain työnsä. Se oli ainoa pelastus. Mutta miten päästä siihen kiinni? Hänen oli mahdotonta kuvitellakaan työn suunnittelua kuten Roomassa.

Raita oli kuin takkaseen joutunut lintu. Hän näki oksan, jolta tie avaraan maailmaan aukeni. Mutta hänellä ei ollut voimaa riistäytyä irti, lentää sille. Hän tähyili vapahtavaa kättä.

Hän nousi nojatuolista raukeana. Epävarmasti kuin peläten astuvansa jonkun päälle hän kulki kirjoituspöydän luo, otti kynänvarren, puri sen päätä, kirjoitti äkkiä kuin perumista peläten: »Jos voitte, tulkaa minua tapaamaan.» Kirjoitti Rolandin nimen, osoitteen, lennätti postilaatikkoon. Jälkeenpäin hän syytteli itseään: Eero olisi tästä pahoillaan. Eero! Mitä hän välittäisi Raidasta enää. Hänellä oli varmaan kymmenet muut ympärillään. Eikä Eero

ollut hänestä todella pitänytkään. Hänen uteliaisuuttaan oli kiihottanut se, että joku oli häntä vastustanut. Hän tahtoi näyttää ottavansa uppiniskan väkirynnäköllä. Eero oli hemmoiteltu lapsi: saatuaan hän oli kyllästynyt; tämänpäiväinen leikkikalu ei tehonnut huomenna! — Narrattava raukka oli Raita ollut; kapalokas! Oli taistellut kahden haaveen puolesta yht'aikaa: rakkautensa ja elämäntotuutensa. Molemmat olivat tutjuttaneet häntä kuin myrsky kaarnapalaa. Paenneet pakovetenä.

Raita nojasi ikkunalautaan ja katseli ulos. Hän näki korkealta yli pienen puutarhan ja muutamien kattojen. Aurinko laski. Sen säteet sattuivat vinosti hänen tukkaansa, kaulaansa. Jossakin soi viulu. Raitaa vihlaisi kuin ensi airut ennen nyyhkettä. Mutta jostakin sielun uumenista nousi telki. Hän ei ollut vielä kypsä herkkään kosketukseen. Hän sulki tylysti ikkunan, veti kaihtimet eteen. Sytytti sähkön. Otti saksalaisen kuvalehden, pakottautui silmäilemään.

Hän aloitti yhtä, jatkoi toista. Hänen silmänsä imeytyivät vihdoin runoon, jonka nimi oli Gott, ja jonka oli kirjoittanut joku Emil Hadina. Se oli kirjoitettu kuin hänelle tänä hetkenä.

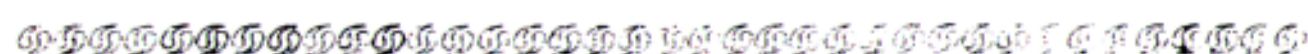
Ich hab' mit dir gerungen und gestritten,
doch deinen Segen hast du stets versagt.
Mein Knabenheimweh hat nach Dir geklagt
und alle Lebensschmach, die ich erlitten.

— — —

Da lernte ich mein Herz zusammenpressen,
und wandre hürnen durch ein hartes Land —
Und kann den alten Traum doch nie vergessen.[1]

---

[1] Olen Sinun (Jumala) kanssasi painînut ja taistellut,
mutta siunauksesi olet Sinä aina kieltänyt.
Lapsenkotikaipuuni on sinua huutanut
ja kaikki elämänpilkka, jota olen kärsinyt.
— — —
Silloin opin minä sydämeni sulkemaan.
ja kuljen kovettuneen kylmän maailman läpi.
Enkä voi kuitenkaan vanhaa unelmaa koskaan unohtaa . . .

Rolandille kirjoittaminen oli hulluus. Hän tulisi, painaisi Raidan entiseen valheeseensa. Vai kaipasiko Raita muuten häntä?

Pois halusi Raita koko seudulta. Katsoo vain pari paikkaa ja lähtee vaikka Wieniin. Johonkin, pakoon. Omille teilleen. Huomenna hän lähtee. Siihen ei Rolandi kerkiä saapua. — Vai oliko hän vielä Eeron kahleissa? Tietämättään seurasi hänen tahtoaan?

Raita heitti epäilyt syrjään kuin joutavan lastun. Hänhän taisteli elämänsä totuuden puolesta, sen kuningaskunnaan, joka jokaisella täytyy olla hallitakseen elämänsä valtakuntaa. Hän ei saanut olla riippuvainen kenestäkään: täytyi pyrkiä päin silmiä katsomaan oman sieluelämänsä ilmiöitä, minkäkarvaisia tahansa. — Wienissä olisi tutkimusvälineitä, selventäjiä: kirjastoja, tiedemiehiä. Vasta kun hänellä oli siinä suhteessa jalat kalliolla, voisi hän syventyä omaan alaansa.

Kalpeana, silmänaluset sinervinä Raita kulki taidekokoelmissa. Kauneuden maailmat, jotka muutoin olisivat saattaneet hänet hurmioon, kaihtoivat hänen silmiään. Kuin sattumalta pysähtyi hän tum-

man taulun eteen: nuori, mustaverinen mies, melkein poika vielä pöydän ääressä, jolla oli raamattu ja jokin muu kirja. Siinä oli nuorukainen taistellut, siinä etsinyt totuutta. Hänen suupielensä olivat tuskanarat, hänen katseensa kääntynyt miltei uhmaavana maailman viettelyksiä vastaan. — Tuntemattoman taiteilijan maalaus tuntemattomasta.

Ah, aika kiiruhti. Täytyi saada yleissilmäys. Raita koetti katsoa toisia tauluja, syventyä niihin. Ne eivät puhuneet hänelle. Vielä toisesta huoneesta täytyi hänen palata nuorta taistelijaa katsomaan. Taas hän hoputti itseään kiiruhtamaan. Taas hän palasi kaukaa saman taulun eteen. — Raita oli kulkenut kaikki huoneet, pitkät, pitkät hallit. Ovia alettiin sulkea. Vielä kerran hän kerkisi ennen sulkemista siihen huoneeseen. Hän sanoi jäähyväiset toiselle, joka vuosisatoja sitten oli kulkenut samat rotkotiet. Tuntenut tuskan ja totuudenjanon, saanut hiljaisissa kamppailuissa otteen yli viettelevän maailman ja nuoren ruumiin. Hän oli osaveli, esikuva.

Päivä paistoi Raidan ja jonkun muun matkustajan niskaan, heitti heistä suuripäisen varjon raitiovaunun lattiaan. Raita tuijotti varjoonsa. Hän keinui raukeassa surumielisyydessä, vaikkakin päivä paistoi niskaan. Se teki vain tunnun pistävämmäksi. Raitiotie keinui, jyrisi, kilisi. Raita oli kuin siinä ja samalla sen tuntemattoman taistelijan kammiossa jossakin Firenzen esikaupungissa.

— Suokaa anteeksi, sanoi joku englanninkielellä

aivan vieressä, — tiedättekö, mistä mennään Certosan luostariin?

Raita katsoi hämmästyneenä. Hänen edessään oli ehkä kaksikymmenvuotias nuori tyttö, kalpeaihoinen, vaaleatukkainen, ruskeasilmäinen. Kasvoilla veikeilevä osanotto.

Raita sopersi jotakin.

— Ettekö menekään Certosaan? kysyi tyttö ranskaksi.

— Kyllä, sinne olen juuri aikeissa.

— Sinne mennään kai tästä, sanoi tyttö, nousi, kysyi varmuudeksi kuljettajalta, viittasi Raitaa tulemaan.

Raita ei olisi tahtonut kenenkään mukaan. Hän asettui vaunun tyhjetessä viimeiseksi. Mutta nuori nainen odotti häntä ulkopuolella.

— Ettekö tekin asu Larsenilla?

— Asun.

— Mennään yhdessä. Tässä on korttini.

Raita antoi omansa. Hän luki toisen kortista: Connie Chatten, New York. Hän tarkasteli tyttöä: nenä itsetietoisen sujo, suu suuri, hampaat pirteästi epätasaiset, hieman vain, kuin pakolla järjestykseen saatetut. Kasvoista ei voinut sanoa, olivatko ne pyöreät vai soikeat. Raita huomasi myöhemmin, että ne voivat venyä kuin selkäänsä saaneen koiran naama, mutta äkkiä ne voivat muuttaa muotoa, hymyillä leppoisasti kuin suuri kuu. Sillä korvat olivat — sen hän näki, kun tyttö otti hatun päästään hiestävässä ylämäessä — nuoren tytön korviksi

reimanlaiset. Eikä tukkalaite niitä ensinkään suojannut. Päinvastoin!

Raitaa alkoi vienosti huvittaa tytönhutale. Olihan hyvä edes taivutella kieltään ja — olla jonkun elävän ihmisen kanssa.

Connie Chatten jutteli kuin olisi pitänyt esitelmää suurelle kuulijakunnalle. Hän oli yksin matkalla. Äiti olisi kauhistunut ja isä ihmetellyt, jos olisivat tienneet — he luulivat näet hänen matkustavan kamarineitsyensä kera, kuten oli kotoa lähtenyt. Mutta eihän hän vanhempiensa jälkiä muutenkaan astu. Isä on tehtaanomistaja — onneksi he ovat rikkaita vasta toisessa polvessa! Connie itse on nimittäin sosialisti. Ei missin pitänyt säikähtää, ei hän kommunisti ollut, mutta sosialisti koko sydämeltään. Eräs jalo mies sanoikin — tyttö oli salaperäisen näköinen — että sosialisteja oli vielä liian vähän Amerikassa, mutta, että ne juuri olivat todella sivistyneet ihmiset. Hän kokeili kaikkea ja piti sen, mikä hyvä on. Ja kansan asia: sen puolesta hän taistelisi sydänjuuriin asti. Vapautta hän rakasti. (Hän puhui siitä kuin uudesta silkkipuvusta.) Isä ei aikonut antaa matkarahoja, mutta hän sutkautti: »pojan porsasta ei isä saa ottaa siakseen!» Se oli tosin voimakas sananparsi, mutta hän rakasti kaikkea erikoista. Kas vapaus, se oli hänen porsaansa! Isä, hän sai kunnian antaa vain pienen lainan. Kyllä Connie itse maksaisi kerran takaisin — koron kanssa.

Raita hymyili joskus epävarmasti, mutta ei sanonut mitään. Tuskinpa hänestä tuli tällaisen

aistopään seuralaista, joka tuntui olevan sosialisti vain reklaamintekohalusta. Hyvä, kun tämän matkan pääsi kunnolla. Hänhän sitäpaitsi matkustaisi huomenna Wieniin.

Connie Chatten kääntyi Raitaan päin. Ruskeat silmät elivät somasti luomien välissä. Hän ei pitänyt ihmisistä, paitsi noin summittain, tietysti. Hän matkustikin siksi yksin. Eikä välittänyt uusista tuttavuuksista. Mutta Raitaan hänen silmänsä olivat sattuneet jo pari päivää sitten. — Connie otti Raitaa käsivarresta, vei katsomaan näköaloja luostarin pihasta. Koko Firenzen laakso lepäsi heidän edessään kukkeudessaan. Lähellä virtasi pieni joki, jonka yli kaartui romanttinen silta. Vieras piti yhä Raidan käsivarresta, katsoi häntä uudesti silmiin:

— Maailma on sentään ihana, eikö totta? Ei kannata surra!

Se tuli melkein rakkaudella. Raita, joka oli kaivannut yhtä ainoaa lämmintä sanaa yksinäisinä päivinä, vavahti. Hänen alahuulessaan kävi kuin elohiiren tykintä. Vieras tarttui hänen päähänsä, suudella maiskautti häntä poskelle kekellä töllisteleviä matkailijoita. Pyöräytti ympäri, lähti kuljettamaan ylös luostarin käytävää.

Olisipa tämä tapahtunut Raidalle kuukautta ennen! Hän olisi yksinkertaisesti kääntänyt selkänsä tungettelijalle, ajanut ensimmäisellä raitiovaunulla kaupunkiin. Nyt hän antoi kaiken tapahtua vastaanpanematta. Olipa miltei mielissään, että joku häntä hoivaili. Hän antautui tälle kummalliselle

tytölle kuin kohtalolle. Tyttö oli samalla ruma ja viehättävä. Hänessä oli valtameren raikkautta, kuin tahtoisi hän sanoa sovinnaisihmisten tavoille: ikkunat auki, tuuletetaan hiukan!

He kiertelivät buksbompensaitten keskellä luostaripuutarhassa, kävivät kammioissa, joissa Raidan mielestä luostarin salaisuudet kuiskailivat; katselivat parvekkeilta ja päätyikkunoista yli huippujaan kurkottelevan Firenzen, tulivat viini- ja muistoesinekauppaan, jolla munkit ansaitsivat luostarille. Raita otti seinältä rukousnauhan, näytti sitä munkille, joka oli mahtavamahainen kuin rusthollin emäntä. Kysyi hintaa.

— Una Ave Maria! vastasi munkki, katsoi Raitaa lempeästi.

Raita kysyi uudelleen. Hän sai saman vastauksen. Silloin Raita ymmärsi: Ave Maria munkin sielun puolesta. Hän kiitti ja lähti. — Tämäkin turhanpäiväinen tapaus lisäsi Raidan mielen pehmenemistä. Se olisi kohta hersymispisteessä.

He kiertelivät myöhemmin illalla toisella puolen kaupungin ympäristössä, puistoisilla rinteillä. Kukkivien akaasioitten, poppelien, saarnien, kastanjoitten varjossa, vihreitten kenttien väliköissä, ruusujen, jasmiinien keskellä. Silloin tapahtui odottamatonta: Raita purki tuskansa vennonvieraalle. Näkynsä, rakkautensa, kaikki.

Toinen kuunteli kuin olisi luonnon pakosta näin käyvä. Hän ei keskeyttänyt, ei kysynyt, ei pyytänyt jatkoa. Kuunteli kuin kuunnellaan välinpitä-

mätöntä asiaa; kuunteli kuin kuunnellaan läheisen ystävän tuskaa. Sitten vaiettiin. Connie silitti hiljaa Raidan kättä.

Sitten se alkoi: Connie sivuutti kipeän paikan ja yritti olla asiallinen. Näitä näkijöitä Connie oli nähnyt paljon. Toiset näkivät henkimaailmaan, toiset tavallisia asioita tässä maailmassa. Amerikassa spiritistien kirkoissa oli joka sunnuntai näitä näkijöitä. Niistä ilmoitettiin lehdissä oikein. Ne voivat nähdä ihmisten kuolleita omaisia ja välittää heidän asioitaan vainajille ja vainajien toivomuksia heille. Seuraleikeissä taas pannaan joku henkilö herpautuneeseen tilaan ja käsketään katsomaan, mitä siellä ja siellä tapahtuu, jossakin julkisessa paikassa esimerkiksi. Sitten soitetaan sinne ja todetaan asian perus. Connien ylähuuli nousi oikealle: ne nyt ovat aivan tavallisia ilmiöitä Amerikassa, mutta Connie ymmärtää hyvin, että Suomessa ja Kuollan niemimaalla saattaa ihminen tällaisia taipumuksiaan säikähtää!

— Mutta eikö se ole sairaloista? sanoi Raita avuttomasti kuin ajattelisi ensi kertaa asiaa ja kysyisi viisaammalta.

— Sairaloista tai tervettä, en tiedä. Kukapa sen tietää, kuka on sairas, kuka terve!

— Täytyy kai normaalimitta olla —

— Kukapa sen kykenee määrittelemään! Luulen — »tarkan tutkimuksen perusteella» voidaan todistaa joka määrittelijänkin ylittävän tai alittavan mitan.

Vaiettiin. Raita ajatteli: Connie Chatten ei ole niinkään tyhmä. Äkkiä sanoi Connie:

— Teidän pitäisi antaa jonkun etevän sielutieteilijän tai lääkärin tutkia, mihin mittaan asti teidän kykynne ulottuu.

Siihen ei Raita millään sanonut suostuvansa, vaikka Connie selitti, että Amerikassa »kaikki uhrautuivat tieteen hyväksi». Siellä kaikki tutkittiin. Raita kysyi lapsellisesti, uskoiko miss Chatten todellakin hänessä olevan selvänäköisyyskykyä. Toinen vastasi umpimähkään:

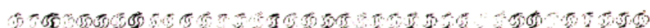
— Ilman epäilyä! — Ja voihan Connie itse kokeilla. Hän merkitsisi kirjaan kaikki, mitä Raita näkisi. Siitäpä tulisi hauskaa! Raita itsekin tulisi vakuutetuksi, kun näkisi paperilla. Arvaa sen, ettei enää itsekään usko, kun näyt haihtuvat, eikä ole mitään paperilla!

Connie oli harras kuin olisi hänen oma asiansa ollut kysymyksessä. Vielä huoneeseensa hän tahtoi Raidan. Hän touhotti koko ajan riisuutuessaan, miten kallis asia oli ihmiselle elämän usko. Raidan piti saada se takaisin. Hän puki yöpaidan laihan vartensa ylle, kiepsahti vuoteeseensa ja sitoi silkkihousut päähänsä. — Hän oli tottunut yömyssyyn — paha tottumus se oli, suotta tartunnainen, kun oli kuumakin. — Hän oli eilen reväissyt yömyssynsä, suuttunut ja polttanut sen viimein, eikä ollut päivällä muistanut ostaa uutta. Kyllä kai niitä olisi tuolla matka-arkuissa puolitusinaa, hänen kamarineitsyensä oli mestari muistamaan kaikki. Penkoi hän niitä eilen, mutta ei sattunut käteen.

Raita vilkaisi hämmästyen neljään upeaan matkalippaaseen, jotka seisoivat rivissä nyrpeännäköisinä. Siellä ne seisoivat, mutta miss Chatten ei ollut niitä avannut kuin pari kertaa. Mitäpä hän hienouksista! Kotona hänen pitää olla kuin mikäkin muotinukke — kaikki rikkaat ovat kuin suoraan puodinikkunoista lainattuja. Ja hänen isänsä on — ikävä kyllä — rikas, vasta toisessa polvessa, onneksi! Perhekahleet eivät nimittäin ole niin tukehduttavat kuin vanhoissa perheissä. Mutta on hänenkin vanhemmillaan perintätapansa. Matkoillakin pitäisi Connien asua hienoissa hotelleissa, mutta hän tahtoo »oppia tuntemaan elämää». Hän asuu matkailijakodeissa.

— Matkoilla saa toki olla oma itsensä! — Tytön silmät välkkyivät somasti silkkihousujen alta.

Raita sanoi hyvää yötä, painui huoneeseensa. Mieli poreili kuin vesi keväisen riitteen alla.

Raita nukkui vielä, kun oveen koputettiin. Iloinen, silkkimyssyinen pää pistihe ovenraosta. Conniella oli yllään aistikkaasti kirjailtu ruskea aamukappa. Hän pyysi anteeksi, mutta istui Raidan sängynreunalle. Raita pukeutuisi heti! — Ei mitenkään! Näin oli kodikasta — kuin äidin sängynlaidalla. Eikä miss Väpylä voinut uskoa: Connie oli noussut aikaisin, purkanut yhden matka-arkuistaan. Siellä olivat tavarat hujanhajan tuoleilla! Connie ei suorastaan malttanut nukkua — miss Väpylän vuoksi. Mikä hänen etunimensä oli? Reeta? Se oli kaunis nimi! Connie tulee ristimään tyttärensä niin. Reeta — kaunis nimi!

Connie istui jalat koukussa sängyssä, kädet ristittyinä polvien ympäri, leuka polvissa. Miss Reeta piti häntä varmaan kovin sopimattomana, kun hän tuli näin tuttavallisesti — aivankuin palvelijattaret! Mutta kun hänen mielensä oli tehnyt tänne aivan heti. Se oli varmaan jokin taiteellinen päähänpisto! — Connie sanoi sen hullunkurisen totisena. Raita hymähti, vaikka hän oli pidättyväinen — kaihteli suomalaisen tytön kohtuullisia brodyyrireunaisia alusvaatteita.

Mutta tiesikö miss Väpylä, miksi Connie tahtoi kehittyä »aivan tavalliseksi ihmiseksi»? Tuon nyt toki arvaa toinen nuori tyttö! — Joku köyhä mies ehkä? — Sattui! Insinööri heidän tehtaassaan, nuori ja aloitteleva. Hänestä ei edes osannut ennustaa tehtaanjohtajaa. Jopa jo — kaksikymmenviisivuotiaasta. Mutta Connie rakasti — kuolemaan asti! Hänen silmistään tirahtivat poskelle vajaat kyyneleet. Raita taputti häntä kädelle, — hymyili.

Traagillista oli elämä! Connie oli lähetetty pois kamarineitsyen kera — unohtaakseen. (Raita muisti: edellisenä päivänä hän sanoi väkisten matkustaneensa!) Conniesta oli ollut ihanaa jättää tungostäydet avenyyt ja tavaratäysi kotinsa. Voiko miss Väpylä ajatella: missään ei tyhjää tilaa! Tauluja, seinähyllyjä, marmoriesineitä, japanilaista porsliinia, hopeatarjottimia, uutimia, tyynyjä, liinoja, huonekaluja . . . Vähemmästäkin saa ihminen tukehtumiskohtauksen! — Hän lähti siis mielellään. Mutta arvaako miss Väpylä, mitä hän teki? Hän jätti kamarineitsyen Lontooseen — hän maksoi hyvin ja se vaikenisi varmasti; se oli viisas tyttö — ruotsinmaalainen; se harrasti lukemista, ja missä sen paremmin lukee kuin Lontoossa — sumussa!

Connie lähti yksin Eurooppaan. Hän tahtoi oppia yksin katsomaan elämää silmiin niinkuin hänen ystävänsä. Hän ei tahtonut olla mikään häkkikyyhkynen niinkuin hänen seurapiirinsä naiset. Hänestä piti tulla »tosi ihminen». Sen oli Adolph hänelle opettanut. Hän taas oli puolestaan opettanut Adolphille

paljon muuta: tennistä, kulttuuria, sen sellaista. Amerikassahan olivat mies ja nainen samanarvoiset ja täytyi kihloissa ollessa katsoa, ettei henkisestikään joudu alakynteen. Pitää osata vaihtokauppaa.

Seurasi pitkä selostus vaihtokaupasta ja erittäin Adolphin suurenmoisuudesta. Äkkiä Connie vaikeni. Hän muisti, mitä Raita oli hänelle eilen kertonut. Häntä rupesi hävettämään: hän oli vajonnut omiin asioihinsa, oli unohtanut toisen tuskan. Hän oli avuttoman näköinen, veti yömyssyä korvillensa, vaikeni.

Sitten hän nousi. Olihan ihana ilma ulkona ja heidän piti retkeillä. Ja sitten illalla — hän pani päänsä lystisti kallelleen kuin koiranpentu — sitten he kokeilisivat. Miss Väpylä varmaan pääsisi selvyyteen itsestään ja elämän suurista ongelmista. Connie suuteli Raitaa ja juoksi ovelle. Siellä hän kurkisteli raosta, milloin eteinen tyhjenisi ja hän voisi pujahtaa omaan huoneeseensa. Viimein vilkutti hänen valkea kätensä ovenraossa.

Raita jäi vuoteeseen. Omituinen vastakkaisuuksien yhtymä oli vieras tyttö. Mutta hän oli murtanut rakosen Raidan tuskankuoreen. Raita oli kurkottanut siitä aivan erilaiseen elämään. Hän oli vetänyt keuhkoihinsa raikkaampaa ilmaa.

Iltapäivällä sattui onnellisesti: Raidan viereisestä huoneesta lähti matkustaja pois. Connie sai huoneen. Hän heitteli esiinnostetut tavaransa matka-arkkuunsa tai kantoi niitä käsivarrellaan Raidan auttaessa. Eikö kohtalo ollut hänelle suotuisa?! Hän, joka etsi

elämäntotuutta kaikessa — hän laverteli siitä kuin papukaijasta, joka oli pantava häkkiin — hän tahtoi ratkaista iäisyyskysymyksen Raidan avulla. Sillä »hänkin», insinööri ja Chatten-tehtaiden tuleva johtaja — sen sai miss Väpylä vielä kerran nähdä! — harrasti näitä asioita myös. Kuten kaikki todella sivistyneet nykyaikaan!

Illalla he kokeilivat. Raita tunsi taas Ystävän lähellänsä. Hän oli huumaava ja virvoittava. Raitaan valahti autuas tunto siitä, että vaikka maankuori puhkeaisi, polttava laava nielisi kaiken elävän, tai meret kuohuisivat yli äyräittensä, tai maapallo syöksyisi radaltansa, yksi oli totuus: Ystävä, henkiolennot, Kristus, Jumala. Miten hän oli voinut epäillä Jumalan olemassaoloa! Hän muisti kuin kaukaisena unena Eeron kylvämiä epäilyksiä: mikä Jumala voi johtaa maailmaa, kun suurissa sodissa, maailmaa kohtaavissa onnettomuuksissa kaikki erotuksetta kuolevat sokean kohtalon oikusta; ja toisia syntyy kuin tuhkaa luomistuulen puhalluksesta; ja pakanakansoja julmuuksineen ja nykyisiä liikasyntyneisyyden rasittamia kansoja luonnottomine synteineen. Mikään Jumala ei sellaista sallisi, senvähemmin rupeaisi näitä ohjaamaan, puoltatoistatuhatta miljoonaa erehtyväistä ihmistä! Ne mietteet olivat kyteneet Raidassa muitten pettymysten alla. Tällä hetkellä tuntui hänestä tuollaisten totuuksien esillevetäminen hiustotuuksilta elämän valtaisten arvojen rinnalla. Hänelle selvisi: kunkin ihmisen elämä on rajaton viiva iäisyydestä iäisyyteen.

Me näemme pienen osan siitä ja olemme valmiit päättelemään ihmisestä itsestään, kohtalosta, Jumalasta. Miten yksinkertaista nyt kaikki oli!

Connie kysyi samalla jotakin. Raita käänsi kasvonsa häneen päin silmät suljettuina. Hän näki Connien luona vanhan miehen, jolla oli harmaat viikset ja sikari toisessa suupielessä. Raita otti miehekkään asennon; pani jalan ristiin toisen päälle, luuli vetelevänsä savuja.

Conniea hymyilytti.

— Miss Väpylä on kuin minun setävainajani. Hyvänen aika kuitenkin! Tehän olette hänen näköisensäkin!

— Hänhän se onkin, sanoi Raita.

— Näettekö te hänet?

— Hänhän on teidän lähellänne, mutta voi, voi sentään: seinä on välillä!

Raita rupesi itkemään.

— Älkää nyt itkekö! Mikä se »voivoi» on?

— Seinä on välillä!

— Mikä seinä se on?

— Te ette usko, miss Chatten! Te olette epäilijä.

Samassa Raita näki suuren säveltäjän hengen, jonka hän oli ennenkin nähnyt. Se tuli hänen luokseen, se tahtoi mennä häneen, ottaa hänet. Raita nousi seisomaan mahtavin elein.

— Kuka tuo on olevinaan? nauroi Connie.

— Mestari H., sanoi Raita tunnetun nimen mahtavasti.

Se oli hullunkurinen ukko Connien mielestä.

Se teki mahtavia liikkeitä kuin aikoisi kiivetä kattoon, huitoi sähkölampun ympärillä vimmatusti.

Connie nauroi sohvalla rentonaan:

— Mestari on hyvä, eikä särje Larsenin lamppua!

Raita käänsi häneen päin harmistuneet kasvonsa.

— Mestari on hyvä ja istuu! sanoi Connie.

Raita käänsi hänelle selkänsä; säveltäjä jätti hänet todellakin. Raita istui ja alkoi keskustella Ystävän kanssa.

Connie rauhoittui. Raidan kauniit asenteet, sisäinen hohde hänen kasvoillaan, hänen kukkamaiset kätensä tenhosivat hänet. Hän aikoi juuri kysyä, oliko Suomessa noin erinomaisia plastiikan opettajia, kun hänen jalkaansa kutahutti arveluttavasti. Se oli jo äskenkin tuntunut. Mikä siellä oli? Connie hiipi toiseen huoneeseen. Hän näki vielä ovelta Raidan keskustelevan korkeassa haltiossa.

Connien palatessa Raita avaamatta silmiään alkoi nauraa häneen päin ja oikean käden etusormi ojona pyörittää sillä ympyrää kuin Suomessa joskus pyöritetään lapsille ja sanotaan: fyy, fyy tai hyi hyi jonkin vähemmän sopivan tapahtuman sattuessa. Connie oli ymmällä. Raita näytti taas vajoavan omiinsa. Kohta hän heräsi.

Hän nauroi sydämellisesti:

— Te varmaan pidätte minua hulluna?

— Päinvastoin; mielestäni on —

— Hullua se on itsestänikin. Olen aivan kuin toinen olento silloin.

— Mitä varten te minulle sormeanne pyöritittte?

— Suomessa tehdään niin joskus lapsille, jotka ovat jotakin tehneet salassa. Minä näin, mitä te teitte.

— Mutta minähän suljin oven!

— Siitä huolimatta näin.

— Älkää nyt! Mitä sitten?

— En tiedä, liekö sopivaa sanoa amerikkalaiselle missille.

— Sanokaa suoraan! Tästä voi tulla —

— Te karistitte ikkunasta ulos jonkin hyppivän oikeasta sukastanne!

— Todistuskappale! Todella! Te olette kyky!

He nauroivat sydämestään mustatakkihyppijöille, joita oli joka sopessa, ja jotka pistivät uteliaan nenänsä pyhään asiaan.

Nyt vasta Connie oli innostunut. Tämä oli jotakin, jota hänkin tajusi. Raita oli nähnyt todellisen tapahtuman. Raidan piti kertoa tarkalleen kaikki hänen sedästään, Ystävästä, Mestari H:stä, itkemisestään, kaikesta. Puheenpälpätyksen, kyselyjen, ihmettelyn, pelon, ihastuksen lopputulos oli:

— Ensi kerralla minä uskon!

Seuraavina päivinä Connie muuttui päivä päivältä kauniimmaksi.

Hän oli selittänyt Raidan olevan parhaan näyttelijättären, minkä hän ikinään oli nähnyt. Paitsi nyt filmitähtiä — joita hän halveksi, vaikka tunnusti kyllä tekniikan — hän oli nähnyt suuria haltioitumisia näyttämöllä. Tällaista haltioitumista, tällaista plastiikkaa ei koskaan. Vaikka se tietysti oli hullunkurista ja naurettavaa, kun nimittäin itse ei voinut nähdä, mitä haltioitunut näki. Miss Reeta oli esimerkiksi näyttänyt hänelle taivasta ja osoittanut suuressa hurmiossa seinän kohtaa, josta kukikas paperi oli rikki. Käsittihän miss Reeta toki sen, ettei italialainen aasikaan siinä olisi ollut nauramatta! — Usko siinä sitten, kun naurattaa! Mutta miss Reeta oli katsonut loukkautuneena Conniea ja kutsunut epäilijäksi.

Käsitti Raita toki tuon päivätajunnassa. Samoin hän olisi itse tehnyt, jos toinen olisi itseksensä huhkaillut, eikä hän olisi kyennyt mitään näkemään. Mahtoi todella olla hullunkurista! Raita sai mielikuvan: toinen kuin sammakko maassa, toinen kuin pääsky puunlatvassa, ja sammakko kurkottelee

takakoivilleen katsomaan, mitä pääsky näkee! — ja hänkin nauroi vedet silmissä kohtaukselle.

Connie palasi lähtökohtaan: koska miss Reeta osasi plastiikkaa —

— Enhän minä osaa. Näettehän toki päivätajunnassa! Minähän olen kömpelö kuin — hän etsi sanaa englanninkielellä, päräytti sitten — hevonen puusta.

Tosiaan! Kun Connie paremmin tarkkasi, täytyi hänen myöntää miss Reetan olevan päivätajunnassa hiukan kömpelömmän — vähän vain, sanoi hän kohteliaasti, mutta totesi mielessään: »koko joukon». Hän jatkoi: — Ihmisellä, joka vaikkapa vain haltioitumistilassa voi esittää sellaista plastiikkaa, täytyy olla voimakas kauneustaju. — Connie jäi mietteisiinsä. Hän ei puhunut asiasta enempää.

Raita huomasi kuitenkin tämän keskustelun jälkeen Conniessa pieniä muutoksia: milloin oli tukka vaahdottu, korvat peitetty, milloin mikin uusi puku noussut matka-arkusta pehmentämään kantajan piirteitä.

Connie kaunistui huomattavasti. Hän tahtoi miellyttää Raitaa.

Ah, hän olisi heti seuraavana iltana tahtonut kokeilla uudelleen. Raita ei tahtonut. Hän oli päättänyt olla varovainen hermostoonsa nähden, voisihan erikoistila sitä rasittaa, vaikkei hän ollut tähän asti sitä tuntenut. Hän päinvastoin nukkui senjälkeen erinomaisesti ja oli virkeä seuraavana päivänä. Ainakin nyt, jolloin pakottava tuska oli helpottanut.

Raita oli hyvällä tuulella. Connie ei voinut olla häntä suutelematta otsalle.

— Sellaisen aarteen minä löysin!

He kävelivät Firenzen ympäristöä kuin rakastavaiset. Tai paremminkin kuin veljeskoirat. He löysivät aamuin, päivin, illoin jotakin mielenkiintoista. He ajelivat autoilla maaseudulle, kuljeksivat laiskasti puistoissa, katselivat eräänä suurena pyhänä, miten Firenzen kansa tungeksi kaduilla, osteli lapsille suuria kovakuoriaisia pienissä häkeissä, katseli torviinpuhaltelevaa karavaanikulkuetta, ajeli ylt'yleensä kukitetuissa autoissa, ajopeleissä, moottoripyörillä. Samana päivänä he kävivät tuomiokirkossa, S. Maria del Fioressa jumalanpalvelusnäytelmää katsomassa: puu- ja lasipaneelauksen sisällä keskellä kirkkoa harjoittivat loistavapukuiset papit juhlamenoja komean alttarin ääressä; kansa seisoi paneelauksen takana ihailemassa heidän pyhyyttään. Mutta ylhäällä parvekkeella lauloi mies- ja poikakuoro ihanasti.

Raita katseli hartaana heitä. Hän ei voinut ymmärtää, miksi Connie oli rauhaton. Kadulle tullessa hän toruskeli Conniea.

— Luuletteko noita hurskaiksi? heitti Connie.

— Tietysti. Ne ovat Jumalan miehiä, jotka ovat antaneet Hänelle koko elämänsä.

— Totta varmaan! Sananlasku sanoo: papit ja aasinajajat ovat pahimmat naissankarit Italiassa.

Raita kiivastui:

— Tietysti maallismieliset ihmiset koettavat

työntää kaikkea — törkyä, olisi hän mielellään sanonut, mutta ei tiennyt sanaa; hän tyytyi miedontamaan: — syntiä Jumalan valittujen niskaan.

Connieakin suututti:

— Te arvostelette kaikkea itsenne mukaan! Ja sen mukaan, mitä olette pikkuruisen kolmemiljoonaisen kansanne keskuudessa nähnyt. Teidän miehenne ovat varmaan enkeleitä!

— Miehet ovat miehiä yhtähyvin kolme- kuin kolmekymmenmiljoonaisessa kansassa. Mutta nämä Jumalan miehet —

— ovat miehiä nekin! Se kaunis noviisi, näittekö — penkissä oikealla — joka ei väräyttänyt silmiään, vaikka minä kiikaroin aivan suoraan, vei minut kuoriin eräänä päivänä, lukitsi oven, koetti suudella minua ja — vähän muutakin.

— Tuo ei ikinä ole totta! Te vain yritätte —

— Se on totta. Odotetaanpa, kun lähtevät kirkosta. Te olette vielä parempi syötti kuin minä. Noin pulska ja rintava —

— Te olette — inhoittava olisi Raita sanonut, pysähtyi, haki sanaa, viskasi — häijy! — Lähti menemään eri suuntaan kuin nokkosten polttelema.

He eivät tavanneet sinä iltapäivänä. Connie söi nähtävästi kaupungilla. Raita meni aikaisin nukkumaan päätellen: huomenna minä lähden! Aamulla hän oli yhä siinä päätöksessä. Pahan omantuntonsa lievikkeeksi hän juoksi katselemassa uudelleen Tuomiokirkkoa ja muutamia muita rakennuksia. Olihan hän arkkitehti ja opintoja varten matkaan lähtenyt.

Täytyihän hänen! Ja hänen olisi täytynyt paljon enemmän, viikkokaupalla . . .

Mutta miten hän koettikin keskittyä, miten hän laski mittoja ja suhteita, miten yritti innostua yksityiskohtiin tai kokonaisvaikutukseen, aina palasi mieleen: mitä ovat lopulta nämä näkemykset? Terveyttä vai sairautta? Suurta viisautta vai järjettömyyttä? Mitä sanovat filosoofit? Raita painui kirjakauppaan. Melkein yksinomaan italiankielistä kirjallisuutta. Mutta vaikka italialainen taide oli kulkenut kultakengissä, oli italialainen filosofia aina löntystellyt tohveleissa. Wienissä hän ostaisi saksalaista filosofiaa ja itävaltalaisia lääketieteellisiä teoksia. Bergsonea täällä oli varmaan. Kierkegaardia hankkisi hän kotimaassa ja . . . Myös järjen täytyi hyväksyä se, mitä usko loi.

Raita palasi kotiin mukanaan pari Bergsonea ja Crocen, nykyaikaisen italialaisen taidefilosofin teos.

Hän söi aamiaisensa. Conniea ei näkynyt. Raita unohti rakennukset, painui huoneeseensa lukemaan.

Hän oli varmasti vakuutettu tekevänsä niin vain löytääkseen suhteen lain olemuksensa eri puolien välille. Hän tyynnytti arkkitehtiä itsessään vetoamalla: täytyihän ihmisen tutkia ensin oman rakennuksensa perusteet voidakseen löytää tinkimättömämmin paikkansa luovassa työssä. Mutta salassa oli hänellä ikävä Conniea. Hän asettui tietämättään odottamaan, eikö tämä tulisi. Lukiessa — niin kiihkeästi kuin hän ahmikin tietoja, näkemyksiä, päätelmiä — keskusteli joku osa hänessä Connien

kera, myönnytteli yhtä jos toista: voihan papeissakin olla pettureita, mutta eiväthän he toki kaikki. Suurimmaksi osaksi he olivat Jumalan miehiä. Ja oli Roomassakin ollut joku, joka olisi mielellään seuraillut Raitaa, mutta Raita oli käsittänyt sen lähimmäisen rakkaudeksi, lähentymiseksi eri kansojen, uskontojen kesken. Hän, kokematon, toisti mielessään tapauksen hiukan järkytettynä. Sille oli tullut äkkinäinen keskeytys. — Ellei olisi tullut, mitä sitten?

Raita avasi vaistomaisesti tukkansa kuin ravistaakseen pois häiritsevät ajatukset. Hän muutti nojatuolinsa ikkunan eteen, nosti jalkansa toiselle tuolille. Oli hyvä, että aurinko paistoi päähän. Tukalle hyvä.

Joku naputti oveen. Connie lennätti kimpullisen tummanpunaisia neilikoita Raidan syliin; Conniella oli ollut *niin* ikävä. Hän ei voinut enää pysyä poissa! Voiko miss Raita — eikö hän osannut jo sanoa nimeä oikein? Hän oli ahkerasti harjoitellut. Voiko miss Raita antaa hänelle anteeksi! — Päinvastoin! Raidan oli ollut syy. Hänhän oli aloittanut.

Seurasi hyväilyjä, tukanlaittamista. Raita suki sitä ylös. Connie oli huono laittamaan, kun oli ollut kampaaja kotona, ja nyt oli lyhyt tukka. Mutta hän tahtoi oppia kampaamaan ja tulla Suomeen ja kammata kerran Raidan tukan. Tai tehdä jotakin muuta, mitä tahansa, josta Raita pitäisi.

Raita kuunteli hänen lörpöttelyään kuin olisi ensimmäinen kärpänen keväällä surissut. Hän oli melkein liikutettu siitä, että oli joku ihminen täällä vieraassa maassa, joku, joka hänestä välitti.

Raita hypisteli kukkia pöydällä. Niin, nyt hänen täytyi Connielle sanoa, mikä oli painanut hänen omaatuntoaan. Miss Chattenin setä, se, joka oli polttanut sikaria ja ollut lystin näköinen, se oli sanonut . . . Mutta ei suinkaan miss Chatten pahoittaisi mieltänsä? Jos asia oli niin menevä, oli paras tietää se ajoissa. Tai saako hän jättää sen sanomatta?

Ei mitenkään. Connie tahtoi kaikessa tietää peittelemättömän totuuden, olipa se makea tai karvas. — Setä oli sanonut — ei sitä ehkä pidä aivan sanalleen käsittää — että se insinööri, Connien sulhanen ei ansainnut hänen luottamustaan.

Connie katsoi silmät pingallaan.

— Mitä hän vielä sanoi?

— Että insinööri on muuttanut pois teidän tehtaaltanne ja menee naimisiin toisen kanssa.

— Se ei ole totta!

— Minäkin toivoisin niin.

— Mutta uskotte toista?

— En voi epäilläkään.

— Silloin ovat teidän näkynne valhetta!

Connie katui heti, kun sanat oli heitetty. Hän kohotti kätensä kuin ottaakseen ne ilmasta kiinni.

— Ehkä, sanoi Raita. Nousi, meni peilin eteen viimeistelemään tukkalaitettaan. Hänet valtasi tympeys. Kannattiko yrittää mitään toisten hyväksi. Valehtelijan nimen saa. Minkäpä taitaa ihmisille; kun eivät itse näe, olkoot saamatta tietoja.

Connie pani neilikat maljakkoon, otti pois, leik-

kasi varsia saksilla, sanoi niiden voivan paremmin imeä vettä. Oli nolo.

Raita otti hattunsa, sanoi pistäytyvänsä kävelylle. Connie jäi seisomaan ikkunan luo auringon varjoon kädet veltosti sivuilla.

Raita sai odottaa hissiä. Mutta hän odotti tietämättään jotakin muutakin. Se muu työntyi hissiin viime hetkellä ja oli kuin uitettu varpunen. Raita helähti suomalaiseen nauruun, muisti samassa sen mahdollisen sopimattomuuden amerikkalaisen missin silmissä, hillitsi itsensä, tapaili toisen vyötäröä, katsoi veikeästi silmiin, otahti hänkin kerran puolestaan suutelemaan hörökorvan nipukkaa, joka punaisena pisti esiin tukan alta.

Sovinto oli tehty uudelleen. Otettiin auto, kiidettiin kukkuloille, ohi muurien, luostarin jäännösten, sivu ruusutarhojen, alitse kukkivien kastanjien. Elettiin riemullisia hetkiä tässä maailmassa. Raidan mielestä Connie oli ihastuttavin tyttö, Connien mielestä Raita ihmeellisin nainen. Kumpikaan ei tiennyt kotimaassaan ainutta ihmistä, johon suhde olisi ollut näin vilpitön ja yllätysvalmis. Viehättävä. Ja kummankin mielenpohjaa kaivoi salamato: pettymys Raidan, epäilys Connien. Mutta he eivät kiinnittäneet huomiota toukan työhön, elivät onnenharhassa. Virkistyivät. Sillä onnenharhan vihmosade on miltei yhtä virkistävä kuin onnen.

Hämärtyvä ilta tapasi heidät maleksimassa pitkin Arno-virran vartta. Tähtikupu kaartui tummansinisenä ylhäällä, vesi heijasteli valoja alhaalla. Ilman

täyttivät tuoksut ja pöly. Eräällä parvekkeella seisoi tummatukkainen kaunotar — »kuin kiiltokuva», pisti Connie. Kadulla lauloivat tenori ja barytoni kaunottarelle kilvan pyrkien ylittämään sopivissa kohdin toisensa. Raidan pohjoismaalainen luonne oli lyriikkaa tulvillaan. Se suli hartaana italialaiseen iltatunnelmaan. Connie naureskeli, mutta oli hänkin herkän kosketuksen vallassa. Muisteli Adolphiansa, epäili häntä, kaipasi häntä. Jospa, jospa hän astuisi tuossa hänen eteensä! Riemu ja autuus . . ! Kuin haaveensa takaa hän leikitteli Raidalle luulevansa, että skandinavialainen hentomielisyys oli — kummallista kyllä — italialaisen hentomielisyyden kaksoissisar. Sillä oli vähemmän äitelä maku kuin saksalaisella, vaikka italialainen oli tulisempi — tulivuoren rinteellä, ymmärsihän sen — mutta pohja oli varmaan yhteinen; siksi skandinaavialainen ja italialainen hentomielisyys ojensivat kättä toisilleen kaaressa Saksan yli. Amerikkalainen taas oli tervesieluinen. Se laski leikkiä imelimmällä paikalla.

Raita ei vastannut. Hän kulki silmät tähdättyinä kauas. Tenori otti haikeimman otteensa: Vieni dolc' amore, ti voglio baciare . . . [1] Conniekin katsoi kauas. Vaikeni. Hän näki Adolphin häipyvän kauas . . . kookas varsi, hiukan nytkähtelevä käynti . . . Hänet otti polttava ikävä. Hän katsoi Raitaan miltei vihamielisesti. Tokaisi:

— Minun täytyy mennä sähköttämään.

Kumpikaan ei nauranut.

[1] Tule ihana rakkaani, tahdon suudella sinua . . .

Connie oli kuin ylitsepursuava pullo. Hänen teki mielensä sanoa jotakin. Mutta hän pidätteli, katsoi Raitaa veikeästi, jauhoi hyvää tuultaan kuin hyrräävä kissa; hullutteli, kertoi roimia amerikkalaisia juttuja. Suostutteli Raitaa lopuksi horrokseen.

Raita lupasi. Hän toivoi omasta puolestaan tapaavansa Eeron vaimon, saavansa selvyyttä siihen, miksi tämä oli häntä siunannut, ja miksi oli kuitenkin käynyt näin. Oliko Eero löytänyt uuden ehkä . . . Raita vajosi nopeasti horrokseen. Hän otti miehekkään asennon ja poltteli sikaaria.

— Onko se setä? kysyi Connie topevasti.

— On, setä on, vastasi Raita miesmäisellä äänellä.

— Eipä Adolph ole jättänyt meidän tehdastamme, eikä ole minulle uskoton!

Raita nauroi hullunkurisen veitikasti silmät suljettuina. Jatkoi polttamistaan.

Connie tiukkasi:

— Jos sinä olet setä, miksi valehtelit! Minä sain kirjeen ja sähkösanoman tänään.

Raita näytti heittävän sikaarin pois. Hän sanoi omalla äänellään:

— Setäsi sanoo, että hän tahtoi herättää sinun mielenkiintoasi asiaan.

— Saavatko vainajat valehdella!

Raita sanoi:

— Setäsi meni pois.

Connielle selvisi: Olihan setä ollut leikinlaskija elämässä. Mistäpä se muutos niin äkisti tuliselläkään. Vai oliko tämä suomalainen tyttö sellainen selvänäkijä, joka näki kuin heijastuksina meidän ympärillämme liikkuneita kuvia. — Hän muisti Adolphin kertoneen siitä hänelle; joku sielutieteilijä oli väittänyt jokaisesta ihmisestä jäävän tällaisia valokuvantapaisia heijasteita paikkoihin, joissa he olivat eläneet. Niistä johtuivat n. s. kummitusnäyt muka. Ne eivät siis olleet itse vainajat, joita selvänäkijät useinkin näkivät; ne olivat vainajain varjoja. Jos tällainen heijastekuva voi jäädä paikkoihin, samoin voi se ehkä näkyä sellaisen henkilön läheisyydessä, johon vainaja on ollut kiintynyt. Ja setä oli ollut kiintynyt häneen. — Vai muodostuivatko nämä kuvat sittenkin näkijän aivoissa? Raidallahan olivat silmät kiinni... Connie seisautti ajatuksensa kuin seinään. Hän istui tässä, eritteli ja arvosteli! Raita ehkä taas itkisi hänen uskottomuuttaan. Hän oli luvannut uskoa ja hän tahtoi uskoa. Se olisi luonnollisesti myötäsuggestio Raidalle, auttaisi häntä paremmin näkemään.

Connie katsahti Raitaan. Raita oli omissaan. Mitä hän nyt näki? Hän vetäytyi nojatuolin nurkkaan. Kasvot olivat kuin vilusuurimoissa, osoittivat inhoa,

kädet nousivat torjuvaan asentoon. Äkkiä Raita potkaisi korkealle kuin varsa. Ei olisi luullut ruumiikkaan ihmisen jalan niin korkealle nousevan! Connie hersyi naurua. Hän piteli sydänalaansa kuin koulutyttö.

— Kuka se oli? Raita, kuka sellainen oli?

— Paha mies. Älä puhu siitä, se tulee takaisin! Raidan ääni oli väristävä. Connie tuli totiseksi. Raita nousi ylös, levitti kätensä, kasvoille levisi kirkkaus. Hän tahtoi lentää avaruuteen kummaa valoa kohti. Sitten hän istuutui, asetti kätensä vastakkain, taivutti päänsä rukoukseen liikuttavasti kuin Pyhä Cecilia. Nosti päänsä, näytti kuuntelevan oikealle.

Connie kysyi vakavana:

— Onko Ystävä?

— On Ystävä! vastasi Raita riemukkaasti.

— Mitä Ystävä sanoo minusta? kysyi Connie. Hän ajatteli: ellei ystävää olekaan, saan ainakin Raidan mielipiteen tietää.

— Ystävä sanoo: Ei usko tekemällä tule. Epäilet vielä, mutta uskot kerran.

— Millainen minä olen?

Raita kääntyi häneen suljetuin silmin, kasvoilla jännitys.

— Paljon valoa, sanoi hän hitaasti, mutta mustia pilkkuja myös, jotka varjostavat.

— Miten voisin saada ne pois?

— Ystävä sanoo: Sinulla on monta mieltä, mutta tahto hyvä. Jätä pois ne, ota yksin vain.

Katso: palmu! — Raita seurasi käsillään sen kasvua maasta niin ylös kuin ulotti. — Palmu kasvaa yli kaiken, pienet kukat jäävät maahan. Niin pitää ihmisenkin olla: pääharrastus kuvaa sielun nousua ylös. Niin yritä sinä nousta!

Se sanottiin antaumuksella, tunteen pakosta; se olisi liikuttanut ketä tahansa jo omalla painollaan. Uskosta epäilykseen vaappuva Connie oli kuin pelastuslaudalle pyrkivä uimari, joka alituiseen joutui veden valtaan. Tässä hän pohjasi: Jumalan lähettiläs puhui hänelle. Kyyneleet tulvahtivat poskille, ääni värähti:

— En minä kykene.

— Ystävä sanoo: Kykenet Jumalan avulla. Etsi kärsiviä, rakasta . . .

Tuskin oli Raita ennättänyt herätä, niin Connie korjaamaan:

— Olit minustakin vähällä tehdä uskovaisen.

— Olisiko se paha, sanoi Raita hiljaa vielä kuin pökerryksissä vaappuen kahden maailman välillä.

— Ei, mutta hassunkurista!

— Minä mahdan olla hassunkurinen.

— Et toki; sehän sopii sinulle. Se on sinun luonnonlaatuasi, mutta minä! Tällainen rasavilli, maailman myllertäjä, joka olen kauheasti hassahtanut maalliseen mieheen!

Raita tahtoi olla yksin. Hän syytti väsymystä, sanoi menevänsä nukkumaan. Connie toivotti hyvänyön, meni.

Raita oli taas heti näkemyksensä jälkeen varma

itsestään, jumalallisesta totuudesta. Harkitseva äly, loogillinen johtopäätös lepäsi. Hänet täytti uudistavan voiman tunne. Hän oli uudestikastettu, pyhitetty. Nöyränä ja liikutettuna hän ajatteli: miten saan juuri minä, erheellinen ja kapinallinen, armon kokea tällaista!

He kokeilivat vielä kerran ja toisen. Raidan matkapuuhat olivat unohtuneet. Oli virkistävää elää Connien kera näin päivästä toiseen. Vai odottiko hän jotakin? Hän ei ainakaan luullut odottavansa. Heidän ystävyytensä oli kehittynyt laajan sisarellisuuden asteelle: ei pikkukinasteluja, ei yllättäväisyyttä, ei vaikutelmanälkää. Vain turvallinen toveruus, jossa Raita oli vanhempi, johtavampi, Connie muovailualtis, vaikka karnustikin siivellään oman luonteensa vakoa elämänpintaan kuin itsetietoinen kukkopoikanen hiekkaan. Hän ja Adolph mullistaisivat kerran heidän perheensä ajatuskopit, »toisen polven» perintötavat! Sitävarten hän valmistautui. Ja oli totinen tätä kertoessaan ja käänteli sujoa nokkaansa tokintavaistoonsa luottaen kuin puunkuorta tarkastava tikka.

Raita rakasti häntä enemmän kuin ketään tyttötoveriaan ennen häntä.

Mutta mikä Conniella oli? Häntä ei kuulunut aamukävelylle. Raita kuuli liikettä Connien huoneesta, odotti koputusta. Hän huuteli hiljaa Connien nimeä. Kuuli vain äännähdyksen vastaukseksi. Connie oli varmaan sairas.

Raita lähestyi varovasti vuodetta. Connie veti lakanan korviinsa. Hän oli itkenyt.

— Connie, mitä on tapahtunut?

Tytön huulet vapisivat, kyyneleet tulivat noronaan. Raita silitteli hänen pörröistä tukkaansa.

— Onko joku sairastunut? Kuollut?

Connie rutisti Raitaa kaulasta pitkään kuin jäähyväisiksi. Sitten hän nousi, alkoi päättävästi pukeutua. Astui Raidan eteen alushameisillaan, katsoi silmiin kuin haavoitettu.

— Minä lähden nyt.

— Minne?

— Kotiin.

— Entä Venetsia?

— Saa jäädä.

— Mitä oikeastaan on tapahtunut?

Connie veti uutimet syrjään. Viiltävän kirkas aurinko tulvahti huoneeseen. Kuin sen ärsyttämänä hän alkoi:

— He luulevat minut nujertavansa. Saavat nähdä! He saivat vihiä minun sähkösanomastani Adolphille. — Oletko uskollinen? kysyin. — He näkivät, ettei välimme ole loppunut ja — sen he saavat vielä maksaa! — erottivat Adolphin meidän tehtaistamme. Hänellä ei ole paikkaa, hän on köyhä. Muut voivat luulla häntä kykenemättömäksi, kun mies joutuu entisestä toimestaan paikattomaksi. Nyt minä menen ja näytän!

Connie harjasi tukkaansa hurjasti. Se pörrötti sähköisenä kehänä.

Raita aikoi kysyä, mitä Connie tekisi, mutta peräytyi kynnykseltä. Mitäpä hän suunnitelmalla, joka voi muuttua kaksikymmentä kertaa ennen kotiin tuloa. Hän aloitti sensijaan selittää Connien vanhempien suurta rakkautta. Epäilemättä he tarkoittivat hänen parastaan.

— Epäilemättä. Mutta heidän hyvänsä on toinen kuin minun!

He alkoivat latoa kiireesti suuriin matka-arkkuihin tavaroita ja muistoesineitä, joita oli huone kukkuroillaan. Täytyi varmaan hankkia uusi arkku lisäksi.

Ovelle koputettiin. Matkailijakodin uskollissilmäinen pohjoisjyllantilainen miespalvelija toi sähkösanomaa. Connie hyökkäsi ottamaan sitä.

— Taas uusi tieto!

— Se onkin neidille, sanoi palvelija tanskaksi Raidalle.

Connie oli kerinnyt avata sen.

— Mitä tämä on! Sehän on italiaa. Rolandi? Mikä Rolandi minulle sähköttää?

Raita karahti punaiseksi, otti sähkösanoman, luki:

»Olen ollut Pariisissa. Saanko vielä tulla?»

— Mitä siinä on? Se on niin tuhmaa tuo italiankieli!

Raita oli toipunut; nauroi:

— Joku Rolandi kysyy, saako tulla sinua tapaamaan.

— Minua! Eihän —

Raita selitti. Connie hehkui jo Raidan asioille.

— Sehän on se sama, joka heti ensi kerralla vaikutti niin voimakkaasti sinuun! Kuulkaa nyt, »miss Reeta», hän on teidän kohtalonne. Te ette voi välttää häntä! Oli hyvä, että se toinen lähti. Olisi muutoin syntynyt kaksintaistelu! Ajatelkaa! Vaikka minä olisin saanut olla todistajana! Ei, ei. Niin on parasta, mitä tapahtuu. Vahinko, että minulla on Adolph ja että minun täytyy mennä sen rakkaan pojan luo. Muutoinhan, muutoinhan saisin olla katsomassa, miten asia kehittyy. Sano minulle Raita, — Connie kurkisti häntä silmiin, vaikka oli melkein yhtä pitkä — sano minulle, mitä aiot vastata?

— Tulkaa Venetsiaan! sanoi Raita leikkimielen tartuttamana.

Connie liekitsi:

— Se on oikein. Se on oikein! Mitäpä yhtä miestä suremaan — kun se nimittäin ei ole Adolph! — Voisinpa minä edes päiväksi jäädä sen rakkaan luota!

Sievä amerikatar huiskutti Raidalle junavaunun portailta. Hänen silmänsä lupsivat kuin torkkuvan hevosen. Se oli liikutusta. Hän piti keltaista ruusuvihkoa sulavasti vasemmalla käsivarrellaan.

Etenevä paikka ja aika ahmaisi hänet. Raita oli kyynelissä.

Hän lähti yöjunalla.

Raita lasketteli junassa Ponte Sulla Lagunan yli Venetsiaan purjeet pullollaan. Hän ei kaivannut Conniea. Aamuinen ikävä oli kuin kaste, joka kohosi haihtuakseen. Kun hän matkalla oli muistellut Conniea, oli hän samalla muistanut kilipukkia, joka hänellä lapsena oli. Heissä oli jotakin samanlaista: viehättävää vetoamista toisen rakkauteen ja yltiöpäistä niskuroimista. He nousivat vaikka miten jyrkälle kalliolle ja voivat hypätä uhkarohkean hypyn alas. Mutta tulivat jaloilleen, ihme kyllä. Ja syrjästä katsoen: nuo räpyttelevät silmät! — Miten ei hän ennen tullut ajatelleeksi! — nehän räpsivät levottomina siksi, etteivät tienneet, mitä nyt keksisivät. Ja pohja oli juroa kilipukkia kummallakin: pyrkimys tinkimättömään elämänotteeseen. Mutta sen piti Conniella tapahtua ikäänkuin reklaamin kautta. Olipa hyvä, että he olivat eronneet näin luonnollisesti, he kaksi. Heidän rakkautensa oli noussut yli normaalin polttopisteen — ja siitä olisi alkanut ukkonen. He olivat intohimoisia luonteita molemmat. Eikä jyrinä olisi ollut mukavaa matkatuttavien kesken.

Sitäpaitsi olivat nämä naisystävyyden koske-

tukset saaneet kiihkeään käyntiin kuumat lähteet Raidassa. Hän kaipasi Eeroa. Päivisin hän oli tuhlannut kaipauksensa Connielle, mutta yöllä uneksi hän luvattomia. Hän kauhistui niitä itse. Hän ei saanut uneksia! Hänen täytyi tappaa Eeron kuva mielestään! Hänestä tulisi sairaloinen haihattelija muutoin. Hän rukoili Jumalaa, pyysi Ystävää avukseen — onni, että hän taas uskoi Jumalaan. Rukous rauhoitti jonkinverran.

Mutta Rolandin sähkösanoman tultua hän alkoi olla ilmiliekissä. He olivat nukkuneet kerran samalla tyynyllä. Tummat hiukset olivat nousseet tyynyn takaa . . . Rolandi oli nojannut päänsä hänen olkapäähänsä ja Raita oli tuntenut kiihkeästi: siunattu, siunattu olkoon hän! — Vaikka Eero oli ollut samassa junassa. Jospa Raita rakastikin Rolandia?

Raita karkoitti ajatuksen kuin liian lähellä surisevan mettiäisen. Sittenkin se surisi siinä. Ei auttanut, vaikka Raita muisteli näkyjänsä. Muisti, mitä Eeron vaimo oli hänelle sanonut. Rukoili, järkeili. Järki olisi ollut vahvin tuki, jos Raita olisi huomannut tämän sattuneen kaihopäiväksi kuukaudessa. Tuoksi päiväksi, joka voimakkaalle, hermoherkälle naiselle elämän ärsytysaikoina on kohtalokkain: särkyneitten toiveitten, heräävien haaveitten, riitojen, sovintojen, avioerojen, uusien rakkauksien, myllerryksien päiväksi. Hän ei sitä huomannut; kokemusta ja ikää puuttui. Raita oli mettiäisensä surisemisesta sitäpaitsi liian kiusaantunut. Hän ei eritellyt enää tapansa mukaan. Myllerrys omassa veressä tuntui

hänestä kohtalolta. Kuten sanottu: hän lasketteli täysin purjein Venetsiaan.

Raidalla oli vähän matkatavaroita. Hän ei ottanut gondolia, mutta astui vaporettoon, pieneen laivaan, joka kulki läpi suuren kanavan. Raita luki matkaoppaastaan: Ponte Rialto, Giardino Reale, Palazzo Reale, Kirjasto, yksi maailman jaloimpia renessanssirakennuksia . . . Mahdollisesti hänen arkkitehtikutsumukselle altis alitajuntansa teki havaintoja, mutta käytännöllinen havaintokyky katseli sumun läpi auringonläikkeitä kanavalla yhtä tarkaten kuin vanhojen rakennusten samenevaa loistoa.

Raita pääsi hotelliin. Hän yritti nukkua, lukea. Hän lähti hakemaan ruokaa, kävelemään; johonkin levottomuuttaan lieventämään.

Kun hän palasi, kertoi ovenvartija erään herran käyneen kysymässä. Raidan huoneessa oli kimppu vaaleanpunaisia ruusuja. Hän suuteli niitä kuumin huulin kuin varkain. Hän järjesti tukkaansa. Ovelle koputettiin. Rolandi seisoi hänen edessään kalpeana ja uhkaavana. Hän mittasi Raitaa silmin, jotka eivät jättäneet mitään selittämättä. Jos hän olisi tahtonut ja osannut käyttää tilannetta, ei tiedä miten aluksi olisi käynyt. Olisi voinut syntyä pitkäaikainen sekaannus. Nyt loukkasi Raitaa tuollainen ahmiminen. Kuin olisi hän ravunsyötti. Rapu istui liipin laidalla ja ahmi sitä silmät varrella, mutta pelkäsi henkeään. Raidassa pakeni helmi simpukkakuoreensa, joka sulkeutui. Kovan kuoren turvissa kehoitti hän vierasta istumaan.

Seurasi kiusallisia minuutteja. Rolandi tiesi Raidan olevan yksin. Hän oli aluksi käsittänyt Raidan kutsuneen hänet keskustelemaan henkielämästä — vaikka oli toivonut hänen olevan yksin. Äsken saatuaan tietää hänen todella olevan yksin hän joutui kuohuun. Hänestä tuntui, että hänen oli selitettävä, ettei hän voinut mennä naimisiin. Hän oli valansa antanut. Mutta jos vieras signorina . . . Sensijaan, että olisi pysytellyt asian ympärillä, takelteli hän juttua viimeisistä valtiollisista tapahtumista, Pariisin-matkastaan. Tarrasi lopuksi sielutieteen ankkuriin ja päätti pysytellä siinä.

Raidasta alkoi tuntua hullunkuriselta, että he kaksi vierasta koettivat pureskella eri puolilta samaa täkyä. Hän heläytti suomalaisen nousukassuvun naurun ja tokaisi:

— Antakaa anteeksi, että kutsuin teidät ja pakotan pitämään huolta juttelusta. Minunhan se on, minun toki . . .

Raita vakavoitui kuitenkin heti. Tämähän ei ollut leikin päivä.

Vieras ei ymmärtänyt, mitä merkitsi: »minunhan se on» —, mutta tunsi vapautusta. Hän selitti itsellään olevan aikaa huomiseen ainoastaan. Oli ottanut uuden toimen. Oli lomaa vain kaksi päivää. Jos signorina tahtoi yhden henkimaailman kokemuksen lisää, oli hän valmis auttamaan. — Raita oli niin usein viime viikolla saanut kokemuksia. Hän halusi mieluimmin keskustella professori Rolandin kera.

Eikö lähdettäisi johonkin viinitupaan syömään keksiä, juomaan viiniä, juttuamaan?

Raita nukkui yön sikeästi. Hän ei edes muistanut uniaan. Hän hymyili eiliselle itselleen. Kuumehöyryä! Tänään hän oli vapautunut, ajatteli selkeästi. Tänään —

He söivät hotellissa, istuivat Raidan huoneessa. Olivat levollisia.

Raita kertoi, mitä oli aikonut lukea, mutta hän oli tahtonut keskustella Rolandin kera ensiksi. Hän oli joutunut ajatuksien ristituleen. Eihän hän ollut lapsi enää, eikä voinut lapsen uskolla ottaa vastaan kokemuksiansa. Hänen täytyi saada sopusuhta uskon ja harkitsevan järjen välillä, kuten oli yli- ja alitajunnan välillä. Siksi hän aikoi lukea, tutkia, mitä kokemuksia oli tieteellisellä kokeilulla ja mihin tuloksiin suuret ajattelijat olivat tulleet.

Rolandi katseli kynänvartta kädessään. Hän puhui syvällä bassolla — harvinainen italialainen, huomioi Raita — siitä miten hän oli kulkenut samoja teitä. Oli etsinyt väliporrasta, mutta ei ollut löytänyt. Jameskin sanoo ja monet muut, että uskon ala on toinen kuin harkitsevan järjen. Uskonsankarit ja taiteilijat ovat samaa sielunalaa. — Sivumennen sanoen: onko signorina huomannut — Rolandin silmissä välähti veitikka — miten usein papiksi aikova rupeaa näyttelijäksi? »Perkele sai vallan hänessä», sanovat kaikki katoliset, ehkäpä luterilaisetkin. Mutta ylimeno on helppo

siksi, että molemmilla on sama sielunpalo, molemmat tarvitsevat samoja lahjoja. Toiseen työalaan ohjattuja vain. Ja on taas toisia näyttelijöitä, joista on tullut hartaita kristittyjä. Rolandi oli juuri lukenut suuresta tanskalaisesta näyttelijättärestä, josta oli tullut uskovainen. Hän matkusti nyt autolla paikasta toiseen ja piti hartauskokouksia. Sama juttu siis, vain toisinpäin.

Ja mitä oli taiteellinen näkemys, taiteellinen haltioituminen? Normaali-ihmisen mielestä, siis järjen silmillä katsoen sairaloisia ilmiöitä, mutta taide on aina muodissa. Se voi vitsoa yhteiskunnallisia oloja ja tyyppejä. Se avartaa, mutta se ei koske läheltä tuomiten toisen ihmisen elämään; ja kukin voi kääntää sen pois itsestään, se ei vaadi persoonallista kääntymistä, ei itsekuria. Se täyttää kauneutta kaipaavan ihmiskunnan unelmia tai huvittaa sitä. Siksi on taide muodissa, taiteellinen hurmio hyväksytty, eikä tiedekään pidä sitä sairaloisena. Korkeintaan kohautetaan olkapäitä, sanotaan: ne on niitä taiteilijoita! Mutta uskonnollinen hurmio leimataan sairaloiseksi, vaikka se pulppuaa samoista lähteistä. Se on ikävämpi ihmiskunnalle. Se vaatii tilille jokaista yksityistä.

— Ettekö sitten uskokaan, että ne ovat henkiolennot, jotka aikaansaavat uskonnollisen hurmion?

— Tietysti. Henkiolennot —, tai toiset sanovat: taivastaju ja ihmisantaumus yhdessä. Aivan samoin kuin taiteellisenkin näkemyksen.

— Olisiko sekin henkiolentojen vaikutuksesta? Ei suinkaan —

— Varmasti. Eri arvoisten vain.

Se oli tyydyttävä selitys Raidan mielestä. Eriarvoisten, niin! Hänestä professori Rolandi oli lohdullinen ystävä. Raita tuli yhä avomielisemmäksi. Hän epäili näitä näkemyksiänsä senkin vuoksi, että esimerkiksi hyvän ja pahan, taivaan ja helvetin kaikki näkivät erilailla. Eri aikakaudet olivat ne erilailla käsittäneet, eri uskontokunnat samoin vielä tänä päivänä. Eri näkijät näkivät esimerkiksi taivaan aivan erilaisena. Raita kertoi muutamien suomalaisten unissasaarnaajien näkyjä. Mainitsi Johanneksen ilmestyksistä, Pyhästä Birgittasta. Svedenborgista, Katarina Sienalaisesta. Vertasi niitä omiinsa. Mistä lopulta tietää, mikä taivas on oikea? Toisin sanoen: ei mikään.

Rolandi hymähti. Ei suinkaan signorina ollut niin lapsellinen, että piti taivasta paikkana!

— Taivas ei ole paikka, se on sieluntila.

Jokaisen tuli se siis nähdä erilaisena. Se oli jokaiselle erilainen riippuen hänestä itsestään ja suhteestaan Jumalaan.

Raita oli hämillään ja kimmastunut. Noin se tietysti oli, mutta hän oli varmaan perin yksinkertainen Rolandin mielestä. Hän ei olisi tahtonut sitä. mutta sitten hän muisti, että Ystäväkin näki hänet sellaisena kuin oli. Ja Rolandi oli vain ihminen. Miten hän pitikään Rolandista tällaisena, hillittynä, hienona, henkevänä. Tällainen oli hänen ensivaiku-

telmansakin ollut. Toinen taas puolestaan nautti itsehillinnästään. Hän oli mielestään luostarin priori ja Raita ihastuttava nunna-alokas.

He tekivät pienen kierroksen Venetsian ahtaisiin sopukoihin, soutivat gondolissa, pistäytyivät meren rannalla. Sama kunnioittava luontevuus jatkui; ei jälkeä eilisestä kuohusta.

Rolandi matkusti illalla. Hän jäi Raidan mieleen paratiisilintuna, jonka kauniit höyhenet ja uljaan elämänotteen oli nähnyt, mutta ei ollut tajunnut siivenlyöntiä tuulissa.

Meri oli tyyni. Vain pienet virit kulkivat sen pinnalla ärsyttämässä sitä höyhensulin hymyilemään kirkkaammin. Ja se hymyili. Välkytteli lukemattomia peilejänsä. Raitaa häikäisi. Hän kääntyi pois. Silmät olivat ehkä väsyneet liiasta lukemisesta viime viikkoina.

Raita istui laivan kannella mukavassa nojatuolissa. Oli neljä tuttua laivalla, mutta niillä oli onneksi aviopuolisonsa matkassa; eivät joutaneet pitkiin juttuihin. Matkoilla oli yleensä se hyvä puoli, että ne pysyttivät riitaisetkin aviopuolisot sovinnossa. Täytyihän toki näyttää ihmisille hyvää perhesopua. Eräs pari oli ollut riitainen, oli hankkinut eroa. Nyt palaili nuortuneena ja tyytyväisen näköisenä. Olivat ehkä »löytäneet toisensa». Liikkuiko Raidassa kateen mato, vai miksi oli hieman pilkallinen?

Raita ei jaksanut eritellä. Ei tahtonut. Ei viitsinyt. Elämä sai mennä lorottaa, miten meni. Niin hän uskoi ajattelevansa.

Eräs rouva kiepsahti kuitenkin hänen eteensä. Entinen koulutoveri, jolla oli pöyhistelevän uusi kävelypuku. Hän rupesi lavertelemaan Raidalle, miten paljon kankaita oli ostanut ja miten vii-

saasti aikoi viedä ne tullin läpi. Hän katsoi pitkään Raidan pukua.

— Katso vain, tokaisi Raita. — Minulla ainakin on sama, jossa menin.

— Sinulla on tietysti uusi matka-arkussa, puolusteli toinen.

Raita melkein kuohahti:

— Minä en lähtenytkään vaatteita hakemaan. Niitä saa Suomestakin. Ja saa ostaa pettämättä ketään! Ellei ihmisillä ole parempaa tuotavaa ulkomailta, olkoot kotona.

Toinen näytti kiusaantuneelta. Hän selitti hienotunteisesti pian oltavan perillä. Piti mennä laittamaan tavaroita kuntoon.

Raitaa kiusasi oma tyhmyytensä. Hän oli ollut tahditon. Niinkuin hänellä olisi paljonkaan parempaa tuotavaa! Muistoesineitä kyllä, mutta pääasia, mitä varten hän oli lähtenyt, hänen tulevan arkkitehtuurinsa perusta, eikö se ollut jäänyt kulmakiviä vaille! Hän oli tosin piirustanut Wienissä kirkon — kilpatyö — mutta muun ajan hän oli lukenut, lukenut, lukenut. Oma sielunrakenne ja -asenne oli ollut hänen arkkitehtitutkimuksensa kivijalka, torni, linna.

Täytyi löytyä väliporras uskon ja harkitsevan järjen välillä. Täytyi löytyä tieteellinen selitys hänen persoonallisille näkemyksilleen, ihmisen eloonjäämiselle kuoleman jälkeen. Näitä samoja kysymyksiä, joista hän oli keskustellut Eeron, Rolandin, Connien, lääkärien kera hän oli tuijottanut silmiin kuin tulipalloon viimeiset viikot. Ja tulos?

Lääketiede oli basilli- tai puukkomies, tai hullujenhuoneprofessori. Sen näitä aloja käsittelevä kirjallisuus ei ollut selvittänyt Raidalle mitään. Erotiikka, perinnöllisyys, hermotaudit. Siinä sen selitys. Varsinkin suututti Raitaa, kun oli muistanut lääkärien kutsuneen häntä hysteeriseksi. Hän ei ollut löytänyt tutkimissaan teoksissa yhtään hysteerikkoa, joka harkitsevalla järjellä niin hallitsi »kohtauksensa» kuin hän näkynsä. Hän antautui milloin tahtoi ja oli rauhallinen muulloin. Hän oli oppinut hallitsemaan pahan valtaa. Se ei häntä enää pelottanut. Lääketieteen selityksiin hän siis ei luottanut — omassa tapauksessaan.

Filosofia oli koskenlaskija. Se souti ja huopasi ja näytti rantoja kunkin laskijan näkemyksen mukaan. Se viihdytti ja avarsi; varsinkin James, Bergson, Kierkegaard — — »Sielun kuolemattomuus käy niin todennäköiseksi, että todistusvelvollisuus kuuluu sille, joka kieltää» — — sanoo Bergson. Raita oli heille kiitollinen. He olivat antaneet itseluottamusta ja varmuutta. Mutta he eivät olleet vastanneet Raidalle eittämättömästi.

Nykyinen sielutiede taas totesi samantapaisia ilmiöitä tuhansittain kuin Raidan vainaja- ja selvänäköisyysilmiöt. Varsinkin englantilainen Myers oli valtavasti vaikuttanut Raitaan. Mutta sielutiede ei löytänyt lakia ilmiöille. Toiset tutkijat taas sivuuttivat vainajat ja vainajain näkijät kerrassaan, Richet ennen muita. Selvänäköisyysilmiöt näyttivät saavan yhä enemmän huomiota, mutta selvänäkijää,

joka teki selvänäkijöistä yhteenvedon, ei ollut syntynyt.

Usko ui toista väylää, harkitseva järki toista. Ne voivat virtain risteyksessä iskeä äkäisesti yhteen, tapella nahistaa jonkin aikaa. Usko lähti taas uida kellottelemaan omaa väyläänsä, heitteli ruusuisia tai tummia värejä rantamille, näytti Luojan luomaa milloin missäkin valaistuksessa sill'aikaa kun järki puski omaa uomaansa tuhannella hevosvoimalla, ja paljasti viiltävillä valonheittäjillään kauniit ja rumat, esineet ja asiat. Käytti saappaikseen sopivat, polki anturoillaan mitättömät. Vaikka niin teki uskokin, tosin säälitellen, milloin ei muuttunut vimmaksi.

Lopputulos: Raita oli kyllä tyytyväinen tutkimuksiinsa. Hän oli nähnyt avaralle ihmissieluun, piti itseään terveenä, luotti vaistoihinsa. Mutta hän oli silti tyytymätön itseensä ja matkaansa. Tämän tutkimuksen olisi hän yhtä hyvin voinut kotona suorittaa. Nyt piti hänen alkaa työnsä arkkitehtinä verraten heikoin varustuksin. Eikö ollut parasta sittenkin mennä jonkun toisen toimistoon, ellei talo, josta isä oli kirjoittanut, tulisikaan hänen rakennettavakseen?

Oltiin tulossa rantaan. Raita juoksi hakemaan passiansa, matkatavaroitansa, antamaan unohtuneet palvelusrahat.

Raita kiikaroi. Siellä huiskutti isä sateenvarjolla. Silmälasit kiilsivät auringossa. Raidan valtasi kuin uusi elämys: häntäkin odotti joku! Lämmin aalto puhalteli pois nyreän mielen. Isä vanhus! Sillä

oli sateenvarjo näinkin kirkkaana päivänä. Varovainen ukko. Raita arvasi isän tulleen jo tuntia ennen vähintään. Sitten hän oli varmaan kävellyt tullihallin ja Nikolainkirkon väliä ja ihmetellyt, oliko Nikolainkirkon kellonviisarit jätetty rasvaamatta, kun eivät sen nopeammin kulkeneet. Taas oli verrannut omaa kelloaan Nikolainkirkonkelloon ja vetänyt sen uudelleen. Ja ihmetellyt, että yhä yhdessä kävivät. Mutta laivan tullessa kaukaa näkyviin, otti hän mielestään sopivimman paikan. Ei hievahtanut hetkeksikään.

Raita meni avosylin ukkoa vastaan.

— Älähän nyt — ukko oli hämillään ja punaisena —, kun on nuorakin —. Ja tullissa täytyy käydä! keksi hän veräjän aiturille.

Äiti oli portailla vastassa pyylevänä ja tulehtuneena. Hän pyyhkäisi esiliinalla suutaan ennen tulosuudelmaa. Oli ollut laittamassa juhlapäivällistä Raidan kunniaksi ja lie vaikka jauhoja suupielessä.

Pöytä oli kaunisteltu kirsikoilla. Äiti oli verraton sellaisessa. Tosiaan! Kirsikoitten aika oli käsissä, ja keväällä Raita oli lähtenyt. Ehkä pitkä aika, ehkä vielä enemmän mielen järkytykset ja yksinäinen kamppailu olivat valmistaneet tilaa suurelle hellyydelle, joka tulvahti Raidan mieleen. Kaikella oli olevinaan erikoinen hohteensa.

Isä siirsi tuolia. Raidan tuli mieleen, että jokainen hetki vie isää lähemmäs kuolemaa. Hän tahtoi pitää kiinni isää. Hän alkoi kertoa suunnitelmistaan; ihmetteli itsekin, miten ne nyt tulivat niin

selvinä mieleen. — Olihan hän vanhempiensa ainoa elämänkiinnike, ja täytyihän hänellä pitkältä opintomatkalta tulleena olla suunnitelmia! Niinpä hän kertoi: hän perustaisi oman toimiston, koska kerran oli saanut työn, vai oliko se talorakennus varma? Isä vakuutti sen varmaksi. Raita innostui: toimisto siis heti pystyyn. Vaatimaton tietysti aluksi. Mutta pian ehkä sitä voisi laajentaa. Eikö isäkin ollut sitä mieltä, että rohkeasti piti aloittaa, kun kerran aloitti! — Ja isällä olisi paljon hommaa liikkeen pystyynpanossa. Äidin kera valittaisiin seinäpaperit ja värit. Piti laittaa aistikasta heti alusta, aivan toisin kuin miesten toimistoissa.

Ja vuosien kuluessa, kun kaupunki laajenisi ja Raidasta olisi tullut jotakin, ja tämä heidän pieni hökkelinsä olisi tämän kaupunginosan keskuksessa, silloin rakentaisi Raita tähän suuren kivitalon. Ei katuun kiinni, kuten arkiset kaupunkitalot, mutta keskemmälle, pieni kukkatarha eteen kuten oli ulkomailla usein nähnyt.

Oliko tämä mikä puuhökkeli — äiti oli oikein pahoillaan — isänisältä peritty talo! Vanhanaikainen kaunis rakennus!

Miten Raidan ystävät jaksoivat? — Istuttiin pienessä peräkamarissa. Äidillä oli käsillä sukanparsinta, isällä sikaarinsa. Nyt oli tulotunnelma vasta herttaisimmillaan, ensi kosketuksen vieraus ja jännitys oli lauhtumassa. Isä jutteli sokeasta harjakauppiaasta, joka ei ollut käynyt pariin kuukauteen. Äiti sanoi Katrin käyneen pyykillä kuten ennen.

Ja lihamiehen hevonen oli täytynyt teurastaa. Tai kauppiashan tuo oli. Se sama — äiti katsoi lasiensa yli — jota Raita oli syöttänyt pienestä pitäen. Ajatella! — Nyt Raita vasta huomasi. Miten se olikaan ollut soma varsana juostessaan emänsä jäljessä. Sellaiset höplävät huulet ja kauniit silmät, Raita oli sitä pelännyt ensin pikkutyttönä. Mutta sitten oli heistä tullut ystävät, varsinkin sinä syksynä, jolloin isä antoi sen emän syödä heinää heidän pihasaralta. Tämä oli ollut kuin maalaisasunto siihen aikaan. Muistiko äiti, miten varsa oli kerran tullut Raidan jäljessä huoneisiin. Ja äiti oli torunut. — Vai oli se raukka täytynyt tappaa! Mikä sille oli tullut?

Nyt kuljeskeltiin Raidan lapsuusajan polkuja. Ne kuuluivat myös tavanmukaiseen tulotunnelmaan. Isä muistutti olleensa se, joka otti haulin yhden Raidan holhokin siiven juuresta. Pulu oli viikon liannut äidin valkeita mattoja, ennenkuin kipu keksittiin. Ja parannuttuaan se oli ainakin viikon vielä asustanut heidän portaansa katolla. Ja vuosia senjälkeen ollut joka aamu ikkunalla ruokaa kärkkymässä —. Eräänä aamuna se ei enää tullut. Ja Raita itki.

Oliko Veikko käynyt?

Tietystikin. Siellä hän varmaan soitti parast'aikaa.

Veikko työntyi sisään ovesta harmaat silmät liirullansa ja huomasi ottaa lakkinsa päästä vasta tervehtimisen jälkeen. Nenän selkä vetäytyi lystille mutturalle suun levitessä korvien lähelle.

Veikko oli kaksitoistavuotias vekkuli. Kova tappelupukari ja sotajoukonjohtaja. Ystävyys oli alkanut siitä, että Veikko kerran pienenä poikana maitoa hakiessaan oli langennut katuun. Maito oli kaatunut, Veikko oli ollut yltäpäältä liassa ja huutanut mahallaan maassa kuin nälkäinen porsas. Raita oli sattunut tulemaan kaupungilta, vienyt pojan kotiinsa, siistinyt, syöttänyt, antanut rahat uutta maitoannosta varten, mennyt selittämään kotiin viivytyksen. Siitä lähtien hän oli silloin tällöin pistäytynyt kysymään, oliko neiti-täti kotona. Ja kertonut peräkamarissa yhtä ja toista, mitä ei toisille pojille, eikä kotona.

Tänään hän tuli loistavana. Hän haaveili tuomisia, joista saisi toisille pojille kehua. Hän oli ajatellut Raitaa varhaiskypsän ihastuksin, jonka kohde tavallisesti on aikuinen nainen. Hän oli saanut pari korttia ulkomailta; ne olivat rikkinäisen seinäpaperin paikkana hänen makuupenkkinsä yläpuolella. Niitä hän oli katsellut joka aamu ja ilta. Hän oli suunnitellut jo kauan, millä hän Raitaa ihastuttaisi. Hän tahtoi tietysti hämmästyttää miesmäisyydellään. Tiesikö Raita-täti, Veikko oli tehnyt keksinnön! Hän pääsi eläviinkuviin miltei minne tahansa ilman lippua! Se on veko konsti! Hän tekee näin . . .

Raita oli kuunnellut kummastellen.

— Eikö ole jekkukonsti? kysyi Veikko innoissaan. Olihan hän ensi kerran toiminut ominpäin saalistaessaan elämältä jotakin.

Eikö Veikko tiennyt, että tuo oli väärin?

— Mikäs vääryys siinä? Eihän niiltä mitään ota ja — ne ansaitsevat niin hyvin.

Raita selitti kauan, mutta Veikko ei taipunut. Olihan miehekästä tulla itse toimeen. Ja mitä merkitsee eläväinkuvain omistajalle paperipalanen! Niitähän on permanto kirjavanaan.

Raita näytti taskuveistä, jossa oli Napolin kuva päällä, ja jota pidettiin vitjoissa. Hän oli ostanut sen Veikolle. Mutta koska Veikko teki tuollaisia jekkukonsteja, antaakin Raita sen serkkunsa pojalle. Reino onkin rehellinen; ansaitsee työllään eläväinkuvain rahat!

Veikko tuli murheelliseksi. Hän katsoi ulos. Hetken kuluttua hän kääntyi Raitaan. Hän hankasi ensin nenäänsä käsiselkään, kaivoi sitten korvaansa, sanoi avuttomasti:

— Jos lie ollut hoobo teko.

Raita epäili, sanoiko Veikko tuon ainoastaan veitsen vuoksi. Ja mistäpä hän tiesi, vaikka Veikko tekisi kepposen uudelleen. Ei tiennyt enää luottaa —

Veikko nosti molemmat kätensä sormet harallaan korvien kohdalle.

— Mitä tuo on olevinaan?

— Se on Skorpioonien vala. Se pätii elämässä ja kuolemassa! — Veikko oli hullunkurisen mahtipontinen.

— Mitä ne Skorpioonit ovat?

— Se on meidän poikasakki. Minä olen itse päähunni.

— Hunnejako ne ovatkin?

— Hunneja. Skorpioonit on vain peitteeksi, jos poliisi sattuu jäljille.

— Kyllä johtajan vala aina pätii, sanoi Raita. Ja lisäsi: — Ja onhan minun pojuni sana pitänyt ilman valaakin.

Veikko sai veitsen, teki lähtöä kiireesti — pitihän päästä pojille näyttämään! Hän lupasi varmasti tulla ylihuomenna takaisin kuin olisi käynti Raidalle erikoisen tärkeä.

Järjestellessään tavaroita Raita vaivasi päätään, miten voisi huomaamatta johtaa Skorpioonit hyödyllisempään hommaan. Sellainen elävä virta oikeassa uomassa pyörittäisi ratasta.

Sokeaa harjakauppiasta ei kuulunut seuraavanakaan päivänä. Raita istui raitiovaunuun aikeissa Sörnäisten takalistoille. — Näin käy, kun ihminen ei pidä lupiaan, oli harjakauppias kerran hänelle sanonut. Hän oli hörpännyt kahvia heidän keittiönsä pöydällä, huurruttanut silmälasinsa ja ruvennut niitä hankaamaan. Silloin Raita oli nähnyt hänen silmiensä kaamean avuttomuuden: toinen poisjuossut, toisen terä rikottu. Tummat silmälasit olivat vain peite. Mutta sokea hankasi niitä mahtipontisesti, kun arveli huurtuvan. Tiesi niin näkevienkin tekevän.

— Niin käy, kun ihminen ei pidä lupiaan, oli hän kerrannut. — Minäkin kun narrasin tytön ja jätin. Ja palappas sitten silmät tehtaassa. Vaikka narraahan ne muutkin ja jättää, eikä niille tule mitään. Mutta minä näyin olevan sitä sortentaattia, ettei passannut. — Kyllä minä sitä itkin niinkuin

silmiäkin monet kerrat, mutta en arvannut pyytää ketään kirjoittamaan, että anteeksiantamusta. Enkähän minä tiennyt, missä se Marjaana oleilikaan sen lapsen kanssa. Mutta otappas ja tule älli päähän itselleen Marjaanalle; tule ja sano itse, että eikös se niinkuin passais. — Milläs hitolla minä teidät elätän, sanoin minä. Mutta Marjaana tuumi, että kyllähän hän huolen kaikesta pitää, olisi vain tupa niinkuin lämpimämpi, kun se miehenpuolikin jossakin nurkassa kytröttäisi. Ja niin se vihitti itsensä minuun ja hommasi minut sokeainkouluun — kunnan kustingilla, kaprikki. Ja niin on menty. Tyttö ja minä olemme myyneet harjoja ja Marjaana on pyykännyt.

Harjakauppiaan asunto oli tekaistu rikkaitten puukellariin. Ovi oli sisältä lukossa. Raita kerkisi ajattelemaan: olisi hyvä rikkaitten käydä katsomassa köyhien asuntoja. Ne olisivat Mekan matkoja ihmiskunnan hetteisiin. Kun hänestä kerran tulee kuuluisa, rakentaa hän —

Tyttö tuli aukaisemaan.

— Missä äiti?

— Työssä.

— Entä isä?

— Sängyssä.

Siellä makasi harjamestari kelmeänä, leuka harjottuneena. Toista kuukautta oli maannut. Tuosta se otti oikean kyljen alta kupeesta ja oli siihen paikkaan tikauttaa. Yskitti näes samalla kovasti ja koski vasemmalle puolelle sydämen kohdalle kainalon alle.

— Oliko lääkäri käynyt? — Ka kun ei, se Marjaana kyllä sitä homssotti, mutta kun sanovat satamarkkaa pistävän liivinsä taskuun. Ja oli tuuminut Kasper, että kerranhan se kuolemakin pitää kohdata. Ja tämä oli vissiin kuoleman kouraa, kun se rutisteli koko rintamusta.

— Mitäs tämä tämmöinen! alkaa Raita toruskella. Tuonnäköistä miestä nyt ruvetaan elävältään kuolettamaan! Heilläkään ei ole harjoista jäljellä kuin tyngät, ja tämä täällä hukkaa aikaansa turhaan sairauteen. Huomenna Raita hommaa hänet sairalaan, ja lääkäri vähän ratkoo ehkä oikean kyljen alusta ja nostaa sydäntä pois kainalosta.

Harjamestari hörähtää partansa takaa, mutta kysyy samalla:

— Eihän se vain puukolla sydäntä —

— Vielä mitä. Nyt syökää hyvästi ja — hän taputti ukon kättä ja antoi tuomisensa — huomenna minä tulen vaunuilla hakemaan!

Samalla tiellä poikkesi Raita neiti Granbergin luona. Hän oli lähes seitsenkymmenvuotias sanomalehdenmyyjä, jonka sormet reumatismi oli syönyt koukkuun. Hän oli nähnyt joskus parempia päiviä, mutta asui nyt ullakolla. Siellä oli enää hänen tavaroistaan jäljellä sänky, pöytä, koivuinen piironki salalokeroineen ja kaksi lenkosäärtä koivuista toppatuolia, jotka alkoivat näytellä jo sisuksiaan. Vanhus ei ollut kotona, mutta Raita jätti pullon naapuriin.

Piti sanoa, että sen piti olla parasta reumatismilääkettä, mitä Saksasta nykyään sai.

Ja Katri sitten —? Mutta Katrihan tuli huomenna pesemään.

Raidan tuli mieleen, mitähän Eero sanoisi näistä hänen hommistaan. — Lapsellisuutta! sanoisi hän. — Luuletko maailmasta köyhyyden vähenevän vähääkään. Persoonallinen hyväntekeminen on jo aikaa sitten tuomittu. Ken tahtoo auttaa köyhiä, liittyköön puoluejärjestöihin, ennenkaikkea työväenjärjestöihin. Mitä tulivat maailman köyhät paremmiksi, jos Raita hommasi jonkun sairashuoneeseen tai toi toiselle pullon lääkettä. Naurettavaa!

Raita tapasi itsensä joskus väittelemässä Eeron kera. Nytkin hän puolustihe kuin hyökkäystä vastaan: puoluejärjestöihin kuuluminen ei sopinut hänenlaiselleen luonteelle. Eikä tämä ollut mitään köyhäin auttamista. *Ystävilleen* hänen oli toki lupa viedä pikkulahjoja. — Olipa Raidalla alkuperäinen valintavaisto! pilkkasi Eero. — Nämä olivat toki monta kertaa parempia ihmisiä kuin *jonkun muun* monet ystävät! sinkautti Raita. — Ja mitä köyhiin tuli, niin nauroivatpa miehet ja maailman suurimmat nerot miten paljon tahansa filantrooppisille harrastuksille, olipa se muotiasia tai ei, tekipä joku sitä omahyväisyyden vuoksi tai ei, niin maailman alusta maailman loppuun tulivat ne auttamaan toisia, joilla auttaminen oli luonnossa, ajattelematta, mikä hyöty siitä lopulta on. Ja Eero saisi kyllä vielä kerran nähdä, mihin Raitakin pystyisi —.

Raita käveli ja väitteli. Hän oli jo lähellä kotia. Mutta hän jatkoi yhä. Se oli kuin jonkinlainen puolustusasenne kiusaavia muistoja, helliä kaihoja vastaan. Sitäpaitsi hän pelkäsi joka hetki näkevänsä Eeron. Hän ikäänkuin varautui senkin varalle. Hän tahtoi olla taisteluasenteessa. Se oli varmin valeriana sielun tasapainolle. Vielä kotiportilla hän katsahti ympärilleen, eikö Eero sittenkin tullut jostakin.

— Onko kukaan käynyt kysymässä tai soittanut?

Äiti vastasi:

— Aune Tervo kävi.

Raita huokasi. Ei siis Eero. Kaipasiko hän vielä Eeroa? Ei, tietysti ei, hän valehteli itselleen. Hänhän vain pelkäsi! Hän oli päinvastoin kaivannut paljon enemmän Rolandia viime aikoina, uskotteli hän. Rolandi oli todella syvä mies. Hän oli valmistautunut elämää varten ja hän piti vakaumuksestaan kiinni. Hän ei heittelehtinyt vaistojen ja himojen mukaan, vaikka lie ollut intohimoisempi kuin kukaan Raidan tuntema. Rolandi oli luvannut tulla Suomeen. Mutta ei Raita vielä tahtoisi; — vasta parin vuoden perästä ehkä.

Raita kertoi hänestä yhtä ja toista pitkin viikkoa Aune Tervolle, jonka kera juoksivat etsimässä huoneita arkkitehtitoimistolle. Aune Tervo oli pieni, vaalea karjalainen. Hän oli vilkas ja avulias, mutta hänen lähellään oli aina poishäipymisen tunne. Sielullinen ja ruumiillinen. Kuitenkin tiesi kokemasta hänen olevan uskollisen kuin muurahaisen. Hän oli miltei yhtä itsepäisen yksinkertainenkin yrittäessään

auttaa ystäviään kuin muurahainen tarttuessaan liian suureen korteen tai yrittäessään kivuta saraa, jonka kärjestä ei päässyt pois, mutta johon se säännöllisesti palasi välillä käytyään juuressa. Niin juuri oli käynyt hänen avustaessaan erästä hunningolle joutunutta toveria viime talvena. Hän oli auttanut auttamistaan, vaikka avun saaja oli vajonnut vajoamistaan. Kuitenkin seurasi Aunea poishäipymisen tunne. Johtuiko se hänen hennosta äänestään, viipaleittain kulkevasta puhetavastaan, vaappuvista, sulavista liikkeistään, jotka saivat kädet näyttämään liukuvan pitkiltä, vai lintumaisista kiepsahtelemisistaan. Lisäksi hän oli kettu repolaisen näköinen. Raidan vastakohta, ihailija, apuri. Intohimoton. Siksi ei syntynyt heidän kesken purkauksia. Sähkö oli yksipuolista, toinen heijasti.

Eräänä aamuna Aune soitti ennen puolta yhdeksää. Hänellä oli huoneusto tiedossa. Vuorikadulla, eräitten tuttavien talossa. Tytöt ajoivat autolla sinne. Raita allekirjoitti vuokrasopimuksen.

Aune oli ihastunut. Jos hänellä ei olisi viimeiset tentit käsissä, tulisi hän juoksutytöksi Raidalle. Siinä oppisi tuntemaan ihmisiä oikeassa karvassaan, pörröisinä, ilman harjausta. Mutta eikö Raitakin pitänyt, että seinäpaperit oli uusittava, entä korkkimatto? Mitä Raita ajatteli?

Raita oli sydämestään kiitollinen Aunelle, mutta hän ei tainnut mitään, hän väsyi häneen aina jonkin päivän perästä. Aune oli liian antautuva, liian uskollinen. Hän antoi rajattomasti. Sellaiseen väsyy, sillä

ihminen on tyytyväisin kohtuullisesti itsekkään toverin kera. Raita yritti selittää: Aunen tuli ajatella itseään. Alkoihan lukukausi kohta ja Aunella oli ehkä pukujen laittoa, lukuja? Siitä Aune yhä innostui. Raita oli näkevä, ettei hänelle mikään merkinnyt mitään, kun Raidan tulevaisuus oli kysymyksessä.

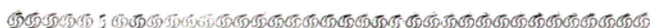
Niinpä oli Aune mukana, kun Raita äidin kera valikoi seinäpapereita; Aune oli mukana maalariliikkeissä sopimuksia tehtäessä, erikoisliikkeissä työvälineitä ostettaessa, kaikkialla.

Työt olivat melkein loppuun suoritetut. Raita palasi eräänä lauantaina väsyneenä kotiin. Tiesikö äiti ja isä: Raita oli väsynyt ennenkaikkea ihmisiin. Ne olivat kiusanneet häntä ulkomailla ja niitä oli liikaa Helsingissä. Istuu aina kuin ruumenhäkissä, kuten oli lapsena mummun luona istuttu. Raita ei ollut koko kesänä nähnyt suomalaista vihreää metsää. Huomisaamuna lähtisi jokin huvilaiva Suursaarelle. Sinne hän lähtisi ja viipyisi muutaman päivän yksinäisyydessä.

Äiti hätäilemään: muutaman päivän perästä on syyskuun ensimmäinen. Silloin täytyisi toimisto olla kunnossa. Jos Raita nyt lähtisi, jäisi kaikki rempalleen.

Raita vastasi vain:

— Minun täytyy kumminkin lähteä, äiti kulta.

RAKENTAJA.

Jokainen etsijä luo edellytystensä mukaisen totuuden.

Kuten laine, joka pärskähtäessään karia vastaan heijastaa hetkessä auringon väriasteikon, painuu taas aaltojen vilisevään kilpaan, niin Eero.

Seläntakana oli etelä ja Raita. Isän poismeno, lapsuusmuistot, pojan velvollisuuksien laiminlyömiset hakaroittivat mieltä jonkin aikaa. Mutta arkipäiväisen työn syke, uudet tilaukset, vanhojen suhteitten kohteet, entiset paikat ja toverit, ne olivat voimakkaita viemäreitä vanhaan uomaan. Ja niin purjehti kuuluisa arkkitehti Kautto taas pääkaupungin katuja harmaa, aistikas puku yllään, sikaari suupielessä, vihreä crysoberylli vasemmassa pikkusormessa, hopeasilainen keppi kädessä.

Minne hän tuli, siellä häntä katsottiin. Hän ei puhunut seurassa koskaan liikaa. Kohtuullisesti, viisaasti, harkitusti. Eikä liioin esittänyt uutta aatetta, joka hujahti ihmisten päitten yli. Hän oli

luonnostaankin senverran lahjakas, että sovitti kaikki uudenajan keksinnöt ja muualla näkemänsä sovitelmat tunnetulle portaalle. Hän ei muuta pyytänyt ollakaan, sillä hän tiesi sen viisaaksi. Hänellä oli luontainen kammo yllättävää nerokkuutta kohtaan, joka nousi kuin kohtalo ihmiskunnan yli ja näkyi yli vuosisatojen. Sellainen saattoi ihmisen epävarmaksi kuin maanjäristys. Mutta tällainen sovinnainen lahjakkuus, jonka aika käsitti, se rasvasi pyörät alla, se soi ihmiselle nautittavat myötämäet.

Kuitenkin — jossakin sielun sopukassa eli vielä vanha veijari koulupenkiltä. Se joka istutti poikia liitupepuun. Se tahtoi joskus nähdä yleisen silauksen nurjaa puolta ihmisissä, itsessään ja muissa. Se veijari tahtoi mieheksi kasvaneena mullistaa ja pohjata. Se oli vallalla niinä hetkinä, jolloin Eero kaipasi Raitaa ja ihmetteli, miten sellainen tyttö oli saattanut niin kiusallisesti pilautua. — Se oli joskus vallalla työssä, uusia suunnitelmia luodessa. Silloin hän vaimensi sen. Mutta vastaanpanematta se otti hänet seurustelussa naisten kanssa. Hän kulki vanhoja ratojaan kuten rulettihyrrä. Merkitsi nappulan ja toisen omakseen kuten ennenkin. Ennen hän oli toki liikutettuna ajatellut jokaista, joka häneen rakastui. Nyt hän tahtoi nähdä syvemmin sieluun: onko siellä mitään, vai paistaako pohja?

Tänään istui Eero Kautto Kappelissa. Oli viimetalvinen seura koolla. Sama, joka oli ollut keväällä koiranäyttelyn jälkeen illallisella tässä samassa pai-

kassa. Heitä oli kolme herraa ja kolme naista. Eeron pöytätoverina oli nyt kuten silloin Leila Strömgren, tukkukauppiaan tytär. Eero oli innostuneena odottanut tätä iltaa. Hän oli väsähtänyt nuorenmiehenelämäänsä. Raita oli loihtinut ilmielävänä esiin hänen entisen vaimonsa. Hän oli herättänyt kuvia uudesta kodin vaalijasta. Ja Helenaa, joka taas oli viettänyt kesän tätinsä luona merenrantakaupungissa, oli hän usein ajatellut. Hänellä pitäisi olla oma kesäpaikka, oma vakituinen vaalijansa. Ja Leila Strömgren oli kaunis nainen. Hauskat soikeat kasvot, musta polkkatukka, soma uudenaikainen tukannypykkä jätetty leikatessa niskaan — kuin suutelemista varten. Suuvieret olivat ahnaat kuin iilimadon, varsinkin kun ne olivat banaanin kimpussa. Hampaat terävät kuin rotalla; ne tehostivat voimakkaasti suuvieriä. Suu oli oikeastaan liian suuri, mutta hän muikisti sitä mukavasti polttaessaan. Ja ruskeat silmät olivat vaanivat kuin haukan, jos katsoivat suoraan. Tavallisesti ne luimuilivat luomien alla heittäen tenhoaviksi tarkoitettua säkenttä.

Eero katseli häntä syrjästä. Tänään hän oli Eeron mielestä oikein veikeä. Sormiakin, joita hän oli pitänyt liian lyhyinä, jatkoivat sirosti ruusunpunaiset pitkänlaiset kynnet. Ja hän oli perijätär. Sisarensa kera hän jakaisi koko ukko Strömgrenin omaisuuden. Ja terveeltä hän näytti ja — kaikki Eeron laskelmat johtivat samaan lopputulokseen kuin hevoskauppiasta markkinoilla tapaamansa uusi

juoksija: tuon minä vien talliini! Kuin sivumennen hipaisi hänen polvensa toista. »Anteeksi!» sanoi Eero, katsoi tehostavin silmin häntä, tapasi käden, puristi.

Joku seurasta alkoi kertoa kesäisestä purjehdusretkestä. Oli oltu pienellä saarella yötä ja hauskaa oli ollut. Nuori insinööri, kertoja, jolla oli Leilan sanoiksi »marmoriset sieraimet», liian pieni suu ja kapea yläleuka, josta kaksi kulmahammasta puski pois rivistä, katsoi merkitsevästi Leilaan.

— Ah, Leila, se oli ihana retki!

Sitten hän katsoi haikeasti Eeroon. Lisäsi kuin vahingossa:

— Silloin olin minä suosiossa.

Leila ei ollut viisas, kuten joku köyhä tyttö olisi ollut tällaisessa tilanteessa. Hän oli rikas ja tottunut käskemään. Hän iski haukansilmät insinööriin:

— Vaikene, taikka —!

Samassa hän huomasi kananaskeleensa, heitteli silmistään syrjäsäihkeitä Eeroon, korjaili:

— Hän tahtoo meitä vain ärsyttää ...

Toisin sanoen: sinut minä tahdon yli muiden.

Eero rupesi juttelemaan matkoistaan keväällä. Joku toinen jatkoi omia kokemuksiaan. Vihdoin alettiin kilpaa kertoa vitsejä. Erikoisimmasta luvattiin palkinto. Mutta mikä? Ja kuka jakaisi, jos kaikki kilpailisivat. Insinööri, joka piti itseään mainiona kertojana, ehdotti, että palkinto olisi suudelma. Leila, jolla oli niin terävä äly ja hyvä arvostelukyky — insinööri tahtoi ilmeisesti päästä uudelleen suo-

sioon, — jakaisi. Eero vastusti. Hän soi tosin Leilan palkintotuomariksi herrojen kilpailussa, toiset naiset tietysti apureinaan, mutta Leila sai itse määrätä palkinnon. Naisten palkintotuomarina olisi insinööri Koitere samoin ehdoin. Leila tosin ehdotti Eeroa, mutta hän kieltäytyi.

Niin alkoi leikki, jossa ihmisten keskeiset virrat kuten tavallista seuroissa kulkivat kolmessa kerroksessa: ylinnä äly ja rehellinen antaumus, välillä harmaa harkinta — Eero vallankin harkitsi, miten pakottaa insinöörin kertomaan kesällisen seikkailun ja mitä muuta tietää Leilasta; Leila puolestaan, miten saisi luvatuksi Eerolle, joka oli huono kertomaan, suudelman, varman voiton välineen! — mutta alinna leikki sanan koskematonna erotiikka. Se suihki hermoväreilyissä pöydän alitse ja ylitse, hipaisuina, silmänvälkkeinä, raukeina hymyinä tai irrallansa. Leilan oli hoidettava kahta tulta, mutta sitä viisaammin ja varovammin mitä kiukkuisempi hän oli itselleen äskeisestä varomattomuudestaan.

Herrojen kilpailun päätyttyä saivat herrat nousta kävelemään. Naiset jäivät neuvottelemaan. Leila oli oikeassa! Insinööri Koitere sai ensimmäisen palkinnon ja arkkitehti Kautto toisen. Leila veti pienen sormuksen sormestaan, tarjosi sen insinöörille. Tämä suuteli liikutettuna antajan kättä. Arkkitehti saisi tietää palkintonsa vasta kotimatkalla. Mutta antajan ilmeleikki oli niin selvää, ettei seurassa kukaan ollut tietämätön palkkiosta, paitsi insinööri, joka katseli sormustaan melkein kyyneleissä.

Mutta lähtöhetkellä Eero ehdotti Koitereelle: insinööri naisinensa ja hän ominensa ottaisivat saman auton. Ensin saatettaisiin insinöörin kaunotar kotiin, sitten hänen. Senjälkeen ajettaisiin vielä pieni kierros Seurasaareen. Insinööri oli ihastunut. Arkkitehtikin siis jo huomasi itsestään luopua pelistä — sormuksen vuoksi! Leila oli nyreissään. Hän tuskin sanoi sanaakaan matkalla. Erotessa hän ehdotti, että Eero tulisi huomenna hakemaan häntä uintikilpailuun. Se olisi ollut Eeron suurin ilo, mutta hän oli luvannut jo aamulla lähteä pienelle matkalle. Hänen pitäisi hakea pikku tyttönsä kotiin. Ei ollut nähnyt häntä kuukauteen. Ja lapsi odotti. Mutta kun hän palaa, niin ensityökseen hän tulee. He voivat tulla yhdessä insinööri Koitereen kera.

Leila Strömgren katsoi kuin ampiaisen pistämä. Mutta herrat huokasivat molemmat hänen sirojen silkkisukkanilkkojensa häipyessä isän ruhtinaallisen huvilan viiniköynnöskujaan.

Eero tarttui uudelleen miehekkäästi peliin. Hän käski ajaa hiljalleen. Oli loppukuu. Taivaalla ajelehti pilvenrepaleita, jopa pilvensakojakin. Ne peittivät tuontuostakin kuun. Tuuli toi vihaisia pölypilviä vastaan. Päätettiin kääntyä takaisin, oli mahdoton päästä avonaiseen tunnelmaan. Eero houkutteli insinöörin kotiinsa, katsomaan muuatta rakennusta, jossa piti kokeilla uudenmallisella keskuslämmityksellä. Koitere oli aulis. Hän oli saanut luvan mennä hakemaan Leila Strömgrenin uimanäytökseen. Ja — hänellähän oli sormuskin.

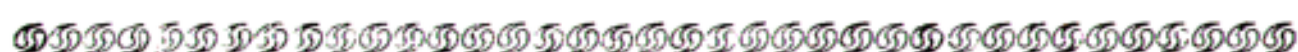
Istuttiin Kauton nahkanojatuoleissa ja poltettiin. Janokin oli varmaan? Menihän toki lasi! — Eero aloitti aivan kuin Koitereen ja Leilan väli olisi ollut selvä. Toisten silmien lumeiksi se häntä oli hakkailevinaan. Siltä tuntui Koitereenkin mielestä tänä iltana. Mutta oli se ollut koko loppukesän karsas. Sellaisia olivat naiset, väkkäröitä. Raklatti, kun sattui; pysähtyi, niin pysähtyi. Voi taas tuulen kääntyessä raklattaa. — Ja jos Koitere toden puhui, niin selväthän heillä oli asiat. Silloin siellä retkellä ja ennenkin — insinööri vilkutti silmää ja nyökkäsi. Samaa kehui maisteri Kröger, mutta se nyt ei ollut totta. Eihän Leila toki jokaisen kanssa!

Eeroa alkoi kiusata vieras. Hän ehdotti nukkumaan menoa, johon toinen tyhmyydessään suostui. Eero ei tahtonut herättää vanhaa Sohvia tekemään vuodetta. Hän antoi itse vaatteita kaapista. Vieras sai tulla toimeen.

Eero oli suorastaan ärtynyt vuoteeseen mennessään. Oli tyhmää urkkia toisen asioita näin. Jos toinen olisi samoin tehnyt hänelle, olisi hän loukkaantunut. Ja mikä tuomari hän on muka toiselle. Ymmärtäähän hän toki vapautta! Hän oli itse vaatinut Raitaa ymmärtämään hänen askeleitaan. Eikö hän nyt ymmärtäisi toisen! Suuripiirteinen piti ihmisen olla myös naiseen nähden. Hänen melkein teki mieli mennä huomenna hakemaan Leilaa uimanäytökseen. Tuon narrin nenän alitse! Totisesti! Se olisi jotakin! — — Parempi sentään olla menemättä huomenna. Parempi antaa olla epävarmuudessa.

Nykiä Leilankin puolesta kuin nykii särki onkea. Sitten tempaista äkisti.

Mutta uneen vaipuessaan hänen sielunsa karehti kuin purreton purje ulappaa. Oli outo tyhjyys alla ja yllä. Ja levottomat unet seisoivat vuoteen vieressä näytelläkseen peilikuviansa.

Seuraavana aamuna Eero Kautto käveli satamassa. Pää oli paksu, mieli äreä. Tavarat! Olivatko ne kaikki mukana? Helenalle paksu takki laivamatkaa varten, kälylle sähkötyyny, taulunkehys, tuomisia. Kaikki oli varmaan.

Tuuli oli yltynyt yöllä. Ehkä olisi ollut viisainta lähteä junalla. Tai autobussilla. Mutta hän oli niellyt pölyä liikaa viime aikoina. Viime yönä semminkin. Raikas merituuli puhdistaisi keuhkot.

Huomenna Helenan kera voivat palata vaikka autolla.

Eero Kauton katse sattui edellä kävelevään naiseen. Hän miltei pysähtyi. Sehän oli Raita Vappula. Totisesti! Sillä oli mustat korvarenkaat nyt. Pitkät. Muodikas ja sorja hän oli. Ehkä vähän liian täyteläinen. Mutta komea hän oli, siitä ei päässyt mihinkään. Meni laivaan; laskeutui alas kääntämättä päätään. Ja Eero seisoo tässä ja katsoo. Ei edes päätään kääntänyt ihminen, joka luulee olevansa selvänäkijä! Ei edes ajatuksen siirtoa ota vastaan, vaikka toinen ajattelee vieressä! — Minne mahtaa matkustaa? Pieni laiva ja paljon ihmisiä.

Johonkin ulkosaareen ehkä menevät huvimatkalle. Kautto menee laivamieheltä kysymään.

— Suursaareen. Suursaareenhan tämä. Jaa — palaa? Huomenna palaa varhain aamulla.

— Suursaareen siis. Yksin. Tai ehkä on toveri alhaalla odottamassa. — Sorja tyttö se on Raita ja aistikkaasti käy, toisteli hän äskeisiä ajatuksiaan. — Ellei olisi päähänpistoja! lisäsi hän kuin vakuutellakseen itselleen jotakin, josta oli epävarma. — Sellainen vaimo käy ajanpitkään ikäväksi. Siinä ei ole sitä lentovapautta, mitä nykyaikainen ihminen tarvitsee. Ei sitä sielun raikasta hyvänpahan asennetta, joka on välttämätön nykyaikaiselle kahdennaaman ihmiselle. Eerosta tuntui pahalta oma ajatuskuvansa. Hän tahtoi tarkistaa sitä, oikeammin lieventää. Mutta sitä selvemmäksi se kävi: enkelimäinen mefisto ja mefistomainen enkeli. Se oli muotityyppi. Siitä ei päässyt. Ja se oli raikas ja hyvä tyyppi. Vanhanaikaiset hyveelliset ihmiset olivat ikäviä. Raita kuului ehdottomasti heihin. Vieläpä äärimmäisessä potenssissa — enkelinäkyineen.

Olisi kuitenkin somaa tavata häntä. Mitä mahtaisi sanoa? Kalpenisi vai punastuisi? Olisi kylmä? Sitä hän ei voisi. Sellainen tulinen, kokonainen luonne. — Ei, mitäpä häntä kiusaamaan. Hän tietysti elää omaa elämäänsä kokonaan nyt. Ehkäpä lopulta menee naimisiin professori Rolandin kanssa. Tai ainakin nunnaksi hänen luostariinsa. Mikä professori se lopulta mahtoi olla? Italiassahan niitä oli kapakkasoittajista yliopiston opettajiin saakka.

— Lehti, poika! Tänne pian!

Laiva lähti. Raitaa ei kuulunut kannelle. Eero Kauttokin painui salonkiin. Miten hänestä alkoi tuntua, että Raitakin oli nähnyt hänet. Näin voisi hänkin kuvitella olevansa selvänäkijä. Raita-ressu! Herttainen hän oli lapsellisessa uskossaan. — Lehti niin. Kuolleita — tuntemattomia kaikki. Kihlattuja — se oli kaikki nuorta polvea. Kuka niitä enää tunsi — lapsia. Sää — myrskyä odotettavissa. Olisi sentään pitänyt lähteä junalla. Pikku-uutisia. Jaaha! Piirustuskilpailut Jukolahden kirkkoa varten. »Palkintolautakunta, joka on asetettu tutkimaan Jukolahden kirkon piirustuskilpailuun osaaottaneita piirustuksia, ja johon ovat kuuluneet . . . . . on nyt saanut työnsä valmiiksi.

I palkinto nimim. La chiésa = arkkit. R. V. Vappula.

R. V. Vappula? Olisiko Raidalla arkkitehtiveli? Ei toki. Hänen veljensähän olivat Amerikassa, eivätkä he olleet arkkitehtejä. Olikohan se Raita? Sen täytyi olla! Raita Vilhelmiina! Oliko Raita tahtonut vetää palkintotuomareita nenästä merkitsemällä nimensä kuin »muutkin miehet», vai oliko se olevinaan tasaarvon tavoittelemista? Raita saanut ensi palkinnon! Toisella ja kolmannella sijalla tunnettuja nimiä, neljännellä taas uusi. Jaa'a! Sitä Eero on aina sanonut, että siinä tytössä on jotakin. Siinä on jotakin! Ellei olisi vain sitä epänormaalisuutta. Vai ehkä se kannustikin juuri tässä. Se juuri auttoi. Se oli sama kuin taiteilijanäkemys. Ja tuolla hän tulla repsutteli

pienemmässä laivassa jäljessä. Eikä tiennyt itse mitään! Sen ilon toivoi Eero toki hänelle mitä pikimmin — kaiken pettymyksen jälkeen.

Ehkäpä hän oli itse tai joku seurueesta ostanut lehden. Hän tiesi sen ehkä nyt jo. — Ilkeä tuo meri, kun rupeaa tyynyillä heittelemään suotta. Vai taisi olla patjoja. Laiva aivan kallisteli. Kallistelkoon hänen puolestaan! Hän nukkui aina hyvin merellä, vallankin yön istumisen jälkeen.

Arkkitehti Kautto tilasi hytin, meni nukkumaan. Hänestä tuntui hyvälle, että jäljessä tulevassa laivassa oli joku, joka oli saanut ensi palkinnon.

Äkkiä hän löysi itsensä lattialta. Hän haparoi ylös, pysyi tuskin pystyssä. Laiva kallisteli kuin äksy hevonen, joka aikoo heittää ratsastajan selästään. Eero Kautto muisti uneksineensa, että oli ollut Raita Vappulan kera pienellä venheellä järvellä. Oli tuullut; Raita oli pelännyt ja tarttunut hänen kaulaansa. — Hänelle tuli hätä Raidasta. Miten suoriutui pieni laiva tällaisessa aallokossa! Se ehkä hukkuisi. Ja Raita . . . Lahjakas, herttainen Raita.

Eero Kautto pukeutui. Hän paini seinien kera noustessaan kannelle. Meri kiehui valkoisenaan. Ei näkynyt toisia laivoja, ja he olivat juuri pääsemässä muutamain saarten suojaan. Puolisen tunnin perästä he kiertelivät niemien ja saarien lomissa, jonne vain kuului suuren meren vihainen sähinä. He laskivat kuin sisäjärveä pienen kaupungin satamaan, minkä

lähettyvillä saha lykkäsi lautoja, ja äiläkkäkattoinen huvila huusi vastalauseensa taustavan metsän värisoinnulle.

Eero otti auton rannasta, käski ajaa nopeasti. Se pysähtyi pienen puutalon eteen. Helena juoksi isän kaulaan, käly päivitteli, uhkasi keittää kahvit. Eero puhui hätäisesti, jätti tavarat, sanoi matkustavansa eteenpäin, tulevansa parin päivän perästä Helenaa hakemaan. Hyppäsi autoon, käski ajaa satamaan takaisin. Käly päivittelemään, Helena vetistelemään. Käly lohduttelemaan, Helena syömään tuomisia.

Mutta rannasta oli laiva lähtenyt. Se kaarsi juuri niemen taa. Eihän se mennyt sinne, mihin Eero aikoi, mutta olisihan voinut kysyä, eikö erikoismaksusta lähtisi. Eikä ollut enää kuin yksi hinaajalaiva koko rannassa. Tässä kuolleessa satamassa! Lähtisikö sekään sinne, minne Eero tahtoi. Eero tuumi ajaa autolla Kotkaan. Siellä olisi laivoja. Mutta siinä menisi pitempi aika, eikä voisi seurata toista laivaa. Ja Suursaarelle päästyä voisi ehkä vain todeta, ettei Raidan laiva ollut tullut. Hän käski auton odottaa, meni hinaajalaivan luo. Sillä voisi keritä pahimpaan hätään, jos heti lähtisi. Kysyi kapteenia. Sanoi tahtovansa vuokrata laivan Suursaaren matkaa marten, kysyi hintaa. Kapteeni, musta, pieni mies, jolla oli vanhanaikaiset viiksivastat, sanoi käyvän kovan myrskyn avonaisella merellä. Pitäisi tänä iltana lähteä kyyditsemään kahta lotjaakin, mutta ei uskalla.

Eeron mielestä oli laiva sellainen, että sen luuli pysyvän pystyssä.

— On se pruukannu seista, vahvisti kapteeni viiksiensä takaa.

— Sanokaa nyt kohtuullinen hinta ja lähtekää sitten!

— Eikä tässä ol' aikaakaan liikavierest, kun olis puksierattava vihoviimeseltään huomenna nuo lankkulotjatkin; eikä ol' onkakaan klaristi pääll', vetusteli kapteeni.

Mutta perämies, jolla oli omituisen lyhyt nenäruston ja kitalaen väli, honotti rohkeasti:

— Ka, jos herra tahtois minulle omat natshajut antaa ja kapteeni antaa onkarins, niin kapteeni saa huilata riskist. Täss' on mies, jok' ei pelkää kuin akkaatans!

— Kukas puksierin maksaa, jos sinä grundaat? kysyi kapteeni.

— Puulaakit ja vörseekrinkit ne maksaa, jos kapteenikin kruntaa.

— Mutta nepä ei maksa, jos styyrmanni grundaa. Kapteenin arvo se pitää grundimiehellä olla!

Eero oli tuskainen. Noin ne tuossa jaarittelivat kuin ei merihätää olisi kellään. Hän sanoi lähtevänsä autolla, ellei selvää tule.

— Samapa tuo vaikka grundaakin, jos herra hyvin maksaa, sanoi silloin kapteeni. — Mutta maksu käteen!

Eero kirjoitti shekin kapteenin määräämälle summalle, mutta pani sen toistaiseksi omaan taskuunsa.

Lähdettiin. Laiva kulki lahtivesiä hiljaisessa laineikossa. Vähitellen lähennyttiin avonaista ulappaa. Siellä alkoi tanssi. Tämä oli toista kuin silloin Välimerellä, jolloin Raita sanoi auringonpoikien korskuvilla ratsuilla ajavan. Nämä suuret aallon vonkaleet tulivat viattomannäköisinä tuolla kaukana, mutta oli kuin olisi niitä lähelletultua ärsyttänyt mokoma rautaplootupala, joka oli lähtenyt taistelemaan niitä vastaan. Ne sähisivät sameanvihreää kiukkua sen ympärillä, hyökkäsivät sitä kohti kuin ärsytetyt hait.

Eero seisoi kapteenin vieressä tämän vanhassa öljykauhtanassa, lakinsuoja vedettynä ylös ja kiinnitettynä leuan alle kuin vanhalla merimiehellä. Hän kiikaroi joka puolelle, mutta kaukoputkeen osui vain yksi taivaanrannalla taisteleva laiva. Sekin häipyi sinne.

Kapteeni komensi luukut kiinni. Alkoi sylkeä vettä kannen yli. Eero ei muistanut koskaan näin tarttuvaa tuulta nähneensä. Se otti miehen kuin sylipainiin, sen tarkoitus oli nostaa yli laidan.

— Tuolla on laiva, sanoi kapteeni.

Sen sai Eerokin kaukoputkeen. Eero jännittyi: se oli varmaan etsitty. Sitä kohti olisi lähdettävä. Kapteeni ei sanonut mitään. Hetken kuluttua hän lausui arvelunsa: tuo oli nähtävästi hyvin suuri laiva, joka pyrki maihin. Ei auttanut sitä seurata, ettei joutunut pois linjalta.

— Jos ne ovat muuttaneet suuntaa tässä ilmassa, tuumi Eero.

— Ei ne ol', sill' Suursaaree o' helpomp' styyrata.

— Sitten se on hukkunut, huokasi Eero.

— Oliks herran frouva siin' laivass'?

— Oli.

— Ei se sit' oo liisant.

Silloin muisti Eero, miten Raita oli sanonut melkein kaikkien kuolevien näkevän vainajia ennen kuolemaansa. Hän oli siihen tokaissut isävainajansa lauseen: »kuolleitten näkeminen on tämän elämän viimeinen valhe tai tulevan ensi totuus». Samalla hän oli selittänyt jälkimmäisen puolen harhaksi ja ensimmäisen oikeaksi. Sehän johtui luonnostaan siitä, että ihminen heikkeni. Heikkoudentila esiintoi niiden kuvia, jotka olivat lopullisesti heikenneet. Ne olivat varjokuvia, jotka astuivat esiin ihmisen omista aivoista. Mutta ihmisen oma kuolemattomuuden toivo pani ne elämään todellisina. Siellä rantatiellä kerran Ischiassa oli tästä puhuttu. Raita puolestaan piti sitä selvänä todistuksena ihmisen kuolemattomuudesta, koska uskottomatkin usein näkivät; Eero pysyi myös omassa selityksessään. Sehän oli päivänselvä. Mutta nyt tarkastellessaan ärjyviä aaltoja, hetkenä, jolloin ihmisen olisi luullut vähimmin joutavan muistelemaan, lisäsi jännitys muistelon kirkkautta, pani tekemään johtopäätöksiä: tätä olivat Raidan näyt merkinneet, eivätkä isän kuolemaa. Hän oli nähnyt vainajia, koska itse oli kuoleva.

Eero oli toivoton. Hän ei koskaan olisi uskonut Raidan merkitsevän näin paljon. Kaikkea. Tuulenhattaroita olivat Leilat ja muut naiset hänen rinnallaan. Ja nyt oli hänen mentävä ilmoittamaan

Raidan vanhemmille... Se olisi raskasta. Heidän ainoa toivonsa! — Eero kääntyi selin kapteeniin. Itkikö hän?

Laivapoika huusi jotakin myrskyn läpi. Vihdoin saatiin selvää kahdesta sanasta:

— Vettä — — ruumaan.

Kapteeni huojuu kaidepuun nojin luukulle, sukeltautuu alas, sulkee luukun.

Ei tiennyt, selvisivätkö hekään tästä. Voivat mennä pohjaan hekin. Olisipa kummaa herätä jossakin toisessa maailmassa ihmettelemässä, että olivat tulleet sinne yhdessä. — Oh, ajan lapsellisuushan alkaa tarttua aikamieheenkin, moitti järki. — Mitäpä pahaa siinä olisi, jos niin uskoisi ja se olisi valhe, jutteli toinen minä. — Kaikki typeryys ja valhe on pahaa, iski järki. Mutta tästä olivat molemmat yhtä mieltä: vasta kuolemanvaarassa selviää ihmiselle, ketä todella rakastaa.

Kapteenin nokinen käsi näkyi luukussa. Sitten nousi lakki ja sutiviikset.

— Pumput käyntiin!

Kapteeni piti aitauksesta kiinni, huusi Kautolle: poikapakanat ovat kuin paksupäiset pässit! dumbommit; heittävät ikkunan auki; tuuli lyö rikki ja vesi tulee sisään. Puut kastuvat kaikki. Jos ei perille päästä kuivilla, niin — åt fanders meni kaikki.

Lietänee oltu puolivälissä mantereen ja Suursaaren välillä. Saari näkyi. Eero muisti kotkalaisen koulutoverinsa pikkupoikana arvuutelleen toisia:

— Mikä on möykky meressä?

Jos kukaan ei sattunut arvaamaan, kiljahti hän riemukkaasti kuin toisia säikähdyttääkseen: Suursaari!

Kapteeni huusi Eeron vieressä kuin jatkoksi Eeron ajatuksille:

— Tietääks' herra, mikä on suursaarelaisen meiningiss' länsistormin ja itästormin ero.

Eero pudisti päätään. Hänestä ei nyt ollut kaskujen aika.

— Se on se — juu —, ett' itä illall' kenkii, mutt' länsi käy miehen kans' maata. Tästä voi tulla tyven huomiseks'.

Vastalauseeksi tälle sähähti äkäinen aalto kannelle, hulskahti takaisin, oli viedä puoshaan mennessään. Eero kiikaroi jännittyneenä; laivaa ei näkynyt. Kiire olisi ollut ja vauhti oli hiljentynyt. Uuniin pantiin kastuneita puita kuivien joukkoon.

Myrsky kasvoi yhä. Oli kuin olisi meren pohjasta nousseet kaikki sinne patoutuneet onnettomuudet ja vaatineet uhreja lisää. Meren pintaa pitkin kiitivät toiset olennot kuin ehättääkseen niitä ennen, jotka meressä möyrivät. Vuorien hiidet ne varmaan karkasivat kilpailemaan tuhoamisen kunniasta vesihiisien kera. Näistä ne kansantarut syntyvät, totesi jokin kaukainen aivokomero, vaikkei ollut sellaisen hiljaistoteamisen aika. Sillä nyt ei enää ollut kysymys kenenkään muun pelastamisesta. Omasta olemassaolosta nyt taisteltiin.

Suursaari oli toki aivan edessä. Kiidettiin myötälaitaa sitä kohti. Aallonmurtaja kurkotti suojele-

vaa jättiläiskäsivarttaan. Kapteeni huusi perämiehelle: piti pitää styyri korkealla. Se voi viimeiseksi iskeä murtajaan.

Siihen ainakin on toinen laiva voinut tuhoutua, tuumi Eero itseksensä.

Laiva päästi komean huudon. Ainakin saivat saarelaiset huomata, että tulossa oltiin. Laiva humahti aallonmurtajan ohi. — Jumalan kiitos! tuli varkain Eeron mieleen. — Vain pari poikaa tunki vastatuulen syleileminä laituria kohti.

— Tuossa on se laiva! huusi Eero kapteenille. — Milloin se tuli? kysyi hän pojilta.

— Jos lie ollut tunti sitten. Sillä on tyyrissä vika, sanoi suurempi poika.

— Yksi taisi hukkua, kimitti pienempi.

— Mies vai nainen?

— Muija vain, tojautti suurempi.

Se on ollut Raita! — Ne vainajat! muisti Eero taas. Hän oli jo menossa matkailijayhdistyksen Majaan.

— Maksu, maksu! Kapteeni juoksi jäljessä.

— Sentään — ja kapteenin öljytakki!

Eero Kautto riisui takin, jonka tuuli oli riuhtaista hänen kädestään. Antoi maksuosoitteen, painui kuin purjeissa Majaan.

Siellä hän kyseli, mihin mikin edellisessä laivassa tullut oli majoitettu. Katsottiin. Raita Vappulan nimeä ei ollut listassa. Eero kysyi, mihin useimmat olivat menneet. Hänelle neuvottiin talo niemen kärjessä. Viisi huonetta oli siellä matkailijoita varten.

Eero lähti ulos, tapasi toisen rannalla olleista pojista, pyysi oppaakseen, taivalsi hänen jäljessään. Ihmetteli, naista vai miestäkö hän majassa oli puhutellut. Miksei hän ollut kysynyt mitään hukkuneesta? Hän aikoi kääntyä kysymään. Mutta seurasi sentään poikaa huokaisten: kerkiääpä tuon vielä tietää.

He tulivat erään talon pihaan, nousivat keittiöön. Ei ollut ketään. Eero koputti kamarin ovelle.

— Kuka siellä? kysyi miehen ääni. Joku nainenkin jotakin tivahti kuin lintu.

Eero pyysi miehen ulos, kysyi tältä arkkitehti Raita Vappulaa. Mies ei tiennyt, mutta lupasi kysyä naisväeltä. Mies oli punakka, pieni, pyöreä; muistutti eteläsaksalaista olutmajan isäntää. Hän seisoi huoneen ovella, kurkisteli huoneeseen kysellessään, mutta koetti ovella suojata aarteitaan vieraan katseilta. Sanoi naisväen tietävän, ettei tähän taloon ainakaan ollut tullut sellaista.

— Hukkuiko teiltä joku? — Eeroa hävetti, ettei voinut kysyä välinpitämättömästi.

— Se vasta aikoi hukkua. Se sairastui pahasti.

— Kukahan se oli.

— Neiti Rönnkvist, Aili Rönnkvist. Se oli niin ikävä juttu, kun hän oli niin sairas ja —

— Oliko se ihan yksinään? huusi nainen huoneesta.

Pyöreä mies ei malttanut olla pistämättä päätään sisään, sukaisematta:

— Olithan sinä vieressä ja pitelit kiinni.

— Älä sinä sotke! kuului huoneesta hyväksyvän ärtyisästi. — Kysy sitä naisarkkitehtiä.

— Oli se; ihan yksinään se oli. — Eero oli mennä huoneeseen, häntä kiusasi jaaritteleminen. Mutta herrasmies asettui topakasti eteen, kuiskasi silmät renkaina:

— Ne on ihan siltänsä!

— Oliko sillä mustat korvarenkaat? huusi nainen — ja suuri ja komea; tumma kävelypuku?

— Oli, vastasi Eero kuin rangaistava koulupoika.

— Se oli sitten se, joka meni rantaa pitkin, kuului toinen nainen sanovan toiselle.

— Minne hän meni? — Eero olisi tahtonut viskata syrjään miehen ja oven.

— Se meni vasemmalle yksinään, kun toiset kaikki menivät Majalle.

— Minne hän sinne meni? kysyi Eero kiivaasti kuin oventakaisten naisten olisi ollut syy Raidan menoon.

— Mistäs sen kuka toisen matkan tietää, äjäytti nainen vastaan.

Eero huomasi kuitenkin kiittää ulosmennessään. Tuuli riuhtaisi hänen lakkiaan kuin ärhennellen: löysitkös!

Eero muisti, että Raita oli kerran kertonut asuneensa Suursaarella jonkun kalastajan kamarissa. Hän oli kuvannut koko perheen lapsista alkaen. Sinne hän tietysti oli nytkin mennyt. Mutta hän oli ja eli! Eeroa oli viluttanut laivassa ja viluttanut äsken. Nyt hän oli palavissaan. Raita eli! Eero paini mielestään miltei tasaväkisenä myrskyn kanssa.

Eihän se voinut miestä jaloiltaan nostaa ja — Raitahan oli turvassa.

Hän kysyi eräästä kalastajamajasta. Ei ollut. Heille ei sopinut vieraita, kun oli paljon omia itikoita. Mutta jos lie naapurissa. Siellä oli joku joskus ollut.

Eero avasi yksinäisen talon oven. Tuuli löi sen kiinni, kuistin ikkunat helisivät. Eero astui kuulumattomin, pitkin askelin yli eteisen, tempaisi oven auki. Uunissa paloi kirkas lekko. Raita hyppäsi tuolilta pystyyn, huudahti.

— Raita! — Eero ojensi kätensä.

Mutta Raita seisoi muurin kupeella kuin ilmestystä katsoen.

Eero heitti lakkinsa, päällystakkinsa tuolille, meni hänen luokseen, otti hänen päänsä käsiensä väliin, suuteli häntä kerran, toisen. Puristi hänet lähellensä kuin puristaa kohtalo uhrinsa. Heidät kietoi huumaava läike. He istuivat sanatta, silmät ummessa.

Kello tikitti seinällä. Myrsky tarttui pitkin kynsin ikkunapieliin ja oviin kuin tahtoen viimeisen kerran ottaa haltian pois ihmislapselta. Heillä ei ollut aikaa, ei myrskyä.

Raita havahtui. Hän löysi itsensä Eeron sylistä ohkaisessa aamupuvussa. Hän kauhistui. Vielä enemmän sitä, että hänen märät alusvaatteensa olivat levitettyinä kaikille tuoleille. Eero katseli hänen hätäilyään, kun hän keräili vaatteitaan.

Raita hiipi emännän puolelle, kertoi sulhasensa tulleen tässä ilmassa häntä etsimään, tahtoi lainata paitaa, alushametta — hänenhän olivat läpimärät. Emäntä veisi ne saunaan kuivamaan. Kyllä tässä selvittiin kaikesta. — Mutta kun — hänen sulhasensa oli myös kastunut ja tarvitsisi sukkia ja — housuja — ja minne hänet saisi asumaan, kun naapuriin eivät ottaneet ja —. Ehkäpä olisi joku emännän tuttu, joka —. Oli niitä tuttuja saari täynnä. Mutta kuka tällaisessa tormissa ulos lähtee! Tämä ei ollut enää paltinainenkaan, melkein pillamus tämä oli, vaikka oli aikainen vielä, eikä ollut myrskyn aika. Vai ulos! Kiitti, kun oli katto pään päällä. Vai vielä ulos vilustuneet ihmiset! Ei ensinkään. Kyllä siinä oli huoneessa kahdellekin tilaa. Olihan siinä kolme sänkyä ja ovisuupuolen sänky oli verholla erotettu. Se oli kuin eri huone. Oli tässä ennenkin vierastulvan aikana täytynyt sijoitella vennon vieraitakin yhteen, kerrankin oli ollut aviopari ja perin maisterineiti sermin takana; tämä nyt sulhanen, eihän tämä ole enää mikään — —. Ja jos vaatteita, ka, kyllähän niitä. Silkkiriemunkin sai neiti päähänsä, kihlariemun oikein . . . Niin tuli puhetta kuin kirnuskaa vointeon jälkeen.

Raita kiiruhti, sai oikean vanhanaikaisen paidan, jossa oli hihat kyynärpäihin ja niissäkin pitsit. Ja suorajuovaisen hameen, punaista ja valkoista vuoroon. Hänen oma aamupukunsa, joka oli tavallisen nykyaikaisen leningin mallinen, sai kelvata päällimmäiseksi. Ja emännän sininen kihlariemu har-

tioille, jos oli kylmä muka. — Raita hymyili jälkeenpäin muistaessaan, miten suurta huolta hän oli tähän pukuun pannut. Hän toi Eerolle alushousut hämillänsä. Eero lohdutti: kolmen viikon kuluttua Raita oli hänen vaimonsa. Silloinhan hän huolehti kaikesta tällaisestakin; nyt jo sai totutella.

Raita oli lisännyt tulta takkaan. Hän oli istunut jakkaralle uunin eteen, nojannut Eeron polviin. Hän oli kertonut päivänsä kulun. Hän oli katsonut kuolemaa silmiin kuten Eerokin. Mutta hänellehän ei ollut kuolema sitä, mitä useimmille. Hän oli ajatellut, että tämä ruumis on hänen arkipukunsa. Sen ratkominen tuottaa vain hetken tuskan. Sitten hän saa pyhäpuvun. Hän oli kuvitellut, miten hän joka päivä tulee Eeron luo. Ja rukoilee niin voimakkaasti Jumalaa, että hän avaa Eeron silmät näkemään Raidan. Eero olisi nähnyt, ettei kuolemakaan katkaise suurta rakkautta. — Raita vaikeni. Hetken tikutti vain seinäkello; myrsky tohisi.

Eero laskeutui hänen viereensä jakkaralle.

— Tuo on kovin kaunista ja sinun tapaistasi, mutta — tiedätkö, — ääni väreili veikeyttä — minä pidän sinusta paljon enemmän tässä puvussa. Tuo sinun paljas jalkasi esimerkiksi: onko kukaan suloisempaa kapinetta nähnyt! Ja raidakas alushame! Herra hyvä, mistä lapsi on sellaisen saanut. Sehän on kuin paimenidylli!

Raidan täytyi riisua aamupukunsa ja korvarenkaansa, kammata runsas tukkansa kahteen palmik-

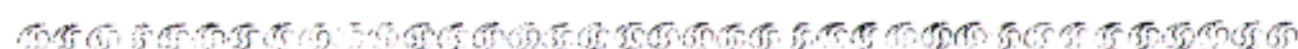
koon ja istua hihapaidassa ja punaraitaisessa alushameessa jakkaralla uunin edessä.

Eero oli kuin laitumelle laskettu varsa. Vakavuus ja kohtalontuntu olivat tuulessa. Elämä tarjosi tuskaa ja riemua. Hänen riemunsa hetki oli nyt. tässä kalastajamajassa, tämän kalastajatytön kanssa, jonka »meri oli ottanut ja takaisin antanut», kuten jossakin romaanissa sanottiin.

Tulet sammuivat tuvissa. Myrsky helisytti laseja voimatonna.

Raita kuuli vuoteeseensa, miten joku kävi keittiön puolelta vielä ulkona. Tuli takaisin, sulki oven.

Oliko tuo myrsky, vai liikkuiko joku pimeässä huoneessa? Raita värisi. Joku läheni hiljaa. Käsi pujottui hellävaroin peiton alle. Kohtalo oli tullut.

Aamuyöstä heräsi Raita. Joku piteli hänen kättään.

Eero istui sängyn laidalla.

— Älä säikähdä, mutta minulla taitaa olla vähän kuumetta. Ja pistää tuonne vasempaan kylkeen.

Raita peitti hänet sänkyyn. Kuumemittaria ei tietysti ollut talossa, mutta ehkä oli öljykangasta. Emäntärukkaa, laihaa, kalvakkaa ihmistä oli sääli herättää, mutta sellainen ihminen herää hienotunteisesti: se on tottunut heräämään, antaa anteeksi herättäjälle. Ei ollut öljykangasta, mutta oli vanhimman pojan öljytakin kentsu. Sen sai repiä, nuttuhaiskan.

Raita kiersi kääreet Eeron ympärille, kantoi kolme peitettä hänen päälleen. Hän pukeutui emännän arkiliinaan ja takkiin, lähti tämän opastamana pyytämään rokkorouvalta lääkkeitä. Myrsky oli vähän tauonnut, mutta meri kohisi yhä. He kiertelivät Suurkylän somia sokkeloita. Poikkesivat kukkaisaan pihaan, pelkäsivät pimeässä tallaavansa luvattomia. He koputtivat ovelle. Toisen, kolmannen kerran. — Eihän se ennen näin raskaasti —. Jos lie virkamatkalla, tuumi emäntä. Raita kiersi ikkunan alle.

— Kuka siellä? mörähti miesmäinen ääni.

— Olisi sairas, tarvitsisi lääkettä, huusi Raita.

Rokkorouva tuntui raapaisevan tulta, kompuroi ovelle, tiissaroi lampputuikulla emäntää:

— Ka Karhun emäntä. Ettehän te ole ahcrikko —.

— Ei, mutta tämä vieras —

— Mitäs te sitten tänne juoksette lasta saamaan, mörähti eukko Raidalle. — Menkää Karhun saunaan. Se on lämmin.

— Minun sulhaseni on — aloitti Raita.

— Ei suinkaan se kätilöä —

Raita suutahti.

— Teillä kuuluu olevan lääkkeitä. Häneen pistää ja —

Eukko hutaisi tukkaansa, joka oli kuontalollaan, meni lamppuinensa lääkelaatikolle, antoi pulveria ja pienen pullon.

— Mutta nämä täytyy hankkia minulle Kotkasta aineena takaisin! torui hän vielä jälkeen.

Emäntä selitti, että se on maailman paraita ihmisiä. Se vain körisee kuin vanha hyljekoira. Se on leikkiä oikeastaan. Eikä kukaan siitä täällä maassa mitään välitä. Päinvastoin kaikki siitä tykkää.

Eero hytisi kovasti. Kääreet eivät olleet auttaneet. Keitettiin vettä, annettiin lääkkeitä. Eeron mielestä oli oikeastaan hullua olla nyt juuri sairaana, kun ei moneen vuoteen ole ollut. Raita peitti hänet melkein huppuun. Kuiskasi:

— Nytkin tulit minun vuokseni.

— Olisinhan voinut muutenkin —

— Et saa puhua — Raita silitti otsaa. — Kohta sinä olet jälleen lämmin.

Ulkona oli pimeä. Raita asetti suuren kuvaraamatun pystyyn lampun eteen. Ei kävisi valo Eeron silmiin. Raita otti keinutuolin itselleen. Keinutuolimatto oli sievästi ommeltu: tummanpunaisia ruusuja mustalla pohjalla. Mistä oli emäntä ajan ottanut! Muutenkin oli siistiä. Oli hauska Eeron sairastaa puhtaassa paikassa. Raita muisti edelliseltä käynniltään saaressa, että oli melkein joka talon pihassa täkit kuivumassa. Hän oli silloinkin iloinnut siisteydestä. Raukaisi vähän. Ruumis oli kummasti rento. Se mukautui keinutuolin kaarteisiin raskaasti. Ajatus kierteli uusissa asioissa: hän oli nyt siis Eeron oma, tinkimättömästi; hänelle oli tapahtunut jotakin, joka romaaneissa on usein kaiken polttopiste. Miten luonnollista se oli hänestä! Miten vähän järkyttävää. Kuin suudelma. Se oli eräs rakkauden ilmaus, ei rakkaus itse. Sillä rakkaus oli järkyttävä. Maallinenkin. Vielä järkyttävämpi sen ylimeno: taivaallinen rakkaus. Jumalan rakkaus kaikkiin luotuihin ja ihmisten keskinäinen rakkaus. Tuo rakas mies, joka nukkui tuossa, oli hänelle rakkauden syvennys. Raita tunsi sen nyt joka maallisella solullaan.

Hän silitteli kädellään peittoa. Hän ei tahtoisi luopua Eerosta. Jos Jumala tahtoisi, kapinoisi hän vastaan. Mutta Jumala ei tahdokaan. Olihan Ingrid siunannut. Raita ummisti silmänsä, muisteli sitä hetkeä. Hänestä alkoi tuntua kuin menisi taas omiin

maailmoihinsa, jos tahtoi antautua. Hänet valtasi halu lähetä tinkimättömästi Jumalaa — kiittääkseen.

Turvallisena kuin iltarukoukseen polvistuva lapsi hän kallisti päänsä keinutuolin selustaa vastaan Ystävän suojaan. — Hän näki suuren säveltäjän edessään, hänet, joka kerran olisi tahtonut vallata Raidan Firenzessä. Säveltäjä työnsi hänen eteensä flyygelintapaisen, mutta paljon mahtavamman soittokoneen. Se ei olisi mahtunut kalastajan salitupaan, mutta huone laajeni avaruudeksi. Raidan täytyi hymähtää: soittokone työnnettiin niin lähelle häntä, että hänen oli mahdoton millään tavoin paeta. Säveltäjä istui koneensa eteen, katsoi ylös pehmeään, autereiseen valoon. Valkeat kädet alkoivat liukua koskettimilla. Mutta sävelet eivät tulleet koneesta, ne tulivat avaruudesta. Ne eivät olleet flyygelin säveleitä, eivät minkään soittokoneen, jota Raita oli maallisin korvin kuullut. Ne tulvivat ihmeellisin rytmein, hivelevin värähdyksin. Milloin soi kuin enkelin sanatonta laulua jossakin, toinen kuoro vastasi, taas toinen ja toinen ylitti toisensa vienoin, houkuttelevin äänin. Milloin taas alkoi kuin yksinäinen viulu valittaa jossakin. Se tulkitsi sitä tuskaa, jota ei kukaan eikä mikään ole maailmassa ilmi saanut. Siihen yhtyivät toiset samanlaiset soittimet ja ikuisuuksien uumenista nousi sanaton, pakottava tuska, joka nyt saavutti jaloimman ilmaisunsa, joka kohotti kaikkia sen koskettamia kohti iäisiä totuuksia, ainoaa lohtua. Silloin kajahtivat ilmojen pielet kuin avaruuden urut olisivat soineet Jumalan suuruutta, äärettömän rakkau-

den ylistystä. Huumaavat sävelet kohottivat Raidan sielun korkeuksiin. Se otti osaa omalla sävelellään, se nyyhkytti jumalikävää luomakunnan parhaimmiston kera, se ylisti kaiken luojaa, joka on arvaamaton ja ihmeellinen kuin avaruus, jonka oikeudenmukaisuus ja rakkaus kestää äärettömästä ajanjaksosta toiseen kuin iäisyys.

Raita heräsi. Kasvot olivat märät kyyneleistä. Hänet oli vallannut ennentuntematon riemu. Hetken huumetta olivat ruumiin kokemukset sielun suuren palon rinnalla.

Raita nousi, katsoi Eeroa. Siinä nukkui Eero, eikä tiennyt mitään. Ja hänen vieressään oli voinut tapahtua jumalallinen ilmestys! Raita laskeutui hänen sänkynsä viereen polvilleen, suuteli hänen kättään. Eero havahtui:

— Mitä nyt?

— Suo anteeksi. Unohdin, että nukuit.

— Sinun kasvosihan ovat märät.

— Olen onnellinen.

Eero taputti häntä päähän.

— Onko rakas onnellinen. Sitten minä paranen aivan heti. — Hän lepersi kuin lapsi.

Raita ei huolinut selittää. Jokaisen oli pyhät salaisuutensa itsellään säilytettävä. Hän muutti kääreen. Eero nukkui taas.

Aamulla pisti emäntä päänsä ovesta:

— Onkos herra vielä kovin kipeä?

— Kuumetta hänessä tuntuu olevan.

— Tänne tuli tuo Sarvi-Liena. Se tietää, millä herra pian pääsee.

— Eiköpä hän muutenkin, esteli Raita.

— Antaa Lienan tulla, sanoi Eero.

Ja Liena tuli. Se oli lyhyt ja vanttera muija, joka oli palvaantunut mustanruskeaksi kasvoiltaan. Silmänvalkuaiset olivat harvinaisen paljon näkyvissä ja pienet teräset näyttivät säikähtäneiltä. Mutta hän oli tomera muija.

Liena leilettämään, miten hän sen ja sen oli parantanut. Kerran oli nimismieskin ollut kovassa horkassa — se vanha nimismies, joka oli kunnon mies, näistä nyt uusista ei ollut mitään taikaa! Kuin kenkärajoja olivat, joka nurkan tuttavia. Mutta se vanha oli jakanut lakia ja oikeutta kuin merimerkki kallion nokassa. Sen oli Liena vienyt saunaan. Ja kerralla oli päässyt. Kun saunasta oli tullut, oli tehnyt suorat totit ja antanut Lienallekin.

— Mitä se Liena sille teki?

Liena katsoi tutkivasti Raitaan kuten epäluotettavaan ihmiseen. Otti tuolin, istui aivan Eeron pääpuoleen, kumartui hänen korvansa juureen. Raita näki hänen akteripaikalla kovasti levinneen hameensa, ristikkäisen, lyhyen röijynsä ja vippovan, valkearaitaisen huivinsa nokan. Ja kuuli tietysti hänen sopotuksensa, jonka olisi kuullut keittiöön asti: oli asetuttava kuumille saunanlauteille isähylkeen nahan päälle, — kuutinnahka ei auttanut — voideltava hylkeentraanilla koko selkäranka, varsinkin häntäluu.

Se vetää siitä pois pahaa. Ja lyötävä seitsemän sarvea vasemman lavan alle. Se taas vetää pahan veren sydämen saliloista. Ja sitten lukee Liena sellaisen luvun, että paha niskansa taittaa, kun saunanlauteilta alas yrittää.

Raita nauroi rentonaan mennessään hakemaan keittiöstä kahvia sairaalle ja tohtorille.

Eero sanoi voivansa jo paljon paremmin, kun Liena oli tullutkin. Käski heti lämmittää kovan saunan — sarvet ja traanit sai kyllä tällä kertaa vielä kotiin heittää, mutta saunan sai lämmittää. Ellei sillä parantunut, voi yrittää sarvikonstia.

Liena katsoi melkein hätäisenä Raitaan, livahti kahvin juotua ulos. Hän vainusi vastustajaa. Ja oikein! Oven sulkeuduttua aloitti Raita: mitä Eero ajattelee! Saa keuhkokuumeen varmasti, kun kuumeisena menee kylpyyn. Jos eilisiltana vielä olisi mennyt, mutta tänään! Eero ei saa mennä!

Eero leikitteli: hän tahtoo tulla äkkiä terveeksi. Mikä sulhaspoika tämä, joka vuoteessa makaa. — Ja Liena oli lysti. Tuollaisista mummoista Eero piti. Niissä ei ole sentimentaalisuuden hiventäkään!

Raita katsoi pitkään: piilikö siinä letkaus hänelle? — Eero ei huomannut, hän leikittelemään: eihän Raita vain mustasukkainen! Raitakin naurahti ja niin meni vengotteluksi Raidan epäily. Eero kylpi.

Ylihuomenna aikoi Eero nousta ylös sängystä. Raita tietysti koetti viihdyttää häntä siinä. Oli valmistanut kakun, toi kahvia, juttusi. Eero taas koetti

päästä sovinnossa ylös: kiitti Raidan emännyystaitoa, nauroi Lienan tohtoroimiselle ja raikkaalle leikinlaskulle.

— Minä pidän ihmisistä, jotka eivät ole hentomielisiä, sanoi Eero taas.

Nyt Raita sittenkin tiesi: Eero tarkoitti häntä. Hän aikoi sinkauttaa vastauksen, vaikeni, vei pois kahvitarjottimen. Eero nojasi kolmeen tyynyyn, huusi häntä luoksensa. Raita oli hieman alakuloinen, hän ei ollut kerinnyt taistella itseään vapaaksi äskeisestä. Antoi kuitenkin istuttaa itsensä sängyn laidalle. — Kas niin, nyt Eero kertoisi jotakin. — Tällainen pieni kuume on jonkinlainen verenpuhdistus — henkinenkin, aloitti hän perin juhlallisesti, vaikka tarkoitus oli ottaa joustava ote. Niin, silloin illalla, jolloin Eero oli jälleen löytänyt Raidan, oli hän mielessään päättänyt olla ikuisesti puhumatta hänen näyistään. Raidasta tulisi tavallinen, maallinen aviovaimo kuten muistakin. Hän unohtaisi itsekin erikoisuutensa, oli hän tuuminut. Mutta näinä kahtena sairauspäivänä oli Eero ajatellut, että näkeminen on herkin osa Raitaa sittenkin. Tässä hän päräytti tietämättään aivankuin vastaukseksi Raidan epäilyyn:

— En kutsu sitä enää sentimentaalisuudeksi. Mikä on aitoa meissä, ei ole hentomielistä.

Raita katsoi miltei henkeä pidättäen.

— Niin se on. Voimakas näkeminen on sinun erikoisuutesi. Mutta siinä ei ole mitään lakia. Ne ovat kuin kangastuksia, niistä ei voi mitään päättää. Kerran vain sinä osuit oikeaan.

Vain kerran! Eerohan ei tiennyt mitään heidän kokeistaan ulkomailla Connie Chattenin kanssa. Pari kertaa hän oli erehtynyt, mutta monta kertaa osunut oikeaan. Kerrankin oli Connie leikillään kätkenyt hänen sormuksensa laukkuunsa, hän oli nähnyt sen, vaikka silmät olivat kiinni. Toisen kerran . . .

Raita itse ei ollut koskaan pitänyt tällaisia maallisia pikkutodisteluja välttämättöminä. Ne olivat turhanaikaisia Jumalan läheisyyden tunnon rinnalla. Ne kiinnittivät häntä vain siksi, että uskottomat ihmiset panivat juuri niille, mitättömyyksille painoa. Mutta saadakseen Eeron vakuutetuksi, olisi hän pitänyt mitä tahansa tärkeänä. Siksi hän innostui kertomaan rouva Piperin selvänäköisyydestä, hän oli syventynyt siihen perinpohjin.

— Koko maailman sielutieteilijät tunnustavat hänet! Ehkäpä Jumala antaisi minunkin kehittyä, jos minäkin rupeaisin sitä puolta harjoittelemaan. Mutta — ei vainenkaan. Sinähän et tahdo, — enkä minäkään —

Ei Eero tahtonut, kun ne lääkäritkin — ja jos periytyi lapsiin. Vaikka kerran Raita oli osunut oikeaan Eeronkin tieten. Oikein näissä maallisissa asioissa, joista ihminen tietää jotakin varmaa ja voi jotakin päätellä. Siitä oli Eero tahtonut juuri äsken mainita. Se oli sittenkin se tarjoilijatar, jonka Raita oli nähnyt selvänäköisyyskohtauksessa Roomassa, ja jota oli kirjeessä kysynyt Eerolta. Mutta Eero oli kieltänyt sen, valehdellut suoraan. Vaikka totta se oli. Se oli se entinen tuttavuus, josta Eero oli silloin

laivalla kertonut. Ei hennonnut ajaa pois, kun se tuli kuin ennen —.

Raidassa kuohahti. Hän oli sinkauttamaisillaan: et hennonnut ajaa pois, et hennonnut ohjata tyttöraukkaa parempaan, vaikka olit elänyt Ischian ihanat päivät minun kanssani. Ja minne sinä johdatit minut! Monikuukautiseen epätoivoon luullun itsepetoksen vuoksi! Itsemurhaan olit johdattaa valheesi tähden! Ei, ei! Hän ei antaisi suuttumuksen ryöpsähtää yli. Hänen oli harkittava ensin. Raita nousi kävelemään. Meni pihaan tyynnyttelemään, painui läheiseen rantaan. Poimi sinikiemuraisia neidonkieliä maljakkoon pantaviksi. Totesi, että keltamatarasta oli simatuoksu jo haihtunut, mutta mali oli väkevä kuin keskikesällä. Pikku toimista huolimatta harkinta koko ajan puhui omaa kieltään: Eeroa ei auttanut kaksintaistelu. Heikomman miehen olisi sillä saanut syvempään elämäntuntoon. Eero tarvitsi toisenlaista otetta.

Raita palasi, haki vettä maljakkoon, asetti neidonkielet pöydälle. Istui viereen, nojasi vasenta poskeaan ristittyihin käsiinsä, puhui hiljaa kuin keskeyttämättä jatkaen äskeistä:

— Sinä olet pitänyt minua — sanokaamme näkemisvikani vuoksi — sopimattomana äidiksi. Oletko sinä koskaan tullut ajatelleeksi olevasi monien suhteittesi vuoksi sopimaton isäksi.

Eero katsoi hämmästyneenä häneen:

— Minähän olen terve.

— Entä siveellisesti?

Raita katui samassa. Se oli varomaton heitto. Eero jo sinkautti:

— En ole parempi enkä huonompi kuin muutkaan miehet.

Siinä oli jo kipeniä. Raita syttyi kuin taula. Hän syöksyi suinpäin siihen, mistä oli päättänyt vaieta:

— Tulitko ajatelleeksi, että kieltämällä totuuden näkemykseltäni sinä riistit minulta uskon itseeni pitkäksi aikaa!

Eero sanoi kylmästi:

— Mitä sellainen osanäkeminen toimittaa. Toisista asioista et tiedä mitään. Helsingin rannassakaan et tiennyt, vaikka olin sinun selkäsi takana.

— Minä olin juuri nähnyt sinut ja kääntynyt ympäri, etten kohtaisi. Sitäpaitsi sinä unohdat —

Raita muisti samassa päätöksensä: hänen olisi pitänyt kavuta vuorta ja nyt hän oli syöksymässä suinpäin mäkeä alas. Hän alkoi puhella viihdyttävästi kuin lapselle: oli oikein hyvä, että Eero oli ottanut nämä asiat puheeksi. Voisivathan he sopia siitä, että tämän kerran vain keskustelisivat tästä, eivätkä koskaan enää. Eivät koko pitkän elämän aikana.

Eero ei päässyt niinkään helposti äskeisestä tunnelmasta.

— Sinun täytyy vielä panna merkille, miten sinun näkemisesi tapahtuu kuin levyittäin. Kuin kääntäisi valokuvauskoneen johonkin suuntaan. Et minun tietämässäni tapauksessa etkä äsken mainitsemissasi ole tiennyt, mitä hetki sitä ennen tai hetki jälkeen tapahtui.

— Itsehän juuri sanoit: ne ovat ilmiöitä, mutta lakia ei vielä tunneta.

— Eikä noista muutamista näkyvään maailmaan kohdistuvista tapauksista voi päättää mitään sinun henkinäyistäsi. Niitä ei uskoisi Richet eivätkä muutkaan suuret tutkijat.

Sitähän ei Raita tahtonut väittääkään. Jos Eero vain rauhoittuisi, jos hän hiukan tahtoisi suopeasti ajatella. Raita kuvitteli jumalallisen totuuden näin: se oli kuin säteilevä valo suunnattomalla vuorella. Ihmiset kulkivat sitä valoa kohti. Mikä rämpi soissa, mikä kulki metsissä, mikä vuorten solia kiipeili, mikä oli sotkeutunut viidakkoon. Kukin kykeni vangitsemaan valosta vain yhden säteen, toiset vain valheellisia valonheijasteita. Mutta jos joku voimakas näki säteenkään — se voi olla minkälaatuisen totuudenkiven tahansa, alkoi hän julistaa sitä ja hämärämmin näkevät seurasivat häntä. Näin syntyivät kaikki uskonnolliset, aatteelliset, taiteelliset, tieteelliset ryhmät. Mutta oli paljon yksinäisiä kulkijoita, jotka kulkivat hiljaa oma totuutensa sydämeensä suljettuna läpi elämän. Raita oli sellainen. Hänen näkemyksensä olivat hänelle totuus. Hän oli saavuttanut tasapainon taistelemalla niiden puolesta — sisäisen murskautumisen uhalla. Hän ei voinut niitä kieltää, vaikka ne olisivat valhetta muille. — Raidan ääni vavahteli arveluttavasti —. Hän tiesi hyvin, että tämä aika pitää häntä epänormaalina, jokainen koulupoika katsoisi olevansa velvollinen heittämään häntä kivellä — rehellisyyden ja terveen

vaiston nimessä! — Kyyneleet tulivat jo virtoinaan. — Mutta hän toivoi, että hänen tuleva miehensä edes antaisi hänelle anteeksi hänen elämänsä totuuden, — antaisi hänen pitää sen omana salaisuutenaan. Eihän hän sitä muille tyrkyttäisikään, eikä mainitsisikaan siitä koskaan enää —.

Liikutuksen laine otti Eeronkin.

Tämähän oli hänen Raitansa, hänen rakkaansa. Hän otti Raidan suuren käden, silitti sitä. Hän soperteli kuin jotakin siihen tapaan, ettei hän ollut Raitaa ansainnut, ei ollut kelvollinen hänen kerallansa elämään, eikä — hänen lastensa isäksi, oli hän sanomaisillaan, mutta se jäi jostakin syystä kurkkuun.

Vastalaineena tähän kuten Eeron sielussa usein nousi riemu. Hän pusersi Raidan pään rinnallensa. kuiskasi hänen korvaansa heti nousevansa ylös. Hyppäsi pystyyn kuin koulupoika. Lähti kuljettamaan Raitaa Pohjoiskorkialle katsomaan Suomenlahden kuohuja ja auringon välkettä.

Eero oli aamupäivällä vähän väsynyt. Hän tahtoi nukahtaa. Raita kuiskasi emännälle juoksevansa vuorilla sill'aikaa.

Hän kiipesi ensimmäiselle. Juoksi liian kovaa ja hengästyi. Hänen oli pakko levähtää.

Alhaalla lepäsi Suurkylä kuin kuusta pudonneena. Sen rakennukset olivat tippuneet mikä selin, mikä syrjin, mikä päin. Ne katselivat toisiinsa hämmästyneinä kuin korista kaadetut kissat. Mutta ne olivat viehättävät juuri näin. Noin hämmästyneinä ja sattumoin, pienet solat välissään ja »särjetyt sydämet» pihamaillaan. »Särjettyjen sydänten saari». Kirkko ja koulu ja pappila — saarnit pihamaallaan — ja muutamat muut mahtavat katselivat syrjästä. Hehän eivät kuuluneet koko rykelmään muka. He tässä vain viran puolesta —.

Metsään vei soma polku. Se nousi vuorta, painui puiden alle, houkutteli seuraamaan. Raita lähti kuin salaa itseltään. Hän puolustihe: Eero varmaan nukkuu pitkään ja haluaa olla rauhassa. Hän sukeltautui alas metsätielle. Tuntui kuin häntä olisi houkutellut metsänkätköön tarujen Havukkavuoren äijä, joka tällaisina raukeina aamuina — kansan sananparren mukaan — »keitti sumua, että pää höyrysi».

Raita istui kivelle. Totinen kuusikko piti kirkkoa, miehenkorkuiset katajat eivät värähtäneet. Päivä raotti silmäänsä, valosti metsäruusupensaan, josta Raita kerran oli tavannut valkeita kukkia. Metsämaitikat ojottelivat mustikanvarsien seasta keltaisia huuliaan. Ne olivat vaatimattomia, ystävällisiä kukkia, jotka kuin kantoivat ihmisen askeleita. Ja vanamo! Toinen, kolmas, neljäs! Säästyneinä myöhäiskesään kuin häntä varten. Raita hengitti niiden tuoksua, painoi poskeansa vasten kuin hyväilläkseen. Korva alkoi tarkata lintujen ääniä. Leppälintu piipitti haikeissaan. Lie ystävä hävinnyt. Västäräkki puheli kuin kesäkuussa poikasilleen. Jospa lie ollutkin poikaset. Eikö tuossa pyrähtänytkin pieni västäräkki? Mutta mikä lintu tuo oli? Raita ei tuntenut ääntä. Se puhalteli kuin pieneen pilliin. Hän nousi nähdäkseen linnun. Poimi mustikan, puolukantertun. Ilostui löytäessään puna-ailakin ja arohumalan kukassa, mutta maariankämmekkä ja nuokkutalvikki olivat kesänsä eläneet. Hän kulki kuin löytöretkellä. Kaikki viehätti pitkän kaipauksen jälkeen vieraissa, koreissa maissa. Hän unohti oudon linnun.

Samettisina nousivat Haukkavuoren rinteet. Pehmeää sammalta totisten kuusien väliset vihreänään. Tuolla ja täällä kellertävä koivu, punertunut haapa, rusottunut pihlaja ilahduttavana väriläikkänä vihreän keskellä. Heleät ketoneilikat seisoivat ahopaikalla kulottuvan ruohon keskellä sisukkaasti pitäen elämästä kiinni.

Raita poikkesi tieltä, pujottihe tiheikköön kukkulan laella. Hän kyykistyi sammalelle kuin vaaraa vainuava jänis. Hän aukaisi varovasti kuusenoksaverkkoa kuin kurkistaakseen ihanuutta. Tunki päänsä, ruumiinsa oksien välitse, seisoi reimassa pituudessaan raukea kauneus edessään: aurinko, joka utuharsojen takaa peilaili ulapassa ja peittyi peittymistään sinervään autereeseen, vuorinen salo, joka sykähdyttävän alhaalla lähti kulkemaan kauas. Sammaltäplät alhaalla vuoripohjalla muodostivat kummia kuvioita: missä istui kömpelö karhunpoika, missä muodostui japanilainen maisema. Ja käkkyräiset männyt kurkottelivat oksiaan tänne ylös. Mutta soiskat kuuset kuin jättiläiskynttilät houkuttelivat polkua kauemmas ja kauemmas korpeen. Salolampi uneksi miltei väreettömänä. Sen uneksinta tarttui Raitaan. Hän nosti kädet pään taakse ja ojentihe kiiltävälehtisille sianpuolukkavarsille ja vienokukkaisille rohtotädykeille. Maksaruohot kallionkoloista kurkistelivat tulokasta kilpaa uteliaitten maitikkien kera. Oliko tuolla vielä ahdekaunokki?

Vaatimaton oli Suomen kukasto italialaisen koreuden rinnalla. Raidan mieleen tuli, mitä eräs venäläinen ylhäisönainen oli sanonut: »Italiassa on loistoa, mutta Suomessa on sielua!» — Vieras oli kuvannut talvisen päivän Vallinkoskella. Raita muisteli päiviä Kolilla, Punkaharjulla, Lapin tuntureilla. Vieras oli oikeassa: täällä oli sielua.

Raita ei enää ajatellut, ei tehnyt johtopäätöksiä. Hän uinui kuin uinuu lapsi unhon ja muistonherää-

misen välimailla, jolloin sielu lepää alkukehdossaan suuren luonnonhengen kosketuksessa.

Kauanko lie uinunut. Orava lie pudottanut kävyn. Raita tarkkasi. Sitä ei kuulunut. Mutta korviin alkoi kuulua kumma kohu. Oli kuin rantakallioita vastaan olisivat laineet lyöneet. Raita totesi: kaukana alhaalla rantakallioitten ympärillä vaahtosi, vaikka merellä oli suursaarelaisen sanoiksi »hengetön tyyni». Tuskin viriä kävi. Oliko ehkä kulkenut laiva ohi? Ei näkynyt kilometrin alueella, eikä jälkijuovaakaan. Sinervää auteretta sinne asti, missä taivas yhtyy mereen. Mutta rantakallioita vasten kävi kohu kuin sanaton uhka. Kun sulki silmänsä, kuunteli, voi kuvitella kuulevansa sadut tosiksi : miten Havukkavuoren äijä oli kerran Kiiskinkylän kemuihin aikovalta suurkyläläiseltä ottanut viulunjousen ja tämä oli kääntynyt säikähtyneenä kotiinsa. Miten se oli aina lähettänyt haltiansa puolimatkassa vastaan erästä kiiskinkyläläistä, joka oli sen suosiossa. Miten . . . Nämä luonnon salaperäiset huokaukset varmaan panivat ihmisen mielikuvituksen liikkeelle, kunkin kehityksen mukaan. Ne synnyttivät kansansatuja, sytyttivät kauneusnäkyjä taiteilijassa.

Siellä tuli laiva. Kiersi »maan» eteläkärkeä. Se oli nähtävästi vihollislaiva. Se jätti jälkeensä savun, joka oli melkein mustaa. Savupilvi oli jäänyt jo saaren kärjen toiselle puolelle, mutta tuo kuplikkainen, valtava savuleve oli yhtämittainen, varmaan kilometrejä pitkä. Laiva ikäänkuin näytti

mahtiaan kietomalla Suursaaren vyyhteensä. Mutta savupilvestä muodostui viehättävä värileikki mereen. Sen varjo vipisi sinisenä ja siitä väreili tummempia, leveitä poikkivarjoja saaren puolelle. Raidan mieleen tuli: noin voi musta kohtalo synnyttää kauniin varjon. Hän vaistosi selvättä johtopäätöksettä, miten hänenkin oli täytynyt kestää ero Eerosta taistellakseen sielunsa tasapainoon, löytääkseen oman kajastuksensa.

Raita muisti äkkiä ajan kulun, kopaisi kelloa. Se oli poissa. Laiva oli kaukana, savupilvi oli yhä katkeamaton, rannalla kohisi yhä. Hän nousi kiireesti. Hän oli unohtanut Eeron!

Hän pujottautui vielä kerran maata kohden tunkevien kuusenoksien läpi, kuin varkain nautti niiden suomasta sulosta. Pujottihe oksien alitse, kiipesi kaatuneitten puitten yli, kiiruhti alamäkeen kuin riuhtaistakseen itsensä irti luonnon lumoista. Tasaisemmalla maalla hän kipaisi juoksuun.

Raidan korviin kuulosti kuin huutaisi joku hänen nimeään. Hän kääntyi. Siellä seisoi Eero ja viittoili. Miten hän oli tullut tänne asti? Mistä tiennyt?

Seurasi torumisia, selityksiä, varoituksia, hyväilyjä, tuota rakastavaisten maailman alusta maailman loppuun kestävää kohua. Siihen otti osaa hyppimällä ja haukkumalla kaksi Eeroa seurannutta hyljekoiraa.

Eero rauhoitti Raidan käsikoukulla ja koirat vehnäpullilla.

Mutta sitten!

Eero heitti kuin ohimennen:

— Sinulla on oikeastaan liian hienot kengät tällaisiin matkoihin.

Raita tarttui koukkuun. Hän ei muistanut siitä jo kerran maininneensa.

— Napolilaiset. Niillä olen kulkenut koko kesän. Kohta ovat enää reunat jäljellä.

— Tosiaan, Napoli, — sekin tuli kuin sattumoisin. — Tapasitko enää senjälkeen Rolandia.

— Kyllä. Minä kirjoitin hänelle ja kutsuin luokseni.

— Sinä kirjoitit ja kutsuit?

— Kai sitä minullakin sai seikkailuni olla, veikeili Raita.

Eero melkein kuohahti:

— Miten voi nuori tyttö pyytää vierasta miestä luoksensa ilman muuta.

Raita räväytti:

— Olihan hän toki sivistynyt mies, eikä kapakka-apuri.

Eero päästi hänen kätensä. Alkoi mennä edellä. Hänessä kuohui kiukku. Hän olisi tahtonut iskeä Raitaa päin kasvoja, mutta hän tunsi itsensä aseettomaksi. Hän aikoi lennättää: toistahan oli miehen kuin naisen! — mutta sitten muisti hän rivin entisiään, jotka elivät kuin miehet. Vihdoin tuumi hän sanoa, ettei hän ole pyrkinytkään joittenkuitten pyhimysten vertaiseksi. Ja kun on pyhimys, eläköön myös kuin pyhimys! Mutta siinä häntä arvelutti se,

ettei saisi tietää Raidan ja Rolandin kohtaamisen loppua. Häntä oli asia kiusannut jo pari päivää. Hän oli mielestään alkanut sen viisaasti, kuin sattumalta. Ja nyt se oli karilla.

Samassa tarttui Raita hänen käteensä:

— Eero, tuolla oli käärme!

— Elä hitossa!

— Tuolla se on! Tuolla se menee!

Eero sieppasi ensimmäisen tielle osuvan puun, hiipi käärmeen taa, iski sitä juuri kun se oli menossa kannon alle. Laho puu katkesi. Käärme meni menojaan.

Silloin saapuivat paikalle koirat, nuo vieraan ritarilliset seuralaiset Suursaarella. Ne haistoivat käärmeen kulkeneen, huomasivat vaaran olevan ohi ja näyttivät urhoollisuuttaan. Musta härisi, löi käpälällään heinää kuin olisi käärme ollut siinä; haukkasi heinää, puisteli päätään kuin olisi käärme hampaissa ja pyörryttäisi sitä lyömällä ympäri korviensa. Valkeankirjava tyytyi haukkumaan vieressä. Mutta kumpikaan ei uskaltanut pistää käpäläänsä tai nenäänsä koloon, joka aukeni kannon alle.

Käärme ja koirat olivat tehneet tehtävänsä. Raita oli aina pelännyt käärmeitä. Hän oli melkein hätäisenä tarttunut Eeron käsikoukkuun. — Eeroa oli harmittanut, ettei saanut käärmettä tapetuksi; se koski kunniaan. Mutta Raita oli viehättävä näin turvautuessaan häneen. Hän oli hänen amatsoninsa ja hänen turvaton pikku tyttönsä samalla kertaa. He nauroivat yhdessä koirille, Eero kiersi kätensä

Raidan ympärille, veti lähemmäs, sanoi kuin muun puutteessa:

— Onpa täällä muutakin myrkyllistä kuin näsiät.

Mutta tie oli kateellinen, sillä oli syli kiviä täynnä. Se ei sallinut kulkea lähekkäin. Istuttiin kiville Eeron ehdotuksesta; hän mietti koko ajan, miten viisaimmin urkkisi Rolandi-jutun.

Raita arvasi kipeän, sanoi:

— Puhutaan se nyt selväksi, ettei kangerra toista kertaa.

Eero ei ollut ymmärtävinään. Raita jatkoi:

— Minähän sain häneltä kirjeen Ischiassa.

— Mutta minä poltin sen.

— Minäpä kysyin emännältä osoitteen.

Eero piti varovaisimpana vaikenemista. Raita silpi karamellia, eikä näkynyt jatkavan. Nousi, viskasi karamellin kummankin kuumissaan, kieli lerpallaan istuvan koiran suuhun.

— Ellei se sinua huvita, niin —

— Tietysti, kerro toki.

He jatkoivat matkaa. Raita kertoi, miten hän hyljättynä oli kulkenut Firenzen katuja. Ei uskonut itseensä, ei Jumalaan, ei mihinkään. Silloin hän kirjoitti, mutta toinen oli matkoilla. Tuli Raitaa tapaamaan vasta pari päivää ennen lähtöä.

— Entä sitten? kysyi Eero ärhäkästi.

Raita kertoi kohtauksesta ensi-iltana, viinituvassa. Rolandi oli kuvaillut, miten Jumala muka on kaikkialla ja kaikissa: ihminen syö ruoassa itseään ja Jumalaa. Vääryyttä tehdessään toista kohtaan

tekee ihminen vääryyttä itseään ja Jumalaa kohtaan, koska siinä toisessa on osa Jumalaa, siis myös häntä itseään.

Eero yritti innostaa:

— Tuohan ei ole niinkään hullua. Ja sitten?

— Hän puhui suurista mestareista ja maailman opettajista. Hän tietysti uskoi jälleensyntymisoppiin. Mutta Kristuksella esimerkiksi ei ollut aikaa viettää lapsuutta kenenkään ruumiissa. Hän otti milloin minkin ruumiin. Nykyisin hän asui Himalaja-vuoristossa, mutta odotettiin hänen siirtyvän Krishnamurtiin. Monista muista mestareista hän puhui. Yksi asui Venetsiassa. Hänen luokseen olisi ollut kansainvaellus, mutta hän ei ottanut vastaan. Yksi ja toinen armoitettu sai kutsun eri kansojen joukosta. Ne olivat hänelle tuntemattomia hengenheimolaisia, jotka hän henkensä voimalla tiesi erotella.

— Ja sinä? Uskotko sinä niinkuin hän?

— Minusta tuntui, että minun oli kuljettava omaa tietäni.

Eerosta oli sama, oliko Raidan uskonnollinen käsitys se vai tämä. Hänen mielikuvituksellaan oli tällä hetkellä yksi polttopiste.

— Tapasitko häntä senjälkeen?

Raita kertoi lopun yksikantaan. Oli tasaisempaa. Eero otti häntä kädestä

— Raita, luuletko hänen rakastuneen sinuun?

— Entäpä sitten? — Raitaa hymyilytti.

— Sanoiko hän?

— Tarvitseeko sellaista sanoa!

— *Suuteliko* hän sinua?

Raita heitti hänen kätensä, lähti myrtyneenä edelle. Eero harmitteli, miten tuollainen asia saattoi kiusata Raitaan nähden; jokaiselle muulle olisi hän pitänyt sellaista miltei asiaankuuluvana. Eero ehätti luo, otti vyötäröstä, kuiskasi: anna anteeksi!

Raita irroitti käden, hänen kielensä päällä pyöri: eihän ne toki kaikki miehet samanlaisia! Mutta hän puri huultansa, kulki edellä toistaen toistamistaan: täytyy voittaa itsensä voittaakseen toisen!

Kylliksi tyynnyttyään hän kääntyi, pisti kätensä Eeron taskuun kuin etsiäkseen namusia, kertoi tunnontarkasti kaiken, Rolandin naimattomuuslupauksen, kohtaamisen vivahteetkin.

Oliko hän kirjoittanut Raidalle? — Viimeksi viime viikolla. Hän nähtävästi tahtoi Raitaa oppilaakseen.

— Mutta sitä sinä et saa!

Raita jo nauroi. Olihan hän juuri sanonut kantansa.

— Etkä saa kirjoittaa enää!

— Ettäkö olen naimisissa sinun kanssasi?

— Sen tietysti heti ilmoitat!

Raita ilakoi mielessään vanhalle miehelle, jota lapsetti: luuli muotoseikkojen määräävän tällaisissa asioissa!

Oli tultu uimarantaan, josta kaikki kellottelijat olivat karkonneet, jossa uimakopit hyljättyinä tähtäilivät merelle kuin katsellen menneitten jälkeen.

Viisaat seurakoirat olivat huomanneet kaikki eväät loppuneiksi. Ne alkoivat jättäytyä jälkeen. Kirjava oli istunut hiekalle kuin tuumien: osaavathan ne tästä, — eikä niillä ole evästäkään! Mutta musta löysi jotakin rantahiekalta. Se tarrasi siihen kiinni. Lintu rävähdytti vielä kerran siipiään, sitten ne laskeutuivat suppuun. Kirjava koira oli samassa osalla. Mutta musta härisi ja lähti pää kenossa kantamaan saalista kylään päin. Kirjava seurasi, se aikoi ryöstää saaliin pois. Silloin kohahti metsästä kirkuva varis. Se iski siipiään ilmassa koirien pään päällä ja kirosi paksusti. Jo tuli toinen, kolmas, koko lauma, koko pilvi variksia metsästä. Ne uhkasivat, varoittivat, kirkuivat, kirosivat. Koirat olivat noloja. Ne häpesivät, kun eivät mokomille mitään tainneet. Ne juoksivat sovinnossa kylään minkä käpälästä pääsivät varisten seuratessa kotipihalle asti ja vihdoin istuutuessa aidanseipäisiin manauksiaan sinkauttelemaan.

Eero olisi tahtonut mennä jäljessä katsomaan; häntä huvitti juttu. Mutta Raita ei tahtonut. Päivä oli ruvennut paistamaan, ja hän tahtoi mennä katsomaan Isoa ja Pikku Helliä. Ehkä hän tahtoi sitäkin, mutta hän tahtoi pois varisjutusta; hän pelkäsi, että koiran löytämä kuoleva varis vielä eli. Ajatus teki kipeää. Sitä poishäivyttääkseen hän alkoi jututa: huomasiko Eero, miten tuulen virit alkoivat juosta rantaa pitkin. Kuin kilpasilla. Ja jos silmänsä siristi, miten meri välkkyi tuhansin värein. Melkein kuin Välimerellä! hän leikitteli — vaikka täällä olivat väri-

vivahteet paljon hienotunteisemmat! Toista tämä oli kuin Ischia, eikö ollut? Eeronkin mielestä siellä oli kaikki kuin tarjottimella. Korkeat muurit teitten molemmin puolin, ihmiskäden koskemaa kaikki Monte Epomeon huipulle saakka. — Ja nousevaa kananpoikaa ja ihmistä kymmenin tuhansin. Täällä Suomen Ischiassa oli vapaat, humisevat metsät. Pölytön, raitis ilma ja erämaan yksinäisyys. Varsinkin näin syksyn alussa. Karua tämä oli tosin, mutta mieluisasti karua. Voimaa ja ponnistusta vaativaa. Runollista ja omaa. Ennenkaikkea omaa!

He olivat puhuneet vuoroin. Jatkaneet toistensa sanoja ylistäessään tätä saarta Ischian yli, mutta ei kumpikaan huomannut edes itsekseen nauraa toiselle: »ett' rakkaus kaiken kultaa, vaikk' myllynkiven niin». — Niinhyvin Ischian kuin Suursaaren!

Sen sijaan he äkkiä katsoivat toisiaan silmiin: kumpikin muisti, miten kohtalokkaat nämä kaksi saarta olivat heille olleet, toinen pohjolassa, toinen etelässä. Ne olivat heidän maailmansa navat. Löytöretkillä löydetyt.

Eero kaiveli taskujaan. Löysi almanakan.

— Kuule, eikö nyt ole jo syyskuun toinen?

He laskivat. Tuona päivänä olivat lähteneet, nuo oli Eero sairastanut. Eilen oli oltu Pohjoiskorkialla. Syyskuun ensimmäinen oli. Siitä ei päässyt.

— Ja minun olisi pitänyt viedä Helena kouluun! huudahti Eero.

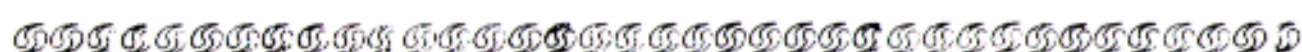
— Ja minun avata uusi toimistoni! ilakoi Raita.

He olivat rientävinään kotiin. He hoputtivat

toisiaan. Mutta he viivästelivät, melkein lorvailivat. He etsivät rannoilta ainoaa maitelajia, punertavan valkoista virmajuurta, komeaa rantakukkaa, jotka kaikki olivat kukintansa menettäneet. Helenalle muka! Mutta kas! tulileinikkö ja tahmea peltovilla kukassa. Helenalle täytyi ottaa. Tyttö olisi iloinen! Niin he toistelivat ja todistelivat, mutta tekosyy se oli. He eivät olisi hennonneet lähteä. He olisivat mielellään ottaneet mukaan koko Suursaaren — kuin pitkän talven varaksi.

Kolme pääskystä lensi vinhasti puitten latvojen korkeudella. Tshiuu, tshiuu! ne huusivat. — Etelään, etelään!

Oli lähdettävä.

He laittoivat omaa kotia. Toisin sanoen: Raita järjesteli uudelleen Eeron vanhaa. Eikö Raita tahtonut uutta? Se Eeron entinen morsian oli tahtonut, ettei mikään muistuttaisi Ingridistä. — Ei toki! Raitahan oli tullut tänne häntä seuraamaan. Olihan Ingrid sitäpaitsi Helenassa aina läsnä. Ilmielävänä. Eikä Raita tahtonut mitenkään hänen vaikutustaan heikontaa. Päinvastoin! — Mutta uusia huonekaluja he ainakin ostaisivat. — Siinä sai Eero menetellä mielensä mukaan. — Ja Raidalle täytyi saada oma huone tai parikin työhuoneiksi! — Raita voi kyllä työskennellä Eeron toimistossa kuten ennenkin, mutta tietysti hänelle oli mieluinen oma huone.

Eero sai ostaa kahden huoneen ja keittiön huoneuston aivan seinän takaa. Hän oli mielissään. Nythän tämä vasta oli uuden kodin laittoa: puhkaistiin ovi seinään, laskettiin alkolinilla seinät, päällystettiin vanha salin kalusto ja siirrettiin sivuhuoneisiin, ostettiin uusi saliin.

Eero seisoi lippalakki takaraivolla paitahihasillaan ruokasalin ovella ja veikeili:

— Raita, kuule, minä olen aikonut mennä siviiliavioliittoon.

— Mene vain.

— Etkö sinä pane vastaan?

— Voithan sinä mennä siviiliavioliittoon minun kanssani ja vastapainoksi minut vihitään kirkolliseen sinun kanssasi.

— Mitä sinä tarkoitat?

— Tehdään molemmat.

— Älä hulluttele! Sinä tahtoisit vetää yht'aikaa sekä kirkkoa että valtiota nenästä.

Raita tuumi itseksensä: yhtä vakava ja asiallinen kuin Eero oli esimiehenä — paitsi sitä yhtä suudelmaa tietysti — yhtä turhista asioista hän sai jutustamisen aihetta sulhasmiehenä. Hänessäkin oli oma vastakohtaisuutensa. Kuten rakkausasioissa! Melkein kylmä pidättyväisyys ja äkkinäinen kiihkeä toiminta. Kuten näissä kahdessa matkassa. Oli aivan kuin siemen olisi itänyt maassa, noussut pintaa kohti ja päästyään sirkkalehtiin lähtenytkin lentoon. Oliko alku syvää alitajunnallista kypsymistä, lähtöisin vanhasta pormestarista, mutta harkitsevaan järkeen juuri pääsemässä olevan asian toimintaan lehahdus näyttelijätäräidistä? Raita heilautti päätänsä kuin sekoittaakseen erittelykiihkoansa.

Helena tuli ulkoa vaaleahipiäiset posket rusoittavina, sininen lakki niskaan soljumassa, toisessa kädessä pallo, toisessa kirja.

Eero nosti tytön ilmaan.

— Helena, eikö ole hauskaa, kun meille tulee uusi äiti.

Päästyään vahvasti kahdelle jalalle nosti Helena

arveluttavasti nousevan nenänpäänsä vielä ylemmäksi:

— Sohvi sanoo, että sellaiset äidit ei merenteeräa mitään.

— Mitä Sohvi sanoo?

— Tulee vain joutavaa hälinää taloon!

Raita ei ollut kuulevinaan. Hän etsi makuuhuoneesta pölyriepua; totesi: siinä siis syy Helenan karttelevaisuuteen. Sydänalaa ahdisti; hänestä tuntui kuin olisi ollut tunkeutumaisillaan luvattomalle alueelle. Muutoinkin oli ollut jostakin tuntemattomasta syystä levoton olo koko viikon. Kuhnailtuaan mielestään kyllin kauan tuli Raita saliin pyyhkimään pölyä uusista huonekaluista.

— Helena, sanoi hän. — Näitkö sinä sitä uutta nukkea Rosenbergin ikkunassa?

— Joka pyöritti silmiään?

— Ja kädet huitoivat kuin karusellit.

Helena kertoi heidän luokkansa seisoneen eilen varmaan tunnin sille nauramassa.

— Tahtoisitko sinä sellaisen?

— Ei isä kuitenkaan osta. — Helenan ylähuuli nousi somasti törölle.

— Minäpä sain sattumalta tietää, missä se oli valmistettu. Sanonko, mitä sitten tein?

— Sano veikkonen! — Helena hypähti luo.

— Minä tilasin sinulle sellaisen.

— Ihanko minulle? — Helena hyppi yhdellä jalalla.

— Se tulee sinun syntymäpäiväksesi.

Helena hihitti, viskasi pallon nurkkaan, kirjan tuolille, löi käsiään yhteen, juoksi keittiöön ja huusi jo ovessa:

— Sohvi, Sohvi! Kun tuo täti, — tuo nyt Raita, se jota sinä —

Ovi tyrkättiin kovanlaisesti kiinni. Salissa oltiin vaiti. Eero sytytti sähkön.

— Minä olen aikonut lähettää Sohvin pois ensi kuun alussa.

— Oletko sanonut sen hänelle?

— Tänä iltana sanon.

— Älä sanokaan.

— Miks'en?

— Vielä kysyt! — Sohvihan oli uhrannut kymmenen vuotta elämästään Eeron kodille. Helena oli ainoa läheinen hänelle elämässä. Sohvi suorastaan kuolisi, jos —

— Sinä et tainnut äsken huomata —. Hän yllyttää Helenaa sinua vastaan.

— Se minun täytyy kestää.

— Pidä sitten hyvänäsi! sanoi Eero vähän kiivaasti. — Ajattelin vain sinun parastasi.

Raita meni luo, pyöräytti hänen tukkaansa.

— Pikanelli!

Toisessakin kodissa oli puuhaa ja touhua. Siellä oli Katri jos Kaisakin kaaputtamassa, vatkaamassa, häilämässä. Pitihän olla kunnollista, vaikkei tullutkaan kuin kymmenen vierasta paitsi pappia. Raidan äiti oli uudelleen elämään vertynyt. Tapahtuihan

heidänkin kodissaan jotakin. Olihan kaikki hänen vastuullaan! Olihan tämä edes murto-osa niistä kesteistä, joita hänen mahtava äitinsä piti kahdessakymmenessäkuudessa huoneessaan. Hän kertoi Katrille ja Kaisalle niistä. Toista ne olivat kuin nämä nyt pienet häät. Mutta silti piti kaiken olla »kuin jos piispa kävisi ruokakonttorissakin». Se oli äitivainajan sana.

Mutta Katrille ja Kaisalle ei hän maininnut, miten mielissään hän oli Raidan naimisesta. Se oli naisen oikea paikka. Ja kuulu sulhanen vielä. Varmaan tahtoisi äiti-vainaja haudassaan käännähtää, jos arvaisi tyttärentyttärellään olevan mahtavamman sulhasen kuin ruustinnan kolmen tyttären ja neljän pojan tyttärillä yhdelläkään! Ukko se tuossa köpötteli huoneesta toiseen purpattaen: siihen se nyt meni viimeinen toivo — muka! Ei niistä naisista koidu kunniaa vanhemmilleen, korkeintaan miehelleen. Hukkaan meni rahat, — mukamas! — Ukko höpötteli, kun oli tottunut höpöttelemään! Mutta Fredriikasta tuntui, että ukko oli lopultakin hyvin tyytyväinen.

Miten siinä Fredriikka tuumiskeli ja hommaili, paisui hänen mielessään tämä heidän pieni talonsa, jossa oli kaksi kamaria perällä, sali keskellä ja kamari ja keittiö toisessa päässä, suureksi rustholliksi. Siinä oli olevinaan hotua ja varallisuutta. Hän antoi neuvoja puoleen ja toiseen. Katrin Aino, jolla oli nuoret jalat, sai tarjoilla. Heti vihkimisen päälle oli annettava booli, sitten ruoka, sitten lähtee morsiuspari.

— Ja sinä, Aino, menet auttamaan. Morsian ottaa vain kapan hartioilleen, mutta vedä morsiusharso pois. Älä vain revi! Se on niin ohkasta . . .

Toisessa peräkamarissa istui Raita ommellen gummikielekkeistä solkea sukankannattimiinsa. Aino kantoi sisälle punaista azaleaa, Katri toi valkeaa ruusua. Rouva oli käskenyt panna tänne. Sanonut arkkitehdin kyllä asettavan paikalleen.

Kohta jälkeen tuli valkea kellolilja ja komea kristallimaljakko täynnä tummanpunaisia ruusuja. Raita veti sukat jalkaansa. Valkeat silkkisukat. Miten kauniiksi jalat tulivat! Harmi kuitenkin: ne olivat liian paksut, aivan liian tukevat! Mutta pukeminen on aikaista! Raita muutti harmaat sukat ja kengät. Jäi istumaan. Katse sattui morsiuspukuun. Se oli korko-ompeleinen, kevyt kuin unelma. Eero varmaan olisi siihen ihastunut. Raidan katse liukui kukkiin. Hänestä tuntui kuin niillä olisi jotakin tehostettavaa hänelle. Hän oli kuiskaavinaan niille: ei hyvät ystävät; meillä on kiire nyt. — Nousi, katseli niitä, kosketti poskellansa jotakuta. Istuutui taas paikalleen kuin ei kiirettä olisi maailmassakaan. Silloin tuntui kuin olisivat näkymättömät sillat rakentuneet kukkien luota hänen luokseen. Sellaisia loistottomia säteitä, jotka Raita oli ennenkin tuntenut hiljaisissa metsissä, hiljaisissa huoneissa. Kerran varsinkin valkovuokkojen kera metsässä. Tänään olivat kukat erikoisen voimakkaat. Hän katsoi azaleaan. Se hymyili. Ruusut kristallimaljakossa olivat veikeitä. Minun hääpäiväni! nyökkäsi hän niille.

Mutta valkoinen ruusu oli murheellinen. Kellolilja melkein syyttävä.

Raita ihmetteli: mitä hän oli tehnyt?

Taas sattuivat silmät morsiuspukuun. Silloin selvisi hänelle kuin olisi huntu pudonnut silmiltä: hän astuu muka Jumalan eteen pyytämään siunausta vihkimiselle, hän, joka on jo häänsä pitänyt! Hän tuli tuskaiseksi. Tätä oli siis ollut viime viikon levottomuus. Miten hän oli voinut katsoa sellaista asiaa läpi sormien! — Mutta eihän voinut olla toisin! Mitenkä olisi voinut olla toisin! Se oli juuri ollut luonnollista ja ihanaa. Toinen asettaa henkensä alttiiksi hänen vuoksensa. Oli luonnollista, että hän sai omaksi morsiamensa. Ja Jumalan kasvojen edessä Raita sielläkin oli. Niin rehellisin sydämin kuin ihminen milloinkaan voi. Ja hän oli saanut Jumalan siunauksen: kuullut sen taivaallisen sinfonian. — Mutta sitten ei olisi pitänyt pitää julkisia häitä kotona. Ei pukeutua valkoisiin, ei pettää Jumalan puhemiestä, omaisiaan, vieraita. — Eikö muka saa Jumalan julkista siunausta pyytää liitolle, joka niin kohtalokkaissa olosuhteissa alettiin? — Tietysti, mutta hiljaisuudessa jonkun papin luona.

Näin keskusteli Raita tuskaisesti toisen minänsä kanssa, joka tällä kertaa piti asuntoaan valkoisessa liljassa. Hän oli rauhaton. Hän myönsi syytöksen oikeutuksen. Hän ei menetellyt kuin rehellinen Jumalan armoitettu.

Ensi hetkessä tuli mieleen: mitä jos hän ajaisi Eeron luo, pyytäisi peruuttamaan kotona vihkimisen,

ehdottaisi papin luo menoa. Mutta Eero nauraisi. Sanoisi sentimentaaliseksi hupakoksi. Raidasta puuttui nyt se raikas ote, jota hän oli ihaillut myrskyssä Välimerellä, pienessä veneessä Ischiaan mentäessä. Niin hän sanoisi. — Ja kaksi ja puoli viikkoa sinne tai tänne! Olisipa tämä maailma puhdas, jos kaikki olisivat noin tunnontarkkoja. Ja ikävä, jos kaikki olisivat kaavamaisia! Niin hän sanoisi, Eero. Hän ei vielä ymmärtänyt Jumalan tinkimättömyyttä. Ehkä tulisi vielä sekin aika —.

Eikä äitikään peruuttaisi. Mikä on tapahtunut, se on tapahtunut ja nyt pidetään häät! hän sanoisi.

Isä ymmärtäisi, mutta hänestä ei olisi apua. Ja Raitaa kauhisti ajatuskin, että edes isälle mainitsisi niin pyhästä asiasta. Senvähemmin selostaisi. Sillä pyhä se oli. Kun ei vain olisi tätä ristiriitaa. Raidasta tuntui kuin otettaisiin häneltä nyt taivaalliset näyt pois, sillä valheellisenahan hän oikeastaan vihille astuu. Raita muisti murrosaikana Italiassa monet hetket, jolloin Jumala oli häntä, juuri erehtynyttä armahtanut. Nyt hän ei saisi enää armoa, sillä nyt voitiin häneltä jo vaatia jotakin. Jumala laskisi nyt hänet kädestään tavallisten kuolevaisten ihmisten kanssa iloitsemaan. Hän oli itse siihen syypää.

Raita käveli kyynelettömänä ahdasta kamaria edestakaisin.

Mitä? Eeron ääni kuului.

— Eihän toki sulhasen sovi tavata morsianta ennen vihkimistä! kuului äiti hätäilevän.

— Voi, täti kulta, kun minun tuli sitä mokomaa niin ikävä! Täti pitäisi sen täällä häkissä ja katselisi vain itse.

Hän oli tunkeutua Raidan kamariin. Raita lensi häntä vastaan azalea kädessä, asettui salin puolelle oven eteen, yritti leikkiä:

— Sinne ainakaan ei lasketa!

Eero oli reimalla tuulella; pyöräytti Raitaa, että kukka oli lentää maahan, kehuskeli:

— Nyt on kotona kaikki kunnossa. Emäntä vain puuttuu. Ja minä sanoin Sohville: ellette ota ollaksenne kunnolla, saatte laputtaa.

— Sanoitko sinä?

— Totta kai. Järjestys se pitää talossa olla ja emäntä ylinnä.

Raita kantoi kukkia; silmä-äyräille pyrkivät kuumat vedet. Hän nieleskeli, koetti ajatella muuta, keksiä juttua. Väliin hän painui kamariin tukalimmaksi ajaksi.

Tullessaan sieltä näyttämään Aune Tervon kirjailemaa morsiusnenäliinaansa hän huomasi Veikon ovensuussa. Pojalla oli kädessä suuri kukkavihko. Siinä olivat sulassa sovussa keltaiset kehäkukat, tummanpunaiset leukoijat, kirkkaanpunaiset verenpisarat, valkeat crysanteemit, siniset asterit. Veikko piti sitä kädessään kuin suitsutuskynttilää, mutta kiehnasi selkäänsä ovipieleen kuin koira erinäisissä tilanteissa.

— Kas, Veikko, tulitko sinäkin! hymyili Raita pilvensä takaa.

— Äiti lähetti nämä.

Raita ei voinut olla kysymättä:

— Äitikö ne ostikin?

— Minä ostin itse, kuului mahtava vastaus. Veikon silmät ahmivat koko ajan Eeroa. Eivätkä ne olleet suopeita katseita.

— Kukas tämä on? kysyi Eero.

Raita selitti:

— Tämä on minun ystäväni Veikko, Skorpioonien päällikkö.

— Skorpioonit ei pelkää ketään, sanoi Veikko. Hän katsoi suurta miestä selvällä vihalla.

— Ohoh! heitti Eero.

— Ei ainakaan yhtä miestä!

Veikko nieleskeli jotakin, heitti kukkansa tuolille, hyökkäsi ovesta ulos.

— Poikahan on rakastunut sinuun! nauroi Eero.

Raita juoksi Veikon jälkeen antaakseen jotakin, kutsuakseen vihkimistä katsomaan. Poika oli hävinnyt.

Mutta portista työntyi sisään sokea harjakauppias. Aivan yksin! Hän istui rapulle puhaltamaan.

— Kun ei ureta lähtemään silloinkun olisi tarvis, läähätti hän. — Tyttö juoksee äitinsä asioita, eikä tule kotiin kruunattuna päivänä. Minä vähättelin! Minä nousin raitioon, ja hyvät ihmiset auttoivat vaihtamaan.

Raita saattoi hänet saliin, antoi haistella ruusuja, kieloja, leukoijia.

— Niin on, niin on kuin paratiisin esikartanoissa!

Raita pani merkille: sokean tukka oli ajeltu, turpeasta parrasta ei ollut jäljellä kuin lyhyet sutiviikset. Tummat silmälasit olivat hangatut puhtaiksi, ja tervehtyneet kasvot olivat miellyttävät. Raita otti sokean herkän käden, vei hänet sulhasensa luo, esitteli. Kertoi, miten tämä hänen ystävänsä Kasper Mankalainen oli ollut sairas ja miten nyt oli pulskistunut. Eerokin älysi sanoa, miten hauskaa oli, kun morsiamen tuttavat häntä muistivat. Raita ihmetteli, ilostui. Sanoi tuovansa kahvia heille molemmille. Sulhanenkaan ei ollut vielä saanut.

Kasper siunusteli, pyyhki nenäänsä. Joi kahvinsa liinattomalta pöydältä, mutta ei jättänyt tippaa sille. Raita häpesi, että oli ottanut liinan pois. Kasper onnitteli uudelleen koko perheensä puolesta, lähti. Raita pani Ainon saattamaan hänet raitioon.

Palatessaan hän huomasi salin tuolin alla sanomalehteen käärityn paketin. Se oli ollut Kasperilla tullessa. Hän otti sen, aikoi lennättää Kasperin jälkeen, mutta huomasi pienen kirjoitusarkin, joka oli nyörillä kiinnitetty käärelankaan. Sisällä oli kuusi erilaista harjaa. Arkkiin oli nähtävästi Kasper itse hapuilevin kirjaimin piirtänyt:

Hyvän-tekjälle

Autetulta.

Silloin ryöpsähtivät pakoilleet virrat padon yli. Noin luulivat kaikki Raidasta hyvää, ja hän oli itse ajanut itsensä umpikujaan. Hän pakeni kamariinsa. Eero koputti ovelle, mutta Raita pyysi: Odota hetkinen, Eero rakas!

Hänen täytyi koota itsensä. Hän ei saanut pilata Eerolta tätä päivää! Hän tyrkkäsi esiin muutamia rukouksia, lupasi pois näkemiskykynsä, kunhan, kunhan — — ei voinut keskittyä enää, sillä Eero jo koputti ovelle. Joku haki Raitaa. Raita kuivasi silmänsä.

Eteisessä seisoi vanha sanomalehtimyyjä neiti Lindqvist äitivainajansa väljässä, ruumista myöten istuvaksi aiotussa mustassa. Hänellä oli kädessään pieni kultainen neula. Se oli hänen äitivainajansa aivan viimeinen, paitsi nyt tätä kläninkiä ja muutamaa stopattua mööpeliä. Hän antaisi tämän arkkitehdille, kun ei ollut muutakaan. Neiti Lindqvist oli kutistunut perin pieneksi äitivainajansa puvun alla, mutta hänen vetistävät silmänsä loistivat suurta lämpöä. Raita syleili häntä, esitti, että hän pitäisi neulansa itse. Raita saisi sen vasta hänen kuolemansa jälkeen, jos Raita sattuu niin kauan elämään. Neiti Lindqvist tuli hyvilleen. Hän itki ja sanoi, että kyllä neula oli rakas hänelle ja hän oli rukoillut Jumalalta voimaa luopua siitä ja että hän oli Raidalle elämänikänsä kiitollinen, kun sai sen pitää itse. Mutta kun oli häihin käsketty, eikä ollut muutakaan antaa — —. Ja olihan Raita tehnyt niin paljon —.

— Nyt siitä tehdään lujat paperit ja tämän päivän päälle, etteivät veloista vie! vikisi hän diskantissa ja teki lähtöä.

Raita muistutti, että hänhän oli kutsuttu häävieras. Piti tulla sisään. — Eihän hän miten sisään,

sulhasen eteen, kun kläninkikin oli suuri ja vanhanaikainen. Raita vei hänet puoliväkisten. Ja neiti Lindqvist astui kaartelevat askeleet eteenpäin, niiasi kolme kertaa häveliäästi, kuten hänen nuoruudessaan oli suurille kavaljeereille niiattu. Kosketti loitolta sulhasen kättä, niiasi taas, pyysi anteeksi, painui takaperin keittiöön. — Jos tarvitsevat auttajaa —.

— Eikö tämä ole sanomalehtimyyjä Erottajan kulmasta? — Eeron suu oli vielä leveässä hymyssä.

— On kyllä. Enkö jo kertonut —

— Kaikkia sinä keräät!

Ehkei Raita ole muistanut kertoa. Hän tarrasi kesken hääkiireen kiivaasti tähän kertomukseen kuin riippuisi siitä hänen mielensä tasapaino. Hän toivoi Eeron osaavan eläytyä sanomalehtimyyjän elämäntarinaan. Raita oli kutsunut hänet siksi, että luuli hänelle olevan suuren elämyksen tulla arkiharmaudestaan edes yhdeksi päiväksi entisiin oloihinsa. Äiti oli tuntenut hänet nuorena. Hän oli ollut kaunis ja miellyttävä; jonkun pikkuvirkamiehen tytär sisä-Suomesta, erään farmaseutin kihlattu. Mutta odottamatta oli farmaseutti mennyt naimisiin apteekkarin lesken kanssa. Neiti Lindqvist oli silloin äitivainajansa kera myynyt heidän talonsa ja muuttanut tänne. Hän pakoili ihmisiä, odotti lasta. — — Raita karahti punaiseksi: ehkäpä hänkin odottaa —.

— Miksi sinä pysähdyit?

Raita kiiruhti epävarmana: he muuttivat tänne, niin. Hän sai pojan, mutta ei saanut tointa. Poika

kuoli jonkun vuoden perästä ja hänen äitinsäkin. Omaisuus oli mennyttä. Senjälkeen hän yritti yhtä ja toista. Viimeksi hän myi lehtiä. Hän oli sellainen sisäisesti kohonnut ihminen, jollaisia kasvaa vain suuren surun koulussa. Oliko Eero pahoillaan? — Ei toki. Hänhän soi tänään iloa kaikille. Vaikka Raita raahaisi kaikki kadun kulkijat. — Raita tuli vähän pahoilleen. Tuntui kuin Eero ei olisi käsittänyt hienoutta juuri tässä. Raita ei varmaan ollut osannut selittää.

Isäukko tuli touhukkaana kaupungilta. Hänellä oli yllään vanhanaikainen, mutta siisti pitkätakki. Hän oli ostanut uudet kiiltonahkakengät ja sikaareja ja — Mutta mitä aikoi morsiuspari? — Ukko hankasi silmälasejaan eteisen ovella. Vähän yli kaksi tuntia enää aikaa, eikä kumpikaan aio pukeutua! — Kun Fredriikkaa ja minua vihittiin —

Tästä tulisi pitkä juttu, sen tiesi jokainen. Eero katsoi kelloa; taisi olla jo pukemisen aika. Hän ottaisi auton. Eteisessä tulivat häntä vastaan morsiamenpukija ja Aune Tervo.

Raita vietiin kamariin. Ja niin alettiin tuskallismielistä morsianta pukea siihen, jota hän oli odottanut elämän korkeimpana hetkenä. Joka uumoili onnea ja — ehkä enemmän onnettomuutta.

He olivat alkaneet suurella touhulla yhteisen elämänsä. Sen piti olla juhlaa. Mutta juhla oli työ. — Pateettisuus oli Raidasta lähtöisin, tietysti. Raidan toimisto oli hiljalleen lakannut. Ilman ainutta uutta tilausta! Mutta Eeron toimistossa oli työtä riittämiin. Sen huomaan siirtyivät myös Jukolahden kirkko ja Raidalle luvattu kaupunkitalo.

Nuoripari teki toisinaan näinkin: kun toimistosta oli jokin piirustus tilattu, he piirsivät sen molemmat. Kumpikin kappaleen. Ja lähettivät molemmat, ilman omaa nimimerkkiä, luonnollisesti. — Eero väitti sen olevan lapsellista, hukkaan kulutettua aikaa — kukaan muu ei tekisi niin — mutta Raita heitti:

— Minä olen vielä tottumaton varsa. Minä tahdon juosta sinun kanssasi kilpaa.

— Juokse, juokse sitten!

Eerolta oli tilattu uusi piirimielisairaalarakennus ja määrätty korkein mahdollinen määräraha. Eero piirsi sen mukaan. Raidan kustannusarvio nousi puoli miljoonaa yli ja hyväksyttiin.

— Oletko pahoillasi? kysyi Raita.

— Olet sinä koko pekuna!

Mutta erääseen palotornirakennukseen, helsin-

kiläiseen vakuutusyhtiötaloon ja pankkitaloon hyväksyttiin Eeron piirustukset.

— Minä olen niin iloinen puolestasi! selitti Raita. — Ja »karaan» yhä rinnallasi silti.

Oltiin jo tammikuussa, mutta Sohvi ei ollut leppynyt vieläkään Raidalle. Vaikkei hän puhunut, ei pukahtanut. Ei Helenalle eikä muille. Mutta Raidan ja Sohvin välillä tuntui käyvän jäyhä veto.

Sohvi ei tullut kyselemään ruoanlaittoa, eikä Raita mennyt liioin neuvomaan. Sohvi teki kuten oli ennenkin tehnyt. Jos Raidalla oli asiaa keittiöön silittämään puseroaan, katsoi Sohvi kuin ivalla joka liikettä kyömyn nenänsä takaa. Arkkitehdin ja Helenan sukat hän pesi ja parsi kuten ennenkin. Raita sai hoidella omansa. Jos Raita aloitti leikkisän tai rohkaisevan keskustelun, hajosivat sanat seiniin. Kukaan ei vastannut.

Raita katsoi senvuoksi ihmeissään istuessaan eräänä iltapäivänä työhuoneessaan: Sohvi ilmestyi ovelle.

— Arkkitehti taitaa olla kipeä, sanoi Sohvi.

— Minäkö?

— Ei kuin *meidän* arkkitehti.

— Mitenkä niin?

— Hän käski rouvaa.

Eero oli vuoteessa. Hänellä oli kuumetta. Koko syksyn hän tosin oli valitellut vasenta keuhkoaan. Lääkäri oli sanonut siinä olevan katarria. Nyt hän oli varmaan vilustunut eilisiltana. Mereltä oli käy-

nyt raaka tuuli, he olivat kävelleet myöhään. Raita pani käärettä huolestuneena. Alunperinhän tämä oli hänen takiaan. Juuri Suursaaren matkasta.

— Sankaruus ja jomottava arpi kuuluvat yhteen, veisteli Eero.

Influenssa oli liikkeellä. Pahimpaan aikaan se tarttui Sehviin. Raita toimitti hänet tuotapikaa sairalaan. Eero ihmetteli, miten Raita selviää nyt keittiössä ja toimistossa, hänen ja Helenan kera. Raita tahtoi kutsua Veikon avukseen. Hän juoksisi asioita kaupungilla ja hakisi päivällisen kannikkeella.

Veikko istui rennosti keittiöpöydän vieressä ja pani hakoihin naapukkansa korvallisia.

— Onko herra kipeä?

— On, Veikko rukka. Sinun pitää nyt auttaa minua.

— Kun minulla on se koulukin.

— Yhdeltähän sinä jo tulet. Ja äkkiä sinä läksyt luet, joka olet teräväpää.

— Mutta jos herra kuolee, tulenkos minä sitte teille.

— Älä sinä sellaisia juttele! Minähän pidän hänestä kovasti.

Veikko nosti liian vaaleat silmänsä Raitaan kohottamatta päätään:

— Tykkäättekös te sitte siitä?

— Tietysti ja sinusta myös. Kyllä sinä tänne sovit, vaikka hänkin on. Hän aikoo ottaa sinut keväällä juoksupojaksi.

— Ihanko minut?

— Sinut juuri.

— Kyllä se sitte elää saa!

Niin pinkaisi Veikko hakemassa ruokaa, viemässä tuomisia sairashuoneelle, juoksuttamassa piirustuksia kodista toimistoon ja päinvastoin, joskus ostoksillekin. Hän kehui — ja valtansa merkiksi heilutti korviaan —, että voi komentaa vaikka koko skorpioonilauman näitä asioita ajamaan.

Sunnuntaina Eero sanoi voivansa paljon paremmin. Ei Raidan enää tarvinnut pestä häntä kuin lasta. Nyt hän jo itsekin —.

Hän kääriytyi huopiin leposohvalle. Raidan piti tulla viereen istumaan hetkeksi. — Kun oli siistiminen parhaillaan! — Jättää sen hetkeksi. Tässä tämä Ischiassa mukana ollut villavaippakin odotti. Tietysti Raita tuli. Mutta Ischiasta johtui Eeron mieleen, oliko Raita niitä näkyjä nähnytkään viime aikoina. — Ei ollut. Eero oli iloinen. Sitä hän juuri oli ennustanut. Jokapäiväinen hyörinä ne hävittäisi. Ja luonnollinen elämä avioliitossa!

— Ei se siitä johdu.

— Mistäpä muusta?

— Aivan toisista seikoista.

— Sanohan!

Selitys olisi kovin pitkä, eikä Raita ollut nyt vireessä. Eikä ollut aikaakaan. Raita nousi siistimään Eeron vuodetta. Pysähtyi sitten tyyny kädessä sängyn päähän, veikeili:

— Tahdotkos — ehkä minä näenkin! Minusta on viime aikoina tuntunut, että alan nähdä, jos raukenen.

— Älä hyvä ystävä! Olet oikein reilu, jos unohdat koko näkemisen.

— Entäpä jos itse rupeaisit näkemään?

— Olisi se hourimista. Sanon sen nyt jo valmiiksi, jos joskus satun tulemaan oikein kipeäksi. Silloin ei ihminen vastaa itsestään.

— Minähän näen terveenä.

— Sinä! Eihän sinua voi ottaa lukuun.

— Eikö voi ottaa lukuun?

— Poikkeusta ei koskaan oteta lukuun säännössä.

— Mutta liitetään aina sääntöön!

Eero ei vastannut. Hän muisti, mitä oli sovittu: jokainen pitäköön oman totuutensa — joka on sitäpaitsi kehityksenalainen, lohduttautui hän.

Parin päivän perästä Eero oli jo toimistossa täydessä touhussa. Raita pääsi sairalaan käymään.

Sohvin ruskeat silmät kyömyn molemmin puolin pälyilivät avuttomina. Hän ei ikänään ollut sairastanut; hänestä oli mahdotonta maata täällä enää, kun ei ollut kuumettakaan kuin toista astetta!

Raita selitteli: ei aavistanutkaan ihminen maatessaan, miten heikko on kuumeen jälkeen. Ja kun on kymmenen vuotta yhtämittaa uskollisesti palvellut, pitää toki levätäkin.

Sohvi pyyhkäisi nenäänsä lakanan kulmaan.

— Miten rouvakaan siellä yksinään —

He tulivat mainiosti toimeen, eikä Sohvillekaan ikävä tule, kun käydään katsomassa joka päivä.

Monia sairaita ei käy kukaan pitkiin aikoihin kurkistamassa.

Sohvi pyyhki jo silmiään. Sanoi surkeasti:

— Kalliiksikin tulee.

— Arkkitehtihän sen maksaa.

— Kyllähän minä itsekin.

— Sohvi ei nyt ajattele sellaisia ensinkään. Arkkitehti pitää siitä huolen ja Sohvi koettaa levätä ja syödä kunnollisesti!

Sohvin kasvot nytkivät itkua ja naurua ja mielenhillintää sellaisissa väänteissä, että Raita armahti poloista: sanoi hyvästi.

Kotona oli harvinainen näytelmä vastassa: salin kaksi hienoa nojatuolia oli kaadettu vastakkain päät yhteen. Helena ratsasti Veikon selässä milloin nojatuolien muodostaman vuorisolan kautta, milloin mahtavasta tunnelista sohvan takaa tai kovasti pitkin avaria ketoja. Joka ahdinkopaikassa Helena kirkaisi: Aaja! ja puhveli lähti laukkaamaan.

Helena selitti, ettei niin eri haidua poikaa ollut koko maankannella kuin Veikko.

— On ne muutkin Skorpioonit, jurautti päällikkö vähän nolona.

Raita vienostaan toruskeli.

Sohvi palasi viikon kuluttua.

— Johan meille tuli entinen Sohvi kotiin! leikitteli Eero.

Sohvi vetisteli. Eero kuiskutti Raidan korvaan: eikö ollut verenpuhdistusta Sohvillekin! Hän nauroi

lystikästä rintanauruaan, joka toisinaan kotioloissa muistutti hevosen hörhötystä. Ja pörrötti Raidan tukan kuin kuriton takanaistuja yhteiskoulussa. Raita murahteli tyytymättömyyttä. Juuri äsken oli kammannut. Mitä tuota murisee! Eero kampaa sen itse kahteen palmikkoon kuten Suursaarella Raita laittoi. Eerosta oli hauska pidellä Raidan tukkaa. Se oli suuri ja tuoksuva. Hän levitti sen levälleen. Sanoi sillä olevan miltei kastanjanruskean vivahteen. Nosteli sitä eri asentoihin. Kreikkalainen nuttura siitä tulisi tyylikäs. Raita ilotteli itsekseen, etteivät hänen suuret kasvonsa juuri olleet kreikkalaismalliset, mutta oli kerrankin viisas; ei sanonut.

Sohvi tuli ilmoittamaan: keittiössä oli tyttö, joka itki ja kysyi rouvaa.

Harjakauppiaan Ester. Mikä hänelle oli tullut?

— Lamppu kaatui kotona ja äidin jalka paloi ja isän käsi.

— Minä tulen heti. Juokse sinä edeltä.

Raita suki makuukamarissa tukkaansa, kertoi tapahtuman Eerolle.

— Hakekoot lääkärin. Ethän sinä voi jättää miestäsi ja kotiasi ja juosta joka hätään.

— Tänne minun ainakin täytyy mennä.

— Lähetä joku sairaanhoitajatar.

— Sen voin lähettää myöhemmin. Minun on ensi apu annettava.

— Sinä pilaat koko illan meiltä!

— Ajattele toki niitä hätäytyneitä raukkoja, äläkä aina itseäsi!

Raita meni, Eero oli nyreissään. Hän oli itsekäs, niin. Tuon oli Raita ennenkin heittänyt hänelle päin silmiä. Silloin ensi matkalla kerran. Toissa päivänä toisen kerran, kun hän aikoi tehdä hyvän kaupan muutaman toverinsa nenän editse. Se olisi tosin ollut vähän hävytöntä, kun toveri oli sen valmiiksi hieronut. Mutta hänenhän ei olisi tarvinnut tietää siitä. Ja rahaa tarvittiin. — Entä nyt? Oliko sekin luvatonta itsekkyyttä, että tahtoi pitää nuoren vaimonsa luonaan! Hänpä näyttää Raidalle: juoskoon vain, ei Eerokaan tässä istu hänen armoansa odottelemassa!

Raita tuli myöhään kotiin. — Missä arkkitehti oli? — Hän oli lähtenyt heti rouvan jälkeen, kertoi Sohvi. — Pukeutuiko hän? — Niissä riikineissään oli mennyt.

Raita kurkisti Helenan huoneeseen. Helena luki sängyssä.

— Helena kulta! Kello on lähes kymmenen!

— Mitä varten sinä suututit isän?

Raita istui Helenan vuoteen laidalle, pani hänet pitkäkseen, silitti oljenkarvaista tukkaa. Hän kertoi Helenalle ihmisistä, joilla ei ollut läheskään niin hyvä olla kuin heillä. Paljon kärsimyksiä heillä oli. Hän kertoi Veikon kodista, jossa isä joi ja humalapäissään löi lapsia. Hän kertoi sokeasta harjakauppiaasta ja hänen pienestä tytöstään. Helena oli nähnyt hänet keittiössä. Oliko Helenasta väärin auttaa heitä? — Ei toki. Niin Helenakin tekisi. Mutta miksi isä suuttui? — Isä ei varmaan tullut oikein ajatel-

leeksi, kun oli niin kiire. Kunhan hän ajattelee, niin ei hän suutu. Hän lähtee itse Raidan kanssa. — Niin Helenakin luulee. Ja Helena tulee mukaan. Varsinkin Veikon kotiin. Veikko oli kiva!

— Mutta nyt Helena nukkuu ja siunaa kaikkia kärsiviä ihmisiä. Raita suuteli tyttöä poskelle, peitti hänet.

Raidan oli paha olla. Hän käveli huoneesta toiseen. Jospa ihminen tietäisi, mikä on paras menettelytapa! Tällainen hän oli aina. Juuri kun luuli toisessa asiassa menettelevänsä oikein, tekikin toisessa väärin. Niin oli käynyt hääjutussa; niin viimekertaisissa piirustuksissa, joista Eero oli suuttunut. Raita muka tahtoi riistää kunnian häneltä, kun yhteisesti oli päästy hyvään tulokseen. Vaikka juuri Eero oli käytännöllisimmän tien keksinyt! Raita oli vain puhunut päädystä, joka oli hänen, kuten alkusuunnitelmakin. Mutta Raidan olisi pitänyt osata se esiintuoda tasapuolisesti, ei niin räikeästi.

Raidan pieni herätyskello tikutti makuuhuoneen pöydällä. Sohvi ja Helena nukkuivat. Jostakin alakerroksesta kuului kolinaa. Lapsi itki jossakin. Hissi surisi.

Himmeän sinervässä valossa aukaisi Raita tukkansa. Näin kahdelle palmikolle oli Eero sen tahtonut sitoa. Hän oli paljosta kiitollinen Eerolle. Koko tästä ihanasta talvesta; suuresta kokemuksesta ja käytännöllisyydestä työssä. Ja Eero oli tahtonut tutustuttaa Raitaa kaikkeen, joka antaisi hänen maailmankuvalleen kiinteän pohjan. He olivat tut-

kineet suorastaan maapallon tarinaa, avaruuden mittasuhteita. Raita oli tosin vainunnut tässä jotakin, mutta syrjäyttänyt heräävät ajatukset. Raita myönsi mielessään tietojensa olleen vajavaisia. Sitten he syventyivät rakennustaiteen historiaan rakennustekniikkaan. Tilasivat amerikkalaisia ja englantilaisia aikakauskirjoja, harrastivat englanninkieltä. Raita oli siinä taitavampi. Hän ohjasi Eeroa, joka ei ollut koulussa lukenut. Ja oli mielissään.

Sitäpaitsi oli Raita tyytyväinen siksi, että oli oppinut hillitsemään itseään, hän, joka oli — tyttöjen sanoiksi — jymykiivas. Hän puolestaan ei ollut ehkä vaikuttanut Eeroon muuta kuin kotonaviihtymisen. Jos he olivat olleet jossakin ulkona ja heillä oli ollut suuria elämyksiä kuten Chopin-iltana ja tulivat kotiin — Raita kauneusnäkyjen riemussa keinuen — vaikenivat kauan, saattoi Eero sanoa: meillä kahdella on sentään mukavaa yhdessä. — Ja nyt oli Eero mennyt siksi, ettei ollut mukavaa.

Mutta eikö Raita ollut tullut itsekkääksi? Eikö hän nauttinut niin suuresti kaikesta, että unohti usein Jumalan? Vaikka hän uskoi, että Jumala oli rankaissut häntä ottamalla näyt pois, ei hän oikeastaan ollut surrut sitä. Oli tuntenut joskus omantunnon piston, mutta vaimentanut sen. Hän oli Eeron vuoksi kuin siirtänyt Jumalan syrjään. Nyt voi Jumala ottaa häneltä Eeron pois; vieroittaa Eeron sydämen hänestä. Se olisi katkeraa.

Raita aukaisi ikkunan. He asuivat ylimmäisessä kerroksessa. Alhaalla toitahtelivat autot. Aske-

leet kapsahtelivat katujäätikköön, kiireiset ja verkkaiset. Kuului puheensorinaa. Mutta ylhäällä taivaalla kiiluivat helmikuiset tähdet. Miljoonien kilometrien, penikulmien takaa ne lähettivät tuikkeensa tänne kiertäessään ratojaan Jumalan äärettömässä avaruudessa.

Raita yritti kuvitella, miten Maa-hyrrä pyörisi pienenä suurten hyrrien joukossa.

Mutta häntä alkoi huimata ja kouristaa sydänalta kuin kiikussa alastullessa. Väristi. Oli kylmä. Raita katsahti kadulle. Se tuntui olevan naurettavan lähellä, vaikka hän katseli kuudennesta kerroksesta. Ja ihmiset ja autot ja hevoset olivat tähtien rinnalla tässä etäisyydessä turvallisen suuria. Oli sentään riemullista elää nykyhetkellä mitättömällä — suunnattomalla Maa-hyrrällä! Ja oli koti ja oli Eero . . . Levottomuus sykähdytti: jospa Eerolle oli tapahtunut jotakin! Jospa hän makasi jossakin naru kaulassa, tai ammuttuna!

Raita sulki ikkunan, pukeutui kiireesti. Ajattelematta, mistä etsisi, minne menisi riensi hän katua ylös, toista alas. Kurkisteli kaikki porttikäytävät, varjopaikat. Hän tiesi, missä ravintolassa Eero ennen mielellään istui. Sinne hän ei halunnut. Hän oli kulkenut kauas toiselle puolelle kaupunkia. Hän alkoi palailla. Hänen edellään kulki työläisperhe: isä, äiti, kuusi lasta. Pienin oli äidin käsivarrella, sitä suurempi isän. Mistä mahtoivat palata näin myöhään yöllä? Noillakin oli ehkä yksi ainoa huone; siinä vuokramiehet vielä. Tuli mieleen erään papin

sana: työläisen huone on usein niin täysi, ettei sinne Jumalakaan mahdu. Tosi sana! Mutta kerran he rakentavat yhdessä Eeron kera työläissiirtolan tuhansille työläisille. Siellä piti olla aurinkoa ja kukkia. Eero kyllä keksisi keinon, miten saataisiin rahat —. Olisipa somaa, jos nämäkin vanhemmat kuusine lapsineen sinne joutuisivat. Mutta Eero! ·Missä hän oli?

Raita huomasi mietiskellessään kulkeneensa liian kauas. Hän nousi ehkä viimeiseen raitioon. Palasi takaisin.

Eteisessä tuli Eero vastaan.

— Missä sinä olet ollut?

— Sinua hakemassa.

— Urkitko sinä minun jälkiäni.

— Eero!

— Sinä tietysti olit ravintolassa, jossa se —

— Mitä sinä minusta ajattelet!

— Missä sitä sitten yöllä juoksentelee?

Raita ei vastannut. Hän riisuutui hiljaa, painui vuoteeseensa. Hänellä oli kylmä. Tuntui kuin jäiset sormet haraisivat pitkin selkää. Hän peittihe huppuun.

Eero kuului menneen vuoteeseensa. Kaikki oli hiljaa. Eeron tasainen hengitys kuului. Hän ehkä nukkui.

Silloin se yllätti Raidan, ensimmäinen pettymys aviositeitten saarroksessa. Se matoi peitteen alla, kietoutui aavistamatta ympärille, pusersi kurkkua kuin tukehduttaakseen.

— Raita, itketkö sinä?

Raita oli hiljaa.

Eero pujotti kätensä hänen peitteensä alle, koetti silmiä.

— Raita rakas; oma, oma Raita! Tämä on ensi kerta uudessa kodissa. Ei, lapsi, tämä ei käy. Sinun täytyy tulla oikein lähelle minua. Ja antaa anteeksi! Ja kertoa kaikki!

Hän veti Raidan luokseen. Mutta Raita itki hillittömästi kuin lapsi, jolta on karannut ensimmäinen vaalimansa elukka.

Eero koetti lohduttaa, johtaa ajatuksia muualle. Yritti laskea leikkiä.

Raita ei arvannut, missä hän oli ollut? Ravintolassa, luuli Raita varmaan! Jopahan nyt, hän, kunnollinen aviomies, joka tahtoi elää pitkään, kuten se Chicagon professori aviomiehistä todisti. Hän oli ollut Tähtitornissa. Oli tavannut professori Valvanteen kadulla. Ukko meni tiissaroimaan erästä uutta tähteä, jonka piti juuri ruveta näkymään; Eero oli lyöttäytynyt mukaan. Oli toki toista tähtien tanssi siellä taivaan avaruudessa kuin ihmisten täällä maanpäällä. Määrätön kaasujoukko alkaa liikkua avaruudessa, tiivistyy, alkaa hehkua, kehittyy kuumimmilleen ja pienimmilleen, alkaa jäähtyä, lopuksi muuttuu kaasuksi taas; voi aikakausien kuluessa tiivistyä ja läpikäydä saman kiertokulun. Ukko Valvanne sanoi maassa voineen olla moneen kertaan ennenkin ihmisiä ja kulttuureja, mutta välillä olleen kaasuna, taas tiivistyneen ja niin —.

Raitahan tietysti tiesi tämän kaiken ja tavalli-

sessa mielenvireessä hän olisi voinut vainuta ketunkäpälän puheen alta: uudistetun päähänpänttäyksen mielensä muuttamiseksi. Nyt hän ei huomannut mitään. Hän päinvastoin jatkoi keskustelua:

— Suistuvatkohan taivaankappaleet koskaan radoiltaan?

— Tarkoitatko »tähden-lentoja»?

Ne toki Raita tiesi. Mutta sellaiset kuten Maa? Eero selitteli kärsivällisesti, minkä tiesi tähtien yhteen iskeytymisistä, uusien tähtien syntymisistä. Hän rohkaistui jo loppukiriin:

— Se ukko Valvanne on veikeä mies kömpelyydessään. Se oli suorastaan hullunkurinen, kun se tirkisteltyään tähtiä äkkiä kääntyi puoleeni ja sanoi: ää — ää — ajatelkaas arkkitehti — ää — ää — kuinka typerä on ihminen! Tämä, joka ei ole torakankaan veroinen — ää — ää — avaruudessa — niinkuin näette — ää — ää. Taivaankappaleet — ää — ää — hajoavat, mutta ihmisellä on hävyttömyyttä — ää — ää — pyytää kuolemattomuutta!

Raidan täytyi nauraa. Eero, joka muuten oli huono kertoja, honotti mestarillisesti nenäänsä aivankuin Valvanne. Eeron ilmapuntari nousi yhä.

— Se oli viisas sana, Raita. Ei ole muuta elämää kuin tämä. Ja siitä on otettava kaikki, mitä se antaa!

Ja Raidastakin tuntui, että oli tyhjyys Jumalan paikalla, epävarmuus avaruuden iankaikkisesta iankaikkiseen kiitävissä kappaleissa. Yksi oli var-

ma ja lämmin: Eeron läheisyys. Raita painautui lähelle.

Eero oli tyytyväinen kahdesta syystä: hänellä oli rakkaus lähellänsä ja — nyt hän oli varma siitä — hän oli vihdoinkin uudestimuodostanut Raidan maailmankuvan!

Ulkona tuiskusi. Helena juoksi kotiin aamiaiselle kuumissaan. Hän oli ollut lumisodassa poikien kanssa, mutta toiset tytöt olivat itkeneet. Heillä oli uusi sana. Se oli mälvä. Se on sama kuin plörö. Sellaisia olivat ne, jotka turhista vetistelivät. Raita tuumi: sillä tytöllä oli reima ote. Ingridistä vai Eerostako?

Pian jälkeen tuli Eero, lakki ja takinkaulus ylt'yleensä lumessa. Kädessä muutama kirje. Hän sanoi ensi sanoikseen:

— Ukko Strömgren täyttää viisikymmentä. Tässä on kutsukortti.

— Täytyykö meidän mennä?

— Tietysti. Saat nähdä, nyt se pamahtaa!

— Mikä?

— Leilan ja insinööri Koitereen kihlaus.

Raita ei rakastanut vierailuja. Hän ei olisi tahtonut ainuttakaan seuratuttua perhettä. Mutta Eero oli selittänyt: täytyi olla »suhteita». Tarvitsi joskus suuremman rahasumman rohkeampaan yritykseen tai oli saatava työ valtiolta tai kunnalta tai miljoonamiehiltä. Ne tuottivat parhaiten. Siksi täytyi seurustella. Strömgren, miljonääri, valtuuston jäsen, pankkien johtomies oli tärkeä. Siellä oli käyty.

Samoin monessa muussa paikassa. — Tällaista alkoi sitten olla jatko! Raita oli vähän nyrrillään, tahtomattaan.

Eero oli innostunut kutsuihin. Siellä tapaisi pitkästä aikaa niitä ja niitä. Täytyi pitää itseään esillä. Jos unohtuu, on mennyttä miestä. Mutta Raita oli vähän kalpea; istui ehkä liiaksi sisällä. Täytyi lähteä tunniksi pyryyn Eeron kera. Se viskaisi kasvoille väriä syytöpaikastaan.

Se pyry kesti vain aamupäivän. Mutta tuli toinen pyrypäivä, joka kesti iltaan asti, kauppaneuvos Strömgrenin juhlapäivä.

Auto auton jälkeen ajoi hänen loistohuvilansa eteen kaupungin ulkopuolella. Talo olisi voinut olla jonkun maailmankuuluisuuden koti, taiteilija-asumus; Eero oli saanut siihen tyyliä ja tunnelmaa; varsinkin näin iltavalaistuksessa, huurteisten puitten ja pyryn keskellä se oli juhlallinen. Raita ei ihastuksessaan tiennyt, että sillä oli vahva taipumus muistuttaa erästä englantilaista taiteilijakotia kuin muistuttaa poika äitiään. Eero oli siellä kerran nuorena miehenä vieraillut.

He astuivat sisään avaraan halliin, jota peitti lattiantäyteinen pehmeänpunainen matto. Samanlainen matto vei yläkertaan, johon vieraat johdettiin. — Naiset olivat huolissaan puuteristaan, huulimaalistaan, kiharoistaan. Maalattiin julkisesti suurten peilien edessä, mutta kiharrettiin korvallisia salaa Leilan huoneessa — tosin vain muutamat läheiset, jotka eivät olleet perehtyneet säilytysmenetelmään.

— Seurasi tutustumisia, alkukankeutta, vaikka nämä seurustelutaidon omaavat ihmiset olivat erikoisesti valmistuneet sitä vastaan. Maalaiset, luonnonlapset olisivat päivitelleet pyryä; nämä karttoivat sitä. Pyry oli ikävä, se ei kohottanut tunnelmaa, se täytyi sivuuttaa. He olivat miettineet tullessaan puheenaiheet valmiiksi, päivänpolttavat kysymykset, poliittiset, taiteelliset — perhe- ja taiteilijaskandaalien aika ei vielä ollut tullut, ne kuuluivat salaisina suihkeina jälkitunnelmaan, kun juhlittavan ylistämiseen oli kyllästytty.

Raita oli harvinaisen jännittynyt, kuin tapahtuisi jotakin. Hän yritti olla huoleton, syytti mielessään seuratottumuksen puutetta, oli kiitollinen vanhalle kenraalille, joka istui lähellä, oli latautunut poliittisella alkupuheella, mutta joutui jonkin aivoradiosekaannuksen vuoksi koulupoikajuttuihin. Ja koulujutuissa kurkistavat aina lapsensilmät aikaihmisen takaa. Raita oli lapsirakas ja osasi kuunnella. Kuunteleminen imarteli kenraalia ja — vanha herkkusuu! — upea nuori nainen, vihertävään silkkiin puettu ja puhdasihoinen (Eeron neuvosta ja vaalinnasta tosin) oli viehättävä.

Kutsuttiin päivälliselle. Kenraali selitti toivovansa, että he kaksi olisivat pöytätovereita. Raita vastasi kohteliaasti toivovansa samaa.

Tultiin suureen saliin; se oli jonkinlainen talvipuutarha, jossa oli mahtavia palmuja, veistoksia, hauskoja nurkkauksia, erivärisiä, himmeitä, korkeita lamppuja. Keskelle oli katettu mahtava pöytä,

ylt'yleensä koristettu vaaleanpunaisin tulppaanein. Ne laskeutuivat matalasta keskuskristalliryhmästä laitoja kohti.

Raita sai pöytätoverikseen nuoren lausujamaisteri Lindin, joka oli jotakin kaukaista sukua Eerolle. Hänen oikealla puolellaan istui pankinjohtaja Kari, jonka sielu näkyi uinuvan teräspanssarin takana, ja joka oli laitimmaista viiksenkarvaa myöten »hoidettu». Hänen oikealla puolellaan istui Eero jonkun nuoren kaunottaren kera ja heitä vastapäätä kihlapari, Raidan mielestä liian kaukana keskuksesta kuin suotta syrjään pistettynä. Mutta ehkä Eero oli erehtynyt. Ehkei kihlajaisista ollut puhettakaan tänään.

Lind oli vaaleahko, sinisilmäinen mies, jonka kasvojen yläosa oli pienipäistä sopusuhtaista tyyppiä, mutta suu ja leuka lainatut joistakin lappalaisvaikutteista alkuisien aikoina. Hän oli sukkelapäinen, jopa rohkeakäänteinen, mutta hänessä oli samalla hervottomuutta, jota miehessä usein väärin sanotaan naismaisuudeksi, mutta jota rehellisesti pitäisi kutsua sukupuolettomuudeksi. Hän puhui taiteen suunnasta muualla ja meillä. Näytelmätaiteen ennen muita. Pankinjohtaja näkyi sanoneen naiselleen sanan silloin, toisen tällöin. Hän oli unohtanut Raidan alkukohteliaisuuksien jälkeen. Ei Raita liioin muistanut häntä. Lind oli hauska. Mutta puheensorinan yli kuuli Raita Leila Strömgrenin kohottavan ääntään. Hän lähetti silmistään syrjäsäihkeen Raitaan ja varmana hänen huomiostaan jatkoi:

— Eikö totta, Reino, arkkitehti Kautto on luonut tästä huvilasta taideteoksen, joka kelpaisi vaikka Suomen kuninkaalle. Tämähän ei ole meidän ansiotamme, se on kokonaan hänen. Ja nämä nurkkaukset! Tuon oikealla, kuutamolampun alla hän on kokonaan sisustanut minua varten. — Hän katsoi lämpimästi Eeroon: — Se on Reinoakin ihastuttanut.

Raita ei ollut tottunut sivuheittoihin. Hän olisi ihastuneena aviovaimona voinut luulla tämän olevan ainoastaan miehensä ylistystä. Mutta hän vainusi alla jotakin muuta. Hän huomasi sen olleen hänelle tarkoitettua jotenkuten, mutta ei älynnyt, että se oli taisteluhansikas — tosin omaan tappioonsa takertuva. Pankinjohtaja näytti — vaikka olikin mies teräspanssarin takana — heti huomanneen asian. Hän mittaili silmillään Raitaa ja Leilaa — mikäli itseään vaanivalle miehelle sopi. Lopuksi asettui hän — vastoin omaansa ja ajan kaikkea luvatonta suosivaa miellevirtausta — Raidan puolelle, sillä terveempää ja luonnollisempaa naista harvoin näki. Kuin metsässä kasvanut. Panssari suli, silmissä alkoi läikehtiä.

Silloin alkoivat puheet päivänsankarille. Oli maisteltu ja kirsi oli irtautunut. Suurempaa hyväntekijää, jalompaa ihmistä, uskollisempaa ystävää, reilumpaa toveria, uhrautuvaisempaa kansalaista, isänmaallisempaa mieltä ei sillä hetkellä ollut koko Suomenniemellä. Varmaan yhdeksän puhetta seurasi toisiaan. Lind kuiskasi Raidalle: väsyttävät ihmiset kerrassaan! Kun hänen runonsa kahvin

aikaan tulee, ei kukaan jaksa kuulla. Raita lupasi hartautta. Puheitten jälkeen nousi hakasanainen Strömgren, kiitti kaikkia yhteisesti. Hän oli vastoin tavallista kauppaneuvostyyppiä laiha, keskikokoinen mies — liian aikaisin vanhettunut, kuuratäpläisin ohimoin ja parroin. Silmät terävät ja älykkäät kuin tyttärellä. Mutta kaikki, mikä kunnianhimon ja huonon vatsan vuoksi lie elämänmannasta hänen ruumiiltaan hukkaan mennyt, se oli laskeutunut hänen rouvansa maitoisille olkapäille, jotka yrittivät näyttäytyä patoutuneisuudessaan mahdollisimman paljaina hänen siinä istuessaan miehensä vieressä varmana siitä, että kaikki lopulta oli hänen ansiostaan, hänen vuoksensa. Kauppaneuvos Strömgren liitti puheeseensa loppuha'an: ilmoitti — vaimonsa ja omasta puolestaan — suuret lahjoituksensa. Ihastuksen humina vyöryi häntä kohti hänen istuutuessaan, naisten välkytellessä jalokiviään ja oikoessa paljaita kaulojaan — mikä ankan, mikä joutsenen — miesten nostellessa lasejaan juhlapingoituksesta läjöttävin kasvoin.

Pankinjohtaja kuiskasi Raidalle:

— Minä luulin, että julkaistaisiin kihlaus.

Raita vastasi:

— Niin miehenikin luuli.

Heillä oli näin yhteinen pieni salaisuus ja he olivat molemmat tyytyväiset. Pankinjohtaja kysyi senjälkeen avoimesti silmillään. Raitaa kuumotti, mutta hän ei ymmärtänyt. Hänestä alkoi kuitenkin oikealla puolella tuntua kuin kulkisi liian kuu-

malla mansikkarinteellä; lausuja-maisterin puoli sitävastoin oli viileä kuin kotoinen niitty. Hän kääntyi sinne.

Noustiin pöydästä, painuttiin komeroihin ja sivuhuoneisiin. Eero näkyi asettuvan naisensa kera Leilan nimikkokomeroon, joka samalla oli syrjässä ja samalla salin huomattavin paikka. Tarjottiin kahvia lisineen. Pingoitus oli lauennut, hilpeä mieliala alkoi jo siellä ja täällä räiskähdellä raketteina. Silloin soitti isäntä lasiin, piti jäyhän puheen nuoruudelle ja rakkaudelle — rouvan hymyillessä salaperäisenä; ilmoitti tyttärensä Leilan ja insinööri Reino Koitereen kihlauksen julkaistuksi.

Suuri riemu ja hämmästys — teeskennelty, sillä kaikkihan odottivat — kohahti huoneessa. Tunkeiltiin kihlaparin ympärillä. Siro morsian oli Raidan mielestä kauneuden ilmestys. Tuollainen tuli naisen olla, eikä tällainen kuin hän. Sulhasella oli tosin liian pieni suu, joka vaikutti typerältä, mutta kaunis ja kookas hän oli — kuin vuorikauris tuli Raidan mieleen, mutta — vertaushan ei sopinut mieheen! Pari sopi mainiosti yhteen ja oli rakastuneen näköinen! Raita soi täydestä sydämestään heille onnen.

Eero oli joutunut keskilattialle. Raita vastaili hajamielisenä pankinjohtajalle ja lausujalle sekä kenraalille, joka naisinensa oli siirtynyt heidän komeroonsa. Silmät seurasivat Eeroa kuin uutta ihmistä. Eero käveli, kieputteli, kumarteli tähtirintojen, juhlapukuisten miesten keskellä ja välitse. Hänellä oli

sana valmiina muutamille, oli huomaavainen toisille, toiset sivuutti; toiset taas puhuttelivat häntä. Hän oli hyvinkasvanut ja hienonnäköinen, muistutti ilmeisesti diplomaattia suurilta kilpakentiltä. Raita nappasi Eeron sanan ja toisen: — Herra valtioneuvos, luuletteko pääkaupungin tulevan toimeen ilman uusia katuoikaisuja? Liikenne kasvaa päivä päivältä — —. Kas, Fritz, miten maan ilmailuvoimat menestyvät? Täytyisi rakentaa uusia — —.

Tällaisena ei Raita ollut koskaan Eeroa nähnyt: hymyili kohteliaasti ohikulkeville naisille — mikäli he miellyttivät tai olivat arvorouvia — jatkoi yhä miesten kera monet rihmat käsissään, tuntosarvet herkkinä joka taholle, pää hauskasti ylhäällä sanoessaan jotakin painokkaasti, tai sopivasti kumartuneena kuunnellessaan toista. Hillitysti, hallitsevasti hän esiintyi. Raita ihaili häntä ja vierasti. Eero ei näyttänyt häntä paljon huomaavan, hymyili kerran, tuli kerran luokse ja sanoi pari ystävällistä sanaa kuten muillekin haavittavilleen.

Maisteri Lind lähti lausumaan. Eero painui kihlattujen komeroon. Runo oli omistettu kihlaparille, maisteri sai »myrskyisän» suosion. Häntä vaadittiin lausumaan vielä jotakin kaunista. Maisteri alkoi intomielisesti: »Jumala, taatto taivahan, ken olet sä? Vastaa, tai kaksinkamppailuun ma vaadin sun —»

Kenraali oli luullut Raidan olevan ihastuneen lausujaan. Hän ei malttanut olla suihkaisematta:

— Tällainen runo toisen viisikymmenvuotispäivänä ja toisen kihlauspäivänä! Huonomakuinen mies!

Mutta lausuja oli tahtonut tyrmistyttää kuulijakunnan äänensä voimalla ja uljaalla elämänotteellaan. Hän lausui heti jälkeen kyyneleet silmissä »Sua siunaan», joka sopi kaikille juhlittaville, varsinkin morsiamelle. Hänet pyydettiin morsiamen komeroon. Molemmat vanhat herrat, kenraali ja pankinjohtaja olivat tyytyväisiä. Kenraali varsinkin oli siivet karhollaan kuin kalkkuna ja heltat punaisina. Hänellä oli ulkonevat, pussien ympäröimät silmät, kookas, sinervä nenä, mutta suu oli tervehampainen ja luja — hyvä lihansyöjän suu. Pankinjohtaja ei pitänyt häntä vaarallisena kilpailijana; pankinjohtajahan ammattinsa mukaan ei koskaan voinut olla kilpailematta, vaikka napista, jos niiksi tuli. Tämän illan shakkinappula oli rouva Kautto. Mutta pankinjohtaja laski väärin. Kenraalilla oli tokintavaistoa. Hän oli huomannut Raidan nyrpistävän kulmiaan lausuttaessa runoa »Jumala, taatto taivahan». Hän alkoi:

— Ihmiset eivät usko Jumalaan enempää kuin puupökäleeseen, mutta jokainen keltanokka luulee saavuttaneensa korkeimman sankaruuden asteen huutaessaan: »Jumala, sun tilille vaadin»!

Raita innostui:

— Sepä osui terälleen. (Hän unohti viime keväisen ihastuksensa Hadina-runoon!)

Kenraali innostui: se oli muotiasia nykyisin. Hän oli juuri lukenut erään Jumalaan uskomattoman eurooppalaisen kuuluisuuden kirjan, jossa tehostettiin pariin kertaan: minä uhmaan kohtaloa, minä vihaan Jumalaa! Siitä nämä täällä nurkissa sitten

innostuvat ja luulevat olevansa mokomia Aleksanteri Suuria puhaltaessaan pilleihinsä samaa nuottia. Se oli samaa kuin sotajoukon päällikkö käskisi hyökkäämään tyhjää metsää vastaan ja kehuisi hyökkäystä urotekonaan. Kun ei usko, niin ei. Mitä siitä turhaan pasuunaan puhaltaa?

— Uskookos kenraali?

Kenraali oli varovainen:

— Entä te, rouva Kautto.

Raita vastasi arasti:

— Minä kyllä uskon.

Niin teki kenraalikin. Tietysti jokainen, jolla on vähänkin syvempää elämänkokemusta! Hän alkoi kertoa liikuttavia kuvauksia rintamilta, mahdottomia tilanteita, joissa ainoastaan usko Jumalaan oli ratkaissut asian.

Pankinjohtaja yritti kääntää keskustelua viimeiseen oopperaan. Kukaan muu ei ollut sitä nähnyt kuin hänen oma naisensa, joka tarttui innokkaasti keskusteluun. Pankinjohtaja ei halunnut jatkaa. Hän käänsi juttua kankeasti kuin lapiolla viimeistä ensi-iltaa kohti Kansallisessa. Raita oli ollut siellä. Mutta ennenkuin päästiin alkuunkaan, oli kenraali kertomassa, miten hän oli kerran joutumaisillaan vihollisen saarrokseen. Kaikki toivo näytti olevan mennyttä, hän oli enää vain rukoillut — —. Kenraali lemusi likööriIle, ja Raita kuunteli hartaana. Pankinjohtaja luopui shakkikuningattaresta. Se oli siirretty ruutuun, johon hän ei päässyt lähellekään. Hän nousi, kumarsi, lähti naisinensa toiseen komeroon. Kenraa-

linkin nainen halusi mennä muuatta tuttavaa tervehtimään. Kenraali saattoi hänet sinne.

Raita jäi parin vieraan kera. Katseli Eeroa, mutta ei löytänyt. Kenraali palasi hetken kuluttua, pörisi iloisena kuin kevääseen vironnut mettiäinen. Oliko rouva Kautto huomannut huoneessa, jossa ennen päivällistä oli istuttu, erästä vanhaa taulua? Yleensä luultiin sen olevan van Dyckin, vaikkei nimestä voinut saada selvää. Kauppaneuvos oli tuonut sen eräältä Hollannin-matkaltaan. Raita lähti mielellään jaloittelemaan. He astuivat porrasta ylös. Raita huomasi unohtaneensa laukkunsa. Kenraali meni sitä noutamaan. Raita nousi pehmyttä mattoa ensi huoneeseen, istuutui nojatuoliin odottamaan. Hän kuuli keskustelua viereisestä huoneesta. Naisen ääni kuului sanovan:

— Minä olen teille jotakin velkaa.

— Mitähän se mahtaisi olla?

Mitä? Oliko se Eeron ääni?

— Vitsikilpailussa Kappelissa — muistattehan? Reino sai ensi palkinnon, mutta teidän palkintonne jäi jakamatta.

— Ken vanhoja muistaa, se koivunlenkkiin, sanoo sananlasku.

Se oli Eeron ääni! Raita aikoi nousta. Silloin naisen ääni hätäilee, värehtii:

— Tietysti minä nyt Reinoa rakastan, olenhan hänen morsiamensa. (Se oli siis Leila Strömgren!) Mutta siihen aikaan, Eero Kautto, te olitte paljon minulle. Sanokaa, miksi jätitte minut?

— Enhän toki uskaltanut — kuului Eero valehtelevan, mutta hänen äänensä oli lämmin.

— Se ei ole totta; te ette — tahtonut —

— Kenpä sen niin varmasti tietää —

— Tuolla liikkuu joku — joku voi tulla — sallikaa siis nopeasti — sallikaa minun antaa teille palkinto, jonka olitte saapa —

— Mutta Leila —

— Ah, Eero!

Raita hoippui alas rappusia. Kenraali kiiruhti vastaan:

— Oletteko sairas?

— Voin hiukan pahoin.

Kenraali saattoi hänet sivuhuoneeseen. Haki vettä, tuki hänen päätään, taputti hänen kättänsä, suuteli hänen paljasta käsivarttansa. Raita salli kaiken tapahtua, hän ei oikeastaan huomannut mitään. Hän nojasi päätään käteensä, korvissa surisi. Kenraali tiesi: nainen, joka halusi jatkoa, pistää päänsä piiloon kuin jänis — ei ole tietävinään. Hän uskalsi suudella jo niskaan. Silloin Raita karisti hänet pois kuin limaisen etanan. Soitti autoa, ei saanut, soitti hevosta, lähetti miehellensä terveisiä. Kenraali tahtoi tulla saattamaan. Raita epäsi, lähti yksin.

Ulkona pyrytti, ajurilla ei ollut kuomua. Lumi pieksi Raidan päätä ohkaisen silkkiliinan läpi. Raitaa inhotti elämä. Kenraali ja Eero ja kaikki miehet ja naiset. Juhlat, joissa juotiin, ja yksi ja toinen alkoi jo olla pehmyt. Italiassa, viinimaassa oli kunnia-asia,

ettei kukaan ollut humalassa. Suomessa, kieltolakimaassa oli kunnia uskaltaa humaltua! — Pieksä, tuuli, pieksä, pieksä! Liikaa ehkä lienet suojellut tähän asti!

Raita tuli kotiin, sytytti tulet makuuhuoneeseen, ruokasaliin, omalle puolelleen. Hän oli mielestään kylmä ja harkitseva. Pyry oli karaissut. Hän otti hiljaa sänkyvaatteensa, muutti omalle puolelleen. Hän ei puhuisi sanaakaan Eerolle. Kulkekoon Eero omia teitään, hän kulkee omiaan. Siksi kunnes viimeinen selvä tehdään. Hän sammutti makuukamarista — — Eero tuli salissa vastaan. Raita miltei säikähti. Hän ei ollut kuullut hänen tulevan. Hän aikoi sittenkin painua omalle puolelleen.

Eero ehätti kysymään:

— Tulitko sinä sairaaksi?

Raita ei vastannut.

— Loukkasiko joku sinua?

Raita aikoi mennä.

Eero kivahti:

— Mitä tuo nyt on olevinaan.

— Hyvää yötä! sanoi Raita ja meni.

Eero tuli jäljessä.

— Mitä varten sinä olet vuoteesi tänne muuttanut?

— Anna minun olla!

— Sinä olet konstisäkki! Juuri kun minä olen saanut uuden ajatuksen, keksinyt uuden kauttakulkutien, josta ansaitsisin hyvin —! Juuri kun alan sitä hioa, teet sinä hämmingin ja lähdet kesken juh-

lien pois. Suorastaan häpäiset minut! Minä tietysti tämän kuultuani lähden jäljessä ja kuvittelen, miten minä ilahdutan sinua tuolla uudella keksinnölläni ja sinä — äksypäissäsi muutat asuntoa.

Raita jo sanoi:

— Sinä puolestasi olet tietysti menetellyt koko illan minua kohtaan kuin ritarillinen aviomies!

— En suinkaan voinut sinua paimentaa alituiseen.

— Kukas on pyytänyt!

— Mitä tämä on olevinaan!

— Ei mitään. Mene nukkumaan, omahyväinen!

— Entä itse!

— Ja sinä! Suutelet jokaista, joka huulensa tarjoaa. — Eero katsoi hölmistyneenä kuin vasikka.

Raita: — Hyvää yötä viimeisen kerran..

— Ketä minä muka suutelin?

— Morsianta omissa kihlajaisissaan!

— Vakooja!

— Minä en mahtanut sille mitään. Olin viereisessä huoneessa.

— Silloinpa kuulit, että minä panin vastaan! lennätti Eero kuin voiton lipun saarrokseen.

— Kyllä — muodon vuoksi.

— Mutta niin epäritarillista miestä et löydä, joka kihlajaisissa ei suutelisi morsianta, kun hän itse tarjoaa huulensa.

— Ja kukapa ei vastaanottaisi hänen rakkaudentunnustustaan — sulhasen selän takana.

— Niinpä!

— Yhtähyvin minä voin sanoa: kun vanha herra tahtoo suudella nuorta naista, ei niin epäkohteliasta olisi koko maailmassa, joka ei siihen suostuisi — sedän tähden!

Eero kysyi ärhäkästi:

— Kumpiko se oli?

— Toinen.

— Siis kenraali?

— Enpä sano.

— Tietysti pankinjohtaja?

— En sano.

— Olkoon kuka tahansa. Kyllä minä näin, että molemmat herrat saalistivat sinua, mutta minä luotin sinuun.

— Niin minäkin!

— Mutta etkö nyt käsitä, että tilannehan oli aivan toinen!

— Minä en käsitä tätä nyt ja mitä minä huomenna teen, sitä et sinä.

— Sinä muutat heti minun luokseni takaisin!

— Ja sinä jätät minut heti!

— Raita, mitä ilveilyä tämä on! Minä rakastan sinua, vain sinua, sinä tiedät sen hyvin.

— Ja hyväilet toista! Minä en välitä sellaisesta rakkaudesta.

— Sinä et ymmärrä seuraelämän säännöistä mitään, kun et ole koskaan seurustellut ihmisten kanssa!

Raita lähti silloin ruokasaliin. Eero seurasi. Raita kiepsahti takaisin puolelleen ja sulki ovensa

sisältä päin. Eero kuului kolhaisseen makuuhuoneen ovea. Hän kiroili tietysti itsekseen säästyneitä naisia.

Kului muutamia päiviä. Herrasväki ei vaihtanut sanaa keskenään. Raita syytti Sohville paljoja töitään, pysytteli huoneessaan.

Eräänä päivänä Eero näki kenraalin saattelevan Raitaa kadulla. Raita ei huomannut häntä. Saman päivän aamuna oli Italiasta tullut kirje. Rolandilta tietysti. Eeroa harmittivat mokomat vanhat herrat, jotka keppelehtivät hänen nuoren vaimonsa kintereillä. Vaikka heistä ei vaaraa. Mutta Rolandi oli otettava huomioon todellisena kilpailijana. Raita ei saanut vastaanottaa hänen kirjettään, ennenkuin heidän välinsä oli selvä. Eero oli pistänyt sen povitaskuunsa. Hän meni kotiin odottamaan Raitaa. Se oli kiusallinen odotus. Hän kuvitteli heidän juovan kahvia Fazerilla ja Raidan nauravan kenraalin jutuille... Hissi nousi. Nyt! — Avain kuuluikin työntyvän naapurin oveen. — — Taas tuli hissi, vihdoin ylös asti. Eero kiiruhti vastaan, auttoi takin Raidan yltä, suuteli häntä, vei leposohvalle, hyväili, hellitteli, myrskysi: Raita, Raita, Raita... Raita sulki silmänsä, salli kaiken tapahtua. Hän oli ollut pakahtua ikävään näinä viitenä päivänä!

Iltapäiväpostissa saapui Rolandin kirje uudelleen.

Helsinki nukkui pääsiäisunta. Päivänsäteet kurkistelivat uutimien raoista Kauton huoneistoon. Kuin olisivat ne heittäneet kisakutsun sinne kuten kaikille luoduille. Ne sattuivat Eeron kirjaan, joka lepäsi velttona polvella. Pitkäänpä Raita nukkui! Olisi lähtenyt aamukävelylle.

Eero ei ollut nukkunut paljon koko yönä. Illalla hän oli suunnitellut erään tehtaanjohtajan ja insinöörin kera uutta tehdasrakennusta. Hänen oli annettava muoto sille. Keksittävä käytännöllisiä laitteita sinne ja tänne, että työn vaarat vähenisivät, työ tulisi mieluisaksi. Ajatus oli ponnistellut koko yön. Nyt oli raukeus jäljellä. Kirja lepäsi polvella, auringonsäteet sattuivat koneenkuviin ja käteen. Pää nojasi velttona taaksepäin, silmäluomet lupsivat, painuivat kiinni; pitkähköt kasvot muistuttivat miltei torkkuvaa setteriä.

Silloin ilmestyi ruokasalin ovensuuhun kaksi kiiluvaa silmää. Ne katsoivat kallellisessa päässä toinen ylempänä, toinen alempana. Ne räpsivät kuin kiinnimennäkseen tai punoakseen juonia. Nyt sattui kuono auringonjuovaan. Se tuhahti kuin tyrkätäkseen pois häiritsevän oksan. Pentu hiipi eteen-

päin, jäi katsomaan torkkuvaa miestä keinutuolissa. Hiipi luo.

— Hrrr — se nykäisi lahkeesta.

Eero heräsi, häristi pois. Pentu innostui nykimään suuren maton kulmaa. Se tyrkkäsi sen koholleen, pujottautui alle; ruskeat takajalat ja tuuhea häntä vain näkyivät. Jo se työntyi uristen takaisin, hyppi loikkien auringonjuovien yli toiseen päähän huonetta, tarttui pöytäliinan kulmaan, veti sen alas. Ärhenteli sille kuin leikkitoverille, loikkasi yli, tunki päänsä alle, tuhki sieraimiinsa, kulki syrjäkareessa veikistellen kuin kissa. Äkkiä se kääntyi ympäri, yritti hypätä tuolille toisella seinämällä, myysähti alas pehmeäksi keräksi, nousi istumaan ja katseli hetken nolona pää kallellaan.

Sitten se sipsutti lattian yli, urahti pudonneelle pöytäliinalle: aha, tapasinkos! Katsoi kuitenkin halveksivasti ohi, asteli eteiseen. Hetken kuluttua se kuljetti jalasta Helenan nukkea, jolla ei ollut nenästä tietoakaan. Se härisi kuljettaessaan sitä, hylkäsi sen pöytäliinan päälle kuin tuumien: leikkikää keskenänne! Läksi kieputtelemaan, juoksemaan auringonviirujen yli, härisi omaa hulluuttaan, juoksi eteiseen, eikä palannut.

Eero oli katsellut sitä elähtyneenä. Se oli kuin kevään henkäys korpien sokkeloista. Susien syntymäsijoilta ihmisten luo lähetetty. Sen oli kevään silmänraoitus hullannut. Eero nousi. Hänenkin täytyi lähteä jaloittelemaan. Ja Raita? Hän voi nukkua tällaisena aamuna! Hänet täytyi herättää.

He olivat tuskin istuutuneet aamiaispöytään, kun tuli neiti Lindqvist. Hän oli hengästynyt, ei ollut uskaltanut hissiin, kun ei ollut ketään muuta tulijaa; hissi voisi pudota, oli sellaista sattunut! — Raita pyyteli sisään eteisestä.

— Kiitoksia, kiitoksia, lateli neiti Lindqvist, — en minä mitenkään, en nyt mitenkään, katsokaas, sellainen hoppu. Se minun veljeni tytär, joka tuli Amerikasta ja joka osti sen maatilan ja vie nyt minut sinne — ajatelkaas, lämpimään ja hyvän ruoan ääreen — Gud välsigne — ja minä tuumasin, kun lupasin tämän kultaneulan arkkitehdille, että on parasta tuoda aikanaan; niin se on — jää vielä sinne peruihin — toiselle luvattu.

Neiti Lindqvist paljasti äiläkänvihreän silkkitrikoopuseronsa — Amerikan tuomisia, johan tämän nyt arvaa sokeakin! — Se teki hänen ihonsa vahankeltaiseksi. Hän irroitti puseron rinnasta kultaisen neulan, huokasi, ei tahtonut silmiään siitä saada, tarjosi sitä ojosormin Raidalle. Raita ehdotti, että se annettaisi veljentyttärelle muistoksi isän vanhasta kodista.

Neiti Lindqvist tuli hämillisen näköiseksi, lehahti sitten syytämään syljen kupliessa kuivan suun pielissä:

— Niin juuri, niin juuri! Tämä on jalo teko, rakas arkkitehti, sitä minä juuri teiltä odotin ja sitävarten tänne tulin. Kiitos, kiitos! Gud välsigne. Kyllä minä, kyllä minä nyt juoksen ja julistan. Kiitos, kiitos! Jo minä sen arvasinkin, että niin se sanoo!

Eukko painui ovesta yhä puristaen neulaa kädessään. — Rintaan, eihän sitä, eihän sitä uskalla enää, jos putoaa vielä, ennenkuin veljentytär — hoki hän painuessaan rappusia alas.

Raita tuumi: kevät varmaan oli mummorukan väkkäröinyt. Hän oli tuskin sulkenut oven, kun isä oli oven takana. Ukko tuli hyvätuulisena ja nuorentuneena. Oli ihana aamu, hän tahtoi lähteä jaloittelemaan, tuli houkuttelemaan heitäkin mukaansa. Ukko istutettiin pöytään. Hän kertoilemaan, millaista oli ollut nuorena poikana maalla tällaisina kevätaamuina, jolloin hanki vielä kantoi, vaikka räystäät tippuivat, jolloin sujotettiin kukonlaulun aikaan suksilla naapuriin tyttöjä säikyttelemään; — hehän asuivat lähellä kaupunkia ja tulivat pyhiksi kotiin. Ja sitten — — Raita pyysi isää kiiruhtamaan ja kertomaan kadulla loput.

— Minä aina unohdan ajan, kun tulee nuo nuoruuden ajat mieleen, pyyteli ukko anteeksi. Olisihan hänen pitänyt arvata, eihän ne jaksa kuulla hänen juttujaan!

Lähdettiin ulos. Raita kulki Helenan kera edellä, herrat tulivat jäljessä. Kadut vilisivät väkeä. Toisilla oli kädessä pajukissaoksia, joissa koreita paperikukkia. Räystäät tippuivat, keskikaupungilla olivat käytävät sulat. Raitiovaunut eivät kulkeneet. Oli pyhäpäivätunnelma.

He eivät olleet kuljeksineet puoltakaan tuntia; olivat epätietoisia, minne menisivät. Silloin kumahtivat kirkonkellot soimaan. Helena sanomaan

Raidalle, ettei hän ollut vielä koskaan käynyt kirkossa.

— Etkö sinä ole, minä vien sinut joskus.

— Millaista siellä on?

Raita kuvaili. Helena rupesi heti tahtomaan kirkkoon. Raita kysyi herroilta, eikö pistäydyttäisi. Eero rypisti kulmiaan, mutta isäukko sanoi hänenkin mielensä tekevän. Eero ehdotti, että Helena menisi ukin kera, ja Raita ja hän jatkaisivat matkaa. Mutta Raitakin sanoi mielellään menevänsä Helenan kera. Lopuksi menivät kaikki, Eero vastenmielisesti.

Saarnatuoliin nousi harmaahapsinen kaitakasvoinen pappi. Hän luki pääsiäissanoman tiissaroiden kirjaa läheltä silmälaseinensa. Hän selitti, mikä vapahdusjuhla oli kärsivälle ihmiskunnalle pääsiäisjuhla. Raita oli aina kuunnellut yhtä hartaana pääsiäissanomaa. Se oli hänelle joka kerta uusi ilonaihe. Eero puolestaan ajatteli: mikään tiedekunta ei pysy niin paikoillaan kuin jumaluusopillinen. Kahteentuhanteen vuoteen eivät he ole keksineet mitään uutta sanottavaa! — Hetken perästä höristi kumpikin korviaan: he nousivat eri ojista yhteiselle kovalle maalle, toinen antaumuksesta, toinen arvostelusta. Pappi poikkesi sovinnaisesta alusta nykyaikaisiin ilmiöihin. Hän sanoi, että monelle kaunosielulle oli Kristus nykyään muotiasia. Oli kyllästytty ilojen temmellykseen ja etsittiin muka totuutta. Mutta ei tultu kirkkoon kuulemaan Kristuksen palvelijoitten julistusta. Etsittiin Kristusta itsevanhurskaudessa, jopa taikuudessa. Pyöritettiin kelloja

ja luultiin pyhien vastailevan uteliaitten ihmisten kysymyksiin; tanssitettiin pöytiä, kirjoitettiin salakirjoitusta ja nähtiin näkyjä. Ja yksi ja toinen maallismielinen neitonen ja nuorukainen saattoi tulla sanomaan: Kristus on minulle ilmestynyt!

— On hyvä, että ihmiskunta kaipaa Kristuksen pääsiäissanomaa, Kristuksen vapahdusta synneistämme. Mutta Kristus ei tule ihmisten luokse teatteritemppujen kautta. Näyttelijöitä ovat nämä näkyjen näkijät ja pelien pitäjät, Jumalan pilkkaajia ja rikollisia Pyhää Henkeä vastaan! Raamattu itse julistaa — —

Eero nykäisi Raitaa, kuiskasi:

— Lähdetään kahville!

— Kuunnellaan loppuun.

Raita näytti hyvin kalpealta. Eero sanoi:

— Minä ainakin lähden.

Nousi siunaamatta, painui ovelle. Hetken kuluttua seurasivat toiset.

Raita oli alakuloinen koko päivän. Eeroa säälitti. Hän ei tosin aikonut virkkaa mitään, mutta hän ajatteli koko päivän Raidan näkyjä. Kaikki uskonnolliset lahkot näkyivät kilpailevan keskenään, kuka oli lähinnä Kristusta, kellä oli oikea sana tuotavanaan. Silloin oli ennen kaikkea kiitettävä itseään, todistettava oma oppinsa oikeaksi, moitittava toisia. Tietysti oli lapsellista yrittää lähestyä Kristusta. Eero puolestaan uskoi hänen kuolleen muitten ihmisten tavalla, eikä hänen henkeään voinut lähestyä enempää kuin muitakaan kuolleita. Mutta jos kellä

olisi oikea tieto Kristuksesta, niin olisi se Raidalla. Rehellisempää näkijää ei Eero voinut kuvitella. Ja Raita viisaana ihmisenä kykeni itsekin arvostelemaan näkyjänsä; muut näkijät ja heidän palvojansa olivat typeriä! (Eero ei huomannut verrata näitä ajatuksiaan äskeisiin mietteisiinsä eri uskonlahkoista!) Sitäpaitsi oli Raita juuri pääsemässä harhakuvistaan. Eero oli johtanut hänen ajatuksensa kivipohjaisiin uomiin. Hänen maailmankuvansa oli jo muuttunut. Mutta Eero tahtoi auttaa Raitaa vielä enemmän. Raukka oli ollut kalpea kirkossa. Eikähän kumma; sehän oli haukkumista päin silmiä raa'alla tavalla. Ei tietysti pappikaan voinut kuvitella jonkun näkijän istuvan juuri nenänsä edessä. Tai jos uskoi, tahtoi Savonarolan tavoin polttaa epäjumalankuvat roviolla.

Raidan oli päästävä selvyyteen oman olemuksensa pulmasta, kuitiksi kerta kaikkiaan! — Eero käveli Raidan kirjahyllyn luo, kaiveli sielutieteellistä kirjallisuutta, okkultismia, parapsykologiaa, löysi psykopatologisia ilmiöitä käsittelevän teoksen. Istui tutkimaan.

Raita oli ollut Helenan kera vanhuksien luona. Palasi, kuulusteli Helenan läksyt, laittoi hänet nukkumaan kuin aivan pienen tytön. Hän oli alakuloinen, huolehtiminen toisesta hälvensi sitä vähän.

Hän sammutti tulen Helenan huoneesta, otti jonkin kirjan, sanoi hyvänyön Eerolle, oli menossa makuuhuoneeseen.

Eero kääntyi, sanoa napsautti:

— Se pappi oli väärässä.

Raita jäi kiitollisena katsomaan:

— Lopulta hän oli oikeassa. Eihän se ole leikin asia.

— Mutta väärässä, mitä sinuun tulee. Sinä etsit vakavasti ja sinun näkysi ovat rehellisiä.

Raita oli kummastunut. Uskoiko Eero?

Tuskin hän oli pääsemässä tälle portaalle, jo heitti Eero hänet maahan jälleen: hän kertoi juuri lukeneensa, miten toisilla ihmisillä on ikäänkuin kynnys alitajunnan ja ylitajunnan välillä liian matala, miten alitajunnasta nousee ihmeellisiä kykyjä ja salattuja voimia, joita harkitseva järki ei kykene pitämään aisoissa. Niin ovat syntyneet sairaloiset valvenäyt, ikäänkuin unikuvien jatkona. — Hän lisäsi kuin hyvitykseksi: Mutta samoista lähteistä on nerous alkuisin. — Selityksen voi hyvin sovittaa Raidan näkyihin. Raita sanoi vain:

— Saahan sitä selitellä —

Hän painui makuukamariin. Riisuutui, rupesi odottamaan unta. Eero tuli ovelle:

— Mutta kuulehan! — Eero oli innostunut. — Nythän minä keksinkin! Sehän on selvä persoonallisuuden jakautuma! Sinähän olet itse tietysti lukenut henkilöistä, joissa persoonallisuuden jakautuma voi mennä niin pitkälle, että henkilö toisina vuorokauden aikoina luulee olevansa toinen kuin toisina. Toisenniminen, jopa päinvastainen luonteeltaan. Vieläpä yrittää tehdä kiusaa sille, joka edellisinä tunteina luuli olevansa. Niin no — sinähän nämä asiat paremmin tunnet kuin minä.

Raita oli ällistynyt: tuo ajatus ei ollut koskaan tullut hänen päähänsä. Hän oli kuitenkin heti puolustautumisasenteessa:

— Mutta eiväthän nämä ole kaksi eri persoonallisuutta, eivätkä päinvastaisia. Ne ovat sopusoinnussa keskenään.

— Sinulla ne ottavat sellaisen muodon.

— Ja persoonallisuuden jakautumat tulevat tahtomatta. Ne ovat hysteriaa. Nämä tulevat tahtoen.

— Nämä ovat samanlaisia tapauksia kuin kaikki mediumistiset tapaukset, pamautti Eero ja lisäsi suurella varmuudella: — jolloin nimittäin sairas nauttii kohtauksistaan, saa ne harkiten aikaan.

Sairas! Tuo sana Eeron sanomana loukkasi Raitaa, mutta hän ei ollut taistelutuulella; hän oli apeamielinen. Sanoi vain:

— Kyllä tämä on erikoinen kyky minulla. Se on minun persoonallisuuteni syvennys.

— Niin onkin. Horrostila on sinun ylevämpi itsesi ja »Ystävä» sinun omatuntosi. Sehän on selviö, palasi Eero lähtökohtaansa kuin asiassa pysynyt.

— Entä vainajat?

— Mielikuvitusta, alitajunnan purkauksia. Uskonnollisten haaveitten ja Suomen kansan vainajainpalveluksen jätteitä sielussa. Tai suorastaan telepaattista vaikutelmaa läsnäolevien alitajunnoista.

— Ja selvänäköisyystapaukset?

— Jos ranskalaisia, englantilaisia ja amerikkalaisia professoreita voi uskoa — ja tietysti heitä täy-

tyy osaksi uskoa — on selvänäköisyyttä olemassa muissa roduissa enemmän kuin meillä. — Eero tavoitteli ilmeisesti tieteellistä tasapuolisuutta, joka kyllä sopi hänelle. — Vai eikö meillä lie tarpeeksi tutkittu, en tiedä. Kaikessa tapauksessa: se ei kumoa minun väittämääni, päinvastoin tehostaa, että sinun alitajuinen minäsi omaa pienen määrän selvänäköisyyttä.

Raita sanoi vain:

— Ei se ole sitä.

Eero sinkautti:

— Jos rehellisesti ajattelet, huomaat itsekin.

Painoi oven kiinni ja meni.

Raita ei ollut miettinyt näitä asioita koko avioliittonsa aikana, ainakaan tajuisesti. Hän oli päätynyt tähän: ihmisen järki käsittää perin pikkuisen ympyrän; uskolla on käsitettävä elämän valtavimmat totuudet; ihmisten itsetietoisuus imartelee itseään niiden tajuamisella, silloinkun järki torkkuu; luottamisen voimalla tapahtuu suurimmaksi osaksi elämän arkinenkin hyörinä — perin harvat sähkön, radion, rautateitten, hissien, lääkkeitten, jopa ruoan käyttäjät ymmärtävät mitään näitten kokoomuksesta, tekniikasta, laeista. Ammatti-ihmiset hallitsevat kukin alaansa. Toiset uskovat heihin; jos lisäksi oma kokemus niitten muutamista vaikutuksista lisää ammatti-ihmisten lausuntoja, on luottamus niihin vahvistunut, siinä kaikki. Elämä käy siis uskon voimalla. Kuinka ei samasta syystä hänen suurten näkemyksiensä valossa. Ja kaikki hänen lempifilosofinsa Leibniz,

Kant, James, Bergson, Ahlman olivat painostaneet sisäisnäkemyksen oikeutusta. — Sitäpaitsi oli Eeron äskeinen selitys perin arkipäiväinen. Se olisi riistänyt innoituksen hänen ilmestyksiltään. Raidalle tuli halu yrittää horrokseen. Ehkäpä oli Jumala jo antanut hänelle anteeksi. Hän halusi vereksen kokemuksen valossa uudestiarvioida sielunasenteensa.

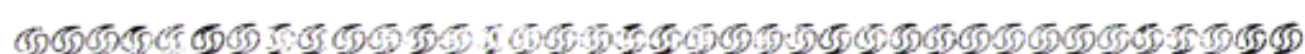
Silloin tuli Eero taas ovelle. Hänellä oli uusia todistuskappaleita. Erinomaisia psykopaattisia ilmiöitä, aivan kuin Raidan näkyjä! — Raita sanoi nukuttavan.

Eeroa harmitti. Hän tahtoi auttaa toista terveelle tolalle, eikä toinen ollut tietääkseen. Hän palasi pöytänsä ääreen, tarttui tehdasrakennuspiirustukseen, ajatteli tyytymättömänä: rehellisinkin ihminen on liian lähellä itseään ollakseen puolueeton.

Mutta ajatus ei huolinut tehdasrakennusta kierrokseensa. Se vatkasi Raidan asiaa. Juuri kun hän lääketieteellä oli todistuttanut sen uudelleen sairaudeksi, etsi hän sielutieteestä sille oikeutusta, koska näyt olivat kuitenkin olleet kannustava voima Raidan elämässä. Hän tympeytyi ja meni nukkumaan.

Hetken kuluttua hän heräsi aivan selkeilleen, korvissa kaikui kuin joku olisi sanonut: *Kannustava hulluus on viisautta.*

Nukkui uudelleen.

Toukokuinen tuuli ja valkoiset purjeet. Tuuli tarttui niihin kuin iso veli pikku siskoihin. Kiidätteli niitä vaaputellen, kallistellen pitkin kohahtelevaa Suomenlahtea.

Raita, Eero, jopa Helenakin istuivat purjeveneessä. Veneen omisti muuan Raidan kurssitoveri. Hän oli pienenlainen mies, jolla oli aina lyhyt piippu toisessa suupielessä. Hän oli perinyt aluksen veljeltään, joka oli torkahtanut pois kesken ikiään — »toinen ihminen sitä putoaa kuin piippu hyllyltä.» Eikö tuohon lopulta lie torkkuminen syynä, ei tule pidettyä oikein varaansa. Tämä oli kyllä ensiluokkainen purjevene. Tuo Raita sen kyllä tietää, että tällä on purjehdittu palkinnoitakin. On niinkin. Mutta eräässä kilpailussa tekivät hänelle vääryyttä. Kaikki tuttavat sen todistivat, että tämä oli tullut ennen perille kuin se toinen, mutta sille annettiin toinen palkinto ja tämä tuli vasta kolmannelle. Siitä on jo vuosia. Mutta siitä päivin hän ei ole kilpaillut. »Ei Uhtonen viitsi». Pitäkööt palkintonsa.

Oli alkanut tuulla nykäyksittäin, kerätä yhteen pilviä, jotka olivat juosseet kuin kilpa-ajohevoset pitkin taivaan laitoja. Nyt ne kiersivät heidän päänsä

päällä repaleina kuin olisivat jättiläishärkkimillä puhki pistetyt. Aikoi ehkä keittää sadetta. Eikä heillä ollut varustuksia mukana. Ei muuten, mutta Helenan vuoksi.

— Näin se tuulla jytyytti viimekin sunnuntaina, selitti Uhtonen, — eikä tehnyt sadetta. Päinvastoin oli tämä nykäystuuli hauskempi. Se pitää aina varuillaan. Sen liepeessä piileksii seikkailu.

He kiisivät aavaa ulappaa. Tuuli ikäänkuin nautti heitä kantaissaan. Uhtonen juttusi purjehduskaskuja hallitessaan peräsintä ja purjenuoria samalla kertaa. Hänellä oli suora nenä ja karut nenäpielet, suurenlainen suu ja tinkimättömät silmät. Mahtoi olla kunnon mies, vaikka kuivakas, arvioi Eero.

Raita katseli hajamielisenä merelle kuin olisi elämäntäyttymys ollut jossakin kaukana. Hänen korvaansa otti kuin Uhtonen olisi sanonut jotakin tökeröä. Hän kaukaa ihmetteli sitä ja sitäkin, että Eero säesti toisen sanontaa. Mutta sieluinensa hän ahmi merta ja kevättä.

Raita oli kulkenut koko kevään painon alla, vaikka ponnisteli sitä keventämään. Mutta hän ei tahtonut tunnustaa sitä Eerolle, ennenkuin olisi lopullisesti tappiolla. Eeron pääsiäisiltana viimeksi mainitsemat esimerkit olivat herättäneet Raidan tutkimishalun. Ja varsinkin muutamat hysteropaattisiksi nimitetyt ilmiöt, joissa potilas näki Kristuksen, olivat järkyttäviä. Vaikka voihan näky silti olla todellinen, vaikka ihminen olikin sairas, oli hän heikosti lohduttautunut. Lisäksi tuli mieleen, mitä isä

oli edellisenä iltana kertonut äidistään: hän oli uudenvuoden iltana, jos sukua ja tuttavia oli enemmän koolla, kyennyt sanomaan, kuoleeko kukaan seuraavana vuonna ja kuka. Omankin kuolemansa hän oli vuotta ennen tiennyt. Näkeminen oli siis häneltä peritty. Tieto olisi ollut makupala perinnöllisyystutkijoille!

Oli vielä omakohtainenkin epäilyn aihe. Raita oli toisarvoisina sivuuttanut n. s. maalliset todistuskappaleet. Edellisten epäilyjen jatkona hän oli kuitenkin ruvennut kaivamaan esiin paria. Eräs kalpea, tummatukkainen nainen, henkiolento, oli sanonut Raidalle olevansa hänen entinen koulutoverinsa, ilmoittanut nimekseen Tyyne Ikola ja sanonut muutoin tulleensa tervehtimään. Raita oli nyt etsinyt hänen nimeään koululuetteloista, kysynyt toisilta tovereilta, tullut johtopäätökseen: Tyyne Ikola-ilmoitus oli valheellinen. Raita kyllä lohdutti itseään, että hän oli ehkä tajunnut nimen väärin, — kuulivathan ihmiset puhelimessa ja radiovastaanottajissakin väärin, saati tässä hänen radiossaan. Se masensi häntä kuitenkin. Hän muisti samalla, miten Kristus kerran oli ilmestynyt hänelle ja vaatinut häntä polvistumaan. Kun hän ei ollut sitä tehnyt, oli hän muuttunut paholaiseksi ja mennyt ilkkuen pois. Miksi salli Ystävä tällaista? Vai hänen arvostelukykynsäkö terästämiseksi?

Tosin tuli näinä aikoina kirje Connie Chattenilta, jossa hän sanoi sedän lopulta olleen oikeassa: sulhanen oli pettänyt hänet, eikä hän hänestä enää oikeas-

taan välittänytkään. Mutta se, mitä Raita oli sanonut hänen tätinsä testamentista, oli ollut väärin. Ainakin tällä hetkellä. Connie puolestaan aikoi kokonaan antautua rakkaudentyölle, kuten Ystävä oli neuvonut. Raita oli iloinen Conniesta. Hän oli ainoa tuki Raidalle, mutta ohimenevä kuin digitalisryyppy heikolle sydämelle. Silti painoi alakuloisuus. Raita ei enää viitsinyt kilpailla piirustuksissa Eeron kera.
— Alatpa talttua, nauroi Eero.

Mutta kevään lopulla oli ilmennyt jotakin, joka noppi raskaat mietteet kuin kottarainen kaalimadot. Raita tunsi halua kohentaa kotia, kaunistaa kotia. Hän keksi pikkulaitteita ja mukavuuksia; neuvotteli Sohvin kera, joka hyväksyi kaikki jo etukäteen, hoiti Helenaa hellemmin, valmisti Eerolle yllätyksiä. Häntä kuvotti aamuisin ja hän halusi kurkkua ja muikunmätiä, hauenpäitä, piparjuurta ja ananasta. Oli niitä haluja. Oli outoa sykettä sydämen alla ja pingoitusta vatsanpohjassa. Oikeastaan Raita vaihteli viikkokaupalla kysymyksiä: Oliko? Jos ei ollutkaan? Jos oli, piti imeä itseensä kaikki ulottuville tuleva kauneus, saavutettavissa olevat terveydenlisät, niin vakuutti järki. Mutta olennon sisimmässä värisi jokin autuas aistimus. Se ei ollut mikään taivaallinen näky eikä maallinen tuntemus. Siinä yhtyi, mitä hän kauneinta oli molemmista kokenut. Nyt juuri tuntui taas suloinen värinä ruumiissa veneen kiitäessä kohti aavaa ulappaa.

Silloin roppasi ensimmäiset pisarat. Helenalla oli suuri hartialiina ympärillänsä, mutta hän valitti

kylmää. Raita otti hänet laajan takkinsa sisään. Helena oli nyt turvattu edestä ja takaa. Uhtonen käänsi aluksen kotiin päin. Alkoi sataa sylkevin pisaroin.

Raita pyyteli Eeroa saman hartialiinan sisään. Eero vetäisi: kuka Uhtosta sitten suojaisi! Eero oli parhaalla tuulella. Hänkin piti seikkailusta, sen voi Raita todistaa. Ei ollut nautintoa elämässä, ellei ollut ponnistusta. Eero oli ollut kerran koulupoikana veljensä kanssa sellaisella purjehdusretkellä, jonka aina muisti.

Oltiin Päijänteellä ja oli ollut tavallinen soutuvene. Siinä purje keskituhdossa ja koivu kokassa. Sekös oli kiitänyt. Kuin paras huvijahti — senikäisten poikain mielestä. Oli sitten menty erääseen saareen. Siellä oli sytytetty muutaman raunion päälle kokko. Mutta siitäkös oli puhaltanut käärmeitä ja ne olivat viheltäneet surkeasti. Hädässä, näet. He peittosivat niitä minkä kerkisivät, mutta mikäs niitä kaikkia. Varoi, kun sai paljaat käpälänsä varjelluiksi. Sitäpaitsi he huomasivat kesken hutkimisen veneensä lähteneen rannasta. He juoksivat rantaan sitä muka tavoittaakseen, mutta kaukana se jo kiiti. Myötätuuleen vilisti kuin ohjaton varsa.

Siinä he istuivat rantakivillä. Heistä tuntui saari sähisevän käärmeitä. Eikä ollut ruokaa. He huusivat kuin palosireenit, mutta milloinka on apu, missä hätä. Tuli yö. Ei edes yhtään laivaa näkynyt, vaikka he eivät tosin pääreitin varrella olleetkaan. Ei auttanut muu kuin laittaudu yötilalle. Siinä oli

tosin laakea kallio, mutta eikö ollut kaksi käärmettä senkin rakosissa. Puolipökertyneitä ehkä, mutta sitäkö he jousivat katsomaan. He tuumivat polttaa koko yön tulta kalliolla. Sen lähelle ne eivät uskaltaisi. He laittoivat suuren rovion; Eeron piti vahtia iltayö. Aamun sarastaessa he heräsivät molemmat kylmään. Nuotio oli tietysti sammunut. Silloin he keräsivät suuren rovion, niin suuren, että se kestäisi puoleen päivään. Niin he arvelivat ja nukkuivat sen loimuun kuin hauet tuulastulille.

Raita oli kuunnellut ihmetellen: Eerohan ei koskaan ollut kertonut näin hyvin. Hän ei malttanut olla kysäisemättä:

— Entä sitten?

No, he heräsivät aamulla potkuihin. — Sitäkös te minun saarellani tulta poltatte kaiken yötä! huusi joku kuin vuorenpeikko. — Pojat olivat hieroneet silmiään. Se oli vanha ukko jostakin talosta. Se oli verkkojaan kokemassa ja se otti heidät vihdoin veneeseensä. Mutta saivat he mäen nousta, kivikon astua ennenkuin kesäasunnolleen löysivät.

Sade oli ollut jo hyvän aikaa rankkaa. Tavallisesti se vaimentaa ihmisten puhetulvan vaatien omaa ääntään kuuntelemaan. Eeroa se oli kiihdyttänyt. Kuin pitäisi hänen välttämättä päästä tämä juttu loppuun. Sitten hän nousi ja nauroi. Lippalakista tippui vettä hänen kasvoilleen. Eero kohotteli housujaan:

— Olenpa kuin Kuhne-ammeessa istunut.

— Oletko märkä? hätäili Raita.

— Kerrankos mies märkänä: sata talvella, tuhat kesällä.

— Jos vilustut —

— Niin lekottelen pari päivää sängyssä eukon hoidossa.

Tultiin rantaan. Raidankin selkäpuoli oli märkänä, mutta Helena oli kuiva. Heillä oli kuitenkin lämmin.

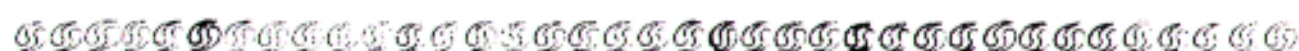
Eeroa vilutti kotona. Raita pani hänet väkisten vuoteeseen, antoi lääkettä. Sohvi lennätti lämmintä maitoa. Ellei mikään auttaisi, kertoisi Raita jotakin, hiljaa kuiskaisi vain.

Raita punasteli. He kuiskuttelivat keskenään kuin lapset: arvaa! — etpä arvaa! — vai arvaatko? — — Eero karkasi sängystä ylös. Nytkö hän kerkeäisi loikomaan, jos niin kerran oli. Hyvänen aika sentään, tässä nyt sairastelemaan! Hän oli sitäpaitsi aivan lämmin. Terve kuin juoksija kilparadalle lähdössä.

— Oma, pikku Raita.

Eero ei muistanut tähdätä itseensä isävainajansa sanoja, jotka hän paria päivää aikaisemmin oli erääseen toiseen sovittanut, ja joita isä käytti itsestään: rakkaus on pahin aivojenpehmennys — varsinkin vanhemmalla iällä. Raita muisti kyllä, mutta halusi itsekin unohtaa, sillä Eero hyväili häntä hyväilemistään. Keksi ilahuttavia.

Ja — auringossa on hyvä.

Siitä se kumminkin alkoi. Oltiin jo kolmannessa päivässä ja Eeron kuume nousi yhä.

— Luuletko minun kuolevan tähän?

— Älä leikilläsikään —

— Kukapa sitä eteensä näkee. On paras olla varuillaan.

Eero pyysi käskemään luokseen kaksi tuttua asianajajaa, tuomari Borgin, isävainajansa tuttavan, ja erään koulutoverinsa. Hän tahtoi tehdä testamentin. Raita ei tahtonut kuulla puhuttavan. Eero oli vakava, ja Raidan oli taivuttava.

Lakimiehet lähtivät. Eero varoitti vielä:

— Sinä hoidat sitten toimiston ja olet Helenan holhooja, ja muista, mitä sanoin näyistä ja muista.

Raita lohdutti, ettei toimistosta ainakaan ollut huolta. Olihan Eeron pikkuserkku kevään kuluessa perehtynyt kaikkiin asioihin. Ja häneen voi luottaa. — Eero raukeni samassa kuin suuren ponnistuksen perästä. Raita ei tiennyt, kuuliko Eero enää hänen puheensa loppua. Eero makasi silmät ummessa, ja alkoi heittelehtiä. Raita koetti suonta. Eero räväytti silmänsä auki, mutisi: Kun se tulee, niin tee kaikki,

että . . . Silmät painuivat kiinni, hän tarttui rintaansa: Pistää . . . Hän makasi hetken kuin kuollut.

Raidasta tuntui kuin ottaisi joku kurkusta, korvissa humisisi, mutta jossakin vinkuisi joku kuin jos lasia hankaisi vastatusten: mies kuolee, mies kuolee — hii — hii — sellaista on elämä . . . Raita silitti tukkaansa. Hän heitti epäilyksen syrjään kuin likaisen vaatteen. Sehän oli mahdotonta! Niin julma ei voinut Jumala olla. Jumala? Niin. Raita oli hänet asettanut syrjään kuin välttämättömän pahan tänä elämysten talvena. Vieläpä kaikkien pyhien hetkien jälkeen, jotka hänelle ansiotta oli suotu. Tässä oli hänelle rangaistus. Mutta miksi saa toinen kärsiä toisen rikoksesta? Eerohan oli viaton! Raita risti kätensä, nojasi sängyn päähän, rukoili anteeksiantamusta: armoa Eerolle, rankaisua itselleen.

Helena pisti päänsä ovesta.

— Miten isä voi?

Raita otti hänet syliinsä, kuiskutteli toivomaan parasta.

Samassa juoksi avonaisesta ovesta vaaleanruskea bernhardilaispentu. Se juoksi häristen Helenan luo, joka oli heittänyt leikin kesken. Raita, komensi sitä hiljenemään. Se katsoi hetken neuvottomana, korvat käännekoholla Raitaa silmiin. Raita luuli sen ymmärtävän, tehosti sanojansa. Mutta sehän oli pentu. Se keksi lerpallaan olevan peitteen laidan, tarttui siihen kuin paremman puutteessa. Se alkoi repiä peitettä sairaan yltä.

Silloin Raita raivostui. Tuohan oli pyhyyden-

loukkaus! Hän tempaisi pennun syliinsä. Hänen teki mieli heittää se ulos ikkunasta, mutta kantoi sen keittiöön, muksautti koriinsa. Sohvi seisoi hellan luona rengaskoukku kädessä. Silmät häilivät ihmettelyä.

Raita ei jaksanut selittää. Hän riensi puhelimeen, pentu oli herättänyt hänet toimintaan. Hän soitti kahdelle lääkärille, toivoi heidän tulevan yhtaikaa. Hän järjesti huoneita, siisti sairaan vuodetta, nosti päätä, kaatoi lusikalla vettä suuhun. Eero ei näkynyt tietävän mitään. Oli repivää tuntea toisen sielun paenneen jonnekin kauas ja saada kuitenkin pitää ruumista lähellään. Eivätkä lääkärit joudu! Eivät he kiiruhda, ei; marnivat kuin etanat, syövät ja juovat tietysti ensin; eivät välitä, vaikka Eeron kaltainen mies on sairaana.

Lopulta tulivat. — Ankara keuhkokuume, vietävä sairalaan!

Raita katsoi toiseen, joka tuijotti vastaan kaljun pääkuorensa alta kylmästi kuin olisi ollut kysymys jostakin vähäpätöisestä. Toisella oli sentään lämmin katse mustien renkaitten sisällä. Hän vakuutti samaa.

— Minä en voi erota hänestä.

— Tässä on henki kysymyksessä, rouva, sanoi pääkuorimies jyrkästi.

Toinen oli hellävaraisempi. Hän selitti sairalassa olevan kaikki tarpeet saatavissa, jos jotakin erikoista tulisi kysymykseen. Sitäpaitsi rouva voisi päästä mukaan yksityishuoneeseen. Raita luotti tähän hyväsilmäiseen. Hänessä oli jotakin Eerosta.

Hän siis laittaisi sairaan kuntoon ja lääkärit tilaisivat sairasauton.

Raita meni keittiöön, aikoi pyytää Sohvin auttamaan, mutta jäikin katsomaan tätä. Hän näki Sohvin uudessa valossa: Sohvihan oli tämän kodin tehokas suojeleva voima. Hänen äänensä vaappui sanojen työntyessä esiin painon alta:

— Sohvi — pitäkää huolta Helenasta. Arkkitehti viedään sairalaan.

Sohviin tarttui hetken järkytys. Vedet vierivät hitaasti poskille, kurkusta kuului katkonaisia ääniä kuin: — — siunatkoon rouvaa kestämään —

Sairalassa Eero alkoi houria. Hän oli olevinaan käärmesaarella. Ne polttivat, pistelivät, hän ei tahtonut päästä pakoon. Vihdoin hän oli ponnistautuvinaan purjelaivan mastoon, mutta pelkäsi joka hetki putoavansa. Kerran hän nauroi. Hän tavoitti jotakin kuin yllättämällä. — Raidan poika! sanoi, nauroi ääneen. Kuva vaihtui siihen, että hän itse oli pikku poika, toinen tavoitti häntä. Hän kaatui ja rupesi valittamaan kovasti.

Raita kasteli kätensä kylmään veteen, laski sen hänen otsalleen. Eero aukaisi silmänsä. — Raita, mutisi hän, mutta ei näyttänyt mitään tajuavan. Rupesi hourimaan lapsuusajoistaan, tappeli veljiensä kera, mainitsi vanhempiaan, joitakin vieraita —.

Tuska kierteli Raitaa. Milloin se jähmetytti hänet tuijottamaan sairaan kasvoihin kuin imeäkseen ne iäksi sieluunsa. Milloin se pani hänet uudel-

leen ja uudelleen laittamaan pyyheliinoja nauloihin, tuoleja paikoilleen, mattoa suoraan, peitettä tasaiseksi, milloin hän unohtui kurkistelemaan eteenvedetyn kaihtimen raosta viiltävän kirkasta valoa.

Ulkona versoi kaikki elämään kykenevä. Koivut työnsivät hiirenkorvaa, syreenit nuppua. Villiviini sairalan seinää vasten availi lehtiviuhkojansa kuin leyhytelläkseen kuumassa auringossa. Ulkona oli elämä, täällä hävitys; kuume poltti Eeroa. Hän huohotti sen tuhossa kuin huohottaa maa sisäisen tulensa pakosta aukkokohdissaan. Raita ei voinut tajuta, miten Jumala nyt aikoi ottaa pois Eeron, kun heillä oli elämä parhaillaan. Kuin kevät ulkona kukki sekin. Eero ei saanut lähteä! Ja Raita kuten hätäytynyt ihminen tavallisesti luuli kohtaloa kauppiaaksi, joka on hyvin perehtynyt tavaranvaihtoon: hän asetti Jumalan eteen kaikki, mitä hän piti parhaana. Näkemiskykynsä, taivaalliset hetkensä, sen suloisen nimettömän, joka sykki hänen povellaan, kaikki, mitä vain Jumala vaati. Kunhan ei vain Eeroa. Ei vain Eeroa, ainutta!

Tuli uusi päivä, tuli toinen, kolmas, neljäs. Laahustavia, tummia päiviä ja mustia öitä tuskinensa, tietoisuuteen heräämisinensä, toistuvine tajuttomuuksinensa, aaltomaisine toivoon heräämisineen ja pettymykseen vajoamisineen. Tuli tuttavilta runsaasti kukkia, joita täytyi pitää ulkona, ja joista sairas ei paljon tiennyt. Hänen sielunsa tuntui viime päivinä kokonaan askartelevan asioissa, jotka olivat

olleet ennen Raitaa. Raita oli melkein kateellinen niille.

Eräänä päivänä Eero tuli entistä rauhattomammaksi. Raita pyyhki kostealla pyyhkeellä hänen otsaansa. Eero nousi istumaan, tahtoi karata pystyyn. Hän huitoi käsillään kuin taistelisi jotakin vastaan. Raita koetti pidättää häntä. Soitti hoitajaa, taisteli sylin Eeron kanssa. Mutta Eero oli vielä voimakas. Hän katsoi kauhistuneena, kuin olisi vastustaja ottanut Raidan hahmon, nousi, lähestyi ikkunaa kuin aikeissa paeta sen kautta. Raita riippui hänessä, huusi apua. Pari sairaanhoitajatarta, joku lääkäri juoksi ovesta sisään. Eero painettiin pakolla vuoteeseen, juotettiin jotakin, sidottiin kiinni. Hän ähkyi, puri, piti outoa ääntä, riuhtoi kuin pyydystetty eläin rautalankaverkossa. Vähitellen hän uupui, raukeni. Vaipui hätäiseen uneen.

Raita istui tuolilla läpimärkänä. Hänkin oli uupunut. Osastonhoitaja kehoitti häntä menemään raittiiseen ilmaan. Hän lähettäisi jonkun sairaan vuoteen viereen.

Raita käveli määrättä katua. Ilta alkoi viiletä, ja oli virkistävää hengittää raitista ilmaa. Vetää keuhkot pullolleen, antaa ajatuksen levätä. Raita vavahti. Miten itsekäs hän oli! Tuolla samassa huoneessa, samassa kuumassa ilmassa taisteli Eero kuolemantuskassa. Eikö hän jaksaisi terveenä rinnalla. Vaistomaisesti kuin saadakseen syyn ulkonaviipymiseensä hän otti auton, käski ajamaan vanhempiensa luo. Hänenhän oli heitä valmistettava. Auto

hyrräsi, vastaan tuli ihmisiä, raitiovaunuja, kuorma-ajureita, autoja tai sivusivat ne heitä yhtenä vilinänä; kuitenkin tuntui kuin he edistäisivät matkaa hitaasti. Raidalle tuli hätä takaisin Eeron luo kuin kaivattaisiin häntä siellä, juuri nyt. Hän hoputti ajamaan pikemmin, niin pian kuin suinkin mahdollista.

Tuttu hiekkatie vei pieneen puutaloon, joka oli kuin lohdullinen ystävä tiilikasarmien keskellä. Raita siveli ovea kuin olisi se elävä olento. Soitti. Kellon ääni helisi keittiössä lähtien kiertämään taloa etsiäkseen kuulijaa. Hän soitti toistamiseen. Taas kierteli kellon ääni ihmisiä etsimässä. Kukaan ei tullut. Raita kirjoitti nimikorttiin: Eero heikko. Odotan pahinta.

Taas hän kehoitti kiivaasti ajamaan. Nyt valmistui äskeinen ajatukseksi pyrkivä levottomuus: vaikeissa keuhkokuumekohtauksissahan laskettiin verta; Raita tiesi erään, joka siten oli pelastunut kuolemasta. Hänelle tuli sellainen kiireen tuntu, että hän puristi käsillään istuinta joka pysähdyksessä, laski jännittyneenä joka kulmauksen.

Osastonhoitajatar soitti lääkärille, sai rauhoittavan vastauksen: vielä oli toivoa selviytyä muutenkin. Mutta illalla huononi sairaan tila. Raita vaati kaksi lääkäriä uudelleen tutkimaan. He suostuivat verenlaskuun.

Raita käveli sairaalan käytävää päästä päähän, ikkunan luota toisen luo. Uudelleen ja uudelleen. Hän oli kaikki rukouksensa loppuunrukoillut. Hän

toisti enää vain yhtä ja samaa kieli tahmeana suussa: minä en sinulta enää muuta pyydä, tämän vain; tämän, tämän vain — —. Silloin tuli mieleen kuin joku olisi joskus sanonut: »joka estää lähtevän lähtemästä, saa vastata seurauksista.» — Minä vastaan! — Silloin oli kuin joku puolestaan olisi sanonut hänelle suoraan: »joka estää lähtevän lähtemästä, tekee rikoksen lähtevää kohtaan.» — Se ei ole totta, vaikeroi Raita. — Hänhän ei ole valmis lähtemään. Hän ei *tahdo* lähteä.

Lääkäri tuli Raidan luo. Se oli pääkuorimies, mutta se puhui enkelin suulla:

— Hänen tajuntansa palasi. Ja sydän toimii paremmin.

— Onko se totta?

— On.

Raita kiiruhti Eeron luo hiljaa liukuen, sydän kukkuroillaan. Eero katsoi häntä vieraasti:

— Etkö sinä mennytkään?

— Mihin?

— Toiseen maailmaan.

— Kyllä me vielä olemme tässä maailmassa molemmat, sanoi Raita. Häntä väristi. Hän suuteli Eeron kättä.

Eero nukahti. Jännityksen laukeamista seuraava uuvutus herpautti Raidan jäsenet. Hänkin nukahti korituoliin jalat toisella tuolilla raukeudessaan nauttien: käänne oli tapahtunut!

Eero heräsi aamuyöstä.

— Raita, sanoi hän nopeaan. — Anna paljon vettä.

Hän joi pitkään.

— Se oli hyvää. — Sulki silmänsä.

Raita ei tiennyt, nukkuiko sairas vai valvoi, mutta hän oli aivan hiljaa. Ei tahtonut häiritsemisen pelosta seurata hänen hiljaisoloaan. Raidan silmät sattuivat seinään, johon yölamppu loi heikkoa valoa. Kaksi, neljä, kuusi, kahdeksan... Kolme, kuusi, yhdeksän, kaksitoista... laski hän seinäpaperin kuvioita. Hänen mieleensä tuli, ettei himmeitäkään kuviollisia tapetteja pitäisi olla sairashuoneissa. Monet sairaat olivat varmaan kuten hän: hänen piti aina laskea kaikki kuviot, esineitten osat, jopa esineetkin. Silmä ryhmitteli ne itsestään. Vaikka eipä Eeronlaiset heikot sairaat jaksaneet laskea. Mutta toipuvat tietysti. Raita laski vuorostaan sängynpääripoja. Seitsemän niitä oli. Hänhän tiesi sen, mutta hän laski kolmeen kertaan. Katse palasi Eeroon. Vihreä valo teki hänet kovin kalpeaksi. Nenä tuntui kohonneen entisestään. Vai oliko se valaistuksen syy? Tukka oli hieman liimautunut ohimoilta. — Raita kampaisi sen aamulla taas. — Ja leuka oli tarmokkaasti pystyssä, jakauma keskellä kuin kuvanveistäjän käden jäljeltä. Se ensimmäiseksi oli Raitaa miellyttänyt. Hänen pojunsa! Huomenna hän olisi paljon virkeämpi.

Eero aukaisi äkkiä silmänsä, pyysi vettä. Hän katsoi viipyvästi Raitaan. Hän alkoi puhua hiljaa, lujasti kuin se, joka on kasvot päin totuutta.

Joka ei ota sanaakaan takaisin, eikä muuta tavuakaan.

— Raita . . . minä olen nyt tajuissani. En houri, enkä puhu kuumeessa. On — toinen — elämä. Minä menen nyt sinne.

— Ei, rakas —

— Minua ei saa estää! — hän oli melkein kiivas. — Kun . . . kun pääsisin tuon ahtaan paikan yli.

Hän alkoi heittelehtiä, painaa sydäntään.

Hiki helmeili otsalla. Raita pyyhki sitä. Soitti yöhoitajaa, vaati lääkäriä.

Eero hengitti tuskallisesti. Rinnassa röhisi kuin liimaa olisi kiehunut. Hengitys tahtoi salpautua. Silmät pullistuivat oudosti, ilmaa ei tahtonut päästä keuhkoihin.

— Raita, — Raita! Tämä on vaikeaa, mutta älä katso minua! — katso muualle! — Tämä menee ohi — pian — aivan kohta — on — selvä.

Eero kammersihe vuoteessaan. Keskiruumis nousi koholle pään ja jalkojen varaan. Ruumis heittäytyi alas, sairas tarpaisi kaulaansa: — hyvästi — huomiseen —! — Korisi, röhisi. Hoitajattaret lennättivät lääkettä, hampaat eivät auenneet. Sitten aukeni suu, sylki pois lääkkeen. Sairas nousi istualleen, ojensi kätensä silmäin loistaessa ennennäkemätöntä sineä. Hän vaipui takaisin. Rinta rasahti, hiljeni.

Raita katsoi häntä kuin puutunut. Lääkäri tuli, tarkasti, lausui Raidalle muutaman lohdutukseksi tarkoitetun sanan, lähti hoitajat kintereillään.

Raita istui tuolissaan tuntematta tuskaa tai

vapautusta, tuntematta olevansa elävä ihminen. Tuijotti eteensä. Oli kuin joku toinen olisi jossakin kaukana maininnut siitä, ettei vieraitten pitäisi nähdä toisen kuolinkamppailua. Se oli raakaa. Seurasi taas ajatuksetonta turtumusta. Sitten alkoi taas joku jossakin väittää, miten ihmisen alitajunnassa asuu kuolemattomuuden toivo, jumalankieltäjän tavallisesti varmimpana. Kukaan ei väittänyt sitä vastaan, vaikka tuntui kuin olisi ollut paljon eri mieliä. Sama ääni jatkoi: siitäpä näkee, että ihminen on kuolematon, sillä alitajunta on selvänäköisempi kuin harkitseva järki. Mutta joku väitti silloin kuin vielä kauempana, että siinä olikin elämän suurin traagillisuus: uskoa viimehetkellään olemattomaan! Monen monet vastalauseet vaimensivat sen ja kuului pitkän aikaa: elämä jatkuu iankaikkisesta iankaikkiseen ... iankaikkisesta iankaikkiseen ... iankaikkisesta iankaikkiseen ...

Raita heräsi. Katsoi Eeroa kuin tuttua vierasta. Kuin rakasta kammottavaa. Se veti luokseen ja työnsi pois. Hänellä ei olisi voimaa sitä lähestyä.

Sairaanhoitaja kurkisti ovelta, pyysi lepäämään omaan huoneeseensa. Hänkin oli Raidan mielestä miltei läpinäkyvä myssyineen, otsatukkineen. Raita ei halunnut lähteä. Täällä hän tahtoi olla tämän ainoan yön.

Turtumusta. Elämän hiljaista poreilua päivännousun kera.

Raita heräsi hiljaiseen toimintaan. Hän sammutti tulen, veti uutimen syrjään, avasi ikkunan.

Tuli Eeron luo, järjesti tyynyn suoraan, lakanan, peitteen paikoilleen, kädet peitteen päälle. Hän otti kamman laukustaan, kampasi Eeron tukan, pesi kasvot hellästi. Ja oudostellen, ettei ihminen itse voinut näinkään pieniä tehtäviä enää suorittaa.

Hän palasi tuoliinsa, nukahti. Missä lie harhaillut unen ja valveen välimailla, jossa eletyn elämän kuvat toistuvat ja toiveet saavat hahmon. Heräsi siihen, että Eero huusi häntä. Karkasi pystyyn, koetti kättä. Varmasti nousi ja laski rinta. Täytyi vetää uudin syrjemmäs, hiipiä hiljaa luo kuin salaa katsomaan. Raita kauhistui: Eeron suu oli auennut kuin huutaakseen viime vastalauseen elämän tuhoa vastaan. Kultakruunut irvistivät takahampaista.

Raitaa puistatti. Hän tunsi elävän kammoa kuollutta kohtaan. Tahtoi paeta; soitti kiihkeästi kutsukelloa.

Hoitajat tulivat, puhdistivat vainajan. Kantajat veivät hänet tylyyn ruumishuoneeseen kahden muun vainajan viereen.

Silloin vasta Raidan toimintatarmo heräsi. Hänenhän tuli suojata Eeroa, kätkeä hänet omaan salakammioonsa! Hän lähti valitsemaan kirstua.

Päivällä Raita saapui kotiin kuin vieraantuneesta ovesta. Kaikki oli siellä kumman harsokasta. Kuin olisivat esineitten muodot tummentuneet ja pehmenneet tai ei näkisi oikein hyvin. Helenan kenkä oli salin lattialla; pentu lie kuljettanut. Eeron pöydällä oli Ingridin kuva kaatunut. Raita nosti sen

ylös, muisti, ettei ollut hankkinut kukkia Eeron pöydälle, Eerolle ja Ingridille yhteisesti. Raita tunsi kuin soluvansa pois Eeron elämästä nyt; Ingrid oli hänet ottanut lopullisesti. Raita käveli rauhatonna huoneissa. Tuhoamisen ajatus oli hänet vallannut. Mitä oli milläänväliä! Antaa kaiken mennä!

Sohvi hiipi ovelle, nyökytteli hullunkurisesti päätään:

— Kyllä minä arvaan, kyllä arvaan —

Hän meni saamatta vastausta.

Helena tuli koulusta. Lensi suin päin Raidan syliin:

— Onko isä jo parempi?

Silloin vasta alkoivat kyyneleet nytkyä hetteissään olemuksen perusjuurissa. Ne etsivät uomaa yksin ja kaksin, valahtivat viimein valtoinaan. Raita tunsi, että Helenan tähden olisi pitänyt hillitä itseänsä. Nyt he päinvastoin kiihoittivat toisiaan tuskanpurkauksiin. Lopuksi Helena huusi ääneensä, hampaat kalisivat suussa, ruumis nytkähteli suonenvedontapaisesti. Silloin Raita säikähti. Hän oli saattanut lapsen tähän. Hän riisui hänet, antoi virmajuuritippoja, pani kääreen vatsalle. Istui sängyn viereen, alkoi puhua Helenan äidistä. Kertoi isän olevan äidin luona, yritti kuvata taivasta oman näkemyksensä mukaan; totesi itselleen, että hänen taivaskuvansa oli perin hatara.

Pari välipäivää ennen hautajaisia olivat tuskalliset. Eero eteni yhä enemmän Raidasta eikä Raita tahtonut laskea häntä. Hän kapinoi kohtaloa vas-

taan, mutta ei tahtonut tunnustaa sitä. Juuri kuin hän koetti taivuttaa mieltään ajatukseen: Herra antoi, Herra otti, kiitetty — ja uskoi taipuneensa, saattoi hän säpsähtää kuin jonkun toisen sanoja: ihminen on narri!

Tällainen kurja minä olen! Sinä näet, millainen minä olen! saattoi hän toistaa Jumalalle katumispuuskassa.

Hautajaisten edellisiltana hän pyrkimällä pyrki sovintoon kohtalonsa kanssa. *Täytyihän* hänen olla sopusoinnussa Eeron hautajaisissa. Sillä näinä välipäivinä hänen uskonsa rakastavaan Jumalaan oli heittänyt kiekkoa jälleen. Se ei tosin ollut vaappumista uskosta epätoivoon kuten Firenzessä, se oli vain mustalaisen hevosen äkillisiä takaisinperumisia mäessä. Sillä sisimmässään hän uskoi, ja Eeron sanat olivat hänelle vakuutus ja lohtu. Ja se lie lopulta ollut pikemmin elävän ruumiin kamppailua toisen ruumiin elämän puolesta, aisteilla tunnettavaa läheisyydenkaipuuta. Toivotonta taistelua, josta Raita halasi pois. Siksi hän pyysi palavasti Jumalalta saada antautua Hänen henkensä vaikutukselle kokonansa. Hän yritti herpautumista. Sitä ei tullut. Yritti taas hetken: kuvitteli vaipuvansa untuvamereen, räväytti äkkiä silmänsä auki kuin hänen ruumiinsa sähköjohdon nappia olisi toinen painanut.

Raita kääntyi tuskissaan Ystävään: miksi en minä saa tulla Jumalan hengen kosketukseen? — Joku estää, tuli vastaus hänen tajuntaansa. — Kuka estää? — Eero.

Hän ei tahtonut tavata Eeroa, arvasihan hän toki, miten vaikeaa hänellä mahtoi olla. Hän pyysi Ingridiä. Silloin hän vaipui Eeron nahkapäällyksisessä nojatuolissa toisten nukkuessa.

Hän näki paljon henkiolentoja saatossa kuin astelisivat he kuulumattomin jaloin johonkin juhlaan. Se oli ylevä kulkue eri valopitoisia ruumiita. He kulkivat arvokkaasti eteenpäin, päät hiukan taivutettuina, pehmein utuvaattein. Takana ruskotti kuin syyskesäinen taivaanranta kellervänä. Yksi erosi joukosta, tuli Raidan luo. Se oli Ingrid. Hän ei koskaan ennen ollut niin välkehtivä.

— Hän on tullut, sädehti hän.

Raita ei tuntenut ensinkään kateutta kuten joskus päivätajunnassa. Nyt oli selviö: näin oli säätänyt rakkauden laki.

— Miten hänen on? kysyi Raita.

— Hän luulee yhä koskevan.

Tuskainen huokaus. Vaikka — tiesihän Raita tuon. Oli hän sen aavistanut — jokaisen on tilitettävä. Raita kysyi:

— Mitä minä voin tehdä hänen puolestaan?

— Rukoilla! — Ingrid säteili sinervää valoa, katosi.

Raita nukkui sinä yönä kuin ei kuukauteen.

Täytyy olla tasasuhta henkimaailman elämysten ja tämän maailman välillä. Ensin tämä maailma. Henkimaailma vain siinä määrässä, missä se tukee ylevää pyrkimystä tässä maailmassa.

Nämä sanat Raita muisti herätessään kuin olisi joku äsken ne lausunut. Mistä ne tulivat, tuttavat? Raita muisteli: nehän olivat Rolandin sanat. Mutta ne astuivat esiin hänen aivosoluistaan kuin olisivat ne suomeksi sanotut. — Totta. Tasasuhta täytyi olla, muuten oli ihminen hullu ja haihattelija. Jos rupesi yksinomaan henkimaailmaa harrastamaan, kävi kuin napinpelaajalle, joka heitti kaikki nappinsa kuoppaan, muuttui itse napiksi ja joutui samaan kuoppaan. Hulluksi tulisi. Raita oli pitänyt tasasuhtaansa kuuluvana, etteivät läheisimmät omaisetkaan tienneet hänen taipumuksistaan, ei edes isä.

Hautajaisissa hän hiukan luopui periaatteestaan. Helena itki hillittömästi astuessaan ruumiin jäljessä haudalle. Itki ja riippui Raidan käsivarressa. Raita kuiskasi:

— Älä itke. Eihän isä ole kirstussa.

— On se, nyyhki Helena.

— Ei kuitenkaan. Isä kulkee tässä Helenan vieressä ja pitää Helenaa kädestä.

Lapsi katsoi hämmästyneenä:

— Kulkeeko isä Helenan vieressä?

— Kulkee. Ja Helenan äiti kulkee myös.

— Mistä sinä tiedät?

— Minä tunnen sen.

— Minä rupean pelkäämään, kuiskasi tyttö.

— Älä pelkää, nehän ovat enkeleitä.

— Jaa, sanoi tyttö. — Ei sitten.

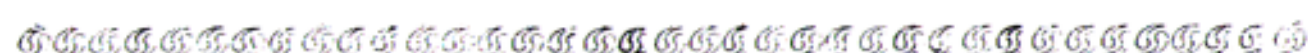
Haudalla seisottaessa nousi Helena varpailleen, kuiskasi:

— Onko se ihan totta?

— On se. Isä elää.

Helenasta oli tämä ihmeellistä. Hän ajatteli sitä koko ajan, kun haudalla laulettiin ja kasattiin kukkavuorta. Helenasta alkoi tuntua kuin isä lopuksi istuisi ylimmälle seppeleelle, kumartaisi kaikille ja sanoisi: kiitoksia paljon! menkää nyt kotiin.

Autossa tuumi Helena, mahtoiko isällä olla siivet. Jos oli, niin voikohan hän silloin pitää harmaata, suuriruutuista kesätakkiaan? Vai olikohan niillä takkia ensinkään? — Helena katsoi merkitsevästi hymyillen Raitaan. — Se oli viisas tuo! Se tiesi yhtä ja toista. Helena kyllä urkkii siltä vielä kaikki, kunhan päästään kotiin.

Raita joutui vuoteeseen. Ristiluita poltti. Se oli väsymystä tietysti kaiken jälkeen. Raitaa nukutti. Raukaisi veteläksi joka ruumiin solua. Paraaseen uuvutukseen alkoi polttaa kovemmin, ärsyttää kaikki solut puolustusasenteeseen. Helpotti: raukaisi, ruumis aivankuin laajeni hajalleen. Taas kipenöitti, ja joka solu tuijotti ristiluitten kohtaan valmiina lähettämään apuaan yhteisruumiin kautta.

Iltapäivällä otti Sohvi ohjat omiin käsiinsä.

— Ei tässä passaa toisen kuolla toisen jälkeen! — Sohvi soitti lääkäriin.

Siitä siis oli kysymys. Täytyisikö hänen uhrata vielä tämä ainoa elämänkannustaja. Itse hän oli kyllä ollut varomaton, nostanut raskasta laatikkoa, mutta eikö sittenkin elämän pahat voimat olleet kaiken takana? Ingrid ehkä? Hän ei sallinut Raidalle Eeron lasta! — Taas alat haihatella, sanoisi Eero. — Ota elämä terveesti! Itse olit varomaton, itse vastaat seurauksista. Jos minä hakkaan sormeni poikki, ketä syyttäisin? — Eero oli oikeassa. Raidan täytyi vain maata aivan hiljaa. Ehkäpä hän hyvinkin pelastaa aarteensa. — Pitää yrittää ajatella jotakin aivan muuta! sanoi lääkäri. — Pitää kiinnittää ajatukset

toivorikkaisiin asioihin! — Raita huusi Sohvia etsimään jonkin iloisen kirjan; nauroi Sohville, joka kysyi, oliko siinä punaiset kannet. Sohvi kantoi vain »rikkonaisia romaaneja»; niitä, joissa kuvattiin elämän halkeamia. Raidanhan piti lukea jotakin sopusointuista! Sohvi toi vihdoin epätoivoissaan iltalehden, joka juuri saapui. Sanoi, että siinä oli varmaan sekä rikkonaista että paikattua.

Raita luki pääkirjoituksesta alkaen kaikki järjestänsä. Pitihän seurata aikaansa! Hän oli elänyt pois kaikista asioista viime viikkoina. »Auto-onnettomuus», »Auto ajanut miehen yli». Vain kaksi, tuumi Raita. Kesän alussahan niitä oli tavallisesti koko palsta. Raita alkoi lukea: »Kun henkilöauto n:o 2521 tuli kovaa vauhtia Sofian kadulta ja Kauffman & C:in kuorma-auto P. Esplanaadinkatua, joutui autojen risteykseen sokea harjakauppias Kasper Mankalainen tyttärineen . . . Mieheltä katkesivat molemmat jalat ja sai hän sisällisiä vammoja sekä kuljetettiin heti Kirurgiseen sairalaan. Tytär pelastui kuin ihmeen kautta.»

Veri pakeni mykkyräksi sydämeen. Kylmät väreet kulkivat pintaa. Raita soitti Sohvia. Sohvin piti heti kysyä Kirurgista. — Raita oli jännittynyt: kerkiäisikö vielä hänen tervehdyksensä loukkautuneelle? Jos sokea toipuisi, mikä olisi hänen kohtalonsa jalattomana? Entä perhe? — Vihdoin tuli Sohvi, sanoi:

— Oli puoli tuntia sitten kuollut.

— Jumalan kiitos! pääsi Raidalta.

Hän lähetti Sohvin viemään apua perheelle. Oli lamassa. Miksi, miksi vielä tämä? Miksi hieno ja kärsinyt ihminen saa julman lopun!

Silloin alkaa sydän jyskyttää, rinnoissa kulkevat vilun siirat. Kouristaa vatsanpohjaa, vetää käppyrään. Raita huutaa Helenaa, soittaa Sohvia. Molemmat poissa. Siis yksin. Ja nyt juuri hukkautuu hänen ainoa elämäntoivonsa! Missä olivat Ystävä ja kaikki henkivallat? Miksi ne eivät nyt tule apuun? Suuri Jumala, mitä minä olen tehnyt, että sinä näin minua rankaiset!

Kuin uhmalla nousee Raita ylös. Pitelee kiinni sängystä, seinistä, puristaa toisella kädellä vatsaansa, hoippuu puhelimeen. Lääkäri ei ole kotona. Soittaa toiselle, sama tulos. Saa käsiinsä erään kätilön, hoippuu sänkyynsä, huutaa ääneen kuin mieletön: Mennyttä, mennyttä, mennyttä . . .

Aamuun mennessä iskeytyy yhä uudelleen mieleen: elämä on tarkoitukseton ilman omaa lasta! Kenen vuoksi elää? Helenanko? Vieraan lapsen. — Raita puree lakanan kulmaa: Eeron lapsen kuitenkin. Suonet tykyttävät: Eeron ja Ingridin lapsen. Ingrid on hänet joka tavalla sinulta ryöstänyt!

Eräänä päivänä juoksi Helena huoneeseen salaperäisenä:

— Veikko kysyi sinua.

Raita silahutti tukkaansa kuin ainakin vieraan tullessa. Suoristi lakanaa ja peitettä. Veikko työntyi huoneeseen suorajuovaisessa puserossa ja sinisissä housuissa. Raita oli varma, että hän vielä eteisessä

oli sylkäissyt kampaan ja sukinut tukkaansa taaksepäin. Hän jätti oven auki, lumpsautti lakkinsa tuolille. Hän nojasi sängyn päähän, veti myhkylään nenänpäällisensä, kysyi iloisesti:

— Mikä teitä vaivaa?

— Pahoinvointi, päästi Raita valhetoden.

Puhe lakkasi. Veikko ahmi silmillään Raitaa. Raita kyselemään isästä, äidistä, koulunpäättäjäisistä. Veikko vastaili ykskantaan. Hän joko mietti jotakin tai oli jotenkin jännittynyt. Hän vilkui vähän väliä ruokasalin ovelle, ehkäpä odotti Helenaa. Ruokasalista alkoi kuulua outoa kuhnimista, suihketta. Veikko korotti äänensä, tojautti:

— Kun se herra nyt kuitenkin kuoli, niin kyllä me kaikki Skorpioonit teitä jelpataan.

Ruokasalin ovella tirkisteli kymmenkunta uteliasta silmäparia, nenänykeröä. Veikko vahvisti:

— Se on yhteinen päätös.

Raita oli liikutettu. Pojan koomillinen juhlallisuus tehosi häneen tällä hetkellä paremmin kuin mikään. Hän kutsui kaikki Skorpioonit sisään töllistelemään itseään mielin määrin. Hän kertoi heille nousevansa ylös parin päivän perästä, kutsui heidät kaikki toisena sunnuntaina aamiaiselle.

— Siis toisena sunnuntaina kello kymmenen, uudisti päällikkö. — Saatte klaputtaa.

Ja he klaputtivat kuin pyssystä. Töminä kuului yläkertaan, kunnes herrasväki oli portaitten permannolla. Raita kiitti hyvää kuria Skorpioonien taistelujoukossa.

Hän tunsi heidän mentyään: nämä oli lähetetty hänelle. Hän ei ollut tehnyt mitään heidän hyväkseen, vaikka oli kerran tehnyt päätöksen. Nyt he tulivat hänen luokseen — lohduttamaan. Raidalla oli taas syy tuntea haurautensa.

Pojat tulivat määräsunnuntaina silmät pestyinä, päät suittuina. Kädet olivat tietysti jo tahrautuneet, sillä olihan käyty pyhäasussa asemalla junia katsomassa. Oli kyhnitty seinävieruksia, aitauksia. Sukissa oli potkunjälkiä. Mutta kylässä oltiin juhlallisia kunnes aamiainen oli ohi. Emäntä pyysi heidät Helenan huoneeseen pelaamaan dominoa, suurmiehiä, kilpaajoa, kirppupeliä tai jotakin muuta. Naurunhörinää alkoi kuulua kuin varsojen tutustumishörhötystä. Kielet alkoivat raklattaa, kohta hohotettiin rentonaan.

Raita neuvotteli Veikon kera ruokasalissa. Oliko kellään Skorpioonilla kesäpaikkaa? — Kaksi oli kengänkiilloittajana, yksi väliaikaisena juoksupoikana. — Mitä muut tekivät? — Mikä mitäkin. Pääasiassa valloitusretkiä. — Mitä ne sitten olivat? — — Piti milloin mikin paikka valloitettaman.

— Esimerkiksi?

— No, viimekin sunnuntaina oli koko jyty. Kaksi vierasta poikaa oli laittanut leirin itselleen Munkkiniemen metsään, mutta Skorpioonit kun pahkusi kivillä koko päivän — se oli sitten ryske ja räiske. Voi, sun jeeveli, pojat! Verissäpäin ne lähti iltapuoleen liekoon, ja mustelmat kropassa — hyvä kun

henkitorvi oli reilassa. Ja Skorpioonit huusi kuin hunnit ja valloitti leirin!

Kuntelija kauhistui mielessään, sillä hän ei huomannut kaikkien sotapäällikköjen liioittelevan jälkimuisteloissaan. Tosin oli kahakka ollut jännittävä, kuuli Raita sattumalta jälkeenpäin, ja oli sillä ollut vielä traagillinen loppu: toisen henkensä edestä paenneen lyseolaisen sivistynyt isä oli pieksänyt hänet kotiin tultuaan! Raita syytti tämän kuultuaan vielä enemmän itseään, ettei ollut aikaisemmin tarttunut Skorpioonien asioihin. Hänelle oli kuitenkin pieni lohdutus, että oli edes nyt jotakin tehnyt heidän hyväkseen. Hän oli kysynyt Veikolta, luuliko hän Skorpioonien haluavan kesätoimia.

Veikko raapi polveaan, löi reiteensä:

— Sepä olisi metka konfliitti. Ja mutsit olisi mielissään.

Raita ei ymmärtänyt konfliittia, mutta arveli sen kuuluvan Skorpioonien salasanastoon. Hän selitti saaneensa hommatuksi kaksi erään maanmittarin mukaan, kolme maalaistaloihin, yhden juoksupojaksi, neljä maalle eräälle rakennukselle, kaksi Marsiin. Eikö niitä ole kaksitoista?

— Minä olen kahdestoista. Mutta minä en lähde mihinkään Kautosta.

— Et tietysti. Sinustahan tulee rakennusmestari.

— Tuleeko minusta?

Raidan mieleen tuli, että Veikko oli siinä iässä, jolloin mies puisteli voimakkaasti lapsen ruumista

ja sielua. Jos lapsi käsitti väärin miehen vaatimuksen, alkoi astua maanalaisissa käytävissä, nähdä kellarinäkyjä, oli tuleva mies onkalokulkija. Jos lapsi sai sankariajatuksen vaikka rakennusmestarin vaatimattomassa nutussa, voi hänestä tulla mies. Lämmittävän ajatuksen syttymä näytti ilmenevän Veikon äänessä, nenän tuhauksessa. Sitä syyhytti lisäksi. Raita sanoi verkkaan:

— Eikö sinusta tule? Me laittaisimme yhdessä koteja työläisille. Minä piirustaisin, sinä rakentaisit.

— Sitten tulee! huudahti Veikko. Hän ryntäsi poikien luo Helenan huoneeseen:

— Tiedättekö, mitä Kaarina Maununtytär sanoo — —

Raita hymyili ruokasalissa. Hänellä tuntui olevan nimi Skorpioonien keskuudessa. Kaarina parka oli vain hiukan vahvanlainen.

Iltapäivällä kävelivät Helena ja Raita käsikädessä Korkeasaarella. Raita oli pitänyt Helenaa täydellisenä lapsena vielä. Hän oli kuin isän-isän ja Ingrid-äidin yhtymä: karu ja hellä, rohkea ja arka. Hän leikki hevosilla ja telmi rajusti pennun kera, mutta nukkea hän hoiti salaa. Hän puheli sille helliä sanoja, kun ei luullut kenenkään kuulevan. Hän voi rohkeasti seisoa poikalaumaa vastaan jonkin rääkätyn eläimen vuoksi, mutta pelkäsi luonnottomasti opettajia. Hän oli viime aikoina lahjoittanut pois kaikki muut nukkensa, paitsi Raidan ostamaa loistonukkea, joka piti aina paraatia maaten sänkynsä päällä, ja

vanhaa Marttaa, jolta nenä ja korvat olivat kuluneet pois. Paitsi Marttaa oli Helena rakastanut yhtä ihmistä yli kaiken: vanhaa Sohvia. Kunnioittanut ja ihaillut toista rajattomasti: isää. Suhtautunut Raitaan äksysti ja suopeasti, miten sattui tuulemaan. Mutta sairautensa aikana Raita oli huomannut hellyyden heränneen häntä kohtaan. Pelkäsikö Helena vaistomaisesti kadottavansa Raidankin? Myös löi eräs naisellinen piirre voimakkaasti juurta Helenassa: taipumus salaperäiseen. Hän otti yhä uudelleen puheeksi: millaista isällä nyt mahtoi olla? millaista äidillä? Leikkivätkö lapset siellä, oliko siellä koiria? Pääsikö Kuku-pentu enkeliksi j. n. e. Raita ei olisi tahtonut antaa hänelle omaa taivaskuvaansa valmiina, jokaisen oli taisteltava oma totuutensa elämässä. Silloin se vasta olisi elävä totuus, ei koulussa tai kirkossa päähän päntätty; vaikka herätteitä tietysti täytyi olla. Mutta kun Helena luottavana, huulet ojollansa tuli hänen luoksensa, ei hän malttanutkaan olla hiukan kertomatta, ylimalkaan. Siitä oli tullut hellä ja salaperäinen side heidän välilleen.

Raita oli kiitollinen Helenasta kulkiessaan käsikädessä hänen kanssaan Korkeasaaren tietä. Oli joku, jolle sai edes hiukan purkaa sitä, mikä sydämelle oli arin ja pyhin. Ja ihminen kaipaa hellyyttä — ja varsinkin opetuslapsia! lisäsi veitikka hänessä.

Oltiin saavuttu jääkarhujen luo. Helena heitteli niille leipää toisten lasten kera. Nuorempi karhu oli houkutellut vanhan laiskiaisenkin veteen, kaulaili sitä, tyrkkäsi umpeuksiin. Vanha oli suuttuvinaan,

töyhäsi kömpelösti toista korvalle ja toisen lyönnin painosta puukkautuessa veden alle hamusi suuhunsa kaikki veden päällä kelluvat vehnäspalaset. Lapset kirkuivat kilpaa. Toiset olivat nuoren karhun puolella, toiset vanhan. Helenakin nauroi, nyki Raitaa hihasta, kuiskutteli:

— Miksei pienet nallet pääse uimaan?

— Maakarhun pennutko?

— Niin juuri.

Raita selitti asian. Helena tiukkaamaan, milloin hän pääsee uimaan ja missä? Tämän kesän Helena viettäisi Raidan isän ja äidin kesäasunnolla, mutta ensi kesänä — —. Raita huomasi selittäneensä Helenalle kuin aikuiselle Eeron ja hänen kesämajahaaveen. Helenalle ja Raidalle laitettaisiin tosin vain pieni kesäkoti ja ukille ja mummille, jos tahtovat tulla.

— Ja Veikolle, lisäsi Helena.

— Milloin Veikko joutaa.

— Ja Harja-Esterille, kun sen isäkin kuoli.

Raita tuli ajatelleeksi mahdollisuutta ottaa Ester heille, jos sen äitikin sattuisi kuolemaan.

— Sitten olisi minulla leikkitoveri aina kotona! — Helena hyppi yhdellä jalalla hiekkatietä laivarantaan.

Hän painautui laivassa Raitaan, kuiskutteli:

— Ja kesämajaan laitettaisiin suihkukaivo, pallopeili patsaan nenään, aurinkokello ja — ja — aivan niinkuin sadussa!

Toimistossa olivat asiat hunningolla. Rudolf Ojanne, toimiston tuki, Eeron pikkuserkku oli jo heti kuolemantapauksen jälkeen eronnut toimistosta, sanoi perustavansa oman. Muut piirtäjät olivat kokemattomia. Raitaa oli lääkäri neuvonut jonkin aikaa pysymään erillään työstä. Helenan lähdettyä hän ei enää voinut. Oli ikävä ja rauhattomuus ahdisti, hän kaipasi purkautumiskohdetta. Työn alettuaan hän ihmetteli, miten oli voinut olla päivääkään poissa. Mutta hän ei ollut kyennyt arvostelemaan tilannetta. Oli kasaantunut uusia tilauksia, peruutuksia, piirustusten uusimisia, väärinkäsityksiä, jotka aikoja sitten olisi tullut hoitaa. Raita oli hukkua työhön.

Lisäksi tuli kaikenlaisia pettymyksiä: uusia tilausten peruutuksia; pankkirakennus, jonka sopimuksen allekirjoitusta varten Raita oli matkustanut toiselle puolelle Suomea, oli edellisenä päivänä annettu toiselle. Samoin kävi eräälle yhtiörakennukselle Helsingissä. Raita tajusi, että nyt alkoi kamppailu elämästä, ja ihmetteli kovaa onneaan. Eikä omaisuus ollut niin suuri kuin hän oli otaksunut, sillä velkoja ei mainittu testamentissa! Oli luovittava raha-asioissa. Raita tiesi, että Eero oli tuhlaileva, mutta tällai-

seksi hän ei tilannetta ollut kuvitellut. Eero oli tosin maininnut kerran kahdesta velasta, mutta sanonut niitten seisovan vaikka kuolinpäivään asti. Niin ne olivat seisoneetkin. Vähän jälkeen ne sanottiin irti. Toinen oli suoritettava Karin pankkiin.

Eräänä päivänä tiukimpaan aikaan pistäytyi Uhtonen toimistoon. Hän tuli piippunysä hampaissa, tietysti. Raita ei ollut nähnyt häntä purjehdusmatkan jälkeen. Heti tultuaan hän sanoi karskisti kaikkien kuullen:

— Tuumasin tulla katsomaan, miten sinä täällä selviät, se Eeron kuolema kun oli niinkuin minun syytäni.

— Kiitos, meneehän se. — Raitaa harmitti, ettei saanut ääntään iloisemmaksi. »Kiitos, oikein hyvin», olisi hän toivonut sanoneensa.

— Minä kun kuulin, että ne ovat jo kaksi nokkapalaa sulta napanneet.

Uhtonen oli Uhtonen! Sanonnalleenkin. Raita kysyi:

— Kuka siitä on kertonut?

— Olipahan. Minä kun tuumasin, jos mitenkuten osaisin auttaa. — Se tuli koruttomasti ja vakavasti. Kuin asian vuoksi ilman sivumielteitä. Uhtonen oli aina ollut reilu toveri, totesi Raita mielessään. Hän oli valmistunut hitaasti ja vanhana. Oli kerta kaikkiaan niitä vanhoiksipojiksi syntyneitä, jotka ikänsä tulisivat työskentelemään toisten töissä. Käenpoikanen leppälinnun pesässä; ei tarpeisiinsa, mutta henkiseen tiiviyteensä nähden.

— Kiitos, sanoi Raita. He kävelivät jo kadulla, kun hän lisäsi: — Sinä olet hyvä.

Uhtosen vastakatse oli kuin päähän taputetun koiran. Raita puolustautui: hän jaksaisi kyllä yksin. Ja tulihan hänen jaksaa, kun oli kerran tälle kohdalle joutunut.

Uhtonen istui Eeron nojatuoliin. Hänellä tuntui olevan vielä jotakin sydämellään. Lopulta hän tarrasi siihen siekailematta kuin ahven onkeen.

— Entä ne velat, joko ne on — ?

— Kuka kertoi?

— Olipahan. Tuumasin, että jos tarvitsisit takaajaa.

Raitaa jo harmitti. Kuka kumma menee juttuamaan muille hänen asioistaan? Hänpä kyllä hankkisi tiedon vaarallisesta!

Ovikello soi. Aune Tervo liukui huoneeseen. Hän piipitti olleensa Raidan isän luona ja tämän käskeneen sanoa takaajista —. Huomasi samalla vieraan, kalpeni, punastui, kumarsi, pyysi anteeksi, peräytyi eteiseen, kuiskasi siellä ruununvoudin asian, syytti kiirettä, lähti.

Raita ei kysynyt mitään Uhtoselta. Hän tiesi nyt: Aune tunsi Uhtosen ja oli yrittänyt Raitaa auttaa. Uhtonen oli kuin vanhanaikainen laiva, joka mennä tojotti ajateltuun suuntaan, vaikka sen kapteeni oli jo aikoja kääntänyt peräsimen toisaanne. Raitaa huvitti hänen pyrkimyksensä päästä pois Raidan asioitten väyliltä, ettei Raita huomaisi hänen tiedonlähdettään. Hän puhui purjeveneestään, kam-

pesi Kansainliittoon, mutta joutui omaksi hämmästykseen vanhalle reitille, töksäytti ankkurin pohjaan:

— Kun sinun kumminkin täytyy pitää apulaisia ja minä — toistaiseksi — olen päättänyt työskennellä toisen toimistossa, niin tuota tuumasin —. Ehe, ota minut avuksi.

Raita katseli hänen purjehtimisesta ruskettuneita kasvojaan, joissa ei vilppiä ollut. Hän sanoi kaiken hyvän Laurista, minkä rehellisyys ja kiitollisuus samaan lampeen työnsi, mutta tiesikö Lauri — hän yrittäisi ensin yksin läpi; ellei siitä tulisi mitään, oli hänellä aina kunnon toveri tiedossa.

Uhtonen tuli alakuloiseksi. Raita ei keksinyt kyllin arvokasta keinoa lohduttaakseen. Uhtonen lähti. Raidan olo oli apea.

Mutta tähänastiset vastoinkäymiset olivat olleetkin estejuoksun ensi kommelluksia. Nyt vasta alkoi taistelu. Raidan maailmankuva oli tähän asti ollut kokemattoman ihanteellinen kangastus, mutta nyt hän oppi tuntemaan kateuden, pahansuopuuden, petoksen. Hänellä oli omaisuutta, mutta hän ei saanu raha-asioita juoksemaan. Eeron käytännöllinen taito oli poissa. Isälle hän kertoi vähän, mutta ukko joutui suunniltaan. Neuvoi hyökkäilemään sinne tänne kuin säikähtynyt lammas. Ukko oli vanha ja liian kauan ollut sivussa raha-asioista. Sitäpaitsi hän ei »vekselipeliä» ymmärtänyt. Oli elänyt säästäväisesti palkkansa mukaan.

Unettomina öinä Raita tuli aina samaan tulok-

seen: vararikko. Pois olivat hälvenneet unelmat omasta kesämajasta ja toisten auttamisesta. Hyvä kun saisi Helenalle jotakin talteen. Aamulla hän tavallisesti vähän nukahti. Silloin toivo heräsi uudelleen: ehkäpä tästä jotenkin selviää.

Mutta eräänä aamuna hän luki lehdestä: *Uusi katuleikkaus*, ehdottaja nuori arkkitehti Rudolf Ojanne. Lehdessä oli kuva sekä katuleikkausehdotuksesta että ehdottajasta. Raita hämmästyi: sehän oli Eeron keksintö! Se, jonka hän oli matkalla Strömgren-juhliin äkännyt, ja jonka hän oli Raidalle sovinnon tapahduttua kertonut. Raita oli sen sittemmin unohtanut, eikä asiain kiristyessä ollut muistanut etsiä piirustuksiakaan. Sen piirustuksen tulot ainakin kuuluivat Helenalle, vaikka kaikki muu menisi. »Käytännöllinen, nerokas suunnitelma» oli lehdessä. Mitenkä muuten — Eeron suunnitelma! Mutta eikö Rudolf Ojanne aavistanut Raidan tietävän sitä? Luuliko hän voivansa varastaa salassa? Oma toimisto! Petokselle perustettu!

Siitä hetkestä Raita alkoi vainuta vaaroja kaikkialla. Mutta hän ei ruikuttanut apua Ystävältä, ei odottanut Jumalan ihmettä. Äidinäiti, joka ei tahtonut jäädä jälkeen ruustinnasta, oli herännyt hänessä. Kuin varsaansa suojaava hevonen juoksee viidakossa sieraimet laajoina vainuten petoja ja etsien kukkulalla turvaisaa kallionkaloa, niin Raita. Helenan vuoksi oli kaikki yritettävä. Mutta Raita oli kokematon ja nuori vielä. Hän ei ymmärtänyt kääntyä lakimiehiltä neuvoa kysymään silloin kuin

asia oli hänen mielestään selvä. Ensi työkseen hän julkaisi kaikissa pääkaupungin lehdissä, että Ojanteen katuleikkaus oli hänen miesvainajansa Eero Kauton keksimä. Hän sai heti seuraavana päivänä haasteen raastuvanoikeuteen vastaamaan kunnianlaukkauksesta. Se tuntui ilkeältä, mutta totuuden ja Helenan vuoksi oli sekin läpikäytävä.

Samana päivänä oli pankinjohtaja Kari tuleva kesälomaltaan. Toinen velkahan ja pari vekseliä oli hänen pankkiinsa. Raita aikoi kertoa hänelle koko tilanteen, pyytää hänen neuvoaan, miten asia olisi järjestettävä, kun kerran omaisuutta oli. Pankinjohtaja istui pulpettinsa takana vastaanottohuoneessaan. Teräskuori ei näkynyt sulavan yhtään Raidan astuessa huoneeseen. Raita pani merkille kauniin töyhdön harmaita hiuksia, joka mustan ympäröimänä kallistui hiusmarron keskeltä taaksepäin oikealle. Se antoi pankinjohtajan kasvoille arvokkaan leiman. Raita ihmetteli kertoessaan asioitaan, ettei tuota ollut Strömgren-iltana huomannut noin tehoavaksi. Pankinjohtaja kuunteli, katseli muualle, laski miten paljon pankki voittaisi, jos ajaisi vararikkoon. Sanoi, ettei hänen nähdäkseen ollut mitään tietä, ellei joku lahjoittanut rouva Kautolle kolmeakymmentätuhatta. Silloin alkaisivat asiat luistaa aluksi.

— Eikö pankki voisi sitä järjestää?

— Se voi ottaa raha-asianne kokonaan hoidettavakseen, jos panttaatte omaisuutenne pankille. Mutta silloin ette saa tehdä mitään sitoumuksia ilman pankin lupaa.

— Siihen minä en suostu.

— Itsepä asianne tiedätte.

Raita aikoi lähteä. Silloin pankinjohtaja yritti säikyttää häntä toisella tavalla: Rouva Kauttohan oli pannut vastalauseensa Ojanteen katuleikkausta vastaan.

— Se on mieheni keksintö.

— Teillä on tietysti todistajat?

— Eiköhän ne meidän konttorissa tiedä.

— Ettekö ole kysynyt?

— Onhan asia selvä, kun minä tiedän ja voin selittää sen alun, kaikki. Eikähän Ojannekaan toki ilman omaatuntoa ole, mieheni pikkuserkku!

Pankinjohtaja katsoi pitkään: oliko näin kokematonta sivistynyttä naista vielä? Voisi pitää tyhmänä, ellei olisi arkkitehdin arvoa. Hieman kalpea hän oli, raukka, huolista, mutta muutoin miellyttävä lapsen uskossaan oikeuden voittoon. Pankinjohtaja nousi, meni ikkunan luo; Raita nousi ylös, luuli toisen nousua lähdön merkiksi.

— Istukaahan, sanoi pankinjohtaja, — tuumitaanhan uudelleen.

Hän tuli Raidan luo, pyysi esiin uudelleen arviopaperin, kallistihe lähelle Raitaa sitä tarkastamaan. Alkoi puhua lämmeten, miten hyvin tilanteesta selvittäisi, jos Raita tahtoisi luottaa häneen kuin vanhaan ystävään. Siellä Strömgrenillä hän oli arvannut — katse jo kuumettuneena etsi Raidan silmiä — että rouva Kautto oli harvinainen nainen — harvinaisen etevä nimittäin. Hän kysyi jo suoraan

silmillään ja Raita kokemattomana katsoi takaisin ihastuneena hänen auliuteensa. Toinen melkein kuiskasi: Jos rouva Kautto halusi huomisiltana klo 8 tulla tänne konttoriin, niin tehtäisi tarkat suunnitelmat. Raita lupasi kiitollisena, ihmetellen.

Kadulla tuntui olo tukalalta. Mitähän tässä piili? Ensin kuin jäävuori, sitten sulaa äkkiä, katsoo ilkeän kuumasti. Raitaa tympäisi. Sitäpaitsi hän oli tullut rauhattomaksi Ojanteen jutun vuoksi. Hän ajoi toimistoon. Kukaan ei ollut nähnyt katuleikkauspiirustuksia. Ne oli nähtävästi näytetty vain Ojanteelle. Silloin vasta kääntyi Raita vanhan lakimiehen puoleen, joka oli ollut toisena testamenttia tekemässä.

Tuomari Borg oli mies kuusissakymmenissä. Hänen päänsä ympäri seisoi miltei pystyssä valkoinen hiusseppele. Keskikupu oli paljas. Terävät herasilmät katsoivat vanhanaikaisten lasien takaa, jotka olivat kuin vertauskuva miehen paikkansapitäväisyydestä. Hänen varmat liikkeensä, päättäväinen ilmeensä vaikutti lääkäriltä, kirurgilta. Arkkitehti Kautto oli ollut mies, jolle hän pani arvoa, jos hän voi auttaa hänen vaimoaan, niin —. »Jaa — jaa — jaa» pani hän nopeasti nenä-äänellä.

»Karilla on jotakin takana; vai auttaa! Sillä on pussin suu auki, makkara vain, makkara vain —.» »Kello kahdeksan illalla! Tuota — luvalla kysyen — onko hän — jaa — jaa — jaa — eihän hän ole teihin —? Ei varmaan, ei ole kerinnyt — niin — niin —. Ei sopinut muuna aikana, kas peijakas!» — Näin hän

oli äännellyt koko ajan Raidan kertoessa, vaikka Raidan mielestä ulkonäöstä päättäen hänen olisi pitänyt kuunnella hiljaa.

Päätettiin, ettei Raita menisi pankinjohtaja Karia tapaamaan. Keksisi jonkin tekosyyn. Tuomari Borg koettaisi aluksi hommata uuden lainan, takeita vastaan tietysti. Mutta jos kerran ei ollut todistajia Ojanteen juttuun, oli mentävä tekemään heti sovinto, peruutettava lehdissä syytös.

— Mutta enhän minä voi peruuttaa! Minähän valehtelisin.

— Sitä ei laki katso. Teidät tuomitaan korkeisiin sakkoihin.

— Minä maksan ne.

— Millä?

Raita oli tuskastunut.

— Mutta peruuttaakaan minä en voi! Menköön juttu oikeuteen ja ottakoon Ojanne vaikka viimeisen pennin, mutta tuomarien ainakin täytyy tuntea ja Ojanne tuntee sen omassatunnossaan, että minä olen oikeassa!

— Teillä on sisua. — Ukko katsoi silmälasiensa yli. — Se on kyllä naisellekin tarpeellinen, varsinkin leskelle. — Rykäisi, kakistihe: — Katsotaan nyt, miten asia menee.

Esplanaadilla tuoksuivat punaiset ruusut, ja Runeberg seisoi tyytyväisenä patsaansa nenässä, mutta Raita pihisi kiukkua. Olikohan näin typerää ihmistä kuin hän! Ei silti, että hän olisi tahtonut peruuttaa Ojanteen paljastusta. Mutta hänen olisi

pitänyt se laatia toiseen muotoon. »Vaikka en todistajien kautta voikaan näyttää toteen . . .» Niin olisi pitänyt sanoa. Nyt näkevät kaikki, miten kokematon hän on, ihminen, joka on puolivälissä kolmannellakymmenellä. — Ja Kaii? Raita oli miesten suhteen aina yhtä yksinkertainen, vaikka Eero kyllä opetti. Se oli vajavaisuus hänen älyssään, vai vaistossa lie, mokoma! Mutta — olihan hän ollut kiinni rahahuolissa. Eikähän vielä ole mitään menetetty, kun ei kerran huomisiltana mene.

Tähän aikaan juuri tuli Aune Tervo. Hän oli kuullut, oli suorastaan ottanut selkoa, miten toiset olivat menetelleet saadessaan Raidalta pois talorakennukset, joihin piirustukset oli Kauton toimistosta tilattu. Ainakin yhtiötalorakennuksessa täällä oli käynyt näin: rakennusmestari Keidas, joka sen sitten sai, oli lähettänyt jonkun kätyrinsä päähommaajille toitottamaan: nyt on arkkitehti Kautto kuollut ja sellainen rouva ohjissa, joka ei ikänänsä ole tehnyt yhtä piirustusta! — paitsi opistossa, tietysti — eikä rakennuttanut yhtä taloa! Soittanut pianoa vain — kuuluisan miehensä kodissa, näettekös!

— Minä, joka en osaa ensinkään soittaa! sanoi Raita tarpeettomasti.

— Siitäkös he välittävät. Keksivät valheita. — Mutta nyt tietäisi Aune keinon, mistä Raita saisi hyviä neuvoja ja suruunsa lohdutusta. Raita tietysti kaipasi Eeroa, ymmärsihän sen. Mutta Aune oli muutaman kerran ollut spiritistien kanssa yhdessä, eikä Raita voinut uskoa, millaisia vastauksia pöytä

antaa! Oliko Raita nähnyt pöydän liikkuvan? — Raita myönsi. — Mitä hän siitä arveli? — Liike johtuu — edellyttäen kaikki osanottajat rehellisiksi — hänen luullakseen joko tahdottomasta lihaskeinunnasta tai ihmissähköstä, jos sitä on, kuten muutamat tiedemiehet väittävät.

— Mutta entäpä ihmeen sattuvat vastaukset?

— Voihan joku osanottaja olla selvänäkijä tai joku tietää asian.

— Etkö sinä usko henkimaailmaan?

— Uskon.

— Yhtähyvinhän henget voivat vastata.

— Kyllä kai niillä on jokin toinen puhelin ihmisten luo kuin pöydänjalka. — Raita puisteli hänen pikkurilliään: — Missä sinun huumorintajusi on, karjalainen!

Aune oli vakava. Eikä vakavuus sopinut ensinkään hänen poishäipyviin kasvoihinsa. Hän oli melkein surkea kuin saavissa uiva kissa. Hän piipitti: mutta jos Eero esimerkiksi tulisi puhumaan, eikä Raita uskoisi. Miten pahoillaan hän olisi! Ja jos Aune toden sanoo, niin hän oli tullutkin. Hän oli sanonut kuolinpäivänsäkin, vaikkei sitä kukaan tiennyt.

— Sinähän tiesit.

— Mutta minä vannon, etten minä yhtään liikuttanut pöytää! Se meni vain.

— Sen kyllä uskon. Mutta ihminen tekee tietämättään paljon sellaista, mitä ei uskokaan.

Viimeiseksi valtikseen löi Aune: sitten siellä oli eräs, joka herpautumistilassa kirjoitti. Eräs liikut-

tava ja kaunis kirje tuli hänen kätensä kautta. Siinä mies puhuu vaimolleen. Ja allekirjoitus — voiko Raita arvata — — oli E!

— Se oli Eero se, Raita rakas. Ja kirje on tässä.

Raita luki. Hän teki parastaan ollakseen vakava ja kohtelias.

— Suo anteeksi, mutta ei tämä ole Eerolta.

— On se.

— Kuka sanoi?

— Se, joka kirjoitti.

— Kuka se oli?

Eräs herra, mutta nimeä en saa sanoa.

— Ehkäpä hän kujeili.

— Silloin kaikki hengenmiehet kujeilevat. Hän oli niin vakava. Kuin uhripappi!

Raita koetti pyrkiä muihin keskusteluaiheisiin, mutta Aune piti muurahaistapansa, tahtoi saada Raidan vakuutetuksi. Silloin sanoi Raita suoraan: kirje oli liian lapsellinen Eeron kirjeeksi. Kuin seitsentoistavuotiaan pojan. Ei suinkaan tarvinnut olettaa, että vainajat sinne mentyään lapsellistuvat. Hehän kehittyvät eteenpäin. Kirje oli miehen oman alitajunnan tuote!

— Mutta jos olisit ollut itse mukana! Sinä et tiedä, miten juhlallista ja jännittävää. Ei missään kirkossa ole sellaista!

— Sen uskon. Mielikuvitus ja suggestio.

— Ajattelin, — jos tahtoisit tulla mukaan —? Raha-asiasi, kaikki voisi selvitä.

Ei kiitos. Siihen ei Raidalla ollut aikaa.

— Kyllä sinä vielä kerran tulet! rätisi Aune eteisessä.

Raita katsoi häntä vakavasti silmiin:

— En luule. Ja varoitan sinuakin. Sinä olet sitäpaitsi liian heikko sellaisiin harrastuksiin.

— Ne ne voimaa antavat! intoili Aune sulkiessaan oven.

Raita jäi mietteisiin. Hän epäili, piti naurettavana muitten yrityksiä lähestyä henkimaailmaa. Oliko hän ahdas? — Jokaisella on oikeus pitää oma elämänvalheensa, oli Eero sanonut. Hänellä oli arvosteleva järki muita varten, entä itseänsä? Järki-ihmiset pitivät häntä yhtä naurettavana kuin hän Aunen kuvaamia. Eikä kuitenkaan mikään maailmassa ollut hänelle niin varma kuin haltioitumisaikana näkynsä. Ja hänkin oli joskus erehtynyt. Jos hän olisi kerinnyt Eerolle kertoa viimeisen erehdyksensä, olisi Eero sanonut: sinun toinen persoonallisuutesi erehtyy niinkuin sinäkin.

Mitähän Eero nyt sanoisi? Millaista hänellä lienee? Oli jo yli kaksi kuukautta kulunut hänen poislähdöstään. Mahdollisesti hän saisi tulla jo Raitaa tapaamaan? Raitaa järkytti ja jännitti mahdollisuus saada nähdä, tietää.

Sohvi oli kesälomalla. Huoneusto tyhjä. Raita istui taas Eeron tuoliin, sulki silmänsä. Hänen ympärillään liikkui epämääräisiä olentoja. Hän avasi silmänsä välillä odotellen, että ne menisivät pois. Mutta taas oli Eeron hurjasti elänyt veli siinä. Raita pyysi Ystävää ajamaan hänet pois, repäisi silmänsä auki,

hieroi, oli mielessään iloinen, että voi saada Ystävän avulla pahat poistumaan — kunpa niin olisi elävienkin laita! Hän yritti olla kauan valveilla. Mutta silloin hän meni jälleen horroksiin, ikäänkuin sähkösuppilo olisi hänet imenyt.

Ei näkynyt ketään aluksi. Ei Ystäväkään. Kummallista kellervää valoa vain. Raita ikäänkuin istui voimaa uhoavilla pilvillä. Oli jännittävän hiljaista. Raitiovaunun kello kilisi kadulla, auto ajoi, toitotti, mutta ne kuuluivat kuin kaukainen tuuli tohisisi. Raidan maailmassa vallitsi odottava hiljaisuus. Silloin aukenivat kuin utuverhot kaukana. Niitten aukeamasta liukui Eero häntä kohti, kädet syleilyvalmiina. Raita nousi, värisi kauttaaltaan, laski päänsä hänen olkapäätänsä vastaan. He kävelivät hiljaa määrätöntä pilvimerta pitkin.

— Miten sinä nyt jo voit tulla, kysyi Raita.

— Valmistivat minut sinun tähtesi.

Alkoi nopea ajatusvälähdysten vaihto. Eero tiesi Raidan vaikeudet. Hänen ei suotu auttaa. Raita selviäisi kyllä itse. Oli välttämätöntä Raidan läpikäydä tämä hänen kutsumustansa varten. — Mikä se oli? — Sitä ei ollut lupa sanoa. Se selkenee sitten. Raita ihmetteli, miten Eero oli saanut niin äkkinäisen kutsun pois. Eero hymyili: hän ei ollut kehitysmahdollinen enää. Hänellä oli ollut Paavalin kohtalo. Oli alitajuisesti valmistunut siihen, jota vastusti. Hän oli ollut Raidan salainen oppilas! Hän nauroi vallattomasti kuten eläissään. Joku ilmestyi utuverhojen aukkoon. — Minun aikani on lopussa, Eero

kuiskasi sen hänen korvaansa. — Hyvästi. Ole rohkea!

Eero kulki kirkasta juovaa, häipyi utuverhojen taa.

Raita heräsi. Muisti, ettei ollut kysynytkään vaikeuksista. »Valmistivat minut sinun tähtesi», oli hän sanonut. Siis vaikeuksia jatkui, mutta Raidan ei suotu tietää niistä. Kuitenkin — Eerohan taisteli vähitellen niitten läpi kuten Raitakin omiensa. Raita tietäisi, miten hänen puolestaan oli tehtävä.

Raastuvanoikeudessa oli Ojanne-Kauton kunnianloukkausjuttu esillä. Pöydän takana istui tuomari, joka lempeine silmineen ja aatteellisine otsineen muistutti kansanopistonjohtajaa, mutta Raidan jännitys pani hänet näyttämään ihmissudelta. joka vaani sopivaa niskaankäytävää. Raita etsi silmillään Ojannetta. Hän oli kuvitellut miehen kalpenevan hänet nähdessään. Mutta Ojanteen sijasta alkoi kannetta rouva Raita Vilhelmiina Kauttoa vastaan esittää mies, jolla oli harvinaisen pitkät hampaat, ja joka muuten muistutti hienoa englantilaista vinttikoiraa. Kysyttiin rouva Kauton asianajajaa. Raita sanoi itse vastaavansa. Sanoi tietävänsä hyvin menettävänsä jutun, saavansa sakon; hänellä ei ollut todistuksia: ei edes ollut löytänyt miehensä piirustusluonnosta. Mutta niin totta kuin totuutta maailmassa löytyy — Raita lehahti punaan, ääni värisi — on tämä katuleikkaussuunnitelma hänen miehensä, matkalla Strömgrenin juhliin keksitty, ja tulot siitä kuuluvat hänen miehensä alaikäiselle tyttärelle. Hän lopetti:

— Eikä kukaan tiedä sen totuutta paremmin — ääni jo vaappui — kuin arkkitehti Ojanne itse, joka

ei ole uskaltanut tulla tänne katsomaan minua silmiin!

Oikeus julisti vähän ajan kuluttua päätöksen, jossa se määräsi arkkitehti, rouva Raita Vilhelmiina Kauton tahallisesta herjauksesta ei kuitenkaan vastoin parempaa tietoa, maksamaan kymmentä päiväsakkoa vastaavat tuhat markkaa tai varojen puutteessa pidettäväksi kymmenen päivää vankeudessa. Mutta viisas tuomari oli määrännyt rangaistuksen ehdolliseksi kolmen vuoden koetusajaksi, »jääden siis tuomitun käytöksestä tuona aikana riippumaan, onko tuomio pantava täytäntöön vai raukeava».

Raita pääsi sakotta. Hän oli voittanut tuomitsijoiden myötätunnon ja hänen olisi pitänyt olla kiitollinen. Mutta hän palasi kotiin kuohuksissa. Häntä oli uhattu vankeusrangaistuksella! Hänet oli asetettu kolmeksi vuodeksi silmälläpidon alaiseksi. Vain siitä syystä, että toinen varasti hänen miehensä omaisuutta! Onko sellaista oikeudenloukkausta ikänä tapahtunut! Jännitys purkautui kyyneliin. Ja kesälomalta kotiinpalannut Sohvi sai kuulla, millainen oikeuslaitos oli Suomessa, miten totuutta loukattiin ja arkkitehtivainajan muistoa. Sohvi, joka isäntänsä kuoleman jälkeen oli alituisessa hersymistilassa, itki esiliinaansa ja kysyi:

— Paljonkos meidän vielä pitää sakkoa maksaa?

Silloin Raitakin huomasi. Sakotta ne tosin olivat jättäneet. Eivätkähän ne tuomaritkaan mitään mahda. Pakkohan niiden on menetellä lain kirjaimen jälkeen. Eikähän Raita oikeastaan tuomaria

syyttänytkään, olisihan hänellä ollut valta sakottaa vaikka kymmeniä tuhansia, oli tuomari Borg sanonut. Mutta voiko Sohvi ajatella — Raita alkoi kiihtyä uudelleen — häntä uhataan vankeudella ja vahditaan kolme vuotta hänen käytöstään, siitä syystä, että hän on viaton, ja Ojanne varasti. Päinvastoinhan olisi pitänyt olla! Tästä se juoru syntyy. Ja nyt tilaa koko maa tietysti piirustuksia Ojanteen toimistosta, heiltä ei kukaan. Ja Helena ja Sohvi ja hän saavat kuolla nälkään!

He itkivät molemmat. Ja Raita lähti niin äkisti keittiöstä kuin syy lopulta olisi ollut Sohvin.

Juttu levisi tosiaan nopeasti, varsinkin ammattitoverien keskuudessa. Ja mihin Aune Tervon sukkela kieli suinkin kerkesi, siellä se oikein otti juurta. Hän vetosi naisiin. Hän kertoi kaikki kolttoset, mitä miehet olivat Raidalle tehneet. Aune Tervo löysi vastakaikua. Raita sai ensimmäisen oman rakennuksensa, suuren yhteiskoulutalon. Muutoinkin oli juttu herättänyt myötätuntoa Raitaa kohtaan. Toimisto sai piirustustilauksia.

Raidassa heräsi voimakas toiminnan ja elämänhalu kuten jälkeenjääneissä usein kuoleman perästä. Surun kotelo oli puhkaistu, voimistunut ihminen esillä.

Lauri Uhtonen oli ottanut tavaksi kesän aikaan käydä kerran viikossa Raitaa hakemassa. Hän tuli lauantaisin konttoriajan päättyessä. He söivät yhdessä päivällisen jossakin ravintolassa. Illalla he tekivät usein pienen retkeilyn. Lauri oli muitten ammattitoverien kera ollut kuohuksissa Ojanteen

tepposesta. Hän ottaisi sen esille Arkkitehtiliitossa. Se lohdutti Raitaa ja sekin, että Lauri tuli usein hänen työmaalleen suunnitelmia tekemään hänen kerallaan. Iltojen pimetessä tutkivat he yhdessä tähtiä parikin kertaa viikossa. — Kohtaus horroksessa Eeron kanssa oli herättänyt Raidassa monenlaisia kaipuita. Se oli sitonut henkiset siteet Eeroon lujemmin kuin mikään maallinen tapaaminen, mutta se oli myöskin salaa herättänyt ruumiin oikeuden muistoja. Se oli lisäksi voimakkaasti johtanut mieleen Eeron lempiharrastuksen: Raidan ohjaamisen avaruuden salaisuuksien tuntemiseen. Raita oli kertonut siitä Laurille, Lauri oli innostunut ja puuhaillut kauan hankkiakseen heille pääsyn tähtitorniin. Se oli ollut valtava elämys Raidalle. Silloin vasta hän oli hullaantunut avaruusajatukseen.

Rakennuspuuha oli rakennuspuuhaa, Laurin mielestä se kuului jokapäiväisen työn menoon, vaikka olikin Raidan rakennus. Vasta näinä tähti-iltoina Lauri huomasi oikeastaan aina pitäneensä Raidasta. Hän katsoi katselemistaan Raitaa sivulta. Kulki äänetí, Raita jutteli.

Kotona he tutkivat tähtikarttaa. He opettelivat heti löytämään Capellan, Venuksen, Jupiterin, Siriuksen . . . kaikki tunnetuimmat. Sitten tulivat vieraammat, joitten nimiä he vasta tavailivat: Merak-Mizar, (kuten he sanoivat komeuden vuoksi), Scheliak, Baten Kaitos ja muut. Oli kuitenkin toinen asia löytää ne taivaalta. Lauri hankki itselleen kalliin kiikarin. Raita saisi sen, jos tahtoisi.

Raita ei ollut kuulevinaan. Hän hyökkäsi kuin uuteen asiaan heidän viime kerralla innokkaasti aloittamaansa: mistä tuli elämä maapallolle? Lauri oli viime kerralla ollut sen kysymyksen edessä kuin aivasteleva muuliaasi. Hän ei sitä ollut koskaan miettinyt, eikä hän tahtonut tietämättömyyttään tunnustaa Raidalle, joka yritti pistää tuntosarvensa yht'aikaa maan kupuun ja taivaan avaruuteen. Lauri ei ollut seurustellut muitten naisten kanssa kuin sisartensa. Mutta he eivät olleet tällaisista välittäneet. Puvut ja tanssit ja mies. Siinä kaikki, mitä he olivat elämää varten tarvinneet. Ja saivat lapsia ja täyttivät maata, eivätkä kertaakaan ajatelleet, mistä elämä tuli maapallolle! Mutta se juuri viehätti Raidassa — erilaisuus. Ja Lauri oli tutkinut kirjoja, ettei olisi kuin orsikukko yhden virren kimpussa. Hän alkoi nyt suuremmalla pateettisuudella kuin hänen koruttomalle luonteelleen olisi sopinut: hän puolestaan yhtyi täydellisesti näihin tiedemiehiin, jotka sanovat elämän alkuaiheitten kulkevan kosmillisen sumun tavoin avaruudessa ja joutuvan jokaisen taivaankappaleen vetovoimapiiriin.

Toinen väitti niiden paleltuvan lähes kolmensadan asteen pakkasessa. Tuota Lauri oli juuri odottanut! Raita oli mennyt kuin hiiri loukkuun, ja Lauri oli varautunut avaamaan loukun suun. Hyvillään hän latoi tietonsa kuin laatikosta: bakteerit voivat elää tuhansia vuosia ja oli kokeiltu, että ne kestävät kylmää, joka on vain parikymmentä astetta leudompi avaruuden pakkasta. Eikä se lie ollut tieteen viimeinen sana.

Raita katsoi Kaivopuiston valleilta merelle, joka värisytti laineillaan Suomenlinnan tulia, ja tuumi: Lauri tietää enemmän kuin luulinkaan. Hän ei kuitenkaan tunnustanut sitä, sanoa hutaisi vain kuin umpimähkään:

— Mutta Johannes sanoo: Alussa oli Sana, ja Sana oli Jumalan tykönä, ja Sana oli Jumala. Hän oli alussa Jumalan tykönä. Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä on syntynyt.

— Sinä luulet siis — Ei hyvä ystävä. Uskonto ei selitä mitään!

— Ja tiede? Vallankin tähtitiede!

— Se vähän tai paljon, mikä tiedetään on tieteen työtä. — Lauri oli vakava ja omassa sävyssään; häntä kuunteli mielellään. — Kaikki maailman uskonnot ovat tiedettä vastustaneet ja vastustavat tänä päivänä. Kun tiede on jonkin asian eittämättömästi todistanut, löräyttävät ne sille tunnustuksensa muka, kun eivät taida mitään. Tai eivät ne jesuiitat oikein tunnusta; ne sivuuttavat sen. Vielä tänä kesänä tapasin minä kristillisen opiston käyneen pojan, joka ei uskonut, että maa on pallonmuotoinen!

Raita väitti:

— Kuitenkin voi Johannes olla näkijä, joka on sanonut totuuden.

»Näkijä» hujahti uppo-outona käsitteenä ohi Laurin korvien. Hän alkoi selitellä eri tiedemiesten lausuntoja — hän oli varautunut yli tarpeen! Kun Raita ei osoittanut harrastusta, luovi hän uskonnollis-

ten ryhmien henkisen ahtauden lähempään selostamiseen. Kukin ryhmä oli kuin yksi perunanmukula maassa; se ei näe toista ohuen multakerroksen takaa; jos tuntee toisen kyljen omassaan, ei tunnusta sitä. Eikä se voi kuvitellakaan koko maan olevan täynnä samanlaisia mukuloita; siksi sillä ei ole muuta maailmaa kuin oma mukulamaailmansa, ei muuta totuutta kuin mukulatotuutensa.

Raidalla olisi ollut tähän paljon vastaansanomista, muistutettava koko maapallon käsittävistä yleiskristillisistä kokouksista, suurista kristillisistä persoonallisuuksista, vaikka uskonnollisiin ryhmiin nähden oli tämä kyllä totta, kuten kehittymättömiin puolue- ja muihinkin ryhmiin nähden. Mutta hän tuumi sen sanoa ensi kerralla, oikein perustella. Hänestä oli tänä hetkenä turvallista kulkea hiljaa Laurin kera, joka oli kuin viihtyisä vanhempi veli. Sitten Raitaa halutti kulkea yksin. Hän meni edelle. Äkkiä valtasi hänet voimakas elämänsyke. Hän tunsi halua juosta jonnekin kauas, yksinäiseen metsään, koetella voimiaan, vetää happea ruumiiseensa kuin vetää se, joka on tiukasti elämänsyleilyssä.

Lauri — totinen vanhapoika, joka halveksi hetken iloa, joka vuosia oli tuijottanut vain työhönsä, piippuunsa ja purjeveneeseensä — jäi katsomaan hänen jälkeensä. Hänen mielestään oli Raita kuin kiemaileva ratsu, joka aikoi hypätä esteen yli. Hän jäi seisomaan: olihan hän päättänyt, ettei puhuisi mitään ennenkuin suruvuosi oli ohi. Mutta Raita katsoi jälkeensä. Hän ehkä odotti Laurin tulevan.

Raita oli nuori ja voimakas, hän tietysti kaipasi hellyyttä. Hän luotti Lauriin, oli mielellään hänen seurassaan. Jospa Lauri sanoisi näin: mitä me elämänongelmia pohdimme; elämä olemme me itse! — Siitä näkisi, mille kannalle Raita asettuu; siihen voisi vaikka pysäyttää, jos ei osoittaisi myöntyväisyyttä. Taas Raita katsoi taakseen. Hän tahtoi Laurin vierelleen! Laurin sydän sylkytti, korvissa kohisi, hän melkein juoksi Raidan luo, pani kätensä kömpelösti hänen vyötärölleen, veti lähemmäs.

Raita kysyi:

— Mitä nyt?

— Raita! sai Lauri sammalletuksi. Hän oli juuri pääsemässä alkuun: mitä me elämänongelmia ... Raita huomasi erään penkin. Se oli sama, missä he ensi kerran Eeron kera —. Raita irroitti Laurin käden kuin huomaamattaan, pyörähti ympäri, sanoi muistaneensa erään menon, jonka oli unohtanut. Lauri pyyteli jäämään, piteli hänen kättään kaksin käsin.

Raita sanoi:

— Taas tavataan. — Lähti.

Nikolainkirkossa oli iltajumalanpalvelus. Siellä saarnasi merimiespappi. Raita oli aikonut pistäytyä sinne, sillä hän otaksui merimiespapin jakavan syvempää tietoa — olihan hän ehkä katsellut kaukoputkella elämää monen muun tähtäillessä suurennuslasilla. Laulettiin parast'aikaa »Kaikkivoipa Jumalamme». Se otti Raidan mukaansa. Siitä virrestä hän lapsesta asti oli pitänyt. Nuori pappi nousi

saarnatuoliin. Raita ei oikein nähnyt hänen kasvojaan peränurkasta, jossa hänen oli tapana istua. Pappi luki miellyttävällä äänellä: Paavali kirjoittaa Timotheukselle: Mutta sinä, Jumalan ihminen, taistele uskon jalo taistelu, tartu kiinni iankaikkiseen elämään, johon olet kutsuttu — — Pappi alkoi puhua antaumuksella, monin valaisevin esimerkein, mutta hän puhui liian nopeaan. Malttamatta henkäistä hän syöksyi toiseen asiaan. Raitaa kiusasi tämä muotovirhe. Hän koetti unohtaa sen, syventyä pääasiaan, mutta ei jaksanut. Hän oli levoton. Hänen teki mielensä lähteä pois, mutta hänestä tuntui se pahalle. Kuitenkin: hän ei jaksanut nyt kuulla tuollaista touhutusta. Hän nousi, lähti hiljaa. Ovessa mennessään kuuli hän papin viimeisen lauseen: »Muistakoon jokainen, jolle Jumala on valonsa näyttänyt, että hänen tulee rakastaa niitä, jotka pimeydessä vaeltavat!»

Tuo oli minulle, tuumi Raita. Mutta hän unohti sen pian. Hän oli kiihtynyt Laurin vuoksi. Piti hänestä paljon, mutta ei rakastanut. Kuinka voisi tulla toinen Eeron jälkeen! Raita oli antanut asian mennä liian pitkälle, seuraavalla kerralla tulisi purkaus. Se oli estettävä.

Hän kiiruhti kotiinsa, istuutui Eeron kirjoituspöydän ääreen:

Lauri hyvä! Luulen, että meidän on paras lopettaa yhteiset iltamme. Olen Sinulle kiitollinen kaikesta!

Raita.

Hän kiidätti sen laatikkoon, tunsi helpotusta. — Minä olen kiittämätön! todisti hän kuitenkin itselleen. Mutta näin oli oikein tällä hetkellä. Laurin asia oli siis selvä. Vaikka ikävä hänen Lauria tulisi, sellaista kunnon poikaa.

Raidalle oli tullut tavaksi istua Eeron nojatuolissa. Hän oli asettanut kädet niskan taakse, nostanut jalat lattiatyynylle. Nyt oli mietittävä, mistä saisi viikon kuluessa kymmenentuhatta halvempaa rahaa kuin ukko Borgin kaksitoistaprosenttinen. He olivat yhdessä järjestäneet kiireellisimmät. Jos tämän saisi edullisesti huollettua, alkaisivat asiat luistaa. Jospa ottaisi isän takaukseen tähän. He tulisivat Helenan kera kotiin kolmen päivän perästä. »Ukki on minun kaikkein, kaikkein, kaikkein parhain ystäväni», oli Helena kirjoittanut. Raita arvasi: Helena on nyt Raidan paikalla isän polvella ja ehkä sydämessä. — Mutta rahat? muistutti levottomuus. Jospa ei pyytäisi isää, tekisi puolelle vekselin ja —, mutta yhtä kalliita rahoja saisi ukko Borgilta. Paras ehkä sentään pyytää isää —. »Muistakoon jokainen, jolle Jumala on valonsa näyttänyt, että hänen tulee rakastaa niitä, jotka pimeydessä vaeltavat», tyrkkäsi muisti säilänsä rahahuolien kierrokseen. Raitaa kiusasi oma hajanaisuutensa tänä iltana. Ajatus hyppi harakanhyppyjä saralta toiselle, joitten välillä oli kiviaitoja. — Olisipa jotakin, jos Raitakin alkaisi ihmisille puhua siitä valosta, minkä on nähnyt; silloin ei varmaankaan ainutta piirustusta toimistosta tilattaisi. Kukapa uskoisi sen maallisiin mittoihin.

joka näkyjä näkee! Rupeaisi hullutteleman piirustuksissaan ja rakennukset tippuisivat alas! Niin nauraisivat ihmiset. Voiko syntymäsokealle kuvata maailmaa tai värisokealle väriä, jota hän ei näe. Ihmiskunnalle on Jumala vuosituhansia jakanut totuutta annoksittain, senverran, minkä kukin aikakausi on kyennyt käsittämään: toisin sanoen — niin sanoisi Eero: kukin aikakausi on luonut oman hyljättävän totuutensa. Samoin on laita ihmisten. Vieraita totuuksia, jotka heille eivät ole selviöitä kuten heidän omien edellytystensä mukaiset totuudet, tulee antaa annoksittain. Mutta löytyy totuuksia, jotka ovat myrkkyä ihmiskunnalle. Toiset saavat niistä naurukohtauksia, toiset joutuvat hullujenhuoneeseen. Vain vihityt, joilla on ruumiin ja sielun tasapaino ja vastaanottava mieli, saattavat niitä käyttää elämänsytykkeinä. Tuskinpa pappikaan, joka Jumalan valosta äsken puhui, saattaisi kuulla puhuttavan Raidalle näytetystä valosta tuomitsematta.

Taas töksähti mieleen: Persoonallisuuden jakautuma, ihmisen kaksoisminä — oli Eero sanonut. — Tosiaan! Raha-asiat! Ne täytyi kerta kaikkiaan ajatella loppuun: kaksi tuhatta saisi Raita näinä päivinä — pitkällekös sillä! — »Ystävä on sinun ylin itsesi», oli Eero sanonut. Kysytäänpä Ystävältä ensi kerran. Mitä, jos kysyisi heti! Ja kysyy toistakin asiaa. Joskin Ystävä olisi hänen paras itsensä, saisi ainakin tietää, miten omantunnon mukaan olisi paras menetellä.

Raita herpautui. Ystävä oli totuus hänen vierellään.

— Ystävä, kuka sinä olet?
— Sinun suojelijasi.
— Synnytkö sinä kerran ihmiseksi?
— Minä olen ihminen.
— Mutta synnytkö maailmaan?
— En tahdo tulla lihaan takaisin.
— Oletko ollut täällä?
— Kauan aikaa sitten.
— Missä elit?
— Ranskassa.
— Kuka olit?
— Bernhard Clairvauxlainen.
— Milloin kuolit?

Raita näki tummaa seinää vasten tulisilla kirjaimilla luvun 1153.

— Syntyvätkö toiset maailmaan takaisin?

— Toiset tahtovat tulla jälleen lihaan. Parempi olisi mennä pois.

— Miksi he tahtovat?
— Jäävät luokalle.
— Syntyykö Eero takaisin?
— Tahtoo tulla.
— Entä Ingrid?
— Ei tule, ei. Tuolla on hänen asuntonsa, tuolla.

Kaukana taivaalla näkyi välkkyvä tähti. Ystävä jatkoi:

— Monta on, monta on tähteä avaruudessa. Tuolla ne ovat. Jokaisella on hänelle sopiva maailma siellä. Mutta katso ihmisiä!

Raita näki samassa ympärillään paljon tuttuja

ja outoja eläviä ihmisiä. Hän näki Pimeyden Ruhtinaan istuvan vuorella toisessa kädessään kultaa, toisessa kunniaa. Ne riippuivat karhollaan kuin säteitä sinkoavat kultarihmat juuri ihmisten päitten päällä, mutta vähän ulottumismatkan yläpuolella, ja kylvivät samalla sateenkaarisumua kansajoukon ylle. Ihmiset, tutut ja tuntemattomat ryntäsivät virtanaan niitä tavoittamaan, huutaen, kiroillen, toisiaan tyrkkien, toisten hartioille nousten, sitä kurkkuun tarttuen, joka juuri oli saavuttamaisillaan aarteet. Raita käänsi päänsä pois. Hän oli nähnyt rakkaan Connie Chattenin siellä. — Hänen oli heti kirjoitettava Connielle! Silloin Raita huomasi toisen, pienen joukon, joka taisteli äskeisen joukon kanssa päästäkseen omille teilleen. Siellä oli Rolandi ja Aune ja Lauri ja Helena-lapsi ja monta muuta tuttua ja vierasta. Ne olivat juuri pääsemässä joukosta erilleen, kun taas tuli uusia ihmisvirtoja, jotka painoivat ne näkymättömiin. Joukossa kävi vain erikoinen aaltoilu heidän kohdallaan. Vihdoin he pääsivät irti, lähtivät kukin tietään vuoripoluilleen, langeten, nousten, kompastuen, käyden. Edemmäs ja edemmäs. Raita seurasi heidän teitään monta yht'aikaa, varsinkin pientä Helenaa rakkaudesta väristen.

— Ihminen on Pyhän Hengen temppeli, sanoi Ystävä. Raita käsitti sanan näin: vuosituhansista vuosituhansiin puhkaisee Jumalan Henki tietään aineen läpi kaikkialla, missä totuutta, kauneutta, jaloa rakkautta tavoitellaan. Mutta suurin osa maa-

pallon ihmisiä, Pyhän Hengen temppeleitä, mitä kohti he kohelsivat!

Raita kysyi:

— Miten syntyy elämä?

Ystävä otti häntä kädestä. Raita tuntui menevän hetkeksi kuin tajuttomaksi. Sitten oli kuin hänelle olisivat kasvaneet siivet. He lähtivät yhdessä kiitämään kauas avaruuteen. Jäätävä kylmyys tunkeutui heitä vastaan, mutta he vain merkitsivät sen, eivät tunteneet. Raita katsoi jäljellensä Maahan: sinne jäivät hänen omansa puolentoistatuhannen miljoonan ihmisen joukkoon kuin mitättömät itikat; sinne hänen kotinsa kuin turha lokero toisten lokeroitten sekoitukseen. Maan joet näyttivät hopearihmoilta, sen järvet ja meret välkkyviltä maljoilta. Koko Maakin oli aluksi maljamainen, mutta vähitellen se sai pallon muodon ja häipyi vähäpätöisenä suurten pallojen joukkoon.

He kiitivät yhä huumaavaa vauhtia vastaankiitävien aurinkoitten, kiertotähtien, pyrstötähtien ohi. Toiset syöksyivät yhteen, valtavat tulipatsaat tuprahtivat avaruuteen, tulimeret ryöppysivät heidän lähellänsä. He totesivat vuorostaan kuumuuden, mutta eivät tunteneet sitä. Ystävä sanoi:

— Mikään ei tuhoudu. Kaikki syntyy uudelleen. Elämä jatkuu iankaikkisesta iankaikkiseen.

Raita paremmin tajusi kuin näki satojen miljoonien maailmoitten kulkevan ratojaan kuin johtorihmoja myöten. Hänet täytti äkkiä masennus ja epävarmuus. Mitä oli väliä näin mitättömän olennon

kuin ihmisen! Sen kuolemattomuudenhaave oli naurettava. Sen ponnistelu turha ja tarpeeton.

He alkoivat lähetä erästä sinipunervaa tähteä. Ystävä sanoi:

— Kohta ajattelet toisin.

Kuta lähemmäs he tulivat tähden vetovoimapiiriä sitä elähdyttävämmät tunnut alkoivat virrata Raitaan, rohkeuden, uskon, rakkauden. He saapuivat tuntemattomaan maahan, näkivät outoja, leveälatvaisia puita pehmeästi riippuvin lehtilepein, jotka tiheiköissä muodostivat läpinäkymättömän katoksen: kummallisia, väkevätuoksuisia kukkia, joista useat loistivat omalla valollaan. Hedelmäkeitaita houkuttelevin antimin. Ystävä sanoi:

— Jumalan hengitys on elämä. Se kulkee taivaankappaleelta toiselle, iankaikkisesta iankaikkiseen. Kun se on korkeimpaan olentoon kehittynyt, palaa se Jumalaan.

Teitä, jotka kulkivat satumaan puitten, kukkien lomitse, alkoi kulkea olentoja, ihmisen kaltaisia, hentoruumiisia. Toiset lennähtelivät puissa, sillä heillä kaikilla oli siivet. Kaikilla heillä oli kiirettä, touhua ja hälinää. Ystävä sanoi:

— Nämä palvelevat välittömästi Jumalaa. Näiden viisaus olisi Maan lapsille järjettömyys.

— Mikä on tämän tähden nimi? kysyi Raita.

— Ei ole vielä annettu nimeä ihmisten kielellä, oli vastaus.

Tämä maa ja nämä olennot vetivät oudontutusti puoleensa. Raita olisi tahtonut jäädä sinne, kulkea

edes hetken satumetsässä, katsoa läheltä yleviä olentoja. Mutta Ystävä sanoi:

— Sinua odotetaan.

Taas he kiitivät. Äskeiset valtavat näyt uudistuivat. Mutta nyt Raita aavisti elämää välkkyvillä palloilla. Toisissa elettiin siinä alkurehevyydessä, missä Maa aikoinaan oli elänyt jättiläiseläimineen, eläinihmisineen. Toiset olivat Maan kehitystasolla, toiset korkeammalla ja korkeammalla. Ja kaikissa ponnisteli aineen läpi Jumalan Henki.

Tuli hetkinen pimeyttä. Raita huomasi taas istuvansa Eeron tuolissa, mutta yhä horteessa. Ystävä sanoi:

— Katso Ihmistä!

Raita näki kauniita kreikkalaisia ja roomalaisia temppeleitä loistavan yössä. Hän odotti jännittyneenä, kuka tulisi tietä, joka oli kuin tummahehkuista hiekkaa. Viipyi hetken. Raita näki ylevän olennon lähestyvän tietä pitkin. Hän laskeutui vaistomaisesti polvilleen, tunsi: se oli Kristus. Nöyryys, hellyys, palvelemisen halu värehtivät hänen sydämessään. Kristus sanoi:

— Nouse ylös, tyttäreni.

Hän näytti kädellään ympäristöään:

— Sinun tulee rakentaa temppeleitä!

Raita painoi päänsä alas. Tuon tehtävän oli Kristus antanut hänelle eräänä keväisenä iltana muutamassa Firenzen kirkossa. Hän oli sen laiminlyönyt. Hän tunsi katumusta, hän laskeutui uudelleen polvilleen kyynelten tulviessa. Kristus laski

kätensä hänen päähänsä, sanoi äänellä, joka liikutti Raitaa joka solua myöten:

— Minun voimani minä annan sinulle.

Kuin välähdyksessä näki Raita köyhien majoja, ihmisten karuja asuntoja, synnin pesiä, rikkaitten rakkaudettomia koteja. Hän tajusi: hänen oli osaltaan luotava niitä uudelleen. Ne katosivat taas. Kristus kohotti molemmat kätensä hänen päänsä yläpuolelle:

— Siunattu ole sinä, rakentaja!

Hän poistui hiljaa tietä temppelien välitse Raidan katseen riippuessa hänessä viimeiseen hetkeen.

Raita heräsi. Hänen korvissaan soi Ystävän viimeinen varoitus: Kiellä liha! Ole tehtävällesi uskollinen!

Raita istui nöyränä ja kohotettuna. Hän oli pienin pienten joukossa, hietajyvä aavikolla. Kuitenkin hän oli saanut suuren tehtävän.

Hän nousi, astui ikkunan luo. Ylhäällä taivaalla loistivat avaruuden tuliyhtymät. Alhaalla tuikkivat ihmisten kiiltomatovalot. Nämäkin olivat suuria meidän pienessä maailmassamme. Näitten kirkastaminen oli Raidalle uskottu, Kristuksen oman voiman tukemana.

Raita kääntyi. Hän muisteli jotakin ensitehtävää. Niinhän se oli! Hänen tuli varoittaa Connie Chattenia. Hän sytytti vihreän pöytälampun, alkoi kirjoittaa.

Mutta siinä Raidassa, joka tähän hetkeen oli kypsynyt, oli häneltä salaa tehneet sovinnon kaksi hänessä kamppaillutta sielua: äidinäiti ja isänäiti. Hänessä oli lopullisesti toista vuotta taistelleiden

terveys- ja sairausajatusten, hyväksyvän älyn ja outojen elämysten epäsuhta launtunut.

Se Raita Kautto, joka seuraavina vuosina suoritti elämäntyötään ihmisten keskuudessa, herätti usein tuttaviensa ihailua luonteensa ja tekojensa keskitetyllä voimalla. Mutta kukaan ei arvannut hänen salaista ponnistintaan.